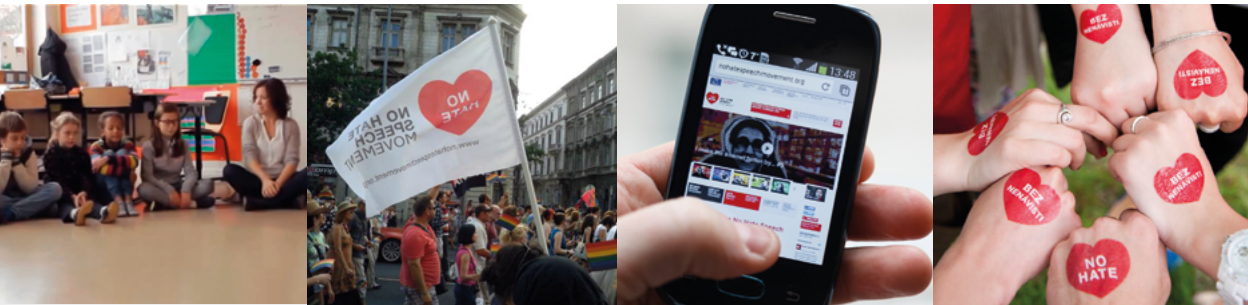

BOOKMARKS

Een gids voor het bestrijden
van online haatspraak door
mensenrechteneducatie

citizenship bullying human rights education hostility tolerance
responsibility antigypsyism solidarity xenophobia justice crime
intolerance respect sexism diversity racism peace nationalism
prejudice participation antisemitism equality homophobia safety
dignity islamophobia freedom discrimination democracy hate

Herziene uitgave
2016

DEPARTEMENT
CULTUUR,
JEUGD & MEDIA

Vlaanderen
is jeugd

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

BOOKMARKS

EEN GIDS VOOR HET BESTRIJDEN VAN ONLINE
HAATSPRAAK DOOR MENSENRECHTENEDUCATIE

Herziene uitgave (2016), met inbegrip van
de Guide to Human Rights for Internet Users

GESCHREVEN EN BEWERKT DOOR

ELLIE KEEN, MARA GEORGESCU

MET BIJDRAGEN AAN DE TWEDE UITGAVE VAN

MARA GEORGESCU, SATU VALTERE, OLENA CHERNYKH

EINDREDACTIE

RUI GOMES

Bookmarks - Een gids voor het bestrijden van online haatspraak door mensenrechteneducatie

Herziene uitgave, 2016

De meningen die in deze gids naar voren worden gebracht, zijn niet noodzakelijk een weerspiegeling van de standpunten van de Raad van Europa.

De auteursrechten van deze publicatie behoren toe aan de Raad van Europa. Niets uit deze publicatie mag worden gereproduceerd of doorgegeven voor commerciële doeleinden in welke vorm of op welke manier dan ook, elektronisch (cd-rom, internet, enz.) of mechanisch, inclusief fotokopieën, opnames of welk informatieopslag- of informatiezoeksysteem dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de Publicatieafdeling (publishing@coe.int), Directoraat Communicatie van de Raad van Europa (kopie naar het Europees Jeugdcentrum in Boedapest, 1-3 Zivatar utca, H-1024 Boedapest, Hongarije; e-mail: eycb.secretariat@coe.int).

Materiaal uit deze publicatie mag enkel worden gereproduceerd voor niet-commerciële educatiedoeleinden en op voorwaarde dat de bron correct geciteerd wordt.

Alle andere correspondentie over dit document moet gericht worden aan de Afdeling Jeugd van de Raad van Europa:

European Youth Centre Strasbourg
30, rue Pierre de Coubertin
F- 67075 Strasbourg Cedex - France
E-mail: youth@coe.int

Credits voor de foto's op de omslag (van links naar rechts):

- Raad van Europa
- Földi László
- Horváth Dániel
- Nationaal Campagnecomité Slowakije

Lay-out en vormgeving: Horváth Dániel – danielhorvath.com

Zetwerk: Femke vanbelle - femkevanbelle.be

ISBN 978-90-403-0386-9

© Raad van Europa, 2016 - Engelse uitgave

© Vlaamse overheid, Departement Cultuur, Jeugd en Media, 2016 - Nederlandse vertaling. Deze vertaling van Bookmarks is uitgegeven in overeenkomst met de Raad van Europa, maar onder de exclusieve verantwoordelijkheid van de vertalers.

Verantwoordelijke uitgever
Johan Van Gaens
Departement Cultuur, Jeugd en Media
Arenbergstraat 9
1000 Brussel

VOORWOORD

De gids *Bookmarks* die u vasthoudt, is een waardevol instrument om een einde te maken aan haatspraak en om de mensenrechten te bevorderen. U vraagt zich misschien af "Waarom al die moeite? Hebben de mensen dan niet het recht om vrij hun mening te uiten in een democratische samenleving?" Vrijheid van meningsuiting is inderdaad een fundamenteel mensenrecht dat ook van toepassing is op ideeën die mensen kunnen beledigen, choqueren of verontrusten. Aan de uitoefening van dit recht hangen echter duidelijke rechten en plichten vast. Haatspraak is geen "beschermd" taal; woorden van haat kunnen leiden tot daadwerkelijke haatmisdrijven en dergelijke misdrijven hebben al te veel mensenlevens verwoest en gekost.

Vandaag de dag is haatspraak een van de meest voorkomende vormen van intolerantie en vreemdelingenhaat in Europa. Vooral het toenemende gebruik van haatspraak in het politieke discours en het feit dat dit een alledaags verschijnsel geworden is in het openbare leven, en in het bijzonder op het internet, is zorgwekkend. Wanneer het onaanvaardbare aanvaard begint te worden en "de norm" wordt, dreigt er echt gevaar voor de mensenrechten. De *No Hate Speech Movement* van de Raad van Europa werd gelanceerd om de aanvaardbaarheid van online haatspraak te verminderen en een einde te maken aan de "normalisering" ervan. Niemand zal ontkennen dat het internet ons opmerkelijke nieuwe instrumenten aanreikt voor communicatie, solidariteit, maatschappelijke verandering en amusement. En toch moeten we ervoor zorgen dat het niet misbruikt wordt als een instrument van online marteling en propaganda voor haatbewegingen en -ideologieën. Online vrijheid van meningsuiting moet ook inhouden dat men online vrij is van angst.

De Raad van Europa is altijd al een pionier geweest in het definiëren van haatspraak en het oproepen tot de veroordeling van racisme en vreemdelingenhaat op het internet. Wettelijke maatregelen zijn uitermate belangrijk, maar volstaan niet. De enige oplossing op lange termijn is educatie: haatspraak voorkomen en veroordelen en solidariteit met de slachtoffers bevorderen.

Leren over, door en voor mensenrechten is van essentieel belang om een actief klimaat van mensenrechten in stand te houden in het licht van de snelle veranderingen waarmee onze samenleving vandaag wordt geconfronteerd. Dit is vooral van belang voor kinderen en jongeren en moet vandaag de dag absoluut een integraal onderdeel vormen van het onderwijs over media- en internetgeletterdheid.

De campagne *No Hate Speech Movement* van de Raad van Europa wordt uitgevoerd door jongeren zelf: zij hebben opgeroepen tot de lancering ervan en besloten hoe ze wordt uitgevoerd. Dit is belangrijk omdat ook jongeren tot de groep behoren die het vaakst het slachtoffer wordt van online schendingen van de mensenrechten door verschillende vormen van haatspraak en pesten.

Ik hoop dat deze gids zijn weg vindt naar scholen, jeugdcentra en jongerenorganisaties, en ook naar het internet. Ik roep leerlingen, opvoeders en alle anderen op om er vrij gebruik van te maken en zich aan te sluiten bij de campagne. Laat ons *Bookmarks* gebruiken om de strijd aan te binden tegen haatspraak.

Thorbjørn Jagland
Secretaris-generaal van de Raad van Europa

DANKBETUIGINGEN

We wensen iedereen die door middel van suggesties en feedback aan deze gids heeft bijgedragen te bedanken, en in het bijzonder:

- de leden van de follow-upgroep van de campagne *No Hate Speech Movement*, vooral de vertegenwoordigers van de Advisory Council on Youth (Conseil Consultatif) en de European Steering Committee on Youth (Comité directeur de la Jeunesse - CDEJ), en de waarnemers van de Europese Stuurgroep voor Onderwijsbeleid- en praktijk, de Europese Organisatie voor Voorlichting en Adviesverlening aan Jongeren, het Europees Jeugdforum, de European Youth Card Association, de EEA/Norway Grants en de online activisten.
- Claudia Lenz (European Wergeland Centre), Anni Siltanen (Insafe) en Vitor Tomé (consultant).
- Anne Weber (Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten), Gordana Berjan (programma "Bouwen aan een Europa voor en met kinderen"), Lee Hibbard, Elvana Thaci en James Lawson (Internet Governance Unit); Paula Eck-Walters (secretariaat van de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie); Josef Huber, Yulia Pererva (Afdeling Onderwijs); Anca-Ruxandra Pandea, Menno Ettema, Aileen Donegan, Claire Uszynski en Maud Hoffman Boivin (Afdeling Jeugd). Zij zijn allemaal werkzaam bij de Raad van Europa.

We hebben er alles aan gedaan om de auteurs van de teksten en de activiteiten te achterhalen en hen de nodige credits te geven. We verontschuldigen ons voor mogelijke omissies en zullen die graag rechtzetten in de volgende uitgave.

INHOUDSTABEL

HOOFDSTUK 1 - OVER DE GIDS

1.1 Inleiding tot de gids	7
1.2 Het probleem van online haatspraak	8

HOOFDSTUK 2 - NO HATE SPEECH MOVEMENT

2.1 Over de campagne	11
2.2 Wat kunnen jongeren doen?	14

HOOFDSTUK 3 - HET GEBRUIK VAN DE GIDS

3.1 De noodzaak van de gids	15
3.2 De structuur van de gids	16
3.3 De uitvoering van de activiteiten	17
3.4 Tien do's en dont's	19
3.5 Thema's en vragen	20

HOOFDSTUK 4 - 24 ACTIVITEITEN

Overzichtstabel van activiteiten	22
24 activiteiten om online haatspraak te bestrijden door mensenrechteneducatie	25

HOOFDSTUK 5 - ACHTERGRONDINFORMATIE

5.1 Online haatspraak	148
5.2 Mensenrechten	155
5.3 Vrijheid van meningsuiting	160
5.4 Racisme en discriminatie	166
5.5 Persoonlijke levenssfeer en veiligheid	171
5.6 Democratie en participatie	174
5.7 Campagnestrategieën	179
5.8 Internetgeletterdheid	182
5.9 Cyberpesten	191
5.10 De Raad van Europa en online haatspraak	195

HOOFDSTUK 6 - BIJLAGEN

6.1 Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (samenvatting)	200
6.2 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en zijn protocollen (samenvatting) .	201
6.3 Andere bronnen over de strijd tegen online haatspraak	204
6.4 <i>Guide to Human Rights for Internet Users</i>	206
6.5 Voorstellen voor workshops op basis van <i>Bookmarks</i>	208

HOOFDSTUK 1

OVER DE GIDS

1.1 INLEIDING TOT DE GIDS

Deze gids is ontwikkeld om de *No Hate Speech Movement*, de jongerencampagne van de Raad van Europa tegen online haatspraak, te ondersteunen. Hij zal nuttig zijn voor opvoeders die dit probleem willen aanpakken, zowel binnen als buiten het formele onderwijssysteem. De gids is ontworpen om te werken met jongeren tussen 13 en 18 jaar, maar de activiteiten kunnen ook aangepast worden aan andere leeftijdscategorieën en andere profielen van lerenden.

“Schelden doet geen zeer”
Ben je het daarmee eens?

Bookmarks werd voor het eerst gepubliceerd begin 2014 en werd al in tien talen vertaald. In deze herziene uitgave werd de gids geüpdatet met de meest recente informatie over de jongerencampagne *No Hate Speech Movement* en over de *Guide to Human Rights for Internet Users* van de Raad van Europa. Dit heeft ook geleid tot drie nieuwe educatieve activiteiten in deze uitgave.

De behoefte aan educatieve initiatieven die zich richten tegen cyberhaat kan gedeeltelijk gekaderd worden binnen het toenemende aantal beledigingen dat wordt vastgesteld op het internet. Het merendeel daarvan is extreem en racistisch van aard en kan een bedreiging vormen voor de fundamentele waarden van de democratische samenleving. Cyberhaat is echter een probleem dat niet enkel gerelateerd is aan racisme en discriminatie, maar ook te maken heeft met de manier waarop mensen het internet gebruiken. Daardoor is het een relatief nieuw fenomeen dat nog niet ten volle onderkend en begrepen is. De “nieuwigheid” van online haatspraak maakt dat de wereld nog niet echt weet hoe dit probleem moet worden aangepakt.

Veel van de huidige pogingen om cyberhaat te bestrijden zijn doorgaans gericht op controlemechanismen die haat de kop indrukken zodra die aan de oppervlakte komt. De aanpak die op deze pagina's beschreven wordt, benadert haatspraak als een *symptoom* van een dieperliggend probleem. De activiteiten zijn bedoeld om de onderliggende oorzaken van haatspraak aan te pakken en ook te leren hoe ermee om te gaan wanneer het zich voordoet.

Online haatspraak stelt de bladeren voor van een bijzonder schadelijke plant waarvan de wortels tot diep in de samenleving liggen. Het snoeien van de bladeren biedt geen oplossing voor de bredere oorzaken van het probleem.

EEN MENSENRECHTENAANPAK

De activiteiten in deze gids moeten jongeren helpen om de kennis, de vaardigheden en de attitudes te ontwikkelen die nodig zullen zijn, als het internet een weerspiegeling wil zijn van de grondbeginselen die voor de *echte* wereld zijn vastgelegd. Die beginselen werden meer dan 60 jaar geleden opgesteld

en overeengekomen: ze staan bekend als “de mensenrechten” en ze weerspiegelen de fundamentele waardigheid van ieder mens, zijn gelijkheid in rechten, zijn vrijheid, en de rol die hij speelt bij het bepalen en vastleggen van de regels die ons dagelijks leven moeten regelen.

Net zoals de jongerencampagne beschouwt deze gids haatspraak als een mensenrechtenkwestie en de aanpak die wordt gebruikt in de activiteiten is gebaseerd op de mensenrechtenbeginselen en -normen. De gids is dan ook een nuttig instrument, niet enkel om online haatspraak aan te pakken, maar ook om een inzicht te verwerven in de mensenrechten zelf en in de manier waarop ze van toepassing zijn, zowel online als offline. Meer informatie over de educatieve aanpak is beschikbaar in Hoofdstuk 3 en in Hoofdstuk 5 kan je basisinformatie terugvinden over online en offline mensenrechten.

DEMOCRATIE EN BURGERSCHAP...ONLINE

De gids is gestoeld op de vaste overtuiging dat de online ruimte tot de publieke ruimte behoort en bijgevolg alle beginselen van de democratische samenleving online van toepassing kunnen en moeten zijn. Binnen deze context spelen jongeren online een uiterst belangrijke rol in de strijd tegen haatspraak.

Jongeren zijn burgers van de online wereld. Dit wil zeggen dat zij hun wensen en bezorgdheden online kunnen uitdrukken, actie kunnen ondernemen en diegenen die online mensenrechten schenden ter verantwoording kunnen roepen. Meer nog, zij kunnen optreden als online mensenrechtenverdedigers.

De online ruimte is ook een ruimte voor participatie, inclusief het bewustzijn over processen van internetbeleid. Aan de hand van activiteiten gaat de gids op zoek naar methoden om online met elkaar om te gaan en manieren waarop jongeren online actie kunnen ondernemen en online campagne kunnen voeren voor een beter en veilig internet.

In Hoofdstuk 5 worden achtergrondthema's behandeld die betrekking hebben op democratie, online campagnevoering en internetgeletterdheid.

1.2 HET PROBLEEM VAN ONLINE HAATSPRAAK

NIEUWE MOGELIJKHEDEN, NIEUWE GEVAREN

Met de komst van het internet is het aantal mogelijkheden voor menselijke interactie exponentieel toegenomen. Het internet heeft ons, in theorie, de mogelijkheid gegeven om met bijna iedereen in de wereld te communiceren. Het heeft er, in theorie, zelfs voor gezorgd dat een idee dat ontstaat in een achterkamer in een kleine en onbekende uithoek van de wereld opgepikt kan worden door elke andere persoon! Iedereen die toegang heeft tot het internet is tegenwoordig zowel uitgever als publieke spreker. Het lijkt erop dat weinig ons ervan kan weerhouden om te zeggen wat we willen.

Dit is een nieuwigheid die weinig mensen teruggedraaid zouden willen zien. Het hoeft ons dan ook niet te verbazen dat de wereld van online interactie, die blijft groeien, veel van de problemen weerspiegelt en voedt

Weet jij wat er zich daarbuiten afspeelt?

Zie pagina 151 voor enkele voorbeelden. Of doe zelf een online opzoeking.

Wie controleert het?

Is het makkelijker om onze donkerste gedachten online uit te drukken?

waar de mens altijd al mee geconfronteerd is geweest in het “echte” leven. Onze samenleving wordt sinds mensenheugenis al gekenmerkt door intolerantie en “haat”.

Versillende studies hebben de laatste jaren een toename vastgesteld in dergelijk gedrag. Het probleem is dat wanneer “anders zijn” minder getolereerd wordt en de beperkingen op die intolerantie niet in de gaten worden gehouden, intolerantie - en haat - tot uitdrukking zullen komen in wat mensen doen en zeggen. Het internet biedt nieuwe mogelijkheden om ons uit te drukken tegenover een groter publiek. Online zijn er echter veel minder beperkingen aan wat we mogen zeggen dan offline: op het internet kunnen we dingen zeggen die we in de “echte” wereld nooit in het openbaar zouden durven zeggen.

Als de samenleving heeft erkend dat offline haatspraak een probleem is dat moet worden aangepakt, kunnen we online haatspraak dan gewoon negeren?

Wat is erger...?

Uitgesproken tijdens een openbare vergadering

“Als je homoseksueel bent - laat je dan behandelen. En sluit je daarna aan bij het menselijke ras.”

Gepost op een internetforum

“Als je homoseksueel bent - laat je dan behandelen. En sluit je daarna aan bij het menselijke ras.”

DE OMVANG VAN HET PROBLEEM

“Ik zal je morgen om 9uur verkrachten. Zullen we afspreken bij jouw huis????”¹
“Wij willen je hier niet. Blijf in je eigen land en maak dat kapot, niet het onze!!!”²
“Je bent een domme ****. Je moeder is een bruinjoekel en je vader een verkrachter.”³

Het is algemeen bekend dat de hoeveelheid haatspraak online moeilijk op te volgen is. Precies daardoor is het zo gemakkelijk voor wie haat wil verspreiden om dit online te doen en zo moeilijk voor overheden, of anderen, om dit onder controle te houden. Een aantal organisaties hebben geprobeerd om de omvang van het probleem in kaart te brengen. Ze kwamen allemaal tot de conclusie dat online haatspraak lijkt toe te nemen.

Een groeiend aantal haatsites

- De editie 2011 van het jaarrapport⁴ over digitale terreur en haat van het Simon Wiesenthal Centrum stelde een toename van 12% vast naar 14.000 “problematiese sociale netwerkwebsites, forums, blogs, tweets, enz. (tegenover 11.500 vorig jaar), die betrekking hebben op de subcultuur van haat”.
- Het internetveiligheidssysteem Websense, dat beweert ongeveer 15.000 “haat- en militante” sites op te volgen, gaf aan dat het aantal racistische, militante en haatsites verdrievoudigd was in 2009⁵

Andere studies hebben geprobeerd te onderzoeken in welke mate jongeren geconfronteerd worden met haat tijdens hun online activiteiten.

Jongeren en online haat

- In Europa heeft 6% van de internetgebruikers tussen 9 en 16 jaar aangegeven dat ze al eens online werden gepest en 3% gaf toe dat ze andere gebruikers⁶ hebben gepest.
- 16% van de jonge internetgebruikers in Canada beweert dat ze op het internet haatdragende opmerkingen hebben gepost over een persoon of een groep mensen.⁷
- 78% van de respondenten van een online enquête verklaarde dat ze regelmatig geconfronteerd werden met online haatspraak. De drie groepen die het vaakst het doelwit vormen van haatspraak zijn LGBT's (70%), moslims (60%) en vrouwen.⁸

SLTOPMERKINGEN

- 1 Tweet naar Stella McCreasy (Brits parlamentslid)
- 2 Van de Facebookpagina *Bugger off, Asylum Seekers!* (Asielzoekers, rot op!)
- 3 Tweet die verstuurd werd toen voetballer Fabrice Muamba, die afkomstig is uit de Democratische Republiek Congo, een hartstilstand kreeg tijdens een voetbalwedstrijd.
- 4 *Digital Terrorism and Hate Report* voorgesteld in het *Museum of Tolerance*, februari 2011
www.wiesenthal.com/site/apps/nlnet/content2.aspx?c=IsKWLbPJLnF&b=4441467&ct=9141065
- 5 *Racism, hate, militancy sites proliferating via social networking*, Networkworld, mei 2009
www.networkworld.com/news/2009/052909-hate-sites.html
- 6 Uit een enquête door EU KidsOnline:
[www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf)
- 7 Uit *Young Canadians in a Wired World*, een nationale enquête in scholen bij 5.272 kinderen en jongeren in graad 4 tot 11, en resultaten van een kwalitatief onderzoek bij doelgroepen bestaande uit ouders en jongeren tussen 11 en 17 jaar, 2003– 2005.
- 8 Online enquête van de Raad van Europa naar aanleiding van de *No Hate Speech Movement*, 2012
www.coe.int/youthcampaign

HOOFDSTUK 2

NO HATE SPEECH MOVEMENT

(BEWEGING TEGEN HAATSpraak)

DE JONGERENCAMPAGNE VOOR ONLINE MENSENRECHTEN VAN DE RAAD VAN EUROPA

“Haatspraak, zoals gedefinieerd door het Comité van Ministers van de Raad van Europa, omvat alle uitdrukkingsvormen die rassenhaat, vreemdelingenhaat, antisemitisme en andere vormen van haat gebaseerd op intolerantie verspreiden, uitlokken, promoten of rechtvaardigen, waaronder intolerantie die wordt uitgedrukt door agressief nationalisme en ethnocentrisme, discriminatie en vijandigheid tegenover minderheden, migranten en mensen met een migrantenachtergrond. Ten behoeve van deze campagne vallen ook andere vormen van discriminatie en vooroordelen, zoals zigeunerhaat, christianofobie, islamofobie, misogynie, seksisme en discriminatie op grond van seksuele geaardheid en genderidentiteit duidelijk binnen het bestek van haatspraak.”

Voorstelling van de campagne – www.nohatespeechmovement.org

2.1 OVER DE CAMPAGNE

De campagne tegen online haatspraak van de Raad van Europa werd gelanceerd op 22 maart 2013 en loopt tot eind 2017. De eerste fase van de campagne (2013-2015) was bedoeld om het bewustzijn van het probleem te vergroten, de attitudes ten opzichte ervan te veranderen en jongeren te mobiliseren om er tegen op te treden. De tweede fase van de campagne (2015-2017) zal zich meer toespitsen op educatieve antwoorden en preventiestrategieën. De jongerencampagne *No Hate Speech Movement* kadert binnen de bredere inspanningen van de Raad van Europa om de mensenrechten online te promoten.

De Raad van Europa ziet haatspraak als een bedreiging voor de democratie en de mensenrechten. De mensenrechten staan centraal in de *No Hate Speech Movement*. De campagne gaat echter niet enkel over het gebruik van rechtsinstrumenten om cyberhaat te bestrijden.

Bovendien is ze ook niet noodzakelijk bedoeld om “haat de kop in te drukken” zodra die aan de oppervlakte komt. De campagne moedigt de eerbiediging aan van de vrijheid van meningsuiting en probeert alternatieve antwoorden te vinden op haatspraak, zoals preventie, educatie, bewustmaking, zelfregulering door gebruikers en de ondersteuning van slachtoffers. In essentie probeert de campagne de mensenrechten online te promoten en het internet voor iedereen veiliger te maken.

DOELSTELLINGEN VAN DE CAMPAGNE

De campagne richt zich op haatspraak en bindt er de strijd tegen aan door jongeren te mobiliseren als actoren en multiplicatoren voor een cultuur van mensenrechten en democratisch burgerschap, zowel online als offline.

De campagne heeft de volgende doelstellingen:

- Jongeren bewuster maken van haatspraak, zowel online als offline.
- Activiteiten inzake mensenrechteneducatie ondersteunen om actie te ondernemen tegen haatspraak en de risico's die dit met zich meebrengt voor de democratie en het welzijn van jongeren.
- Instrumenten en mechanismen voor het melden van haatspraak, vooral online, ontwikkelen en verspreiden, waaronder op nationaal niveau.
- Nationale en Europese partners mobiliseren om haatspraak en intolerantie te voorkomen en te bestrijden, zowel online als offline.
- Mediageletterdheid en digitaal burgerschap promoten en de participatie van jongeren in internet-beleid ondersteunen.
- Bijdragen aan de uitvoering van het actieplan van de Raad van Europa voor de bestrijding van gewelddadig extremisme en radicalisering tot terrorisme, met name door de onderliggende oorzaken van de gewelddadige radicalisering van jongeren aan te pakken.

INSTRUMENTEN VAN DE CAMPAGNE

NATIONALE CAMPAGNECOMITÉS

De campagne wordt gepromoot door de Raad van Europa en zijn Europese partners en wordt uitgevoerd door nationale campagnecomités in de lidstaten.

WEBSITE VOOR DE COÖRDINATIE VAN DE CAMPAGNE

www.coe.int/youthcampaign

Dit is het portaal voor de organisatoren van de campagne op nationaal en Europees niveau. Het bevat actuele informatie over het werk achter de campagne

ONLINE PLATFORM VAN DE NO HATE SPEECH MOVEMENT

www.nohatespeechmovement.org

Het online platform is bedoeld om de beweging te ondersteunen en het gezicht te zijn van de campagne naar de buitenwereld toe. Het bevat persoonlijke getuigenissen van jongeren, waaronder zelfgemaakte video's en foto's. Iedereen kan zich registreren als gebruiker van de site en zich aansluiten bij de beweging. Online vrijwilligers en activisten treden op als moderatoren van het platform.

HATE SPEECH WATCH

www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch

Dit onderdeel van het internetplatform van de campagne bevat voorbeelden van haatspraak die online gepost zijn door gebruikers. Het biedt de mogelijkheid om verschillende benaderingswijzen te bespreken met andere jongeren binnen de beweging en acties tegen haatspraak te organiseren.

BLOG "THE CAMPAIGN IN ACTION"

De website www.nohatespeechmovement.org bevat een blog waar activisten en partners van de campagne informatie kunnen geven over activiteiten en initiatieven die over heel Europa worden uitgevoerd. Hier kunnen

ook discussies gevoerd worden over actuele kwesties die te maken hebben met haatspraak en de campagne.

FORUM "JOIN THE DISCUSSION"

Op dit forum <http://forum.nohatespeechmovement.org> kan iedereen zich aansluiten bij een discussie over online en offline haatspraak en heel wat andere kwesties die met de campagne te maken hebben. Online vrijwilligers en activisten treden op als moderatoren van het forum.

EVENEMENTEN

Hoewel de belangrijkste activiteiten online plaatsvinden, omvat de campagne ook offline activiteiten, zoals opleidingsprogramma's, seminaries, conferenties, jeugdevenementen, festivals en *flashmobs*. En natuurlijk ook heel wat educatieve activiteiten in een formele of niet-formele leeromgeving.

EUROPESE ACTIEDAGEN

Dit zijn georganiseerde evenementen die gedurende de hele campagne plaatsvinden en waarbij activisten betrokken zijn in zowel de nationale campagnes als de Europese campagne. Elke actiedag spitst zich toe op verschillende aspecten van haatspraak en roept op tot actie om specifieke groepen die het doelwit vormen te ondersteunen. De Actiedagen omvatten een programma en verschillende online activiteiten die gecoördineerd worden door vrijwillige moderatoren. De data en thema's voor de Actiedagen worden regelmatig geüpdatet: neem een kijkje op de campagnewebsite!

Enkele voorbeelden van Actiedagen:

- De tweede week van februari: Actiedag voor een Veiliger Internet
- 8 maart: Actiedag tegen Misogynie en Seksisme
- 21 maart: Actiedag tegen Racisme en Vreemdelingenhaat
- 8 april: Actiedag tegen Zigeunerhaat en in Solidariteit met de Roma
- 17 mei: Actiedag tegen Homofobie en Transfobie
- 20 juni: Actiedag ter Ondersteuning van Vluchtelingen en Asielzoekers
- 22 juli: Actiedag in Solidariteit met de Slachtoffers van Haatmisdrijven
- 21 september: Actiedag tegen Islamofobie en Religieuze Onverdraagzaamheid
- 9 november: Actiedag tegen Fascisme en Antisemitisme
- 10 december: Actiedag voor Online Mensenrechten

LEERMIDDELEN

BOOKMARKS

Deze gids is een belangrijk instrument van de campagne. Hij is ontworpen voor leerkrachten en opvoeders en is bedoeld om het aantal jongeren die zich bewust zijn van de campagne - en bereid zijn zich bij de beweging aan te sluiten - te doen groeien.

CAMPAGNEVIDEO'S

De video's geven een inleiding tot het probleem van online haatspraak en stellen de instrumenten en strategieën van de *No Hate Speech Movement* voor. Je kan meerdere video's bekijken op de hoofdpagina van de campagne www.nohatespeechmovement.org

GUIDE TO HUMAN RIGHTS FOR INTERNET USERS (GIDS OVER MENSENRECHTEN VOOR INTERNETGEBRUIKERS)

Deze gids is een instrument voor internetgebruikers om meer te weten te komen over online mensenrechten, de mogelijke beperkingen ervan en de rechtsmiddelen die beschikbaar zijn in het geval van dergelijke beperkingen. De gids geeft informatie over wat in de praktijk moet worden verstaan onder rechten en vrijheden in de context van het internet, hoe men zich erop kan beroepen en ze in de praktijk kan omzetten, en hoe men toegang kan krijgen tot rechtsmiddelen.

De gids is beschikbaar op www.coe.int/en/web/internet-users-rights/guide.

2.2 WAT KUNNEN JONGEREN DOEN?

Er zijn nog veel andere manieren om bij te dragen aan de campagne dan hieronder opgesomd. Verdere suggesties zijn opgenomen als "Ideeën voor Actie" aan het einde van de activiteiten in deze gids. Hier is een korte lijst om jouw groepen bij de campagne te betrekken.

- Sluit je aan bij de beweging op www.nohatespeechmovement.org
- Abonneer je op de campagnenieuwsbrief, post foto's of video's en communiceer met anderen op de campagnewebsite (<http://forum.nohatespeechmovement.org>)
- Volg haatspraak online op en meldt voorbeelden aan *Hate Speech Watch*: www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch
- Hou de Europese Actiedagen in de gaten en organiseer jouw eigen nationaal evenement.
- Bezoek de website voor de coördinatie van de campagne op www.coe.int/youthcampaign. Zoek uit wie jouw nationale coördinator is en onderzoek hoe jij en jouw groep kunnen deelnemen aan de campagne in jouw land.
- Deel jouw activiteiten - en kom meer te weten over die van anderen - op de blog "Campaign in Action".
- Sluit je aan bij de discussies over online haatspraak en de campagne op het forum <http://forum.nohatespeechmovement.org>
- Verspreid de campagne op Facebook - <https://www.facebook.com/nohatespeech> en Twitter - #nohatespeech @nohate_speech.
- Organiseer educatieve activiteiten over haatspraak op basis van deze gids.
- Onderneem actie, zowel online als offline, om mensenrechten voor iedereen te promoten en haatspraak te bestrijden!

De campagne is voortdurend in ontwikkeling dankzij de toewijding van online en offline vrijwilligers en activisten. Daardoor kan je nog veel meer materiaal terugvinden op de campagnewebsite, waaronder ideeën, bronnen, petitie's en details van komende evenementen. Geef jouw groep de tijd om de website te bekijken en bespreek daarna als groep hoe jullie de campagne kunnen steunen.

HOOFDSTUK 3

GEBRUIK VAN DE GIDS

Dit hoofdstuk bevat een kort overzicht van de algemene structuur, doelstellingen en methodologie van de gids. Dit zou moeten helpen om de educatieve aanpak te begrijpen en activiteiten met jouw groep te plannen en uit te voeren.

3.1 DE NOODZAAK VAN DE GIDS

Haatspraak is een aanval op diegenen die vaak reeds kwetsbaar zijn en vormt een voedingsbodem voor spanningen, nog meer ongelijkheid en, in veel gevallen, geweld. De Raad van Europa beschouwt haatspraak als een bedreiging voor de democratie en de mensenrechten.

De campagne *No Hate Speech Movement* erkent dat er inspanningen moeten worden geleverd op verschillende fronten om het probleem aan te pakken. Het probleem en de oplossingen liggen niet altijd voor de hand. Deze gids is ontworpen om het educatieve werk te ondersteunen dat jongeren zal toelaten om hun eigen manieren te vinden om online haatspraak aan te pakken en ermee om te gaan. De bedoeling is om het inzicht, de vaardigheden en de motivatie te ontwikkelen die ze nodig zullen hebben om een actieve rol te spelen in de campagne en in het creëren van een internet dat de beginselen van de mensenrechten en democratische participatie respecteert. De gids is ook opgevat als een instrument om de rechten van internetgebruikers te bevorderen.

Jongeren zijn niet enkel "toeschouwers" bij online haatspraak: velen onder hen zijn er reeds het slachtoffer van geworden en sommigen hebben zelf al slachtoffers gemaakt. Educatieve initiatieven moeten hier rekening mee houden en de jongeren in elk van die drie rollen benaderen. Vanuit die optiek zijn de activiteiten in deze gids ontwikkeld met het oog op zeven centrale doelstellingen.

DE DOELSTELLINGEN VAN DE GIDS

- Actoren in het formele en niet-formele onderwijs toelaten om haatspraak samen met jongeren aan te pakken en schoolgemeenschappen bij de campagne No Hate Speech Movement te betrekken.
- De vaardigheden en motivatie van jongeren ontwikkelen om online haatspraak te herkennen en "online activisten" voor de mensenrechten te worden.
- Het bewustzijn van de mensenrechtenbeginselen vergroten en een beeld van het internet promoten dat die beginselen weerspiegelt.
- Mensenrechteneducatie ondersteunen door een niet-formele leerbenadering, en een kritische geest ontwikkelen bij kinderen en jongeren.
- Zij die reeds het slachtoffer geweest zijn van online haatspraak of die kans lopen het slachtoffer te worden "empoweren".
- Empathie aanmoedigen voor groepen of individuen die het doelwit kunnen zijn van online haatspraak.
- Mythen en vooroordelen over enkele groepen of individuen die het vaakst het doelwit van haatspraak vormen uit de wereld helpen.

DE EDUCATIEVE AANPAK VAN DE GIDS

Deze gids gebruikt de educatieve benaderingen van mensenrechteneducatie. Het charter van de Raad van Europa over onderwijs voor democratisch burgerschap en mensenrechten (2010) omschrijft mensenrechteneducatie als volgt:

“Het onderwijs, de opleiding, de bewustmaking, de informatie, de praktijken en de activiteiten die tot doel hebben, door lerenden uit te rusten met kennis, vaardigheden en begrip en hun attitudes en gedrag te ontwikkelen, om **lerenden in staat te stellen bij te dragen aan het bouwen en verdedigen van een universele cultuur van mensenrechten in de samenleving**, met het oog op de bevordering en de bescherming van de mensenrechten en fundamentele vrijheden.”

Mensenrechteneducatie omvat drie dimensies:

- **Leren over** mensenrechten, met andere woorden de kennis over mensenrechten, wat ze inhouden, hoe ze gewaarborgd en beschermd worden, en hoe ze van toepassing zijn, zowel offline als online.
- **Leren door** mensenrechten, i.e. erkennen dat de context en de manier waarop mensenrechteneducatie georganiseerd en bijgebracht wordt in overeenstemming moet zijn met de mensenrechtenwaarden (bijvoorbeeld participatie, vrijheid van gedachte en meningsuiting, enz.) en dat bij mensenrechteneducatie het proces even belangrijk is als de inhoud.
- **Leren voor** mensenrechten door vaardigheden, attitudes en waarden te ontwikkelen voor de lerenden zodat ze de mensenrechtenwaarden in hun leven kunnen toepassen en actie kunnen ondernemen, hetzij alleen hetzij samen met anderen, om de mensenrechten te bevorderen en te verdedigen.

Compass, de gids van de Raad van Europa voor mensenrechteneducatie met jongeren, bevat meer informatie over mensenrechteneducatie die facilitatoren kan helpen om de aanpak en de praktijk ervan te begrijpen. Voor meer informatie, zie: www.coe.int/compass

3.2 STRUCTUUR VAN DE GIDS

INLEIDENDE HOOFDSTUKKEN

Dit hoofdstuk, en de twee voorgaande hoofdstukken, zijn belangrijk om de context van de activiteiten te schetsen. Het is raadzaam jezelf vertrouwd te maken met de inhoud om de context voor de gids en de campagne te begrijpen.

Veel van het materiaal in Hoofdstuk 1 wordt in detail besproken in Onderdeel 5.1 “Online Haatspraak”. De informatie in dit onderdeel zal je een goed idee geven van de verschillende kwesties die betrekking hebben op online haatspraak, en zal aantonen hoe dringend dit probleem moet worden aangepakt.

Hoofdstuk 2 geeft een kort overzicht van de campagne van de Raad van Europa tegen online haatspraak. Aangezien deze gids sterk actiegericht is, zal jouw participatie aan de campagne de activiteiten versterken en de campagne kracht bijzetten. Het is aan te bevelen om ook een kijkje te nemen op het internetplatform van de campagne (www.nohatespeechmovement.org) dat meer gedetailleerde informatie bevat en daarnaast ook talrijke mogelijkheden voor jongeren om eraan deel te nemen.

ONDERLIGGENDE THEMA'S

De gids is opgebouwd rond acht thema's die van rechtstreeks belang zijn voor online haatspraak. De thema's zelf, en enkele van de onderliggende kwesties die ze aankaarten, worden weergegeven in het diagram op pagina 20. De vragen zijn niet limitatief: ze vermelden slechts enkele van de belangrijkste kwesties die tot elk thema behoren.

De meeste activiteiten gaan over kwesties die betrekking hebben op verschillende thema's die elk op zich een belangrijk domein omvatten. Daarom zullen veel activiteiten ook nuttig zijn om meer algemene werkzaamheden te ondersteunen rond anti-racisme, internetgeletterdheid, burgerschapsvorming, mensenrechteneducatie enz.

DE ACTIVITEITEN

De hoofdmoot van de gids bestaat uit 24 activiteiten die elk ontwikkeld zijn om een of meerdere van de thema's te behandelen. De activiteiten zijn bovendien ingedeeld volgens het “niveau van complexiteit”: een activiteit op niveau 4 veronderstelt een zekere voorafgaande ervaring met of kennis van het domein; een activiteit op niveau 1 kan uitgevoerd worden met groepen die onbekend zijn met het onderwerp.

Je kan de tabel van activiteiten op pagina 22 gebruiken om passende activiteiten te bepalen volgens thema, vereiste tijd en niveau van complexiteit. Alhoewel niet te verwachten valt dat veel opvoeders de kans zullen krijgen of de behoefte zullen voelen om al de activiteiten uit te voeren, kunnen alle activiteiten wegens het belang van de onderling verbonden thema's niet alleen gebruikt worden om haatspraak aan te pakken, maar ook om werkzaamheden rond een aantal andere kwesties te ondersteunen.

Elke activiteit bevat ook een onderdeel met “Ideeën voor Actie”. Ze zijn een belangrijke manier om de kennis en vaardigheden die verworven zijn tijdens de activiteiten te bestendigen. Ze zullen jongeren ook helpen om zich betrokken te voelen bij de campagne en zich bewust te worden van de kracht die ze bezitten om er een succes van te maken.

ACHTERGRONDTEKSTEN

De achtergrondteksten in Hoofdstuk 5 zijn opgesteld om de activiteiten te ondersteunen. De onderdelen 5.1 en 5.2 over online haatspraak en online en offline mensenrechten zijn van essentieel belang voor alle activiteiten. Naar andere teksten kan worden verwezen indien nodig en aangegeven door specifieke activiteiten.

3.3 DE UITVOERING VAN DE ACTIVITEITEN

De instructies voor de activiteiten zijn redelijk gedetailleerd en bevatten bijkomend advies in de “tips voor facilitatoren”. Die tips wijzen ook op mogelijke problemen. Het is dan ook belangrijk om ze op voorhand te bekijken.

Het volgende onderdeel bevat algemene aanbevelingen om het beste uit de activiteiten te halen, alsook een korte uiteenzetting van de educatieve aanpak die in de gids wordt gebruikt. Raadpleeg de lijst van “Do's en Don'ts” op het einde voor een snelle checklist van zaken die je niet uit het oog mag verliezen.

Voor verdere ondersteuning en aanbevelingen voor de uitvoering van activiteiten rond mensenrechten, zie Hoofdstuk 1 van Compass. www.coe.int/compass

DE ROL VAN FACILITATOR

De activiteiten gebruiken de term “facilitator” om te verwijzen naar de persoon die de activiteiten ten uitvoer brengt. Een facilitator is iemand die “iets mogelijk maakt” en die anderen ondersteunt en aanmoedigt om hun eigen potentieel te leren kennen en te ontwikkelen. Een doeltreffende facilitering is de sleutel tot mensenrechteneducatie en van wezenlijk belang om die activiteiten leven in te blazen.

Denk niet dat je een “expert” moet zijn om rond die kwesties te werken: een goede facilitering veronderstelt geen specifieke kennis of expertise, behalve misschien “expertise” in het begrijpen en kunnen opschieten met jongeren. De activiteiten in deze gids zullen de meeste kans op slagen hebben in een omgeving waarin de leden van jouw groep aangemoedigd worden om te ontdekken hoe zij zelf ingewikkelde, en vaak controversiële, kwesties zouden aanpakken. Het kan geen kwaad hen te laten weten dat je samen met hen op ontdekking gaat! De rechtstreekse participatie van lerenden aan het educatieve proces vergroot de impact en de kwaliteit van het leren en is inherent aan het leren *door* mensenrechten. De facilitator hoeft dan ook niet overal een expert in te zijn, maar moet in staat zijn lerenden te helpen informatie terug te vinden en hun eigen antwoorden en standpunten te formuleren.

EEN VEILIG KLIMAAT CREËREN

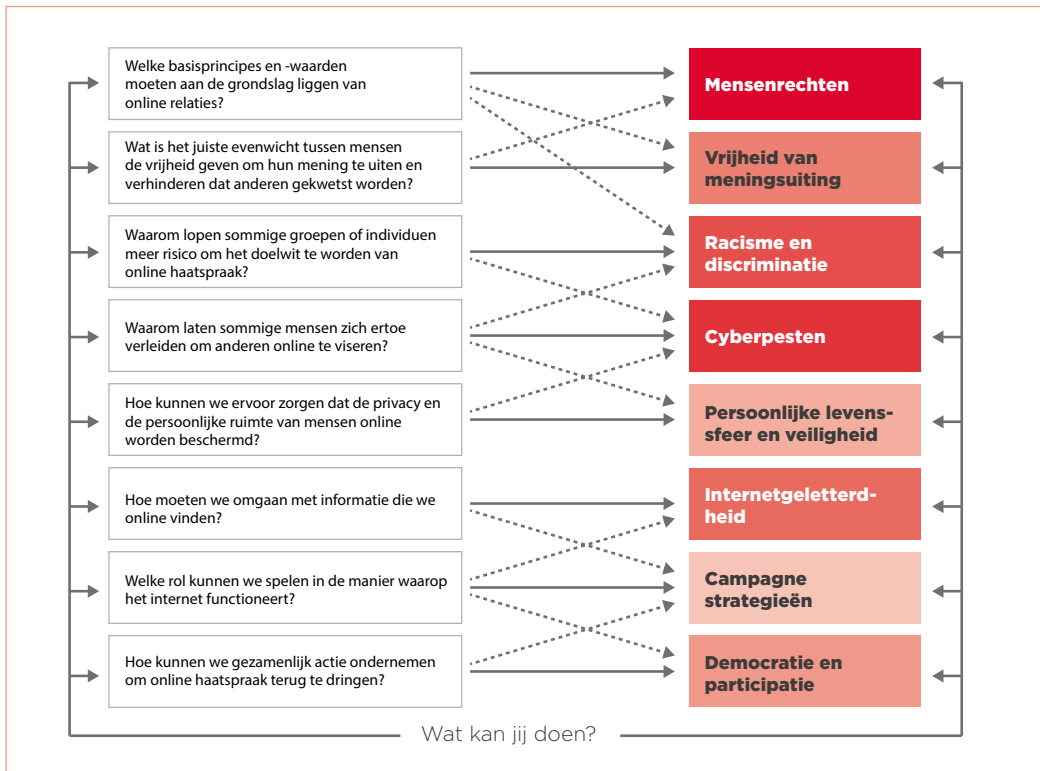
Veel van de activiteiten en kwesties die in de gids worden aangekaart kunnen enkele van jouw deelnemers direct raken. Sommige deelnemers zijn misschien het slachtoffer geweest van pesten of cyberpesten, misschien zelfs door anderen in de groep, terwijl anderen misschien het doelwit geweest zijn van racistische beledigingen of discriminerend gedrag. Het is heel belangrijk dat je dit aanvoelt en dat je de deelnemers duidelijk maakt dat er ondersteuning beschikbaar is, indien nodig. Zorg ervoor dat je die ondersteuning kan geven of verwijs ze door naar iemand anders die kan helpen. De netwerken InSafe (www.saferinternet.org) en InHope (www.inhope.org) bieden nuttige contacten en hulplijnen aan om online misbruik te rapporteren in heel wat landen. Veel lidstaten hebben hun eigen specifieke diensten om klachten te ontvangen en te ondersteunen. Facilitatoren worden aangeraden zichzelf te informeren en, indien relevant, die diensten om ondersteuning te vragen bij hun educatieve activiteiten.

De deelnemers moeten zich zo “veilig” mogelijk voelen wanneer de kwesties worden besproken. Je kan enkele basisregels bepalen samen met de groep, bijvoorbeeld dat de meningen van anderen zullen worden gerespecteerd en dat beledigingen, spot en persoonlijke kritiek vermeden moeten worden.

3.4 TIEN DO'S EN DON'TS

1	Moedig de deelnemers aan om hun standpunten en ideeën te uiten en uit eigen ervaring te spreken.	Doe geen enkele suggestie af als “nutteloos”, “irrelevant” of “stom”!
2	Probeer een cultuur van wederzijds respect te creëren, een veilige omgeving waar iedereen zich op zijn gemak voelt om zijn mening te uiten.	Laat niet toe dat de groep iemand uitsluit of negeert, over die persoon een voorbarig oordeel velt of die persoon oneerbiedig behandelt: probeer vanaf het begin een aantal basisprincipes vast te leggen.
3	Moedig discussies en vragen aan: ze zullen leren door hun twijfels of onzekerheid uit te drukken.	Probeer geen langdradige presentaties te geven: dit zal de deelnemers alleen maar afschrikken!
4	Leg een verband met de realiteit van de deelnemers en met echte problemen in hun omgeving.	Gebruik geen veralgemeningen waar ze zich niets kunnen bij voorstellen.
5	Vermijd dogma's! Laat hen toe om “gevestigde waarheden” in vraag te stellen, en doe dat zelf ook.	Geef geen preek en gebruik jouw positie niet om een discussie te beslechten.
6	Wees eerlijk tegenover de deelnemers. Ze zullen je er alleen maar meer voor respecteren en zich makkelijker openstellen.	Doe niet alsof je iets weet wanneer je niet zeker bent! Zeg hen dat je het zal uitzoeken of moedig hen aan om dit te doen.
7	Heb vertrouwen in de deelnemers. Ze moeten zelf op zoek gaan naar de antwoorden.	Doe niet neerbuigend tegen hen en probeer ze niet te sturen in een richting die ze niet willen.
8	Neem hun voorstellen ernstig: ze zullen zich sneller engageren wanneer ze zich eigenaar voelen van wat ze doen.	Voel je niet verplicht om je strikt aan de planning te houden: volg hun interesses wanneer ze liever een andere richting willen inslaan.
9	Speel in op hun natuurlijke menselijke sympathieën. Vraag hen hoe ze zich voelen of hoe ze zich <i>wouden</i> voelen indien ...	Geef niet op wanneer hun standpunten onvriendelijk of onattent lijken. Reik hen een ander perspectief aan.
10	Behandel de deelnemers als gelijken - gelijkwaardig aan elkaar en “gelijkwaardig” aan jou. Jullie zijn ook maar mensen!	Sluit geen deelnemers uit en maak geen veronderstellingen over wat ze wel en niet kunnen. Mensen kunnen onvoorspelbaar zijn!

3.5 THEMA'S EN VRAGEN

HOOFDSTUK 4

24 ACTIVITEITEN

OM ONLINE HAATSpraak TE BESTRIJDEN DOOR MENSENRECHTENEDUCATIE

EEN DAG IN DE RECHTBANK	25
EEN NIEUWE MOSKEE IN SLAAPSTAD	32
STAP VOOR STAP ACTIE ONDERNEMEN EN CAMPAGNE VOEREN.....	40
DE REGELS VAN HET SPEL VERANDEREN	49
DE FEITEN CONTROLEREN	55
BOTSENDE VRIJHEDEN	60
CYBERPESTEN AANPAKKEN.....	66
VRIJHEID ZONDER BEPERKINGEN?	69
GROEP X.....	73
QUIZ OVER ONLINE MENSENRECHTEN	78
ONLINE PARTICIPATIE.....	83
ONZE ONLINE RECHTEN	87
SPEEL HET NOG EENS OPNIEUW	92
RACE VOOR RECHTEN!.....	96
DE REGELS LEZEN	102
WORTELS EN TAKKEN	108
VAN KWAAD NAAR ERGER.....	112
LATEN WE DE ZAKEN UITKLAREN	117
DE VERHALEN DIE ZE VERTELLEN	121
HAATSpraak BEGRIJPEN	125
VIRTUELE ACTIE	131
TENTOONSPREIDEN EN DELEN.....	135
WEBAAANVAL.....	138
WEBPROFIELEN	142

OVERZICHTSTABEL VAN ACTIVITEITEN

Titel	Thema's	Overzicht	Niveau	Tijd (in minuten)
Een dag in de rechtbank	Vrijheid van meningsuiting Mensenrechten	De deelnemers spelen een mini-proces na waarbij ze een echte zaak behandelen die aanhangig werd gemaakt voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.	4	120
Een nieuwe moskee in Slaapstad	Democratie en participatie Racisme en discriminatie Internetgeletterdheid	Dit is een simulatie van een online raadpleging/debat. De kwestie die wordt besproken is de bouw van een nieuwe moskee in een van oudsher christelijk gebied.	4	Tot 3 uur, of 3 sessies van telkens 50 minuten
Stap voor stap actie ondernemen en campagne voeren	Racisme en discriminatie Campagnestrategieën Mensenrechten	Dit is een reeks van 4 activiteiten die leiden tot een actie tegen haatspraak en haatmisdrijven. De verschillende componenten kunnen afzonderlijk uitgevoerd worden en kunnen ook gebruikt worden in combinatie met andere activiteiten in de gids.	4	3 sessies van 90 min, 60 min en 45 min voor deel 1, 2 en 3. Er is ook tijd nodig voor de campagne-actie.
De regels van het spel veranderen	Racisme en discriminatie Internetgeletterdheid Campagnestrategieën Democratie en participatie	De deelnemers krijgen een inleiding tot de campagne en ontwerpen een "mini-campagne" tegen seksisme in online gamen.	3	60
De feiten controleren	Internetgeletterdheid Racisme en discriminatie Campagnestrategieën	De deelnemers worden gevraagd om voor politici "onderzoek te doen" naar het probleem van homofobe uitlatingen. Ze onderzoeken de betrouwbaarheid van informatie die online gepost is en ontwikkelen strategieën voor de eigen praktijk.	4	60
Botsende vrijheden	Democratie en participatie Vrijheid van meningsuiting Racisme en discriminatie	De activiteit is een simulatie waarbij twee gemeenschappen tegenstrijdige standpunten verdedigen over vrijheid van meningsuiting, maar die noodgedwongen moeten samenleven op hetzelfde eiland.	4	120
Cyberpesten aanpakken	Cyberpesten Democratie en participatie Internetgeletterdheid	Dit is een activiteit waarbij de deelnemers aangeven hoe ze waarschijnlijk zouden reageren op verschillende scenario's van pestgedrag, en alternatieve maatregelen bespreken.	1	45
Vrijheid zonder beperkingen?	Vrijheid van meningsuiting Democratie en participatie Mensenrechten	De deelnemers verkennen het concept "vrijheid van meningsuiting" op basis van een aantal casestudy's. Ze moeten beslissen hoe ze zullen omgaan met opmerkingen of mededelingen die controversieel, beledigend of potentieel gevaarlijk zijn.	2	45
Groep X	Racisme en discriminatie Mensenrechten Persoonlijke levenssfeer en veiligheid	De deelnemers vergelijken rechten uit het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens met een aantal schendingen waar jonge Roma vaak mee worden geconfronteerd.	4	60

Titel	Thema's	Overzicht	Niveau	Tijd (in minuten)
Quiz over online mensenrechten	Mensenrechten	Deze activiteit is een quiz over online mensenrechten. Hij helpt de deelnemers om hun online rechten te leren kennen door het gebruik van de <i>Guide to Human Rights for Internet Users</i> .	3	60
Online participatie	Internetgeletterdheid Persoonlijke levenssfeer en veiligheid Mensenrechten	De deelnemers denken na over hoe ze het internet gebruiken en hoe ze online participeren. Ze bepalen en waarderen de mate waarin ze online participeren en plannen welke rol ze online zouden willen spelen in de toekomst.	3	45
Onze online rechten	Mensenrechten	De deelnemers komen meer te weten over de <i>Guide to Human Rights for Internet Users</i> . Ze analyseren de belangrijkste boodschappen en stellingen uit de gids en denken na over de toepassing ervan in het dagelijkse leven.	2	60
Speel het nog eens opnieuw	Cyberpesten Democratie en participatie Racisme en discriminatie	Deze activiteit is gebaseerd op een rolspel: iemand wordt ertoe aangezet om te pesten onder druk van leeftijdsgenoten. De deelnemers worden gevraagd om het scenario nog eens opnieuw te spelen om tot een ander resultaat te komen.	2	60
Race voor rechten!	Mensenrechten Racisme en discriminatie Persoonlijke levenssfeer en veiligheid	Deze activiteit geeft een basisinleiding tot de mensenrechten via een teamspel. De deelnemers moeten voor de leden van hun team verschillende rechten uitbeelden met alle mogelijke middelen - behalve met woorden!	1	60
De regels lezen	Campagnestrategieën Internetgeletterdheid Democratie en participatie	De deelnemers ontdekken de gebruiksvoorwaarden of de richtlijnen voor de gemeenschap van een website en ondernemen stappen om ongepaste inhoud op de website te melden. De deelnemers bespreken ook de voor- en nadelen van dergelijke meldingen en in het bijzonder met betrekking tot de mogelijkheden van Web 2.0.	3	60
Wortels en takken	Racisme en discriminatie Mensenrechten Campagnestrategieën	Dit is een inleidende activiteit op online haatspraak. De deelnemers rangschikken verschillende voorbeelden van haatspraak tegen homoseksuelen volgens wat zij "erger" vinden.	2	45

Titel	Thema's	Overzicht	Niveau	Tijd (in minuten)
Van kwaad naar erger	Racisme en discriminatie Democratie en participatie	De deelnemers verkennen de oorzaken en gevolgen van online haatspraak aan de hand van een "probleemboom". Deze activiteit kan gebruikt worden als een vervolgvacature op de activiteit "Groep X" of als een losstaande activiteit.	1	45
Laten we de zaken uitklaren	Campagnestrategieën Racisme en discriminatie Internetgeletterdheid	De activiteit maakt gebruik van een zogenaamde visbokaal-discussie om veel voorkomende vooroordelen over bepaalde groepen in de samenleving te bespreken en nodigt de deelnemers uit om kritisch na te denken over algemeen gekoesterde opvattingen en argumenten te ontwikkelen tegen haatspraak.	1	45
De verhalen die ze vertellen	Racisme en discriminatie Mensenrechten Vrijheid van meningsuiting	De deelnemers werken in groepjes om een nieuwspublicatie te analyseren en focussen daarbij op de manier waarop immigranten en immigratie afgeschilderd worden. De resultaten worden als een collage voorgesteld.	2	60
Haatspraak begrijpen	Mensenrechten Racisme en discriminatie	De deelnemers bekijken voorbeelden van haatspraak en bespreken de mogelijke gevolgen ervan voor individuen en de samenleving.	2	60
Virtuele actie	Campagnestrategieën Racisme en discriminatie Mensenrechten	Dit is een activiteit waarbij de deelnemers geïnspireerd zullen worden door enkele acties tegen racisme en samen nadenken over hoe ze online gelijkaardige acties zouden kunnen ontwikkelen.	3	60
Tentoonspreads en delen	Persoonlijke levenssfeer en veiligheid Internetgeletterdheid Cyberpesten	De deelnemers vullen een diagram in om hun voorkeuren aan te duiden bij het online delen van bepaalde informatie en bespreken manieren om voorzichtiger te zijn wanneer ze online persoonlijke informatie delen.	1	40
Webaanval	Internetgeletterdheid Campagnestrategieën Racisme en discriminatie	De deelnemers herontwerpen een (fictieve) campagnewebsite om het hoofd te bieden aan een stortvloed van racistische commentaren van de lokale gemeenschap.	3	90
Webprofielen	Racisme en discriminatie Internetgeletterdheid	De activiteit vindt plaats op een denkbeeldig internetforum. De deelnemers worden gevraagd om elkaar te begroeten volgens gangbare stereotypen over bepaalde groepen. Ze gebruiken de activiteit om een aantal richtlijnen voor online interactie op te stellen.	1	Deel I: 35 minuten Deel II: 25 minuten

NIVEAU 4
**GROEP
9-15**
**DUUR
120M**

EEN DAG IN DE RECHTBANK

De deelnemers spelen een miniproces na waarbij ze een echte zaak behandelen die aanhangig werd gemaakt voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

THEMAS	Vrijheid van meningsuiting, mensenrechten, racisme en discriminatie
COMPLEXITEIT	Niveau 4
GROEPSGROOTTE	9-15 personen
DUUR	120 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> Nagaan hoe het recht op vrijheid van meningsuiting moet worden afgewogen tegen de noodzaak om slachtoffers van racistische uitlatingen of haatspraak te beschermen De bescherming - en beperkingen - van het recht op vrijheid van meningsuiting (artikel 10) in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) onderzoeken De rol van het Europese Hof begrijpen
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> Kopieën van de kaarten op pagina's 29-31 Pennen en papier om notities te maken Een ruimte waar groepjes kunnen samenkomen, idealiter in afzonderlijke ruimtes
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> Fotokopieer de kaarten op pagina 30 en knip ze uit. Iedereen zal zijn eigen kaart nodig hebben en een exemplaar van de zaak. Je moet eenzelfde aantal rechters, vertegenwoordigers van de Deense overheid en vertegenwoordigers van dhr. Jersild hebben (of toch zo dicht mogelijk bij die aantallen). Nummer de kaarten in elke groep zodat je één rechter, één vertegenwoordiger van dhr. Jersild en één vertegenwoordiger van de Deense overheid hebt per nummer. Je moet over voldoende ruimte beschikken zodat elk "hof" (3 mensen) afgezonderd kan zitten van de rest.

INSTRUCTIES

1. Vertel de groep dat de zitting over een zaak zal gaan die tegen de Deense overheid aanhangig werd gemaakt voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. De deelnemers zullen de rol spelen van de verschillende actoren in het dossier, nl. de rechters, de Deense overheid en een journalist, dhr. Jersild, die gestraft werd voor het maken van een programma dat racistische standpunten bevatte.

Indien nodig, fris het geheugen van de deelnemers op met betrekking tot het Hof en het EVRM en vertel hen dat de zaak handelt over de vrijheid van meningsuiting.

- Vraag de deelnemers wat zij verstaan onder vrijheid van meningsuiting en vul dit kort aan met de informatie hieronder (of uit Hoofdstuk 5).

Vrije meningsuiting, of het recht op vrije meningsuiting, is een fundamenteel mensenrecht. Mensen moeten hun standpunten of gedachten kunnen "uitdrukken" aangezien gedachten, standpunten en overtuigingen een belangrijk onderdeel vormen van onze identiteit.

Vrijheid van meningsuiting moet ook worden beschermd aangezien dit een sleutelrol speelt in een democratische samenleving. Soms kan het recht op vrijheid van meningsuiting echter worden beperkt wanneer het schade kan berokkenen aan individuen of gevaarlijk kan zijn voor de samenleving.

- Lees de informatie over "De Zaak" (pagina 29) luidop voor en zorg ervoor dat de details duidelijk zijn voor iedereen.
- Verdeel de deelnemers in 3 ongeveer gelijke groepen.
  - Groep A vertegenwoordigt dhr. Jersild.
  - Groep B vertegenwoordigt de Deense overheid.
  - Groep C vertegenwoordigt de rechters in het Europees Hof.
- Overhandig aan elke groep een exemplaar van de betrokken rollenkaart en een exemplaar van de informatie over de zaak. Leg uit dat de groepen 30 minuten de tijd hebben om hun eigen standpunt te bespreken en uit te klaren vooraleer ze de vertegenwoordigers van de verschillende groepen ontmoeten en met het proces beginnen. Ze moeten de tijd vóór het proces gebruiken om hun argumenten voor te bereiden of, in het geval van de rechters, vragen voor te bereiden voor de beide partijen.
- Vraag aan de deelnemers, na de voorbereidingstijd van 30 minuten, om het lid van elke andere groep met hetzelfde nummer te vinden en een nieuwe groep te vormen met die twee mensen. De persoon met nummer 1 in groep A moet dus de persoon met nummer 1 in groep B en de persoon met nummer 1 in groep C vinden.
- Leg uit dat elk van die nieuwe groepjes een mini-hof vormen. De hoven hebben elk nog 20 minuten de tijd om naar de argumenten van beide partijen te luisteren en de rechters vragen te laten stellen.
- Daarna moet elke rechter tot een individueel arrest komen over het feit of er al dan niet een schending van artikel 10 heeft plaatsgevonden. Breng de hele groep weer samen en vraag de rechters om hun uitspraken mee te delen en hun motivatie hiervoor toe te lichten.
- Geef de vertegenwoordigers van de andere twee groepen de kans om op de arresten te reageren. Vertel hen daarna hoe het Europese Hof uiteindelijk geoordeeld heeft in deze zaak (pagina 28). Vraag naar de reacties van de mensen op het arrest.
- Ga verder met de debriefing en de evaluatie. Zorg ervoor dat de mensen niet langer in hun rol zitten wanneer de onderstaande vragen worden besproken.

DEBRIEFING

- Wat waren de moeilijkste aspecten van de zaak die je behandeld hebt?
- Vond je het moeilijk om jouw rol te spelen?

- Vind je dat de "rechter" de juiste beslissing heeft genomen in jouw zaak? Wat waren de belangrijkste factoren in het slotarrest?

Geef de deelnemers de volgende informatie mee:

Hoewel het niet de taak was van het Europese Hof om te bepalen of de opmerkingen van de Groenjassen (Greenjackets) moesten worden bestraft, maakten ze hier toch een opmerking over in hun slotarrest. De rechters waren van mening dat de opmerkingen van de Groenjassen niet onder de vrijheid van meningsuiting vielen. Met andere woorden, ze hadden dergelijke meningen niet "vrijelijk" mogen uiten.

- Ben je het hiermee eens? Wat zijn de argumenten voor en tegen een beperking van hun rechten?
- Ben je online ooit gelijkaardige voorbeelden van racisme tegengekomen? Hoe zou je in dat geval reageren?
- Vind jij dat mensen moet worden toegestaan racistische opmerkingen of haatspraak online te posten?
- Kan jij dingen bedenken die je kan doen om dergelijke beledigingen minder gangbaar te maken?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Sommige punten die zijn aangehaald door de Groenjassen zijn opgenomen als een afzonderlijke hand-out. Beslis naar eigen goeddunken of die gedeeld kunnen worden met de deelnemers.
- Bij punt 5, wanneer de deelnemers de anderen ontmoeten die dezelfde rol spelen, zal je hen erop attent moeten maken dat ze voor de eigenlijke rechtszaak zullen worden opgesplitst en dat iedereen dus zelf notities moet nemen. Ze zullen geen beroep kunnen doen op de andere leden van hun groep!
- Moedig de deelnemers aan om een deel van hun tijd te gebruiken om de zaak met anderen te bespreken en de rest van de tijd om hun openingsverklaring voor te bereiden. De rechters moeten de details van de zaak toelichten en nadenken over het soort bijkomende informatie die ze van beide partijen nodig zullen hebben om een arrest te vellen.
- Leg uit aan de beide partijen in het proces dat, ook al zijn ze het niet eens met het standpunt dat ze verondersteld worden in te nemen, ze er toch voor moeten zorgen dat ze de best mogelijk verdediging voeren ten overstaan van de rechters.
- Je kan de verschillende "hoven" het best laten vergaderen in verschillende ruimtes (punt 7), of er op zijn minst voor zorgen dat ze ver genoeg van elkaar zitten zodat ze elkaars gesprekken niet kunnen opvangen.
- Vraag aan de rechters om de tijd in de gaten te houden tijdens het "proces". Ze kunnen op voorhand misschien plannen hoeveel tijd ze zullen toestaan om vragen te stellen en hoe ze de tijd zullen verdelen tussen de partijen. Beklemtoon dat ze elke partij ongeveer evenveel tijd moeten geven, maar dat ze er ook voor moeten zorgen dat er tijd overblijft om bepaalde punten te verduidelijken die eventueel betwist worden.
- Het is misschien ook nuttig om te vermelden aan de deelnemers dat het Europese Hof eigenlijk niet echt een arrest velde over het gedrag van dhr. Jersild, maar eerder het "gedrag" van de Deense overheid ten opzichte van dhr. Jersild in beschouwing nam. De lidstaten van de Raad van Europa moeten ervoor zorgen dat de nationale wetgeving de mensenrechten van individuen beschermt. Wanneer het Europese Hof gevraagd wordt een arrest te vellen, gaat het na of de wetgeving, of de interpretatie ervan, die rechten wel degelijk beschermt.
- Je kan jezelf vertrouwd maken met het onderdeel "Vrijheid van meningsuiting en informatie" uit de *Guide to Human Rights for Internet Users* zodat je klaar bent om parallellen te trekken met zaken die de vrijheid van meningsuiting op het internet behandelen.

VARIANTEN

Je zou het proces kunnen opvatten als een rollenspel dat door één groep wordt gespeeld en door alle anderen wordt geobserveerd. Je zou diegenen die een rol spelen hun rollenkaart vóór de sessie kunnen bezorgen en hen vragen om hun argumenten voor te bereiden. Aan het einde van het rollenspel zouden de waarnemers dan gevraagd worden hun mening te geven over het proces.

IDEËN VOOR ACTIE

De deelnemers zouden kunnen uitvissen of de sites die zij het vaakst bezoeken een beleid hebben inzake racistische uitlatingen of andere vormen van haatspraak.

- Ze zouden een aantal voorbeelden kunnen verzamelen en de hele groep zou het beleid van de verschillende sites kunnen vergelijken. Bespreek of ze vinden dat sommige sites ontoereikend zijn om de gebruikers te beschermen - en hoe ze die zouden willen aanpassen. Ze zouden hun voorstellen op de site van de *No Hate Speech Movement* kunnen posten en andere online activisten kunnen aanmoedigen om te lobbyen bij de sites die ze in het vizier hebben.
- Ze zouden ook een of twee sites kunnen selecteren die beweren dat ze een beleid inzake haatspraak hebben, en opvolgen hoe goed dit beleid wordt toegepast. De voorbeelden van online haatspraak die ze vinden zouden ze via een klacht en een verwijzing naar het beleid kunnen melden aan *Hate Speech Watch* en ook aan de sites die de inhoud hosten.

Ontwikkel samen met de deelnemers tegenargumenten voor de racistische uitspraken in deze zaak die de deelnemers kunnen gebruiken wanneer ze met dit soort racistische overtuigingen geconfronteerd worden. Maak samen met de deelnemers een video over de waarde van diversiteit en aanvaarding in een democratische samenleving.

ANDERE BRONNEN

ARREST VAN HET EUROPESE HOF

De zaak werd door het Europese Hof gehoord in 1994. Het Hof was het niet eens met het arrest van de Deense rechtbank en oordeelde dat dhr. Jersild niet gestraft had mogen worden voor het maken en vertonen van de film. Ze waren van mening dat de film voldoende aantoonde dat de filmmaker de racistische opmerkingen onaanvaardbaar vond en afkeurde en dat er geen gevaar was dat de boodschap verkeerd begrepen zou worden door het publiek. Hun commentaar luidde als volgt:

"[de film] had duidelijk tot doel om aan de hand van een interview deze specifieke groep jongeren, die beperkt en gefrustreerd zijn door hun sociale situatie, een strafblad hebben en gewelddadig gedrag vertonen te ontmaskeren, te analyseren en toe te lichten en op die manier bepaalde aspecten aan te kaarten van een kwestie waarover toen reeds grote publieke bezorgdheid bestond."

Het Hof wees er ook op dat nieuwsverslaggeving van essentieel belang is in een democratische samenleving en de pers toelaat om de rol van "publieke waakhond" op zich te nemen. Volgens hen zouden er al heel goede redenen moeten bestaan om een journalist te straffen die uitspraken van anderen onder de aandacht brengt. Een van de belangrijkste taken van een vrije pers is dat ze een publiek debat mogelijk maakt en aanmoedigt over kwesties die van algemeen belang zijn voor de samenleving.

HAND-OUTS

DE ZAAK

De verzoeker in deze zaak is dhr. Jens Olaf Jersild, een Deense staatsburger die voor Danmarks Radio (dat ook televisieprogramma's uitzendt) werkt. De nieuwszender wordt als een ernstige zender beschouwd en heeft een goed geïnformeerd publiek.

Dhr. Jersild wilde een documentaire uitzenden over een extreem racistische groep, de Groenjassen genaamd. Hij nam contact op met leden van de groep en had een uitgebreid interview met hen. Daarna verkortte hij de film tot een paar minuten en voegde hij wat persoonlijke commentaar toe. Het uiteindelijke resultaat werd getoond als onderdeel van een nieuwsprogramma en werd uitgezonden op de nationale televisie.

Tijdens de uitzending werden leden van de Groenjassen getoond die beledigende en neerbuigende opmerkingen maakten over immigranten en etnische groepen in Denemarken, waarbij ze zwarten vergeleken met gorilla's en ze als "niet menselijk" bestempelden. Een Deense rechtbank bevond de Groenjassen schuldig aan het uiten van racistische opmerkingen en oordeelde dat ook dhr. Jersild schuldig was omdat hij hen had "aangemoedigd" en de opmerkingen bij een breder publiek had bekendgemaakt.

Dhr. Jersild tekende beroep aan tegen zijn veroordeling bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens omdat hij van mening was dat zijn veroordeling door een Deense rechtbank een schending was van zijn recht op vrijheid van meningsuiting (artikel 10 van het EVRM).

Het Europese Hof moest oordelen of een beperking van zijn recht om de opmerkingen uit te zenden "legitiem" was. Dit hield in dat ze moesten bekijken of het juiste evenwicht was gevonden tussen het beschermen van de rechten van de mensen die het doelwit vormden van de racistische opmerkingen en het feit dat het publiek van het bestaan van dergelijke groepen moet afweten.

Deze hand-out is optioneel

Enkele van de opmerkingen die tijdens de uitzending werden gemaakt:

"... de Noordelijke Staten [in Amerika] wilden dat de negers vrije mensen zouden zijn, maar sjonge, dat zijn geen mensen, dat zijn beesten."

"Neem gewoon eens een foto van een gorilla en kijk dan eens naar een neger; sjonge, ze hebben gewoon dezelfde lichaamsbouw, hetzelfde platte voorhoofd enzovoort."

"Een neger is geen mens, het is een beest; dat geldt ook voor al de andere buitenlandse arbeiders, Turken, Joegoslaven en hoe ze ook heten."

"...Wij hebben een hekel aan hun mentaliteit...wat we niet kunnen verdragen is dat ze rondlopen in van die Zimbabwe-kleren en dan die hoelahoelataal spreken op straat..."

"Het is de drugs die ze verkopen, jong; de helft van de gevangenisbevolking in "Vestre" zit daar opgesloten wegens drugs...zij zijn diegenen die een gevangenisstraf uitzitten voor het dealen van drugs...."

HAND-OUTS

ROLLENKAART VOOR DHR. JERSILD

Je bent een ernstige journalist en je wilde een film maken over racisme en vreemdelingenhaat met twee doeleinden:

1. De omvang van het probleem schetsen, waaronder de extreme standpunten van de Groenjassen.
2. Aantonen dat de Groenjassen een gecriminaliseerde groep vormen met veel emotioneel onrijpe en sociaal achtergestelde leden.

Je bent van mening dat het belangrijk is dat de samenleving die twee punten begrijpt en je denkt dat jouw programma erin is geslaagd beide punten aan te kaarten, deels door rechtstreeks enkele van de ergste standpunten uit te zenden en deels door het lage opleidingsniveau en de achtergrond van de door jou geïnterviewde jongeren te beschrijven alsook de sociale moeilijkheden die ze ervaren. Je gelooft niet dat iemand van jouw kijkers gedacht heeft dat jouw programma de geuite racistische standpunten verdedigt.

Als journalist hecht je veel belang aan vrijheid van meningsuiting: een te grote beperking zou het onmogelijk maken voor journalisten om het publiek te informeren over echte - en onaangename - kwesties. Je bent van mening dat journalisten een verantwoordelijkheid hebben om dergelijke kwesties onder de aandacht van het publiek te brengen zodat ze kunnen worden onderkend en aangepakt.

Artikel 10 van het Europees Verdrag (vereenvoudigd)

1. Een ieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of te verstrekken, zonder inmenging.
2. Zij kan worden onderworpen aan beperkingen, wanneer de beperking "noodzakelijk is in een democratische samenleving" - in het bijzonder om de rechten van anderen te beschermen.

ROLLENKAART VOOR DE DEENSE OVERHEID

Je bent van mening dat dhr. Jersild terecht is veroordeeld door de Deense rechtbank. Zijn programma bevatte heel extreme en racistische meningen die niet voor een breed publiek bedoeld zijn. Het programma was sensationeel en bevatte niet voldoende commentaar die aantoonde dat de weergegeven meningen onaanvaardbaar en gevaarlijk waren. Je gelooft dat journalisten een verantwoordelijkheid hebben om ervoor te zorgen dat kijkers niet overstuurd raken of misleid worden. Volgens jou zouden de mensen die naar dit programma aan het kijken waren niet begrepen hebben dat de journalist geschokt was door de racistische uitlatingen en ze afkeurde. Ze zouden niet ingezien hebben dat dergelijke uitspraken dom, kwetsend en zelfs verboden zijn.

Dhr. Jersild redigeerde de film zodanig dat de ergste opmerkingen van de Groenjassen worden getoond. Je bent van mening dat hij de leden niet had mogen interviewen en aanmoedigen om dergelijke meningen te uiten en aan die meningen geen grote ruchtbaarheid had mogen geven door ze in zijn programma op te nemen. Volgens jou had het programma niet gemaakt mogen worden en moet dhr. Jersild verantwoordelijk worden geacht voor het feit dat hij grote ruchtbaarheid heeft gegeven aan dergelijke gevaarlijke meningen.

Artikel 10 van het Europees Verdrag (vereenvoudigd)

1. Een ieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of te verstrekken, zonder inmenging.
2. Zij kan worden onderworpen aan beperkingen, wanneer de beperking "noodzakelijk is in een democratische samenleving" - in het bijzonder om de rechten van anderen te beschermen.

HAND-OUTS

ROLLENKAART VOOR DE RECHTERS

Het is jouw taak om het proces te leiden en daarna te oordelen of de Deense rechtbanken de juiste beslissing hebben genomen en dhr. Jersild inderdaad schuldig was, of dat zijn rechten werden geschonden.

Het verloop van het proces:

Begin met dhr. Jersild en de vertegenwoordiger van de Deense overheid eraan te herinneren dat elke partij een paar minuten tijd zal krijgen om hun kant van de zaak te bepleiten; daarna zal je vragen stellen en kunnen ze op elkaars standpunten reageren. Zeg hen dat ze zich op een ordentelijke manier moeten gedragen en al jouw instructies moeten volgen!

De beslissing die je moet nemen:

Je moet je beraden over het feit of dhr. Jersild zijn film had mogen laten uitzenden voor het brede publiek. Zijn recht op vrijheid van meningsuiting lijkt hem toe te laten dit te doen, maar vrijheid van meningsuiting is geen *absoluut* recht en moet worden afgewogen tegen andere sociale bekommernissen en andere mensenrechten. Het is jouw taak om te oordelen of in deze zaak de juiste balans is gevonden.

Dit zijn de belangrijkste vragen die je zal moeten beoordelen en afwegen wanneer je de bewijsvoering van de beide partijen hoort:

- Denk je dat het publiek zou kunnen hebben gedacht dat de film de racistische meningen verdedigt?
- Was het belangrijk dat het publiek op de hoogte was van de racistische overtuigingen en de achtergrond van de Groenjassen, of was het belangrijker dat dergelijke meningen het brede publiek niet bereiken?

Artikel 10 van het Europees Verdrag (vereenvoudigd)

1. Een ieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of te verstrekken, zonder inmenging.
2. Zij kan worden onderworpen aan beperkingen, wanneer de beperking "noodzakelijk is in een democratische samenleving" - in het bijzonder om de rechten van anderen te beschermen.

NIVEAU 4
**GROEP
15-30**
**DUUR
180M**

EEN NIEUWE MOSKEE IN SLAAPSTAD

Dit is een simulatie van een online raadpleging/debat. De kwestie die wordt besproken is de bouw van een nieuwe moskee in een van oudsher christelijk gebied.

THEMA'S	Democratie en participatie, racisme en discriminatie, internetgeletterdheid
COMPLEXITEIT	Niveau 4
GROEPSGROOTTE	15-30 personen
DUUR	Ofwel een doorlopende sessie van 2,5 tot 3 uur ofwel drie sessies van ongeveer elk 50 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • De rechten van religieuze minderheden bekijken en hoe die betrekking hebben op online haatspraak • Vaardigheden ontwikkelen in online discussie en analyse • Het gebruik van het democratisch debat/participatie in beschouwing nemen om de tolerantie ten opzichte van andere mensen of andere overtuigingen te vergroten
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • Toegang tot het internet - minimum 5 computers • Ruimte voor de groepen om samen te komen • 2 facilitatoren • Stembiljetten voor de groepen om samen te komen
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> • Maak een kopie van de hand-outs voor alle deelnemers. • Creëer een gesloten ruimte op internet. Zie "tips voor facilitatoren" voor suggesties. • Maak een login aan voor elke deelnemer of controleer op voorhand of iedereen kan aanloggen met een bestaande account (zie "tips voor facilitatoren")

INSTRUCTIES

1. Lees de beschrijving van het probleem op pagina 35 luidop voor. Leg uit dat alle deelnemers lid zijn van Slaapstad en dat ze allemaal wakker liggen van de kwestie of er een nieuwe moskee moet worden gebouwd op een stuk braakliggend terrein van de gemeente.
2. Geef elke deelnemer een exemplaar van de hand-outs en vraag hen om een rol uit te kiezen. Overloop de raadplegingsprocedure en zorg ervoor dat iedereen ze begrijpt.
3. Toon de ruimtes waar mensen en groepen op voorhand kunnen samenkomen en de computers die beschikbaar zijn voor de activiteit. Kijk na of iedereen een login en een wachtwoord heeft.

4. Herinner diegenen die een initiële verklaring kunnen indienen eraan dat ze dit moeten doen voordat de raadpleging wordt opengesteld voor het publiek. Spoor iedereen aan om gebruik te maken van de voorafgaande raadplegingsfase van 30 minuten om:
  - standpunten overeen te komen binnen de groepen en de rollen of argumenten te verdelen (indien nodig);
  - samen te komen met vertegenwoordigers van andere groepen;
  - te controleren of ze op de site kunnen inloggen.
 Als de computertoegang of de tijd beperkt is, herinner de deelnemers eraan dat ze hun argumenten beknopt zullen moeten houden, aangezien ze misschien maar één kans zullen krijgen om hun standpunten te verdedigen!
5. Kondig het begin van de voorafgaande raadplegingsfase aan en leg uit dat de raadpleging binnen 30 minuten zal worden opengesteld voor het publiek.
6. Kondig na 30 minuten het begin van de openbare raadpleging aan en nodig de leden van het publiek uit om de initiële verklaringen van de groepen te lezen en hun opmerkingen in te dienen.
7. Op het einde van de raadpleging verklaart de burgemeester de raadpleging voor gesloten. De gemeenteraadsleden komen dan samen en brengen hun stem uit. Als er geen meerderheidsstandpunt is, heeft de burgemeester de doorslaggevende stem.
8. De burgemeester deelt de beslissing mee. Vraag de deelnemers om hun stoelen in een cirkel te plaatsen voor de debriefing.

DEBRIEFING

Begin de feedbackronde door iedereen welkom te heten bij hun echte naam. Dit is belangrijk om de deelnemers toe te laten uit de rol te stappen die ze speelden tijdens de simulatie.

Vraag de deelnemers wat ze denken over het proces dat ze zojuist hebben meegemaakt:

- Was je verrast door het resultaat van de stemming? Zou dit resultaat de persoon wiens rol je vertolkte goed uitkomen?
- Denk je dat een online raadpleging een goede manier is om over kwesties als deze te beslissen? Wat zijn de voor- en nadelen?

VRAGEN OVER IDEEËN DIE AAN BOD KOMEN TIJDENS HET DEBAT:

- Heeft de interactie met andere mensen of groepen jouw aanpak of houding tegenover een van de aangekaarte kwesties veranderd?
- Hoe gemakkelijk was het om je in jouw rol in te leven?
- Denk je dat deze situatie zich zou kunnen voordoen in het echte leven? Kan je voorbeelden geven van gelijkaardige gevallen?
- Hoe zou je reageren wanneer deze kwestie zich in jouw stad/woonplaats zou voordoen? Heeft de activiteit jouw houding überhaupt veranderd?

DE LINK LEGGEN MET ONLINE HAATSPRAAK

- Wat vond je van de regel om racistische of beledigende opmerkingen te verwijderen?
- Heeft deze regel jouw mening veranderd over de commentaren die je postte?
- Hoe gemakkelijk was het om te beslissen om een commentaar al dan niet te verwijderen? (vraag voor de sitebeheerders)

- Was je het eens met de beslissingen van de moderatoren? (vraag voor alle deelnemers)

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Je zal een veilige site moeten opzetten vóór de activiteit begint. Dit kan een Facebook-pagina zijn of een account op een andere sociaal netwerk. Je kan ook verwijzen naar <http://cooltoolsforschools.wikispaces.com/Collaborative+Tools> voor andere suggesties. Je zal ervoor moeten zorgen dat iedereen een account heeft die toegang verleent tot de site.
- Je zal een tweede facilitator nodig hebben om de activiteit uit te voeren. Hoewel de groepen onafhankelijk van elkaar moeten kunnen werken, kunnen ze ondersteuning of bijstand nodig hebben tijdens de voorbereiding of tijdens de raadpleging. Tijdens de voorbereidingsfase kan het bijvoorbeeld nuttig zijn te controleren of mensen de tijd gebruiken om anderen te ontmoeten of om te plannen wat ze gaan zeggen tijdens de vergadering.
- Wanneer het aantal computers beperkt is, zal je misschien een tijdslimiet (of woordenlimiet) moeten opleggen zodat iedereen de kans krijgt om een bijdrage te posten.
- Tijdens de debriefing is het heel belangrijk om te vermijden dat de simulatie wordt herhaald. De mensen moeten proberen zich los te maken van de rol die ze tijdens de activiteit speelden om echt te kunnen nadenken over wat ze hebben meegemaakt. Je moet hen helpen om op de simulatie terug te kijken in hun normale hoedanigheid in plaats van in de rol die ze vertolkten.

VARIANTEN

Je zou het aantal woorden dat mensen mogen posten - hetzij als oorspronkelijke bijdragen hetzij als commentaren - kunnen verminderen of beperken. Probeer de commentaren te beperken tot "tweets", i.e. 140 karakters! De activiteit zou ook over een aantal dagen kunnen worden gespreid. Dit zorgt ervoor dat er minder tijd nodig is voor een georganiseerde bijeenkomst en geeft de deelnemers de kans om van thuis uit commentaren in te dienen.

Als je geen toegang hebt tot online instrumenten, kan de activiteit ook volledig offline worden ontwikkeld. In haar huidige vorm is de activiteit een aanpassing van een Compass-activiteit. Meer informatie is beschikbaar op www.coe.int/compass

IDEËN VOOR ACTIE

Welke religieuze of etnische minderheden zijn er in jouw land en wat schrijven de media over hen? Ga op zoek naar verhalen op nationale of lokale nieuwssites over groepen die traditioneel in een slecht daglicht worden gesteld. Schrijf daarna naar de betrokken journalisten - of voeg commentaar toe, als de website dit toelaat.

Worden er door jouw lokale overheid online raadplegingen georganiseerd? Hebben jongeren de mogelijkheid om online instrumenten te gebruiken om te communiceren met lokaal verkozen vertegenwoordigers? Voer een online zoekopdracht uit met de deelnemers en begin met de bestaande instrumenten te gebruiken (als die er zijn) om kwesties aan te kaarten waar jongeren zich zorgen over maken.

Neem contact op met enkele plaatselijke minderhedenorganisaties en regel een ontmoeting met hen om meer te weten te komen over hoe jouw eigen gemeenschap omgaat met diversiteit.

HAND-OUTS

Voor alle deelnemers; de hand-outs kunnen ook op de site van de raadpleging gepost worden.

EEN MOSKEE IN SLAAPSTAD

Je woont in de pittoreske stad Slaapstad die ongeveer 80.000 inwoners telt. De laatste 60 jaar is de bevolking drastisch gewijzigd. Dit komt deels doordat jongeren meestal proberen om naar grotere steden te verhuizen om werk te vinden, maar ook doordat er in de regio een groot aantal immigrantenfamilies is aangekomen, vooral uit moslimlanden. Sommige van die families zijn hier al verschillende generaties, maar ze worden nog altijd achterdochtig behandeld als "nieuwkomers" door heel wat inwoners van de stad. Ze maken nu bijna 15% van de totale bevolking uit.

De kwestie die de stad momenteel verdeelt, is de wens van de moslims in Slaapstad om een moskee te laten bouwen op een braakliggend stuk grond dat eigendom is van de gemeente. Deze grond is al jaren braakliggend en een bron van klachten voor de gemeente: het stuk grond ligt dicht bij de belangrijkste winkelstraat en is een gebied waar vandalisme en druggebruik regelmatig voor problemen zorgen.

Toen een rijke zakenman de gemeente aanbood om haar van het probleem af te helpen, kon de burgemeester zijn geluk dan ook niet op! De gemeenteraad was meteen akkoord om de grond op te geven en 20% van de bouwkosten voor een nieuwe moskee op de site voor zijn rekening te nemen. Het geld voor de resterende 10% van de bouwkosten, die de zakenman niet kon betalen, zou bij de moslimgemeenschap gehaald worden.

De bouwwerken zouden deze week beginnen, maar het rustige Slaapstad is sinds die beslissing allesbehalve rustig geweest. Een week geleden werd de Twitteraccount van de gemeenteraad gehackt door een anti-moslimgroep en werden verschillende beledigende en racistische tweets verstuurd. Sommige tweets riepen de mensen op om op straat te komen en de "buitenlanders weg te jagen". Dit leidde tot een toename in het aantal racistische aanvallen tegen moslims, en soms zelfs tot geweld. Bij één gelegenheid geraakte er iemand ernstig gewond. Een paar moslimgroepen hebben gereageerd en het geweld tussen verschillende bendes lijkt toe te nemen.

De burgemeester van Slaapstad heeft opgeroepen tot kalmte en aangekondigd dat de beslissing om de moskee te bouwen zal geëvalueerd worden na een openbare raadpleging. Ze hebben beslist om een online raadplegingsforum te organiseren om zoveel mogelijk mensen de kans te geven om deel te nemen.

HAND-OUTS

Voor alle deelnemers

RAADPLEGINGSPROCEDURE

De raadpleging is toegankelijk voor alle inwoners van Slaapstad die ouder zijn dan 18. De volgende geregistreerde groepen/individuen worden uitgenodigd om een initiële verklaring in te dienen die hun standpunt over de voorgestelde moskee uiteenzet. Initiële verklaringen moeten ingediend worden vóór de raadpleging opengesteld wordt voor het publiek.

- **De burgemeester en de locoburgemeester van Slaapstad** (gezamenlijke verklaring)
- **Gemeenteraadsleden** die de Traditionalistische Partij, de Populistische Partij en de Diversiteitspartij vertegenwoordigen (1 verklaring van elke partij)
- **Niet-gouvernementele organisaties:** Jongerenactiegroep "Jongeren van Slaapstad voor de Mensenrechten!", de vereniging "Toen en Nu", de "Moslimvereniging van Slaapstad" (één bijdrage van elke organisatie).

Initiële verklaringen zullen op de website van de gemeenteraad gepost worden en dan opengesteld worden voor commentaren van **alle andere inwoners die ouder zijn dan 18. Alle commentaren die als bedreigend, racistisch of beledigend ervaren worden, zullen worden verwijderd van de website van de gemeenteraad.**

De raadpleging zal gesloten worden na 30 minuten. De gemeenteraadsleden zullen dan over het voorstel stemmen. Wanneer er geen meerderheidsstandpunt is, heeft de burgemeester de doorslaggevende stem.

De beslissing van de gemeenteraad is definitief.

Rollenkaarten

DE BURGEMEESTER VAN SLAAPSTAD

Jij bent het boegbeeld van de stad en bent je heel bewust van de noodzaak om de rust en goede relaties in de stad te herstellen. Je gelooft dat het belangrijk is dat men je als onpartijdig beschouwt tijdens de hele procedure en je vindt je reputatie als een eerlijke bemiddelaar tussen de verschillende geledingen van de samenleving belangrijk. Je zou graag een oplossing vinden die aanvaardbaar is voor zoveel mogelijk mensen.

Vooraleer de raadpleging wordt opengesteld voor het publiek, moet je een initiële verklaring opstellen die jouw positie uiteenzet. Je moet dit bespreken met de locoburgemeester. Als je tijd hebt, moet je ook proberen om samen te komen met groepen of inwoners om naar hun meningen te peilen en te zien of je het risico op geweld kan terugdringen.

Je zal geen stem uitbrengen, behalve bij staking van stemmen. Als dat het geval is, zal jouw stem het resultaat bepalen.

HAND-OUTS

LOCOBURGEMEESTER

Je werkt aan de zijde van de burgemeester en moet hem of haar helpen om een initiële verklaring op te stellen. Je kan ook gevraagd worden om enkele van de meer extremistische fracties te ontmoeten vóór de opening van de raadpleging om te zien of je ze kan overtuigen van het belang van een wederzijds aanvaardbare oplossing.

Van zodra de raadpleging opengesteld wordt, zal het jouw taak zijn om de burgemeester bij te staan wanneer hij of zij groepen of inwoners ontmoet om naar hun opinies te peilen en te zien of je het risico op geweld kan terugdringen.

Jij brengt geen stem uit in het debat.

SITEBEHEERDERS (2 MENSEN)

Jouw rol bestaat erin om te proberen de discussie te volgen en ervoor te zorgen dat de commentaren niet racistisch zijn en geen mensen kunnen kwetsen. Dergelijke commentaren moeten onmiddellijk verwijderd worden van de website van de gemeenteraad. Denk vóór het begin van de raadpleging na over hoe je zal beslissen of commentaren onaanvaardbaar zijn. Je kan misschien een korte lijst van richtlijnen opstellen.

Je kan ook commentaren posten die mensen waarschuwen wanneer hun taal onaanvaardbaar is, of de deelnemers aanmoedigen om beleefd en attent te zijn tegenover de andere deelnemers aan het debat.

Je brengt geen stem uit in het debat.

GEMEENTERAADSLEDEN: DE TRADITIONALISTISCHE PARTIJ (2 OF 3 MENSEN)

Jij vertegenwoordigt de Traditionalistische Partij in de gemeenteraad en je bent heel fel gekant tegen de moskee. Je vindt het niet kunnen dat grond en middelen van de gemeenteraad gespendeerd zouden worden aan een gebedshuis dat de tradities van dit land en deze stad niet respecteert. Volgens jou mogen immigrantenfamilies blij zijn dat ze hier mogen wonen en moeten ze niet proberen om een andere levensstijl op te dringen aan een land waar ze te gast zijn.

Enkele van jullie leden zijn heel erg anti-moslim en zijn van mening dat het huidige geweld te verwachten was van een gemeenschap die zo'n gewelddadige religie aanhangt. Jij zou het aantal moslims in de stad graag gereduceerd zien omdat je vindt dat ze de traditionele waarden van Slaapstad aantasten. Je bent er ook zeker van dat de moskee een ontmoetingsplaats zal worden voor het rekruteren van terroristen.

Je moet een initiële verklaring voorbereiden met jouw standpunt en die op de website posten vóór de raadpleging opengesteld wordt voor het publiek. Hou het kort!

Elk lid van jouw partij heeft een stem in de uiteindelijke beslissing.

HAND-OUTS

GEMEENTERAADSLID: DE POPULISTISCHE PARTIJ (1 OF 2 MENSEN)

Jij vertegenwoordigt de Populistische Partij in de gemeenteraad. Je steunt de oorspronkelijk beslissing om de moskee op dit stuk grond te bouwen, deels omdat je beseft dat de moslimgemeenschap heel goed geweest is voor de economie van de stad en je hen niet wil doen vervreemden. Je bent echter heel bezorgd geweest over de klachten van inwoners en het recente geweld. Je bent ook bezorgd om jouw zetel bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen, dus je zal waarschijnlijk de optie steunen die het minst controversieel blijkt. Je moet een initiële verklaring voorbereiden met jouw standpunt en die op de website posten vóór de raadpleging opengesteld wordt voor het publiek. Hou het kort!
Elk lid van jouw partij heeft een stem in de uiteindelijke beslissing.

GEMEENTERAADSLID: DE DIVERSITEITSPARTIJ (1 OF 2 MENSEN)

Jij vertegenwoordigt de Diversiteitspartij in de gemeenteraad. Je bent van mening dat het relatief grote aandeel mensen uit verschillende delen van de wereld bijgedragen heeft tot de cultuur en het belang van Slaapstad. Je vindt het niet eerlijk dat de gemeente veel van die mensen gedurende zo lange tijd de kans heeft ontzegd om hun godsdienst te beoefenen. Je zou graag hebben dat er meer dialoog is tussen de verschillende gemeenschappen in Slaapstad en je hebt geprobeerd om een halt toe te roepen aan het geweld en de tegenstrijdige partijen bijeen te brengen om te praten. Je ziet in dat het braakliggende stuk grond sociale problemen veroorzaakt in de stad en dat de gemeente momenteel niet over het geld beschikt om die grond zelf te ontwikkelen.
Je moet een initiële verklaring voorbereiden met jouw standpunt en die op de website posten vóór de raadpleging opengesteld wordt voor het publiek. Hou het kort!
Elk lid van jouw partij heeft een stem in de uiteindelijke beslissing.

LEDEN VAN DE VERENIGING "TOEN EN NU" VAN SLAAPSTAD (2-4 MENSEN)

Je behoort tot een van de belangrijkste groepen die gekant zijn tegen de moskee. Jouw leden zijn afkomstig uit traditionele (niet-moslim) gemeenschappen in Slaapstad en jij vindt het heel belangrijk om het oude karakter van de stad, waar de meesten onder jullie al hun hele leven wonen, te bewaren. De site die wordt voorgesteld voor de moskee ligt heel centraal en zou zichtbaar zijn van op de meeste plekken in het stadscentrum. De moskee zou vooral ook het zicht op de hoofdkerk vanaf het stadsplein kunnen belemmeren. Je vindt dat het karakter van jouw geboortestad volledig veranderd wordt door een gemeenschap die hier pas sinds kort is aangekomen. Je begrijpt niet waarom mensen die van elders naar dit land komen niet dezelfde regels zouden moeten volgen als jij.
De leden van jouw partij zijn de laatste jaren veel radicaler geworden en jouw organisatie wordt ervan beschuldigd openlijk racistisch te zijn en deels verantwoordelijk te zijn voor het geweld op straat. Je onderhoudt nauwe banden met de Traditionalistische Partij die in de gemeenteraad vertegenwoordigd is. Je moet een initiële verklaring voorbereiden met jouw standpunt en die op de website posten vóór de raadpleging opengesteld wordt voor het publiek. Hou het kort!

HAND-OUTS

LEDEN VAN DE JONGERENACTIEGROEP "JONGEREN VAN SLAAPSTAD VOOR DE MENSENRECHTEN!" (2-4 MENSEN)

Jouw groep werd opgericht om enkele van de ergste problemen waar jongeren in Slaapstad vandaag de dag mee worden geconfronteerd aan te pakken. Jij ziet de bouw van de moskee als een oplossing voor zowel de moslimgemeenschap die een nieuw gebedshuis nodig heeft als voor de talrijke sociale problemen die het gevolg zijn van het feit dat het stuk grond zolang braak heeft gelegen. Je staat achter de bouw van de moskee, maar je bent bezorgd dat andere sociale problemen door de gemeenteraad misschien zullen worden verwaarloosd wanneer ze een bijdrage moeten leveren aan de bouw ervan. Vooral het budget voor jeugd is de laatste 5 jaar in die mate gereduceerd dat het gewoonweg niet meer volstaat om aan de behoeften van de stad te voldoen. Je moet een initiële verklaring voorbereiden met jouw standpunt (niet meer dan 250 woorden) en die op de website posten vóór de raadpleging opengesteld wordt voor het publiek.

LEDEN VAN DE "MOSLIMVERENIGING VAN SLAAPSTAD" (2-4 MENSEN)

Je vraagt de gemeenteraad al jaren om een gebedshuis te voorzien voor de moslimgemeenschap, maar dit werd telkens geweigerd om financiële redenen. Je vindt het niet eerlijk dat de moslimgemeenschap gevraagd wordt om 10% van de bouwkosten te dragen, terwijl de economische omstandigheden al zo moeilijk zijn voor de meeste mensen, en terwijl de christelijke gemeenschap 11 verschillende gebedshuizen heeft die gebruikt worden door veel minder mensen dan bij de moskee het geval zou zijn. Je hebt de indruk dat de bijdrage die jouw gemeenschap aan de stad heeft geleverd niet wordt gewaardeerd, dat de mensen in jouw gemeenschap op een oneerlijke manier gediscrimineerd worden in verschillende aspecten van hun leven, en dat de gemeenteraad de leden van jouw gemeenschap het fundamenteel recht op godsdienstige belijdenis ontzegt door de toelating voor de bouw van deze moskee te weigeren. Je bent je bewust van het feit dat sommige leden van jouw groep er extremere opvattingen op na houden dan de officiële standpunten van de vereniging en je maakt je zorgen over het feit dat sommige moslims de aanvallen op hun gemeenschap met geweld beantwoord hebben. Je bent bang dat het terugdraaien van de beslissing de mosliminwoners verder zal doen vervreemden en het geweld tussen de gemeenschappen zal aanwakken. Je moet een initiële verklaring voorbereiden met jouw standpunt en die op de website posten vóór de raadpleging opengesteld wordt voor het publiek. Hou het kort!

INWONERS VAN SLAAPSTAD

Je bent bezorgd over het conflict dat Slaapstad lijkt te hebben overgenomen. Je weet nog niet welk standpunt je verdedigt: je wil een beter inzicht krijgen in de standpunten van de niet-gouvernementele organisaties en de partijen die vertegenwoordigd zijn in de gemeenteraad; daarna zal je je keuze maken. Je kan geen commentaar posten tot de raadpleging opengesteld is voor het publiek (30 minuten na de start), maar je kan de initiële verklaringen lezen van zodra ze gepost zijn. Je zou ook moeten proberen om andere bewoners en vertegenwoordigers van verenigingen of de gemeenteraadsleden te ontmoeten om hun argumenten te horen. Denk na over wat je zou willen zeggen wanneer de raadpleging opengesteld wordt voor het publiek - en denk eraan dat elke commentaar niet langer mag zijn dan 150 woorden. Nadat iedereen de kans heeft gehad om commentaar te posten, mag je een tweede commentaar posten als er nog tijd voor is.

Deze activiteit is ontwikkeld op basis van "A Mosque in Sleepyville" uit Compass - Manual for Human Rights Education with Young People - www.coe.int/compass

NIVEAU 4
**GROEP
ALLE**
**DUUR
ZIE HIER
ONDER**

STAP VOOR STAP ACTIE ONDERNEMEN EN CAMPAGNE VOEREN

Dit is een reeks van 4 activiteiten die leiden tot een actie tegen haatspraak en haatmisdrijven. De verschillende componenten kunnen afzonderlijk uitgevoerd worden en kunnen ook gebruikt worden in combinatie met andere activiteiten in de gids.

THEMA'S	Racisme en discriminatie, campagnestrategieën, mensenrechten
COMPLEXITEIT	Niveau 4
GROEPSGROOTTE	Alle
DUUR	3 sessies van 90 minuten, 60 minuten en 45 minuten voor deel 1, 2 en 3. Er is ook tijd nodig voor de campagne-actie.

DEEL 1 (60 minuten) beschouwt het historische lijden van de Roma, waaronder gedurende de periode van de nazi-Holocaust. De activiteit kan uitgevoerd worden zonder de andere onderdelen. De bedoeling is om de groep een inzicht te geven in de haatmisdrijven tegen de Roma die nooit erkend zijn en vandaag de dag nog steeds gevolgen hebben.

DEEL 2 (60 minuten) omvat het plannen van een actie om het publiek bewuster te maken van dit lijden en solidariteit uit te drukken met de Roma. Dit onderdeel kan gebruikt worden om eender welke activiteit in het kader van de campagne te plannen en als een vervolgvacature bij andere activiteiten in de gids.

DEEL 3 is de actie zelf. De instructies worden opgesteld door jouw groep!

DEEL 4 (45 minuten) is een debriefing van de actie. De vragen kunnen algemeen worden gebruikt voor de debriefing van om het even welke actie die jouw groep onderneemt in het kader van de campagne.

DEEL 1: GESCHIEDENISLESSEN

DUUR	60 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> Het bewustzijn vergroten van de Romaslachtoffers van de nazi-Holocaust en solidariteit opbouwen met de Roma Een extreem voorbeeld van diep gewortelde vooroordelen en haatspraak belichten en de gevolgen die dit vandaag heeft onderzoeken Solidariteit met de Roma tot stand brengen en de groep motiveren om actie te ondernemen tegen racisme en discriminatie
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> Flip-over met papier en stiften Kopieën van de hand-out, "A brief history of the persecution of the X" (optioneel)
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> Vertel de groep voor de sessie begint dat je van plan bent om de Holocaust te bespreken, en spreek afzonderlijk met iedereen die het hier waarschijnlijk moeilijk mee zal hebben. Maak kopieën van de hand-out, één kopie per kleine groep.

INSTRUCTIES

- Vraag de deelnemers om groepjes te vormen van 2 tot 3 mensen die hetzelfde identiteitsgevoel hebben. Dit kan betrekking hebben op hun etniciteit of nationaliteit, maar het kan ook te maken hebben met verschillende sociale of religieuze groeperingen (zelfs voetbalteams!). Geef hen ongeveer 10 minuten om hun gevoelens over die identiteit te delen binnen hun groepjes.
- Deel de hand-out "Een korte geschiedenis over de vervolging van de X" uit aan de deelnemers of geef hen een deel van de informatie om hen te laten aanvoelen welke aanhoudende wrede behandeling de Romabevolking moest ondergaan. Zeg hen nog niet welke bevolkingsgroep geïsoleerd werd.
- Bespreek kort hun reacties, indien mogelijk zonder deelnemers uit hun groepen weg te halen. Vraag daarna aan elke groep om zich bij een andere groep aan te sluiten en geef hen 15 minuten om de volgende vragen te beantwoorden:
  - Hoe zouden zij zich voelen wanneer "hun" volk ergens in de recente geschiedenis het doelwit zou geweest zijn van een dergelijke behandeling? (Vraag hen zich te concentreren op de groep die ze onder punt 1 gekozen hebben.)
  - Wat zouden volgens hen de moeilijkste aspecten zijn voor een gemeenschap die dit heeft meegemaakt?
  - Wat als er vandaag de dag mensen zouden zijn die het bestaan van de Holocaust ontkennen? Wat zou hen ertoe kunnen drijven die feiten te ontkennen?
- Breng de groep samen en vraag hen om feedback te geven over hun discussies. Vraag daarna welke deelnemers weten of kunnen raden over welk volk het in de hand-out gaat. Als ze niet raden, zeg hen dan dat het Roma waren en vraag hen wat ze weten over de huidige situatie van de Roma. Hoe worden ze behandeld en in welke mate is hun historisch lijden gekend? Welke invloed heeft haatspraak op hen vandaag?
- Zeg tegen de deelnemers dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zaken heeft behandeld

waarbij er talrijke schendingen van de mensenrechten van deze groep zijn vastgesteld in bijna elk Europees land. Herinner de deelnemers eraan dat de media en de bevolking zich in het algemeen heel intolerant gedragen tegenover Roma en dat Roma vaak het doelwit zijn van beledigingen en haatspraak. Vraag de deelnemers of zij hier voorbeelden van hebben meegemaakt in het “echte” leven of op het internet.

- Als je de activiteit uitvoert als inleiding op een campagne-actie, geef de deelnemers dan wat informatie over de Dosta!-campagne. Zeg hen dat er tijdens de volgende sessie op zoek zal worden gegaan naar manieren waarop ze actie kunnen ondernemen om de discriminatie tegen Roma aan te pakken.

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Bepaalde leden van de groep kunnen van slag raken door de extreme inhoud die aan bod komt tijdens de activiteit. Wanneer er Roma in jouw groep zitten, moet je hen uiteraard op voorhand verwittigen en bereid zijn hen te ondersteunen indien nodig. Heel wat andere groepen waren echter ook het slachtoffer van de nazi-Holocaust en ook de vertegenwoordigers van deze groepen kunnen aangedaan zijn. Dit geldt misschien vooral voor joden, aangezien de omvang van hun lijden alom bekend is. Zorg ervoor dat je op voorhand weet hoe de groep is samengesteld en hoe ze waarschijnlijk zullen reageren op de activiteit.
- Je kan de deelnemers informatie bezorgen over andere groepen die het doelwit vormden van het nazi-regime - of hen vragen of ze die groepen kunnen benoemen. Tot die groepen behoren onder andere:
  - Polen (ongeveer 2,5 miljoen niet-Joodse Polen werden gedood)
  - Andere Slavische volkeren
  - Sovjets (vooral krijgsgevangenen)
  - “Niet-Europeanen” - vooral mensen van Afrikaanse of Aziatische origine
  - Geesteszieken en mensen met een verstandelijke handicap
  - Doven en mensen met een fysieke beperking
  - Homoseksuelen en transgenders
  - Politieke tegenstanders, en vooral communisten en linksgezinden
  - Religieuze “dissidenten”, en vooral Jehova’s Getuigen

Zie https://en.wikipedia.org/wiki/Holocaust_victims voor meer informatie.

- Je moet de discussie met de grootste sensitiviteit en flexibiliteit benaderen en je mag de groep niet opjagen wanneer je aanvoelt dat de deelnemers meer tijd nodig hebben om hun gevoelens te uiten.
- Wat het werk in groepjes betreft, kan je het best op voorhand nadenken of dit voor bepaalde individuen problemen zal geven. Als dat inderdaad het geval is, is het misschien gemakkelijker om iedereen een groepsidentiteit “toe te kennen”. Je kan bijvoorbeeld vragen dat ze zich groeperen als “mannen” en “vrouwen”, mensen die verschillende vakken studeren, mensen die voetbal/tennis/atletiek verkiezen, enz.
- In de Korte Chronologie van de Romaholocaust (hieronder) is elke verwijzing naar Roma of “zigeuner” vervangen door X. Wanneer je deze informatie gebruikt kan je het best verwijzen naar “de groep” of de deelnemers zelfs vragen om zich in te beelden dat het over hun groep gaat.
- De deelnemers worden gevraagd om een identiteit te kiezen die belangrijk is voor hen zodat ze zich zouden proberen in te beelden hoe het zou zijn om geïsoleerd te worden als groep. Wanneer de groep echter sterke vooroordelen heeft over de Roma, kunnen ze het toch moeilijk vinden om zich in te leven in de problemen van de Roma. Je moet hier zeker op inspelen, wanneer dit het geval

is: geef ze voldoende tijd bij punt 4 van Deel 1 om hun bekommernissen te bespreken. Zeg hen dat naar schatting tussen de 75% en 80% van de Romabevolking in Europa gedood werd tijdens de Holocaust en dat dit cijfer in sommige landen zelfs opliep tot 90%. Je zou hen kunnen vragen om zich in te beelden hoe het zou zijn voor hen om 90% van hun bevolking, of 90% van de mensen in deze groep te verliezen: in een groep van 20 zouden er slechts 2 mensen overblijven.

- Je kan de deelnemers misschien wat informatie geven over “haatmisdrijven” en het verband onderzoeken met haatspraak en online haatspraak. “Haatmisdrijven” zijn misdrijven die begaan worden tegen individuen of groepen en die ingegeven zijn door een gevoel van haat tegenover de hele groep. Je zou kunnen nagaan hoe “milde” uitdrukkingen van haat of racistische opmerkingen snel kunnen escaleren tot extremere vormen, en misdaden tegen individuen dan gerechtvaardigd kunnen doen lijken.
- De term “dosta” betekent “genoeg” in het Romani. De Dosta!-campagne is een bewustmakingscampagne die niet-Roma dichterbij Romaburgers probeert te brengen. Informatie over de campagne is terug te vinden op <http://dosta.org>. Het kan nuttig zijn wanneer je toegang hebt tot het internet zodat de deelnemers de site kunnen bekijken. Er bestaan nog andere sites over de Romaholocaust die ze voor onderzoek zouden kunnen gebruiken:

www.romagenocide.org

www.sintiundroma.de/en/sinti-roma/the-national-socialist-genocide-of-the-sinti-and-roma.html

<http://romafacts.uni-graz.at/index.php/history>

www.romasinti.eu/

www.romasintigenocide.eu/en/home

DEBRIEFING

Geef de deelnemers op het einde van de activiteit wat tijd om te praten over hoe ze zich voelen na de informatie die ze hebben gekregen en de activiteit. Je zou kunnen beginnen door hen elk om beurt te vragen hun gevoelens in één woord te omschrijven.

- Heb je door de activiteit nieuwe informatie of een nieuw inzicht verworven?
- Heeft de activiteit jouw houding tegenover de Roma veranderd?
- Hoe komt het denk je dat er vandaag de dag zo weinig bekend is over het lijden van de Roma onder het naziregime?
- Denk je dat wanneer dit breder bekend zou zijn het een verschil zou maken voor de manier waarop de Roma vandaag worden behandeld?
- Wat kan jij doen om die informatie meer bekendheid te geven?
- Hebben we iets “geleerd” van de nazi-Holocaust, en zo ja, wat? Kan je uitleggen hoe haatspraak zo omvangrijk werd dat er verschrikkelijke misdaden konden worden gepleegd tegen grote groepen mensen? Zie je gelijkenissen met de online and offline haatspraak van vandaag?

VARIANTEN

Je zou dit type activiteit kunnen gebruiken om een van de andere groepen te bestuderen die het doelwit vormden tijdens de Holocaust en wiens lijden niet algemeen gekend is. Sommige van die groepen staan opgesomd in de tips voor facilitatoren.

DEEL 2: EEN ACTIE PLANNEN

Dit deel van de activiteit is gebaseerd op Hoofdstuk 3 “Taking Action” (Actie ondernemen) van Compass en je kan de richtlijnen in het onderdeel “Getting Results” (Resultaten behalen) gebruiken voor meer uitgewerkte ideeën. Dit is beschikbaar op www.coe.int/compass.

DUUR	60 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • Een inzicht verwerven in het plannen van een efficiënte actie • Manieren zoeken waarop het internet als een campagne-instrument kan worden gebruikt • Een actieplan ontwikkelen dat door de groep moet worden uitgevoerd
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van het stroomschema (optioneel) • Flip-overpapier en stiften
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> • Maak kopieën van het stroomschema - of teken een blanco versie op een stuk flip-overpapier

INSTRUCTIES

1. Leg uit dat de groep een actie zal ontwerpen om het probleem van online haatspraak tegen de Roma (of een andere groep) aan te pakken. Herinner hen aan de omvang en de impact van online haatspraak. Vraag de deelnemers om enkele voorbeelden te geven uit eigen ervaring.
2. Vraag de groep om te brainstormen over enkele van de problemen die gepaard gaan met online haatspraak en daarbij vooral te denken aan die aspecten die ze zouden kunnen aanpakken. Zet hen ertoe aan om verschillende gradaties van haat te beschouwen, van lichte beledigingen tot ophitsing die kan leiden tot haatmisdrijven; spoor hen aan om de verschillende forums en actoren te bekijken die bijdragen tot het volume van online haatspraak. Schrijf de suggesties op een flip-over.
3. Leg uit dat de groep een van hun “oplossingen” zal moeten kiezen om aan te werken. Herinner hen eraan dat het niet echt belangrijk is welke oplossing ze kiezen, maar dat ze haalbaar moet zijn en niet té ambitieus!
4. Bespreek kort de populairste oplossingen en probeer een consensus te bereiken waar alle deelnemers graag zullen aan meewerken.
5. Deel kopieën uit van het stroomschema op pagina 48 of gebruik een blanco versie op een stuk flip-overpapier. Gebruik de rubrieken in het stroomschema op pagina 48 en doorloop elk kader met de deelnemers. Controleer of:
  - de actie die ze gekozen hebben zal bijdragen tot de oplossing van het probleem;
  - de actie realistisch is, gezien de middelen waarover de groep beschikt en de obstakels die ze kunnen tegenkomen;
  - de “oplossing” concreet genoeg is zodat ze zullen weten of ze ze bereikt hebben of niet.
6. Maak een beslissingsblad zodat iedereen weet wat ze verondersteld worden te doen en wanneer. Zie het einde van het onderdeel “Taking Action” van *Compass* voor een model – www.coe.int/compass.
7. Gebruik de debriefing om te controleren of iedereen tevreden is met de gang van zaken en het resultaat en klaar is om het plan uit te voeren.

DEBRIEFING

- Wat vind je van het plan voor de actie die je hebt bedacht?
- Heeft iedereen het gevoel dat ze een rol te vervullen hebben - en ben je tevreden met jouw rol?
- Is er nog iets dat we in overweging moeten nemen of ons bewust van moeten zijn vóór we de actie uitvoeren?
- Hoe zullen we weten of onze actie een “succes” is?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Je zou de activiteit “Wortels en Takken” kunnen uitvoeren door te focussen op een probleem waar de groep moet rond werken. Dit zal hen een ruimer inzicht geven in de manier waarop sommige van hun problemen onderling met elkaar verbonden zijn, en een samenhangender actieplan opleveren.
- Probeer de groep zoveel mogelijk autonomie te geven wanneer ze het probleem kiezen en het stroomschema afwerken. De actie zal doeltreffender zijn wanneer ze zich eigenaar voelen van het plan. Je moet er echter voor zorgen dat je rekening houdt met mogelijke problemen bij de uitvoering van de actie en nadenken over hoe die tot een minimum kunnen worden herleid.
- Het is ten sterkste aan te raden dat je, indien dit überhaupt mogelijk is, tijdens de planning en vóór de eigenlijke actie, leden van de Romagemeenschap, of jouw doelgroep wanneer dit een andere doelgroep is, probeert te betrekken. Als je iemand kan uitnodigen om de groep toe te spreken zal dit de hele activiteit realistischer maken en zal dit zeker een nuttige bron van ideeën vormen. Je moet op zijn minst nagaan bij de leden van de gemeenschap of de actie die jouw groep plant goed onthaald zal worden. Als alternatief kan je ook contact opnemen met een lokale groep die samenwerkt met jouw doelgroep of die ondersteunt.
- Als je bij het overlopen van het stroomschema de deelnemers niet de suggesties uit de kaders wil aanreiken, kan je ook de meer generieke versie in “Taking Action” van *Compass* gebruiken of jouw eigen versie op een stuk flip-overpapier tekenen. Als de deelnemers het moeilijk vinden om manieren te bedenken waarop ze online haatspraak kunnen aanpakken, gebruik dan enkele suggesties uit Campagnestrategieën om hen een paar ideeën te geven.

VARIANTEN

De activiteit kan vanzelfsprekend ook uitgevoerd worden met een andere groep die vaak het doelwit vormt van online haatspraak. Het is aan te bevelen om een inleidende activiteit uit te voeren alvorens acties te plannen, aangezien dit de deelnemers een grondiger inzicht zal geven en hen zal motiveren om te werken rond de problemen die ze hebben geïdentificeerd. Je kan verschillende van de andere activiteiten gebruiken als inleiding, bijvoorbeeld:

- “De regels van het spel veranderen” kan gebruikt worden om gendergebaseerde haatspraak te onderzoeken.
- “Van kwaad naar erger” kan gebruikt worden om homofobie te onderzoeken.
- “Webaanval” kan gebruikt worden om haatspraak tegen asielzoekers en immigrantengemeenschappen te onderzoeken.

Online haatspraak kan natuurlijk aangepakt worden via zowel online als offline acties. Wanneer overwogen wordt welke acties kunnen worden ondernomen zou je kunnen voorstellen dat de groep zich beperkt tot online acties.

DEEL 3: DE ACTIE ZELF

DEEL 4: NADENKEN EN LESSEN TREKKEN UIT HET PROCES

- Het is belangrijk om een debriefing te houden over een actie van zodra ze is uitgevoerd en ook van het voorafgaande proces. Wanneer het om een doorlopende campagne gaat, moet je wat tijd nemen om over het proces na te denken kort nadat het is begonnen. Dit is heel belangrijk, aangezien veel eenmalige acties misschien weinig impact lijken te hebben, wat de groep kan ontmoedigen. Gebruik de sessie om in te spelen op het feit dat ze misschien bezorgd zijn dat de actie “de moeite niet waard was” of “slecht ging”. Herinner hen eraan dat campagnes doorgaans uit talrijke acties en activiteiten opgebouwd zijn die, samen beschouwd, allemaal kunnen helpen om gedrag en attitudes te veranderen.
- Gebruik hun beschouwingen als een leerpunt bij de planning van toekomstige acties.
- Begin de sessie met aan de deelnemers te vragen om te beschrijven hoe ze zich voelen na de actiedag. Dit kan gebeuren door een korte rondvraag in de groep.
- Verdeel de deelnemers in groepen van 4 tot 5 personen en leg ze de volgende vragen voor om als kleine groep te bespreken.
  - Wat ging er volgens jullie goed?
  - Waren er zaken die moeilijker waren dan jullie hadden gedacht, of onverwachte zaken?
  - Wat waren volgens jullie de belangrijkste verwezenlijkingen van de actie? Komen die overeen met de doelstellingen die jullie oorspronkelijk hadden vastgelegd?
  - Denken jullie dat we hier lessen uit kunnen trekken voor de volgende keer?
- Breng de groepjes weer samen en bespreek de verschillende antwoorden op de vragen. Beëindig de sessie met een paar algemene indrukken over het hele proces:
  - Ben je tevreden met jouw bijdrage bij het plannen en uitvoeren van deze actie?
  - Wat zou je vermelden als de belangrijkste “leerpunten” wanneer je een andere actie zou organiseren (over om het even welk thema)?
  - Wat waren voor jou persoonlijk de belangrijkste resultaten? Vind je dat jouw meningen of attitudes enigszins veranderd zijn?
  - Hoe zou kunnen worden voortgebouwd op wat je hebt gedaan? Zou je dit willen proberen?

IDEËËN VOOR (VERDERE) ACTIE

Moedig de groep aan om te blijven werken aan de problemen die ze hebben vastgesteld! Ze zouden andere problemen uit de lijst aan het begin van deel 2 kunnen gebruiken of kunnen proberen om het probleem dat ze hebben gekozen op een andere manier aan te pakken. Het voorbereidende werk dat werd gedaan tijdens het plannen van deze activiteit zal nuttig zijn bij de voorbereiding van andere acties en kan hen gemotiveerd hebben om meer te doen in het kader van de campagne.

Zorg ervoor dat de deelnemers een verslag van hun actie naar de *No Hate Speech Movement* sturen. Ze kunnen ook contact kunnen leggen met andere groepen, waaronder groepen in verschillende landen, en een voortzetting plannen van het werk dat ze al hebben gedaan.

EEN KORTE GESCHIEDENIS OVER DE VERVOLGING VAN DE X

1890	Conferentie georganiseerd in Duitsland over het “X-tuig”. Het leger is gemachtigd om de bewegingen van X te controleren.
1909	Er wordt een beleidsconferentie gehouden over “het probleem X”. Er wordt aanbevolen alle X'en te brandmerken met een eenvoudige identificatie.
1920	Twee academici voeren het concept “levens die het niet waard zijn te leven” in en suggereren daarmee dat X'en gesteriliseerd en uitgeroeid moeten worden als volk.
1922	(en doorheen de jaren 1920): Alle X'en in Duitse gebieden worden gefotografeerd en moeten vingerafdrukken laten nemen.
1926	Er wordt een wet aangenomen om de “X-plaag” onder controle te houden. (Deze behandeling is een rechtstreekse inbreuk op de bepalingen van de Grondwet.)
1927	In Beieren worden speciale kampen gebouwd om X'en in op te sluiten. Achttien X'en worden in deze kampen gestoken.
1928	Alle X'en worden onder permanent politietoezicht geplaatst. Een professor publiceert een document dat suggereert dat “het de X'en zijn die vreemd bloed in Europa hebben binnengebracht”. Er worden meer kampen gebouwd om de X'en in op te sluiten.
1934	X'en worden opgepakt voor sterilisatie door injectie en castratie en naar kampen gestuurd in Dachau, Dieselstrasse, Sachsenhausen en elders. Twee wetten die in dit jaar zijn uitgevaardigd verbieden Duitsers om te trouwen met “Joden, X'en en negers”.
1938	Tussen 12 en 18 juni worden honderden X'en over heel Duitsland en Oostenrijk gearresteerd, geslagen en in de gevangenis opgesloten. X'en zijn de eerste geviseerde groep die verboden wordt om naar school te gaan.
1939	Het Bureau voor Raciale Hygiëne verspreidt een verklaring die zegt dat “Alle X'en moeten worden beschouwd als erfelijke zieken; de enige oplossing is uitroeiing. (Het doel moet dan ook zijn om dit gebrekkige element in de bevolking zonder enige aarzeling uit te roeien)”.
1940	De eerste genocide tijdens de Holocaust: 250 X-kinderen worden in het concentratiekamp van Buchenwald gebruikt als proefkonijnen voor het testen van het cyanidekristal. Datzelfde jaar wordt elke tewerkstelling voor X'en verboden.
1941	In juli wordt de <i>Endlösung</i> van de nazi's om “alle Joden, X'en en geestelijk zieken te doden” in gang gezet. De Holocaust is begonnen. Achthonderd X'en worden in een beweging vermoord in de Krim in de nacht van 24 december.
1944	1 augustus: 4.000 X'en worden tijdens een grote actie vergast en verbrand in Auschwitz-Birkenau.
1945	Tegen het einde van de oorlog was 70-80% van de X-bevolking door de nazi's uitgeroeid. Er werden geen X'en opgeroepen om te getuigen tijdens de processen van Neurenberg en niemand getuigde namens hen. Er werden geen herstelbetalingen betaald voor oorlogsmisdaden tegen de X'en als volk.
1950	De eerste van vele verklaringen die de Duitse regering de komende jaren maakte over het feit dat ze het X-volk niks schuldig zijn in de vorm van herstelbetalingen voor oorlogsmisdaden.
1992	Duitsland “verkoopt” X-asielzoekers terug aan Roemenië voor 21 miljoen Amerikaanse dollar en begint hen in handboeien te vervoeren op 1 november. Sommige X'en plegen liever zelfmoord dan te vertrekken. Het Duitse persagentschap vraagt westerse journalisten om het woord “deportatie” niet te gebruiken omdat dit “onaangename historische connotaties” heeft.

Bewerkte versie van A Brief Romani Holocaust Chronology van Ian Hancock

Activiteit ontwikkeld op basis van Dosta! uit Compass - Manual for Human Rights Education with Young People, Raad van Europa, 2012

HAND-OUTS STROOMSCHEMA

WELK PROBLEEM WIL JE AANPAKKEN?

- Dat mensen niet op de hoogte zijn van de Romaholocaust
- **Stereotypen over de Romabevolking**
- Dat de Romaholocaust niet officieel erkend is
- **Dat het onderwijs de Romaslachtoffers van de Holocaust negeert**
- Dat weinigen compensatie hebben gekregen
- Dat ze zich vervreemd en gemarginaliseerd voelen

WAT is jouw doelpubliek?

- Inwoners van onze gemeenschap
- **Jongeren**
- Nationale politici
- **Leerkrachten in lokale scholen**
- Overlevenden van de Holocaust
- Roma (jongeren)

WELKE VERANDERINGEN HOOP JE TE BEREIKEN?

- Erkenning van de Romaholocaust
- **Meer begrip en tolerantie**
- Een herdenkingsmonument voor de Romaslachtoffers van de Holocaust
- **Een evenement op school over de Romaholocaust**
- Minstens één succesvolle aanvraag voor compensatie
- Banden die worden aangeknoopt met jongeren in de Romagemeenschap

HOE MOET DE VERANDERING TOT STAND WORDEN GEBRACHT?

- Ze zullen bewijzen voorgelegd krijgen
- **Ze zullen luisteren naar het standpunt van de Roma**
- Nationale druk en publiciteit
- **Verzoeken van jongeren in hun scholen**
- Formele aanvragen voor compensatie
- Een beter inzicht in elkaars gebruiken en interesses

WELKE MIDDELEN ZAL JE GEBRUIKEN OM jouw publiek te beïnvloeden?

- Een artikel schrijven en een publiek evenement organiseren
- **Een levende bibliotheek met leden van de Romagemeenschap**
- Contacten in de nationale media en een petitie met minstens 1.000 namen
- **Informatie geven aan jongeren in de gemeenschap**
- Informatie aan de gemeenschap over hun aanspraken, en bijstand bij aanvragen
- Een gezamenlijk cultureel evenement

NIVEAU 3

GROeP
15+

DUUR
60M

DE REGELS VAN HET SPEL VERANDEREN

De deelnemers krijgen een inleiding tot de campagne en ontwikkelen een "minicampagne" tegen seksisme in online games.

THEMA'S	Racisme en discriminatie, mediawijsheid, campagnestrategieën, democratie en participatie
COMPLEXITEIT	Niveau 3
GROEPSGROOTTE	15 personen en meer
DUUR	60 minuten
DOELSTELLINGEN	• Het probleem van online seksistische beledigingen onderzoeken, en in het bijzonder in de <i>game community</i>
MATERIAAL	• Flip-overpapier en stiften
VOORBEREIDING	• Fotokopieer de "instructiekaarten" (pagina's 52-53) en de voorbeelden van haatspraak op pagina 54 (of gebruik een transparant). • Maak jezelf vertrouwd met de <i>No Hate Speech Movement</i> (Hoofdstuk 2 van deze gids of bezoek het campagneplatform www.nohatespeechmovement.org)

INSTRUCTIES

1. Toon de hand-out op pagina 54 aan de deelnemers en vraag naar hun mening. Help hen op weg met een paar vragen, indien nodig, zoals bijvoorbeeld:
  - Hoe denk je dat een vrouw zich zou kunnen voelen wanneer ze zoiets ontvangt?
  - Denk je dat dit soort beledigingen vaak voorkomen?
  - Hoe denk je dat een vrouw zich zou kunnen voelen wanneer ze zich zou willen aansluiten bij een spel en een hele reeks dergelijke commentaren zou zien die gericht zijn tegen andere vrouwelijke gamers?
2. Zeg aan de deelnemers dat dit soort beledigingen tegen vrouwen zeer vaak voorkomen, niet enkel in de *online game community*, maar ook bij andere online interactie. Je zou kunnen vragen of iemand voorbeelden heeft gezien tijdens hun eigen online activiteiten en of iemand van de vrouwelijke deelnemers dergelijke beledigingen heeft ontvangen.
3. Leg uit dat dit allemaal voorbeelden zijn van online haatspraak en dat haatspraak een schending van de mensenrechten is. Wanneer dergelijke uitspraken *offline* tegen vrouwen of meisjes gericht zouden zijn, zouden ze vaak illegaal zijn.
4. Zeg tegen de deelnemers dat er in heel Europa campagne is opgezet door de Raad van Europa om

jongeren te mobiliseren om op te treden tegen online haatspraak. Geef hen wat informatie over de campagne door middel van de onderstaande informatie of de informatie uit Hoofdstuk 2 van deze gids. Je kan ook gebruik maken van de campagnewebsite op www.nohatespeechmovement.org

De campagne van de Raad van Europa tegen online haatspraak is opgezet om het probleem van online haatspraak aan te pakken. Dit komt steeds vaker voor op het internet en kan ernstige schade toebrengen aan diegenen die er het doelwit van zijn, maar ook aan de hele samenleving. De campagne probeert op een aantal verschillende manieren te werken, bijvoorbeeld door het bewustzijn van het probleem te vergroten, door te werken aan de attitudes en vooroordelen die online haat voeden, door jongeren te mobiliseren om ertegen op te treden, door solidariteit te creëren met de slachtoffers van online haat en hen te ondersteunen, enz. Alle jongeren worden aangemoedigd om zich bij de beweging aan te sluiten.

5. Leg uit dat de activiteit enkele manieren zal onderzoeken waarop de groep betrokken kan worden bij de campagne door het specifieke probleem van seksistische beledigingen tegen vrouwelijke gamers onder de loep te nemen. De deelnemers zullen hun eigen “minicampagne” ontwikkelen rond dit probleem. Ze zullen in groepjes werken om manieren te vinden om de verschillende doelgroepen aan te spreken die op een of andere manier verbonden zijn met het probleem.
6. Toon de lijst van “doelgroepen” aan de deelnemers en nodig hen uit om er één uit te selecteren waarrond ze zullen werken tijdens de activiteit. Probeer ervoor te zorgen dat de groepen ongeveer evenveel leden tellen.
  - **Groep 1:** Vrouwelijke gamers
  - **Groep 2:** Diegenen die vrouwelijke gamers beledigen, of ze waarschijnlijk zullen beledigen
  - **Groep 3:** Andere gamers (diegenen die zich niet noodzakelijk inlaten met beledigend gedrag, maar het laten gebeuren)
  - **Groep 4:** Beleidsmakers, lokale of nationale parlementsvertegenwoordigers, ministeries, enz.
  - **Groep 5:** Online aanbieders van diensten en inhoud, zoals website-eigenaars en -hosts, beheerders van de online gemeenschap, enz.
  - **Groep 6:** Het grote publiek, zodat ze de ernst van het probleem kunnen vatten en de campagne kunnen helpen ondersteunen
7. Geef elke groep een stuk flip-overpapier en hun instructiekaart. Zeg hen dat ze ongeveer 20 minuten hebben om na te denken over de specifieke methoden die ze zullen gebruiken om hun publiek te betrekken. Herinner hen eraan dat andere deelnemers rond andere doelgroepen werken: ze moeten proberen zich te focussen op de methoden en boodschappen die de meeste kans hebben om de aandacht van hun doelpubliek te trekken en een positieve bijdrage te leveren tot de campagne. Een goede campagne overtuigt zoveel mogelijk mensen!
8. Nodig de groepen na ongeveer 20 minuten uit om hun suggesties voor te stellen. Zorg dat er ook tijd is voor vragen om verduidelijking en opmerkingen.
9. Leg uit aan de deelnemers dat er voor een echte campagnestrategie meer dan 15 minuten zal nodig zijn! Initiële suggesties worden heel vaak nog gewijzigd of zelfs verworpen ten voordele van andere ideeën. Een goede strategie zal door een aantal mensen over verschillende maanden ontwikkeld worden en kan uitgetest worden vooraleer ze daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Tijdens de debriefing zullen de standpunten van de deelnemers over hun “eerste ontwerp” van strategie besproken worden.

DEBRIEFING

VRAGEN OVER DE STRATEGIE EN ONLINE CAMPAGNEVOERING:

- Hoe gemakkelijk vond je het om online acties te bedenken? Wat zijn de voor- en nadelen van online acties?
- Was je tevreden over jouw voorgestelde strategie? Voorspel je problemen bij de uitvoering ervan?
- Denk je dat jouw campagne versterkt had kunnen worden door enkele offline acties toe te voegen? Kan je er enkele voorstellen?
- Denk je dat je erin geslaagd bent jouw publiek te bereiken? Hoe heb je dat aangepakt?

VRAGEN OVER SEKSISME EN ONLINE BELEDIGINGEN:

- Is het belangrijk om het probleem van seksisme in online gamen aan te pakken? Waarom wel of waarom niet?
- Is het belangrijk om online haatspraak in het algemeen aan te pakken? Waarom wel of waarom niet?
- Denk je dat je een verschil kan maken voor deze problemen? Voel je je daartoe gemotiveerd?
- Heb je het gevoel dat je iets “geleerd” hebt uit deze activiteit? Zijn jouw standpunten enigszins gewijzigd of heb je een beter inzicht gekregen in bepaalde zaken?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Misschien vind je dat de voorbeelden van beledigingen niet geschikt zijn voor jouw groep. Je zou ze kunnen veranderen of de meest aanstootgevende kunnen verwijderen, of zelf enkele voorbeelden verzinnen. Het is ook waarschijnlijk dat sommige vrouwelijke deelnemers zelf online seksistische beledigingen hebben ontvangen: je zou hen kunnen vragen om voorbeelden te geven.
- Het zou goed zijn als de activiteit wat langer kon duren: als dat een optie is, zou je de groepen 30 minuten kunnen geven om hun strategieën te bespreken en de campagnewebsite, of andere online campagnes, online te bekijken.
- Als het een kleine groep is, hoef je niet alle doelgroepen te gebruiken: kies die groepen die het belangrijkste lijken voor jouw deelnemers.
- Veel methoden of boodschappen zullen gelijkaardig zijn voor de verschillende doelgroepen: de bedoeling van zich op één groep te concentreren, is de aandacht van de deelnemers te vestigen op de specifieke boodschappen die waarschijnlijk het meeste weerklank zullen vinden bij hun publiek.
- Hou rekening met de man/vrouwverhouding bij het werken in kleine groepen. Idealiter moet er min of meer een evenwicht zijn.
- Wanneer de deelnemers hun strategieën voorstellen, moedig de andere groepen aan om “opbouwende kritiek” te geven. Je zou kunnen suggereren dat ze altijd wel iets positiefs kunnen vinden om te zeggen over de strategie, en daarna voorstellen doen over hoe ze de strategie zouden kunnen verbeteren.

VARIANTEN

Het groepswork kan aan de deelnemers worden gegeven als een project waar ze gedurende een week aan werken. Ze zouden kunnen worden aangespoord om andere websites te onderzoeken, de omvang van het probleem te verkennen en de wet- en regelgeving te bekijken die er bestaat met betrekking tot online seksistische beledigingen.

De deelnemers zouden een ander probleem kunnen kiezen om zich op te concentreren in hun planning,

zoals online racisme, cyberpesten of seksisme in alle domeinen van het internet. De groepen zouden ook hun eigen probleem kunnen kiezen om op te focussen, maar in dit geval zou het nog altijd nuttig zijn voor hen dat ze een specifiek doelpubliek bepalen.

IDEEËN VOOR ACTIE

De deelnemers zouden het probleem van seksisme in games kunnen opvolgen, bijvoorbeeld door hun eigen onderzoek te voeren naar de omvang van het probleem. Kleine groepen deelnemers zouden specifieke games kunnen kiezen en elk geval van haatspraak kunnen opvolgen. Die gevallen kunnen gemeld worden aan *Hate Speech Watch* en eventueel ook aan de websites zelf.

De deelnemers zouden de meest veelbelovende strategieën verder kunnen ontwikkelen en ze daarna uitvoeren! Ze zouden gebruik kunnen maken van hun eigen sociale mediaprofielen, online forums of andere ruimtes waar commentaar kan worden gepost, om informatie te verspreiden en het bewustzijn van het probleem te vergroten.

Wanneer de deelnemers online gamers zijn, kunnen ze dit probleem ook bespreken met andere online gamers. De deelnemers kunnen ook kernboodschappen formuleren die ze kunnen gebruiken wanneer ze aan games deelnemen en dergelijke beledigingen zich voordoen.

Nodig de deelnemers uit om enkele games die ze kennen voor te stellen en haatspraak in games te bespreken.

HAND-OUTS

GROEP 1: VROUWELIJKE GAMERS ONDERSTEUNEN

Jouw groep zal zich focussen op vrouwelijke gamers, zowel zij die beledigende opmerkingen hebben ontvangen als zij die misschien bezorgd zijn dat ze er zullen krijgen.

- Wat zijn jouw kernboodschappen?
- Hoe kan je vrouwelijke gamers het gevoel geven dat ze steun krijgen?
- Wat kan je hen aanraden te doen?

Denk na over de online instrumenten die je kan gebruiken om solidariteit te creëren tussen vrouwelijke gamers.

GROEP 2: DE "BELEDIGERS" BEREIKEN

Jouw groep zal proberen om diegenen aan te pakken die vrouwelijke gamers doorgaans beledigen of die in de verleiding kunnen komen om dit te doen.

- Wat zijn jouw kernboodschappen?
- Hoe kan je hen overtuigen om hun gedrag te veranderen?
- Welke informatie heb je nodig?

Denk na over de online instrumenten die je kan gebruiken om zoveel mogelijk leden van jouw doelgroep te bereiken.

GROEP 3: ACTIE DOOR ONLINE GAMERS AANMOEDIGEN

Jouw groep zal zich richten op die leden van de online game community die getuige zijn van haatspraak tegen gamers, maar er zelf niet aan meedoen.

- Wat moeten ze weten?
- Wat wil je dat ze doen?
- Hoe kan je hen overtuigen om dit te doen?

Denk na over de online instrumenten die je kan gebruiken om zoveel mogelijk gamers aan te moedigen om actie te ondernemen.

GROEP 4: BELEIDSMAKERS BEREIKEN

Jouw groep zal zich focussen op diegenen die het probleem misschien kunnen aanpakken omdat ze beleidsmakers zijn of lid van de regering van jouw land.

- Wat zijn jouw kernboodschappen?
- Hoe kan je jouw doelgroep overtuigen om zich te engageren voor het probleem?
- Welke actie zou je hen aanraden te nemen?

Denk na over de instrumenten die je kan gebruiken om zoveel mogelijk leden van jouw doelgroep te bereiken.

GROEP 5: ONLINE AANBIEDERS VAN DIENSTEN EN INHOUD BEREIKEN

Jouw groep zal zich focussen op diegenen die het probleem direct kunnen aanpakken, zoals eigenaars van websites, internetaanbieders en beheerders van de online gemeenschap.

- Wat zijn jouw kernboodschappen?
- Hoe kan je jouw doelgroep overtuigen om zich te engageren voor het probleem?
- Welke actie zou je hen aanraden te nemen?

Denk na over de instrumenten die je kan gebruiken om zoveel mogelijk leden van jouw doelgroep te bereiken.

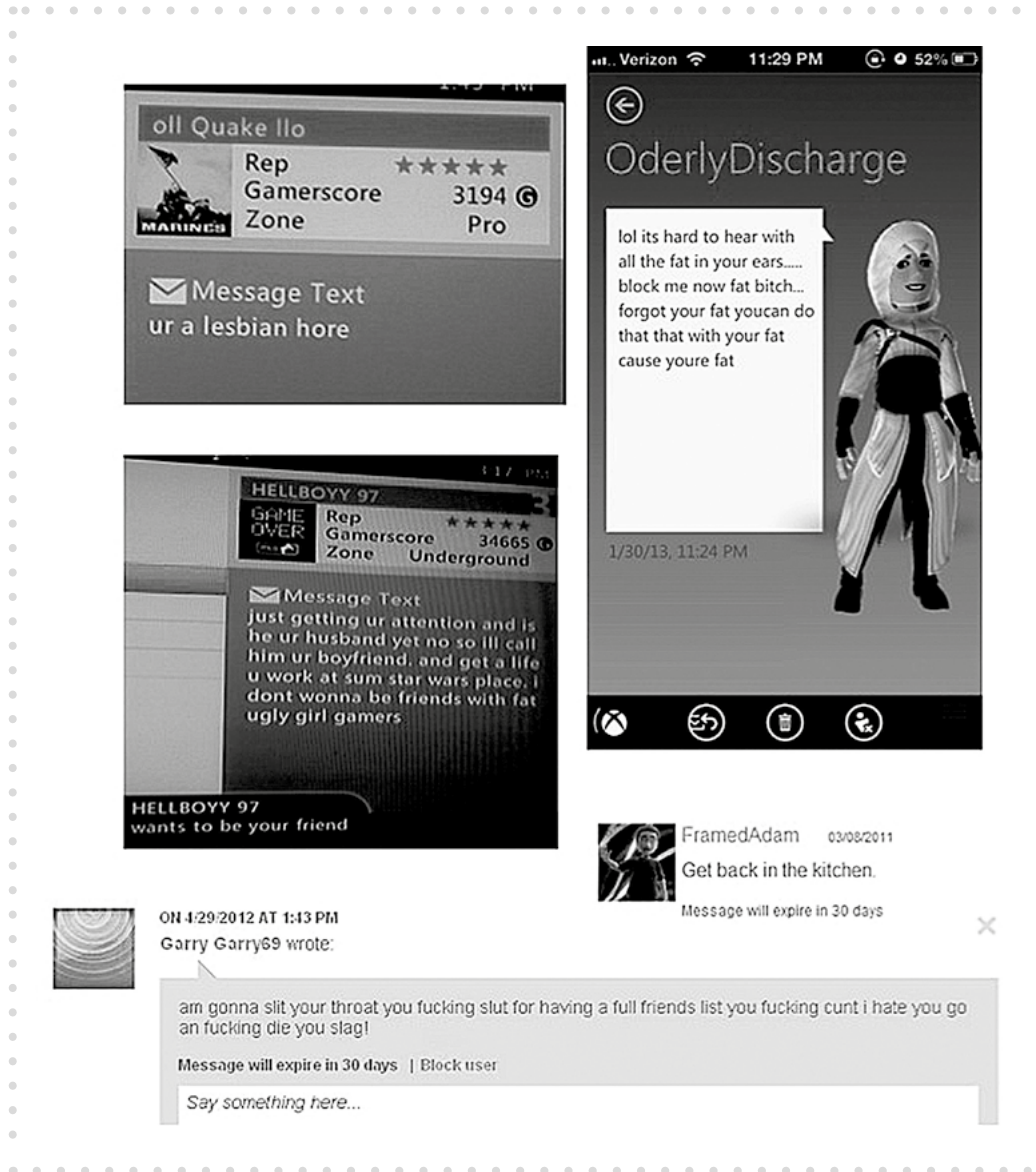
GROEP 6: BURGERS BEWUST MAKEN

Jouw groep zal zich toespitsen op het engageren van burgers om het probleem aan te pakken.

- Wat zijn jouw kernboodschappen?
- Wat wil je dat mensen doen?
- Welke informatie heb je nodig?

Denk na over de online instrumenten die je kan gebruiken om mensen te mobiliseren om zich bij jouw campagne aan te sluiten.

HAND-OUTS

Bron van de bijschriften: <http://fatuglyorslutty.com/> (opgevraagd op 9 oktober 2013)

NIVEAU 4

GROEP
10-20

DUUR
60M

DE FEITEN CONTROLEREN

De deelnemers worden gevraagd om voor politici "onderzoek te doen" naar het probleem van homofobe uitlatingen. Ze onderzoeken de betrouwbaarheid van informatie die online gepost is en ontwikkelen strategieën voor de eigen praktijk.

THEMA'S	Internetgeletterdheid, racisme en discriminatie, campagnestrategieën
COMPLEXITEIT	Niveau 4
GROEPSGROOTTE	10-20 personen
DUUR	60 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> De betrouwbaarheid van informatie die online gevonden wordt beoordelen Enkele van de problemen die jonge homoseksuelen ondervinden van online haatspraak onderzoeken Nadenken over hun eigen gedrag met betrekking tot online inhoud
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> Toegang tot het internet Papier en balpennen Flip-over en stiften
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> Zorg ervoor dat de deelnemers toegang hebben tot het internet. Maak kopieën van de opdrachten van de onderzoekers en het blad voor de observatoren (pagina 59). <i>Optioneel:</i> Vraag op voorhand of er vrijwilligers zijn om de opdracht van "observator" uit te voeren. Bijna de helft van de groep zal uit observatoren moeten bestaan. Toon hen het observatieblad en ga na of ze de informatie begrijpen waarnaar ze op zoek zullen gaan, en hoe ze dit moeten invullen op het rooster.

INSTRUCTIES

1. Leg uit dat de activiteit het gebruik van het internet als informatiebron zal onderzoeken. Vraag hoeveel deelnemers het internet hiervoor gebruiken en of ze "favoriete" sites hebben die ze gebruiken.
2. Leg hen het volgende scenario voor en controleer of iedereen de opdracht begrijpt.

Als gevolg van een aantal homofobe aanvallen tegen jonge holebi's - vooral op online sites en in online video's - en door het sterke lobbyen van ngo's, zal er in het parlement een debat plaatsvinden over deze kwestie. De regering heeft ontwerpwetgeving voorgesteld om een stuk van de begroting voor educatieve inspanningen in te zetten in de strijd tegen homofob gedrag en voor de ondersteuning van jonge holebi's. De belangrijkste oppositiepartijen zijn allemaal gekant tegen de nieuwe wet.

Je moet je inbeelden dat je als onderzoeker werkt voor een politicus die tijdens het debat wil spreken. Ze heeft je gevraagd om een briefing voor te bereiden voor haar toespraak met enkele kernpunten die ze zal maken tijdens het debat. Je hebt 20 minuten om voorafgaand onderzoek uit te voeren.

3. Leg uit dat de mensen in groepjes van 4 zullen werken, waarbij 2 mensen als “onderzoeker” zullen werken en de andere 2 de “methodologie” van de onderzoekers zullen observeren. Zeg hen dat onderzoek een degelijke methodologie vereist! Vraag hen of ze enkele belangrijke beschouwingen kunnen voorstellen voor het uitvoeren van onderzoek en schrijf die op een flip-over.
4. Vraag of er vrijwilligers zijn om de rol van observator te vertolken, als je dat nog niet op voorhand hebt gedaan. Geef hen een kopie van het observatieblad en zorg ervoor dat ze de opdracht begrijpen. Verdeel de rest van de groep zodat je ongeveer evenveel deelnemers hebt die voor de regering werken als voor de verschillende oppositiepartijen. Geef elke groep een kaart met hun opdracht.
5. Zeg aan de deelnemers dat ze 30 minuten hebben om hun onderzoek uit te voeren. Stel hen voor dat ze de eerste 20 minuten gebruiken om relevante informatie te vinden en aan het einde 10 minuten overhouden om de belangrijkste punten overeen te komen die ze aan hun parlementaire vertegenwoordiger zullen voorstellen.
6. Wanneer de groepen hun opdracht hebben afgewerkt, vraag hen dan om zich te verwijderen van hun computers. Geef hen nog 5 tot 10 minuten zodat de observatoren in hun groep feedback kunnen geven over enkele van hun belangrijkste observaties.
7. Nodig de onderzoekers uit om de belangrijkste punten voor te stellen die ze hebben gekozen voor de speech van hun parlamentslid. Die kunnen worden voorgesteld als opsomming: de deelnemers moeten zich inbeelden dat ze het parlamentslid brieven en niet zelf een speech geven!
8. Geef de observatoren na elke presentatie ook wat tijd om hun resultaten voor te stellen en laat ook tijd over voor vragen van andere groepen over de voorgestelde informatie of de gebruikte strategie. Nodig de deelnemers daarna uit om een debriefing te geven over de activiteit.

DEBRIEFING

VRAGEN OVER HET ONDERZOEK EN DE BRIEFING VOOR PARLEMENTAIRE VERTEGENWOORDIGERS

- Hoe gemakkelijk vond je de opdracht? Wat vond je het moeilijkst?
- Hoe besliste je welke websites je zou gebruiken om informatie te vinden? In welke mate maakte je je zorgen over de “betrouwbaarheid” van de sites of de “waarheid” van de informatie die je selecteerde?
- Hechtte je meer belang aan het vinden van informatie die het standpunt van jouw vertegenwoordiger onderschreef of aan het geven van een “objectief” verslag van de kwestie? Wat zou een echte onderzoeker volgens jou doen?
- Heb je gezocht naar voorbeelden van haatspraak tegen holebi's? Wanneer sommige groepen dit niet hebben gedaan, denken ze dat dit relevant zou geweest zijn?
- Denk je dat jouw vertegenwoordiger tevreden zou zijn met jouw onderzoek? Denk je dat diegenen die ze vertegenwoordigt tevreden zouden zijn?

VRAGEN OVER HET GEBRUIK VAN INTERNET VOOR ONDERZOEK

- Ben je iets belangrijks te weten gekomen over het gebruik van internet voor onderzoek? Zou je iets willen

- toevoegen aan de lijst van beschouwingen die aan het begin van de activiteit werd samengesteld?
- Was je verwonderd over de verschillende soorten informatie die men kon vinden? Hoe verklaar je dit?
  - Welke manieren zijn er bijvoorbeeld om te controleren of een website of informatie betrouwbaar is? Doe jij dit normaal gezien?

VRAGEN OVER ONLINE HOMOFOBIE/ONLINE HAATSPRAAK

- Heb je voorbeelden gevonden van discriminatie of beledigingen?
- Denk je dat je informatie gevonden hebt die “onjuist” of oneerlijk was?
- Wat zijn de risico's van iedereen toe te laten hun standpunten online te posten? Kan je manieren bedenken om het risico te verkleinen dat andere mensen die standpunten als “feiten” aanvaarden?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- De activiteit zal doeltreffender zijn wanneer de “observatoren” op voorhand worden gebriefd. Indien mogelijk, zou je slechts één observator per groepje kunnen hebben en het aantal “onderzoekers” vergroten.
- De onderzoekers mogen niet het gevoel krijgen dat ze “getest” worden door de observatoren. Je zou hen kunnen zeggen dat de taak van de observatoren erin bestaat verschillende onderzoeksmethoden te bekijken en dat er een aantal manieren zijn om dit te doen!
- Je kan beslissen om het observatieblad niet te tonen aan de onderzoekers: in dat geval zouden ze niet geattendeerd worden op enkele van de belangrijkste beschouwingen en kunnen de resultaten interessanter zijn. Anderzijds kan dit de onderzoekers ook onder grotere druk plaatsen. Door hen het blad te tonen zou er een betere samenwerking ontstaan tussen de onderzoekers en de observator.
- Tijdens de debriefing zou je kunnen nagaan of onderzoek vertekend wordt door het resultaat dat we “willen” vinden. Je zou dit kunnen gebruiken om de deelnemers te vragen hoe zij over het algemeen omgaan met informatie die ze zien, maar niet willen geloven!
- Een van de gevaren van het feit dat desinformatie of sterke vooroordelen zo gangbaar zijn op het internet is dat ze gemakkelijk kunnen worden verspreid als “feiten”. Je zou kunnen nagaan of de deelnemers denken dat ze misschien “feiten” hebben doorgegeven die ze gezien hebben op het internet en of die informatie er misschien toe heeft bijgedragen dat vooroordelen werden verspreid over bepaalde groepen of individuen.
- Je zou de checklist in de achtergrondinformatie over internetgeletterdheid kunnen gebruiken om de suggesties van de deelnemers over hoe ze de betrouwbaarheid van informatie die op het internet is gepost kunnen controleren aan te vullen. Benadruk dat het meeste van wat we zien min of meer een “mening” inhoudt. Er bestaan veel manieren om informatie zo voor te stellen dat een bepaald standpunt kracht wordt bijgezet. Het weglaten van voorbeelden van homofobe haatspraak, bijvoorbeeld, geeft de indruk dat dit geen probleem is!
- Je kan onderzoek doen naar het opsporen van internetbedrog en met de deelnemers bespreken hoe onjuiste berichtgeving bijdraagt tot het aanzetten tot haatspraak.

VARIANTEN

Je zou een andere “doelgroep” kunnen kiezen die de deelnemers moeten onderzoeken, bijvoorbeeld vrouwen, de Roma of een andere etnische minderheid, asielzoekers, enz.

Je zou de activiteit ook zonder observatoren kunnen uitvoeren, maar waarbij iedereen zijn eigen "observator" is. In dit geval moet je op voorhand het observatieblad doornemen met de groep en hen vragen om hun eigen methoden te controleren wanneer ze onderzoek doen.

IDEEËN VOOR ACTIE

De deelnemers zouden de lijst van beschouwingen voor het uitvoeren van online onderzoek kunnen verfijnen en hun eigen richtlijnen opstellen. Ze zouden ook een checklist kunnen samenstellen voor het delen van informatie met anderen en dit delen met de activisten op de website van de *No Hate Speech Movement*. Een groot deel van de haatspraak wordt verspreid door mensen die zonder na te denken meningen delen die bevooroordeeld zijn en anderen kwetsen.

Ze zouden de checklist op pagina 59 - of hun eigen checklist - kunnen uitproberen op enkele populaire nieuwssites. Een groot deel van de journalistiek is verantwoordelijk voor het verspreiden van vooroordelen over groepen in de samenleving. Dit kan lezers ertoe aanzetten te denken dat het "aanvaardbaar" is om die groepen te beledigen.

Hier kan je andere educatieve activiteiten vinden die je met jouw groep kan uitvoeren met betrekking tot strategieën inzake desinformatie: <http://mediasmarts.ca/sites/default/files/tutorials/facing-online-hate/index.html> Nodig de deelnemers uit om de websites voor te stellen die ze het vaakst gebruiken om online informatie te vinden en controleer samen hoe betrouwbaar en onpartijdig die websites zijn.

HAND-OUTS

POLITICUS 1:

Jouw politicus is lid van de regering. Ze moet zich overtuigend uitspreken ten gunste van de nieuwe wetgeving. Voer een zoekopdracht uit op het internet om alle informatie te vinden die nuttig zou kunnen zijn voor haar speech. Stel daarna een lijst op van 5 kernpunten die zij volgens jou moet behandelen.

POLITICUS 2:

Jouw politicus is lid van de oppositie. Hij is gekant tegen de toewijzing van middelen uit de begroting om dit probleem aan te pakken. Voer een zoekopdracht uit op het internet om alle informatie te vinden die nuttig zou kunnen zijn voor zijn speech. Stel daarna een lijst op van 5 kernpunten die hij volgens jou moet behandelen.

POLITICUS 3:

Jouw politicus is lid van een minderheidspartij. Jouw partij heeft nog niet beslist of ze de wetgeving zal steunen of zich er tegen verzetten. Voer een zoekopdracht uit op het internet om alle informatie te vinden die nuttig zou kunnen zijn voor jouw politicus om een beslissing te nemen. Stel daarna een lijst op van 5 kernpunten die zij volgens jou moet behandelen.

HAND-OUTS

OBSERVATOREN

Jouw opdracht bestaat erin de aanpak die door de onderzoekers wordt gebruikt te analyseren. Probeer zoveel mogelijk informatie te verzamelen over de vragen in het observatieblad. Je kan de onderzoekers vragen om uit te leggen wat ze aan het doen zijn of waarom ze een bepaalde aanpak kiezen, zolang je hen maar niet te veel afleidt!

OBSERVATIEBLAD

Zoektermen die gebruikt worden om informatie te vinden	
VOOR ELKE BEZOCHTE SITE:	
Naam van de site	
Aantal minuten dat men bij benadering op de site spendeerde	
"Politieke strekking" (pro-holebi, anti-holebi, neutraal)	
Waarom werd de site gekozen?	
Betrouwbaarheid van de site: - Waarom is de site betrouwbaar? - Heeft de groep dit geverifieerd?	
Werd er voor alle geselecteerde informatie een bron of referentie gegeven en heeft de groep die geverifieerd?	
Alle andere zaken die te maken hebben met hoe de onderzoekers hun opdracht hebben aangepakt	

NIVEAU 4

 GROEP
10-20

 DUUR
120M

BOTSENDE VRIJHEDEN

De activiteit is een simulatie waarbij twee gemeenschappen tegenstrijdige standpunten hebben over vrijheid van meningsuiting, maar die noodgedwongen moeten samenleven op hetzelfde eiland.

THEMA'S	Democratie en participatie, vrijheid van meningsuiting, racisme en discriminatie
COMPLEXITEIT	Niveau 4
GROEPSGROOTTE	10-20 personen
DUUR	120 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • Kwesties onderzoeken inzake diversiteit, pluralisme en haatspraak • Onderzoeken hoe vrijheid van meningsuiting bijdraagt tot het functioneren van een democratische samenleving • De voor- en nadelen bespreken van onbeperkte vrijheid van meningsuiting • Onderhandelingsvaardigheden oefenen
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • Papier en balpennen • Ruimte waar de twee gemeenschappen (afzonderlijk) kunnen samenkomen • 2 facilitatoren (idealiter)
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> • Maak kopieën van de informatie over de twee eilanden (pagina's 63 en 64). • Maak kopieën van de problemen die moeten worden aangepakt (pagina 65).

INSTRUCTIES

1. Leg uit dat de activiteit uit een simulatie zal bestaan en deel de groep op in twee verschillende gemeenschappen. De Ixprat-gemeenschap moet groter zijn: ongeveer twee derde van de deelnemers. De rest van de groep zal de Pastiks vertegenwoordigen. Leg uit dat voor het eerste deel van de simulatie gewerkt zal worden in de afzonderlijke gemeenschappen. Na 20 minuten zullen de groepen samengebracht worden.
2. Een van de groepen moet naar een andere ruimte worden gebracht. De facilitator voor elke groep moet de informatie over de betrokken gemeenschap luidop voorlezen en kan daarna aan de deelnemers een exemplaar overhandigen waarnaar ze kunnen teruggrijpen.
3. Begin de discussie in elke groep met de deelnemers te vragen wat ze denken over het leven op het eiland. Vraag of ze hier zouden willen wonen. Nadat ze er wat over hebben nagedacht, moeten de volgende vragen voorgelegd worden aan de groepen:

Pastik-groep

Welke bedenkingen hebben jullie bij een verhuis naar het nieuwe eiland?

Ixprat-groep

Welke bedenkingen hebben jullie bij het ontvangen van een grote groep immigranten die geen kennis hebben van jullie cultuur of tradities?

4. Na 20 minuten moeten de twee groepen samengebracht worden. Nodig de eilandbewoners uit om zichzelf voor te stellen en om een korte verklaring af te leggen, als ze dat wensen. Zorg dat dit niet langer duurt dan 10 minuten.
5. Geef de deelnemers na ongeveer 10 minuten de volgende informatie

Er is nu een jaar verstreken en er zijn een aantal problemen opgedoken. De spanningen tussen de gemeenschappen zijn veel acuter geworden en veel mensen zijn bezorgd over de ernstige sociale onrust. De president heeft jullie uitgenodigd om een werkgroep te vormen om te proberen oplossingen te vinden voor deze problemen.

6. Verdeel de hele gemeenschap in kleinere werkgroepen zodat elke werkgroep (ruwweg) 2 Pastik-leden en 4 Ixprat-leden telt. Geef elke groep een van de problemen op pagina 69.
7. Zeg tegen de groepen dat ze 20 minuten hebben om tot een beslissing te komen over hoe het probleem moet worden opgelost. Leg uit dat elk voorstel in stemming moet worden gebracht en goedgekeurd moet worden door een meerderheid van de deelnemers (in de werkgroep) om aanvaard te zijn. Herinner hen eraan dat wanneer ze er niet in slagen een nieuwe beslissing goed te keuren, de status quo zal worden gehandhaafd!
8. Breng iedereen na 20 minuten samen om hun beslissingen voor te stellen. Geef elke werkgroep 2 tot 3 minuten om feedback te geven en hun oplossing uiteen te zetten, en vraag of iemand een kort antwoord wil formuleren. Begin daarna met de debriefing.

DEBRIEFING

Begin met de deelnemers uit hun rol te halen en hen eraan te herinneren dat ze de activiteit nu in haar geheel zullen bespreken. Ze moeten proberen niet terug te grijpen naar vorige besprekingen.

- Wat vond je van de activiteit? Wat vond je goed of niet goed?
- Hoe gemakkelijk was het om je in jouw rol in te leven - en in jouw rol te blijven - toen de eilandbewoners bijeenkwamen?
- Wat vond je van het onderhandelingsproces en het besluitvormingsproces op het einde? Wat was het allerbelangrijkste voor jou in de zoektocht naar een oplossing?
- Vond je het eerlijk dat de Ixprat-gemeenschap effectief een veto uitsprak tegen elk voorstel, omdat ze in de meerderheid waren? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de standpunten en rechten van minderheden eerlijk vertegenwoordigd worden in het "echte" leven?
- Heeft de activiteit sommige van jouw meningen veranderd? Indien ja, welke in het bijzonder, en waarom?
- Denk je dat de activiteit dicht aanleunde bij de realiteit? Deed ze denken aan problemen in de huidige samenleving?
- Hoe moeten we volgens jou omgaan met het probleem dat mensen dingen zeggen die kwetsend, onverdraagzaam en soms gevaarlijk zijn?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- De beschrijvingen van het leven op de twee eilanden zijn relatief lang om de deelnemers zich te laten inleven in de geest van hun gemeenschap. Ze moeten niet als “informatie” worden voorgelezen, maar eerder als een verhaal!
- De werkgroep die het probleem over de internetcampagne voor zijn rekening neemt, zou kunnen worden gevraagd om zich toe te spitsen op het online aspect van het probleem. Ze zouden op zijn minst moeten worden aangespoord om dit aspect in overweging te nemen naast de offline voorstellen.
- Laat de uitvoering van de simulatie zijn gang gaan met zo weinig mogelijk begeleiding van jouw kant. Zorg ervoor dat de deelnemers de deadlines begrijpen en de aard van de opdracht, maar geef hen de kans om de opdrachten aan te pakken op de manier die zij het best vinden. Onderbreek ze enkel wanneer ze de opdracht verkeerd lijken te hebben begrepen of wanneer spanningen of conflicten het proces bemoeilijken.
- De deelnemers zouden gebaat zijn met wat informatie over vrijheid van meningsuiting. Gebruik een deel van die informatie als er tijd is.

VARIANTEN

Wanneer er weinig tijd is, kunnen de beschrijvingen worden ingekort en kunnen de werkgroepen in de slotonderhandelingen allemaal het eerste probleem toegewezen krijgen om te bespreken. Dit zal de onderhandelingen versnellen.

Als de tijd het toelaat in de eerste (afzonderlijke) vergaderingen van de groepen, kan je de deelnemers misschien vragen of er een boodschap is die ze wensen te communiceren wanneer ze bijeen worden gebracht. Die boodschappen kunnen dan de korte “inleiding” vormen die gegeven zal worden tijdens de eerste 10 minuten van de vergadering.

Als de groep groot is, kan het nodig zijn om de “nieuwe” gemeenschap in kleinere groepen onder te verdelen zodat iedereen een kans krijgt om een bijdrage te leveren. Elke nieuwe groep moet samengesteld zijn uit ongeveer een derde Pastiks en twee derde Ixprats. De groepen kunnen misschien ook 1 of 2 woordvoerders aanduiden voor hun gemeenschap.

IDEËN VOOR ACTIE

De deelnemers zouden een voorstel kunnen opstellen voor hun eigen groep dat lijkt op de voorstellen die ze deden naar aanleiding van de onderhandelingen. Dit voorstel zou gestemd en gebruikt kunnen worden als richtlijn voor hun online of offline gedrag.

De deelnemers zouden de belangrijkste immigrantengroepen in hun land kunnen onderzoeken. Ze zouden enkele van de redenen kunnen achterhalen waarom mensen naar daar verhuisd zijn en onderzoeken of zij vinden dat hun rechten en meningen gerespecteerd worden door de rest van de gemeenschap en hoe ze worden afgeschilderd in de media, zowel online als offline. Je zou ook enkele vertegenwoordigers van andere gemeenschappen kunnen uitnodigen om de groep toe te spreken.

Als jouw land niet als een immigratieland wordt beschouwd, kan je nagaan hoe de mensen die uit jouw land geëmigreerd zijn bekeken worden in de gastlanden.

HAND-OUTS

HET PASTIKEILAND

Je leeft op een klein eiland waarvan de grenzen gesloten zijn en dat geen immigratie heeft gekend en weinig toeristen heeft gezien voor zolang iemand zich kan herinneren. Jouw gemeenschap is kalm en vreedzaam: er heerst een sterke traditie van vrede en afwezigheid van conflicten die worden beschouwd als een “nationale prioriteit”. Er is zelfs een artikel opgenomen in de grondwet waarin staat dat:

Niemand iets mag doen of zeggen dat anderen kan kwetsen of overstuur maken.

De naleving van dit artikel wordt zorgvuldig gecontroleerd en inbreuken worden zwaar bestraft. Het wordt zeer zelden geschonden; het is veel gemakkelijker om overeen te komen met andere mensen. Onenigheid is pijnlijk geworden voor de Pastiks, omdat dit hen doet piekeren.

Jouw land noemt zichzelf een democratie. Er worden jaarlijks verkiezingen gehouden en bijna iedereen brengt zijn stem uit. Het zijn echter altijd dezelfde mensen die verkozen worden, aangezien er weinig gesproken wordt over een alternatief beleid.

Gesprekken, publieke aankondigingen en zelfs de media wijken over het algemeen niet af van de standpunten die doorgaans aanvaard worden door de samenleving. De mensen vinden dit meestal niet erg doordat ze vergeten zijn of zich niet kunnen inbeelden dat het ook anders kan. Er is weinig nieuws over andere plekken op de aardbol, geen literatuur over andere culturen en heel weinig verandering, aangezien verandering als verontrustend wordt beschouwd.

Doorheen de jaren hebben de mensen gemerkt dat de kustlijn veranderd is: het zeeniveau is gestegen en delen van het land die vroeger bewoonbaar waren zijn nu ondergelopen. Dit was oorspronkelijk niet erg: er was genoeg grond voor iedereen en de gemeenschappen die dicht bij de kustlijn leefden werden simpelweg verder landinwaarts verhuisd. De laatste jaren is het probleem echter acuter geworden. Een paar mensen begonnen er met elkaar over te praten, maar dit werkte verontrustend en dus voerde de regering een verbod in.

Het leven ging zijn gangetje, meestal rustig, voorspelbaar en zonder conflicten en onenigheid, tot op een heel winderige dag het eiland getroffen werd door een zware orkaan. Gebouwen werden vernietigd, veel mensen stierven en het grootste deel van het land overstromde. Toen de golven zich terugtrokken, hadden slechts weinig gewassen de storm overleefd en die gingen nu kapot door het zoutwater. Bijna de hele infrastructuur was vernietigd. Voedsel werd schaars, infecties en ziekten begonnen zich te verspreiden en de medische voorraden waren onvoldoende. Het eiland verviel in chaos. De mensen begonnen het zelfs oneens te worden over wat ze het best konden doen!

Net toen alle hoop verloren leek, kreeg het een boodschap van het naburige eiland Ixprat. De boodschap drukte oprechte bezorgdheid uit voor alle Pastiks en omvatte een aanbod om iedereen die naar Ixprat wou verhuizen op te nemen. Jij behoort tot de groep die beslist heeft om te verhuizen.

HAND-OUTS

HET EILAND IXPRAT

Je leeft op het eiland Ixprat dat gelegen is in de Stille Oceaan en op het pad van een van de oudste vaar-routes over de oceaan. Jouw eiland is traditioneel afhankelijk van handel en communicatie met andere landen en jullie voeren al eeuwen een open grensbeleid. Daardoor vormen reizigers en immigranten uit heel wat verschillende culturen een belangrijk aspect van het leven op het eiland. Het resultaat is een heel gevarieerde bevolking met een breed scala aan standpunten, overtuigingen en culturele praktijken.

Jouw nationale cultuur omarmt die diversiteit: mensen hebben een uitgesproken belangstelling in alternatieve manieren om dingen te doen en in andere overtuigingen en ideologieën. Door die diversiteit kan natuurlijk niet elk idee of elke ideologie door iedereen omarmd worden. Onenigheid en conflict zijn een manier van leven op Ixprat. Tijdens bijna elke ontmoeting van twee menselijke geesten worden ideeën, overtuigingen en gedachten “uitgevochten”. Bovendien bestaat bijna elke ontmoeting uit meningsverschillen of eindigt ze in onenigheid. Onenigheid is bijna een nationale hobby.

Daarom bestaan er geen wetten die beperken wat personen of groepen tegen of over elkaar mogen zeggen. Sommige mensen zeggen echt wel vreselijke dingen. Soms doen mensen daardoor verschrikkelijke dingen. Het “doen” is strafbaar; het zeggen niet.

Het leven op Ixprat is interessant en uitdagend, en verandert constant. Je waardeert de rijkdom van de cultuur en het feit dat je alles mag zeggen wat je wil. Je weet dat oeverloze discussies en onenigheid niet altijd gelukkig maken. In feite vind je onenigheid vaak heel vermoeiend en pijnlijk: het is niet altijd eenvoudig om mensen dingen te horen zeggen die je verkeerd vindt, laat staan dingen die je wrede vindt. Je hebt ook gemerkt hoe bepaalde groepen in de samenleving vaker het slachtoffer worden van wrede en intolerante taal dan andere.

En toch vind je dat het belangrijk is dat niemand er ooit van weerhouden wordt om zijn overtuigingen uit te drukken.

Op een winderige dag kreeg jouw eiland te horen dat een van de andere eilanden in de Stille Oceaan hard getroffen was door een zware orkaan. Je weet heel weinig over dat eiland: de bewoners waren altijd nogal op zichzelf. Je hebt horen vertellen dat de mensen die op het eiland leven heel dom en achterlijk zijn, maar je hebt nooit iemand van daar ontmoet. Je weet dat het bijna onmogelijk is om het te bezoeken.

De regering heeft aangekondigd dat het eiland Pastik zo erg geleden heeft onder de orkaan dat de meeste inwoners die de orkaan hebben overleefd zullen verhuizen naar Ixprat. Ze kunnen zich er waarschijnlijk tussen wurmen, maar dit zal betekenen dat de huidige bewoners zich serieus zullen moeten aanpassen. Jobs zullen moeten worden verdeeld en er zal misschien onvoldoende huisvesting zijn voor iedereen.

HAND-OUTS

PROBLEMEN VOOR DE WERKGROEPEN**PROBLEEM 1:**

Er is een campagne opgezet met als titel “Vind een Pastik-tong”, die veel bijval vindt op het internet.

De campagnesite bevat slogans zoals

- *Por een Pastik-pop en kijk of ze piept!*
- *Geen tong, geen verstand!*
- *Vind een tong en win een smartphone!*

Mensen worden opgeroepen om foto's in te sturen van Pastik-tongen. Er is een “Tonggalerij” met foto's en filmpjes van mensen die Pastiks dwingen hun mond open te doen en met een zaklantaarn in hun mond schijnen, waarbij ze met een telescoop poseren of naar de tong wijzen. De campagne is op gang aan het komen en er zijn een groot aantal incidenten geweest waarbij Pastiks op straat werden aangevallen. De Pastiks hebben gereageerd door te zeggen dat ze weigeren om betrokken te worden bij een beledigende discussie met mensen die ze niet respecteren.

PROBLEEM 2:

Een jong meisje van de Pastik-gemeenschap werd op straat uitgescholden door een groep jongeren van de Ixprat-gemeenschap. Ze noemden haar een “dikke slons” en “vuile slet” en riepen haar toe dat ze geen tong in haar hoofd had en geen eigen mening. Het meisje voelt zich ellendig en heeft al twee weken het huis niet meer verlaten en tegen niemand meer gesproken. Ze heeft al drie dagen niets gegeten. Haar ouders zijn enorm bezorgd.

PROBLEEM 3:

Er is een rapport gepubliceerd dat aantoont dat het werkloosheidscijfer bij Pastiks veel hoger ligt dan bij de totale bevolking en dat er geen Pastik-vertegenwoordigers in het parlement zetelen en slechts enkele een machtspositie bekleden in organisaties. Het rapport heeft ook andere sociale factoren opgevolgd, zoals bijvoorbeeld het stressniveau, het aantal psychische aandoeningen, onderwijskwalificaties en misdaadcijfers. De Pastiks blijken op alle indicatoren slechter te scoren dan de andere groepen in de samenleving. Bovendien is de houding tegenover Pastiks bij de rest van de samenleving overduidelijk negatief.

NIVEAU 1

GROEP
10-20

DUUR
45M

CYBERPESTEN AANPAKKEN

Dit is een activiteit waarbij de deelnemers hun vermoedelijke reactie op verschillende pestscenario's identificeren en alternatieve maatregelen bespreken.

THEMA'S	Cyberpesten, democratie en participatie, internetgeletterdheid
COMPLEXITEIT	Niveau 1
GROEPSGROOTTE	10-20 personen
DUUR	45 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> De verschillende vormen die pesten kan aannemen begrijpen, alsook het verband tussen offline en online pesten Verschillende manieren bepalen om te reageren op pesten, cyberpesten en online haatspraak Mensen bewuster te maken van hoe belangrijk het is om te reageren
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> Maak 4 borden met stukken A4 papier en hang elk bord op in een andere hoek van de ruimte. Op die borden moet het volgende te lezen staan: <ul style="list-style-type: none"> Niets Reageren op de pester Het gedrag melden Iets anders Zorg ervoor dat de deelnemers genoeg plaats hebben om in de ruimte rond te wandelen.

INSTRUCTIES

- Begin met de deelnemers te vragen wat zij onder pesten verstaan. Zet hen ertoe aan om na te denken over verschillende manieren waarop mensen anderen zouden kunnen pesten.
- Wijs naar de borden in de hoeken van de ruimte en leg uit dat je een aantal verschillende scenario's luidop zal voorlezen. Iedereen moet kiezen welk van de volgende opties het best aanleunt bij wat hij of zij zou doen:
  - Niks doen
  - Reageren op de pester(s) (bijvoorbeeld, een discussie aangaan, terugslaan, of iets anders. Wanneer de pester onbekend is, is deze optie misschien niet relevant.)
  - Het gedrag melden (bijvoorbeeld aan een leerkracht, ouder, sitebeheerder, of een andere autoriteit)
  - Iets anders (bijvoorbeeld, anderen bij de discussie betrekken, een "solidariteitsgroep" oprichten, enz. Je kan hen ook vragen om nog meer ideeën aan te brengen).
- Leg uit dat de deelnemers, nadat elk scenario is voorgelezen, naar de hoek moeten gaan die het meest aanleunt bij hoe zij waarschijnlijk zouden reageren. Zeg hen dat ze eerlijk moeten zijn over wat ze denken dat ze zouden doen!

- Lees het eerste scenario voor en geef de deelnemers de tijd om hun hoek te kiezen. Vraag enkele deelnemers van de groep, van zodra ze een positie hebben ingenomen, waarom ze die reactie hebben gekozen. Lees dan het volgende scenario voor en doe zo voort tot je vindt dat er genoeg gevallen besproken zijn.

DEBRIEFING

Gebruik enkele van de volgende vragen voor de debriefing van de activiteit:

- Wat vond je van de activiteit? Welke scenario's vond je het moeilijkst om op te reageren en waarom?
- Denk je dat dit allemaal voorbeelden waren van pesten?
- Ben je ooit geconfronteerd geweest met cyberpesten - hetzij als slachtoffer hetzij als toeschouwer? Wat kan je zeggen over het verband tussen offline en online pesten? Zijn er belangrijke verschillen?
- Heeft de activiteit jouw mening over pesten/cyberpesten veranderd? Heeft ze je doen overwegen om in de toekomst misschien anders te reageren?
- Wat kan je doen tegen cyberpesten?
- Wie moet er actie ondernemen om online haatspraak te vermijden? Welke rol moeten medianetwerken, dienstverleners, politie, ouders, onderwijsinstanties, enz. spelen?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Wanneer de groep groot is of algemene discussies niet gewend is, kan het nuttig zijn om een magische stok of een denkbeeldige microfoon te gebruiken, zodat de deelnemers die iets willen zeggen hun beurt moeten afwachten.
- De deelnemers zullen misschien meer dan één optie kiezen, bijvoorbeeld reageren op de pester en de beledigingen melden. Wanneer dit het geval is, zeg hen dat ze de hoek moeten kiezen die hen het belangrijkste lijkt. Geef hen daarna de kans om hun standpunt uit te leggen.
- Hou er rekening mee dat sommige deelnemers het slachtoffer kunnen zijn van pesten, misschien zelfs door andere deelnemers in de groep. Je zal de verschillende persoonlijke behoeften of conflicten moeten aanvoelen en je mag niemand onder druk zetten om te antwoorden als ze dat niet willen.
- Wanneer er deelnemers gepest worden, kan de activiteit hun bezorgdheden aan de oppervlakte brengen en hen ertoe aanzetten om toe te geven dat ze verdere ondersteuning nodig hebben. Je moet ofwel duidelijk maken dat je hen dergelijke ondersteuning kan bieden - in vertrouwen - ofwel alternatieve systemen van ondersteuning kennen waarnaar je hen kan doorverwijzen. Vóór de activiteit begint, kan je bestaande lokale of nationale diensten opzoeken, bijvoorbeeld hulplijnen of organisaties die bijstand verlenen aan slachtoffers.
- Wanneer de deelnemers niet vertrouwd zijn met cyberpesten, of het schadelijke effect ervan niet lijken in te zien, kan je de achtergrondinformatie gebruiken om hen bewuster te maken van het probleem en van de manier waarop andere mensen dit hebben aangepakt. Indien relevant moet er een verband worden gelegd tussen haatspraak en pesten (vooral wanneer het pesten gepaard gaat met haatspraak).

VARIANTEN

De activiteit zou vereenvoudigd kunnen worden met slechts twee opties waar de deelnemers uit kunnen kiezen: "niets doen" of "iets doen". De twee borden kunnen elk aan een ander uiteinde van de ruimte worden geplaatst en de deelnemers kunnen zichzelf langs een lijn tussen de twee borden plaatsen, afhankelijk van hoe waarschijnlijk het is dat ze een van de opties zullen kiezen.

IDEEËN VOOR ACTIE

Verdere acties zullen doeltreffender zijn wanneer de deelnemers samen hebben besloten om een groepsactie te ondernemen. Je zou verschillende manieren kunnen bespreken om op de activiteit voort te bouwen, bijvoorbeeld door het bewustzijn van het probleem te vergroten (online of offline), door een steun- of solidariteitsgroep op te richten, door een antipestbeleid voor de groep/klas/school uit te voeren, door een campagne "Neen tegen online pesten" op te zetten, enz.

Je kan je ook aansluiten bij de *No Hate Speech Movement* en de campagnewebsite gebruiken om videoboodschappen van solidariteit met de slachtoffers van cyberpesten te delen. Je kan de website ook gebruiken om advies te delen voor internetgebruikers over wat ze kunnen doen in gevallen van cyberpesten.

HAND-OUTS

SCENARIOS

Je hebt een aantal beledigende e-mails en tekstberichten ontvangen van adressen of nummers die je niet herkent. Sommige waren dreigend: het lijkt erop dat de pesters jou kennen. Wat doe je?

Enkele mensen uit jouw school hebben een paar foto's van jou bewerkt en ze online gepost met gemene commentaar. Je denkt dat je weet wie het is. Wat doe je?

Er is net een jongen uit een ander land toegekomen in jouw klas. Jouw vrienden lachen hem uit en hebben op hun sociale netwerken racistische grappen over hem gepost. Ze zeggen je constant dat je die grappen moet retweeten of herposten. Wat doe je?

Een groep jongeren in jouw klas hebben op sociale netwerksites een kwetsend gerucht over jou verspreid. Veel kinderen willen nu niet meer met jou spelen of zelfs tegen jou praten. Zelfs jouw vrienden beginnen te denken dat de geruchten misschien wel waar zijn. Wat doe je?

De leerkracht zegt tegen de klas dat sommigen onder hen erg gepest worden en dat één jongere werd aangevallen op weg van school naar huis. Ze vraagt aan iedereen die iets weet om onder vier ogen hierover met haar te praten na de les. Je denkt dat je weet wie het is, maar je bent bang omdat je een hele reeks tekstberichten hebt ontvangen om je te waarschuwen niets te zeggen. Wat doe je?

Je ziet op de speelplaats een kind dat apart staat en aan het huilen is. Je weet dat andere kinderen haar pesten omdat ze een leerstoornis heeft en haar "domkop" en "lelijk varken" noemen. Jouw vrienden behoren tot de ergste pesters en lachen haar vaak uit wanneer jullie allemaal samen zijn. Wat doe je?

Deze activiteit is een aanpassing van de activiteit "Bullying Scenes" (Pestszenario's) uit Compasito, Manual on Human Rights Education for Children (Gids over Mensenrechteneducatie voor Kinderen) – www.coe.int/compasito

NIVEAU 2

GROEP
12-20

DUUR
45M

VRIJHEID ZONDER BEPERKINGEN?

De deelnemers verkennen het concept "vrijheid van meningsuiting" op basis van een aantal casestudy's. Ze moeten beslissen hoe ze zullen omgaan met commentaren of mededelingen die controversieel, beledigend of mogelijk gevaarlijk zijn.

THEMA'S	Vrijheid van meningsuiting, democratie en participatie
COMPLEXITEIT	Niveau 2
GROEPSGROOTTE	12-20 personen
DUUR	45 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • Het concept van vrijheid van meningsuiting nader bekijken • Begrijpen waarom vrijheid van meningsuiting belangrijk is - voor individuen en voor de samenleving • De redenen bekijken waarom het noodzakelijk kan zijn om de vrijheid van meningsuiting te beperken om de mensenrechten te beschermen, vooral wanneer er haatspraak mee gemoeid is.
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • Flip-over en stiften • Kopieën van de kaarten op pagina 72
VOORBEREIDING	• Maak kopieën van de kaarten op pagina 72 (genoeg voor elke kleine werkgroep).

INSTRUCTIES:

- Vraag de deelnemers wat "vrijheid van meningsuiting" voor hen betekent. Verzamel ideeën op een flip-over en nodig hen uit om enkele van de volgende punten te bespreken, wanneer die niet door de deelnemers zijn aangehaald:
  - Betekent vrijheid van meningsuiting dat we mogen zeggen wat we willen?
  - Als je van mening bent dat bepaalde "uitlatingen" niet toegelaten zouden mogen zijn, hoe kunnen we beslissen wat verboden moet worden? Wie moet daarover beslissen?
  - Op welke andere manieren, behalve spreken en schrijven, kunnen we onszelf "uitdrukken" (muziek, toneel, beelden, lichaamstaal, enz.)?
- Probeer de problemen op dit moment niet "op te lossen": verzamel enkele standpunten en leg uit dat dit vaak controversiële kwesties zijn die meer in detail zullen worden onderzocht tijdens de activiteit.
- Vraag of iemand er ooit van werd *weerhouden* om te zeggen wat ze wilden - thuis, op school of in het openbaar. Hoe voelde je je daarbij? Waarom was het voor jou belangrijk om jouw mening te kunnen uiten?
- Geef kort wat informatie over vrijheid van meningsuiting. Gebruik de onderstaande informatie of gebruik daarnaast ook het achtergrondmateriaal (pagina 147):

VRIJHEID VAN MENINGSUITING

Het recht om vrij onze gedachten en meningen te uiten is een belangrijk mensenrecht en vormt een onderdeel van de internationale wetgeving inzake mensenrechten. Dit recht wordt gewaardeerd omdat onze gedachten en meningen en ons vermogen om te communiceren een centraal onderdeel vormen van het mens-zijn, maar ook omdat communicatie en debat essentieel zijn om een efficiënte democratische samenleving tot stand te brengen. Begrip en het samenleven met anderen zijn gestoeld op een open en vrije communicatie, ook al moeten we soms naar meningen luisteren waarmee we het niet eens zijn. Vrijheid van meningsuiting is echter geen "absoluut" recht dat altijd van toepassing is, zonder beperkingen. Het is een recht dat moet worden afgewogen tegen de rechten van anderen, of tegen het belang van de hele samenleving. Dit recht kan beperkt worden wanneer de meningsuiting ofwel heel schadelijk is voor bepaalde individuen of waarschijnlijk schade zal berokkenen aan de samenleving.

5. Zeg tegen de deelnemers dat ze in groepjes (4 tot 5 mensen) zullen werken en een aantal gevallen zullen bespreken waarin mensen zaken online posten die schadelijk zijn voor andere mensen en hun mensenrechten. De groepen moeten beslissen of dit een geval is waarin ze bepaald materiaal offline moeten halen - met andere woorden, of de vrijheid van meningsuiting moet worden beperkt.
  - Wanneer ze beslissen dat dit het geval is: wat moet offline gehaald worden en waarom?
  - Indien niet, waarom niet? Wat kan er nog meer gedaan worden en door wie?
6. Verdeel de deelnemers in groepjes van 4 of 5 mensen en geef elke groep een kopie van de gevallen op pagina 72. Geef hen ongeveer 20 minuten om elk van die gevallen te bespreken. Ze moeten proberen de beslissingen te motiveren.

DEBRIEFING

Overloop elk van de casestudy's en vraag naar de reacties van de groepen. Bespreek kort de motivering voor hun beslissingen. Gebruik enkele van de volgende vragen om andere kernpunten te schetsen:

- Waren er gevallen waarin je geen akkoord kon bereiken binnen de groep? Wat waren de belangrijkste meningsverschillen?
- Maakte het een verschil uit wie verantwoordelijk was voor de posts? Maakte het een verschil uit hoeveel mensen reageerden of hoe ze reageerden?
- Ben je algemene principes overeengekomen om te beslissen wanneer de vrijheid van meningsuiting kan (of moet) worden beperkt? Wat zijn de gevaren van te veel beperkingen op te leggen? Wat zijn de gevaren van te veel toe te laten?
- Denk je dat het sluiten van websites of het verwijderen van schadelijke posts een efficiënte manier is om online haatspraak te bestrijden?
- Bestaan er in jouw land beperkingen op wat mensen mogen zeggen - online of offline? Bestaan er andere regels voor online meningsuiting?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Wanneer de deelnemers de gevallen bespreken, herinner hen eraan dat ze moeten bekijken hoeveel materiaal ze offline zouden halen, wanneer ze daartoe beslissen. Ze zouden bijvoorbeeld de hele site

(of het hele profiel) of één enkele post/video kunnen verwijderen of de gebruiker die dit bericht heeft gepost kunnen weren van de site, enz.

- Het kan nuttig zijn om de deelnemers eraan te herinneren dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens elke beperking van de vrijheid van meningsuiting als een heel ernstige maatregel beschouwt! Dit mag enkel gedaan worden wanneer er gegronde redenen voor zijn.
- Je kan samen met de deelnemers misschien onderzoeken in welke mate de discussies zelf nuttig waren om hen hun mening te helpen vormen, en wat dit ons kan leren over vrijheid van meningsuiting.
- Indien nodig, of als er tijd voor is, kan je misschien uitleggen dat de wetgeving inzake mensenrechten en de vrijheid van meningsuiting eigenlijk gaan over hoe overheden zich moeten gedragen. Het beperken van de meningsuiting op het internet ligt vaak ingewikkelder omdat grote delen van het internet "eigendom" zijn van privéondernemingen (zoals particuliere hostingproviders, nieuwssites die "eigendom" zijn van bedrijven, enz.). Er zijn vragen over hoe of in welke mate overheden de meningsuiting op het internet moeten en kunnen regelen. Neem een kijkje bij Hoofdstuk 5 "Achtergrondinformatie" dat gaat over vrijheid van meningsuiting.
- Je kan misschien uitleggen dat de wetgeving inzake mensenrechten, en vrijheid van meningsuiting, eigenlijk gaat over hoe *overheden* zich moeten gedragen. Het beperken van de vrijheid van meningsuiting op het internet ligt vaak ingewikkelder omdat grote delen van het internet "eigendom" zijn van privéondernemingen (zoals particuliere hostingproviders, nieuwssites die "eigendom" zijn van bedrijven, enz.). Maak jezelf vertrouwd met de kernpunten die worden weergegeven in Hoofdstuk 5 "Achtergrondinformatie" over vrijheid van meningsuiting of het onderdeel "*Freedom of expression and information*" (Vrijheid van meningsuiting en informatie) uit de *Guide to Human Rights for Internet Users*.
- Probeer uit te vissen vóór je de activiteit start of er gevallen bijzitten die verboden zouden zijn volgens jouw nationale wetgeving.
- Het kan nuttig zijn om de activiteit te beëindigen door andere manieren te bekijken om op de gevallen te reageren. Verwijs voor enkele suggesties naar het materiaal over de campagne *No Hate Speech Movement* in Hoofdstuk 2. Herinner de deelnemers eraan dat het verwijderen van beledigend materiaal, of de site, niet het enige antwoord is! Het kan ook heel moeilijk zijn om praktisch uit te voeren, gezien de hoeveelheid aan materiaal dat online gepost wordt.

VARIANTEN

De casestudy's zouden kunnen worden uitgevoerd als rollenspel: elk groepje zou een van de scenario's kunnen voorbereiden en dit opvoeren voor de anderen. De discussie over de beste aanpak zou dan plaatsvinden binnen de hele groep.

IDEEËN VOOR ACTIE

Hoeveel weten de deelnemers over hun parlementaire vertegenwoordigers? Ze zouden wat onderzoek kunnen doen naar publieke verklaringen die ze hebben afgelegd over minderheden of andere kwetsbare groepen en hen daarna aanschrijven om hun goed- of afkeuring uit te drukken. Een individuele brief van iedereen in de groep zou misschien zelfs een snelle reactie kunnen uitlokken!

Bespreek met de groep acties die ze kunnen ondernemen wanneer iemand van de deelnemers online geconfronteerd wordt met racistische posts. Ontwikkel samen enkele argumenten en korte berichten die de deelnemers kunnen gebruiken wanneer ze online voorbeelden van haatspraak vinden.

HAND-OUTS

GEVALLEN VOOR BESPREKING

1. Een groep genaamd "Ons land teruggeisen" richt een website op die "traditionele waarden" verkondigt. Veel van de posts zijn racistisch. De site trekt heel wat commentaar aan en leidt tot een verhitte discussie. De discussie bevat soms erg beledigende taal, maar er is een grote gemeenschap van commentatoren die tegen de racistische ideologie van de site gekant zijn.
  - Moet er iets offline worden gehaald? Indien ja, hoeveel en waarom?
  - Indien niet, wat kan er anders nog gedaan worden?
2. Nikolaj, een politicus, gebruikt zijn persoonlijke website om op te roepen tot de uitzetting van een Romagemeenschap in zijn kiesdistrict en hen de schuld te geven van de hoge misdaadcijfers. Na zijn oproep vinden er overal in het land aanvallen plaats tegen Roma. De meeste media beginnen verhalen te publiceren over misdaden die de Roma gepleegd hebben, maar niet over de misdaden die tegen hen gepleegd zijn.
  - Moet er iets offline worden gehaald? Indien ja, hoeveel en waarom?
  - Indien niet, wat kan er anders nog gedaan worden?
3. Op een persoonlijke blog post Rory een cartoon die een bekende politicus afbeeldt met bloedende vingers en overal dode lichamen. Veel mensen reageren en de meeste zijn voorstander van de cartoon.
  - Moet er iets offline worden gehaald? Indien ja, hoeveel en waarom?
  - Indien niet, wat kan er anders nog gedaan worden?
4. Ella post een filmpje op haar publiek profiel waarin mensen met een handicap worden uitgelachen en worden afgeschilderd als incompetente "buitenaardse wezens". De statistieken van de site tonen aan dat bijna niemand het filmpje heeft bekeken en dat bezoekers geen commentaar posten.
  - Moet er iets offline worden gehaald? Indien ja, hoeveel en waarom?
  - Indien niet, wat kan er anders nog gedaan worden?
5. Een journalist ziet het filmpje (in voorbeeld 4) en lanceert een campagne om het profiel van Ella van de sociale mediasite te laten verwijderen. Dit levert het filmpje duizenden treffers op. Mensen beginnen commentaar te posten, zoals "dit is het beste filmpje ooit", "we moeten de realiteit onder ogen beginnen zien wat mensen met een handicap betreft", enz.
  - Moet er iets offline worden gehaald? Indien ja, hoeveel en waarom?
  - Indien niet, wat kan er anders nog gedaan worden?
6. Ditta, een grote beroemdheid, post een artikel op een online nieuwssite waarin ze beweert dat transgen-dervrouwen "een belediging voor de mensheid" zijn. Er wordt een website opgericht om "Ditta ten val te brengen" met details over haar privéleven. Ze krijgt nu honderden persoonlijke beledigende e-mails en tweets. Sommige bevatten zelfs bedreigingen.
  - Moet er iets offline worden gehaald? Indien ja, hoeveel en waarom?
  - Indien niet, wat kan er anders nog gedaan worden?

NIVEAU 4
**GROEP
12-24**
**DUUR
60M**

GROEP X

De deelnemers vergelijken rechten uit het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens met een aantal misstanden waar jonge Roma vaak mee worden geconfronteerd.

THEMA'S	Racisme en discriminatie, mensenrechten, persoonlijke levenssfeer en veiligheid
COMPLEXITEIT	Niveau 4
GROEPSGROOTTE	12-24 personen
DUUR	60 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • Bekijken hoe slachtoffers van haatspraak vaak talrijke andere mensenrechten worden ontzegd • Het bewustzijn vergroten van de rechten van de Roma en de schendingen van mensenrechten die ze vaak ondervinden • De rechten in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) linken aan echte voorbeelden van schendingen
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van de informatie over Groep X (één exemplaar voor elk groepje) • Verschillende exemplaren van het EVRM (ingekorte versie) Je zal minstens 2 exemplaren nodig hebben per groepje. • Flip-overpapier en stiften • Schaar en lijm (optioneel)
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> • Bereid voor elk groepje een stuk flip-overpapier voor. Steek de informatie over Groep X in het midden van het flip-overpapier.

INSTRUCTIES

1. Lees het verhaal over Groep X luidop voor (pagina 76). Leg uit dat al de voorbeelden in het verhaal typische ervaringen zijn voor mensen van een bepaalde minderheid; een minderheid die geen eigen land heeft, maar die voorkomt in veel landen van de wereld. Geef de deelnemers de kans om te raden over welke minderheid het gaat en bevestig daarna dat de voorbeelden allemaal typische ervaringen van Roma zijn in landen over heel Europa.
2. Vraag naar korte reacties op de tekst. Leg uit dat de meeste voorbeelden verboden zijn volgens de wetgeving inzake mensenrechten en in alle landen van Europa. Indien nodig, fris het geheugen op van de deelnemers inzake mensenrechten in het algemeen en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) in het bijzonder. Gebruik de achtergrondinformatie op pagina 201.
3. Leg uit dat de deelnemers in groepjes zullen werken (4 tot 5 mensen) en een ingekorte versie van het EVRM zullen gebruiken om de voorbeelden in de tekst te linken aan de rechten in het Verdrag.

4. Geef aan iedereen een exemplaar van het EVRM en lees het samen door met de deelnemers als hun kennis moet worden opgefrist. Behandel alle vragen die betrekking hebben op de inhoud van de rechten.
5. Vraag de deelnemers om kleine werkgroepen te vormen (ongeveer 5 mensen in elke groep) en geef elke groep een van de stukken flip-overpapier met de tekst over Groep X. Vraag hen om op het flip-overpapier, naast de tekst, alle verbanden aan te duiden tussen de onderdelen van het verhaal van het kind en de specifieke mensenrechten.
6. Geef de groepen ongeveer 20 minuten om dit volledig in kaart te brengen. Plak de afgewerkte flip-overpapieren op de muur en geef de deelnemers de kans om die van de andere groepen te bekijken. Noteer de overeenkomsten of verschillen.
7. Doe daarna de debriefing.

DEBRIEFING

Breng de deelnemers weer naar de groep en stel enkele van de volgende vragen voor de debriefing van de activiteit.

- Was je verrast door het aantal verschillende beledigingen waar de leden van de Romagemeenschap doorgaans mee geconfronteerd worden? Denk je dat sommige van die voorbeelden of al die voorbeelden voorkomen in dit land?
- Heb je ooit voorbeelden van beledigende taal tegen Roma gehoord of ben je er ooit getuige van geweest? Heb je er online ooit voorbeelden van gezien?
- Stel je voor dat je op iemands online profiel op een sociaal netwerk een gemene opmerking over Roma tegenkomt: wat zou je doen? Denk je dat het een verschil zou maken wanneer mensen bezwaar zouden beginnen maken tegen dergelijke opmerkingen of in plaats daarvan positieve verhalen zouden posten?

Gebruik enkele van de onderstaande vragen om te onderzoeken of de deelnemers vooroordelen hebben over Roma:

- De auteurs van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens) waren van mening dat we nooit een oordeel mogen vellen over iemand op basis van de "groep" waartoe ze behoren. Ben je het daarmee eens?
- Wat vind je van de opmerking van het kind dat er in elke gemeenschap criminelen zijn, maar dat we dit toch ook niet gebruiken om te zeggen dat iedereen in die gemeenschap dan wel een crimineel zal zijn? Waarom zeggen we zoiets over "alle Roma", terwijl we niet "alle Roma" kennen?
- De auteurs van de UVRM waren ook van mening dat er bepaalde dingen zijn die we nooit iemand mogen aandoen, hoe ze zich ook hebben gedragen. Ben je het daarmee eens?
- Hoe zou jij je voelen, denk je, wanneer je constant beledigd zou worden door andere mensen uit de gemeenschap? Hoe zou jij je misschien gedragen?
- Wat weet je over het leven van de Romagemeenschappen? En over de problemen waarmee ze worden geconfronteerd?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Je zal misschien vaststellen dat veel deelnemers sterke vooroordelen hebben tegenover de Romagemeenschap. Probeer hier niet over te praten vooraleer de groepen met de flip-overs hebben gewerkt.

Gebruik enkele van de vragen in de debriefing om dit te bespreken wanneer de activiteit gedaan is.

- Wanneer de groepen aan de flip-overs werken, zeg hen dan dat ze elke mogelijke methode mogen gebruiken om de verbanden met de mensenrechten te illustreren: ze kunnen het informatieblad versnijden of de kaarten uitsnijden en ze op het flip-overpapier vastmaken. Of ze kunnen stiften gebruiken om er artikels op te schrijven, pijlen te tekenen, enz. Als ze geen kaarten meer hebben die bepaalde rechten voorstellen, zeg hen dan dat ze hun verbeelding moeten gebruiken om verdere verbanden te illustreren!
- Het verhaal is niet echt een verslag van een Romakind, maar elk voorbeeld waarover gesproken wordt is heel reëel in bijna elk Europees land. Je zou op het einde enkele verbanden kunnen gebruiken om verder te praten over de beschreven beledigingen.
- Je kan misschien uitleggen aan de deelnemers dat niet al onze mensenrechten op de kaarten vermeld staan. Het EVRM heeft betrekking op slechts enkele van onze mensenrechten en slechts enkele van de rechten uit het EVRM zijn opgenomen.
- Gebruik het hulpmiddelenblad "Betrokken rechten" op pagina 77 om feedback te geven over de voorbereide flip-overs. Merk op dat veel van de wantoestanden in het verhaal op meer dan één recht betrekking hebben en dat ze bijna allemaal betrekking hebben op het recht om niet gediscrimineerd te worden.
- Herinner de deelnemers eraan dat schendingen van de mensenrechten lichtjes verschillen van "normale" misdaden: ze zijn van toepassing op het gedrag van overheden of diegenen die een officiële functie bekleden, zoals leerkrachten, politieagenten of gevangenispersoneel. Overheidsfunctionarissen hebben de verantwoordelijkheid om mensen niet te beledigen, maar ze hebben ook de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat ze niet door anderen worden beledigd. Wanneer de politie een klacht over beledigende uitlatingen niet ernstig neemt, kan ze falen in haar taak om de mensenrechten te doen respecteren.

VARIANTEN

De activiteit zou zich kunnen baseren op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens in plaats van op het Europees Verdrag.

IDEËN VOOR ACTIE

Vraag de deelnemers om de situatie van Roma in hun land te onderzoeken. Verschillende groepen zouden aan verschillende thema's kunnen werken.

Als alternatief zouden de deelnemers ook sites kunnen opvolgen die ze regelmatig bezoeken om op zoek te gaan naar negatieve commentaren over Roma. Voorbeelden kunnen ingediend worden bij *Hate Speech Watch* op de campagnewebsite (www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch)

Je kan gebruik maken van de factsheets over de Romageschiedenis die ontwikkeld zijn door de Raad van Europa om de deelnemers vertrouwd te maken met de vroegere en huidige situatie van de Romagemeenschap over heel Europa. Meer informatie is beschikbaar op:

www.coe.int/t/dg4/education/roma/histoCulture_en.asp

HAND-OUTS

GROEP X

Ik ben een kind uit Groep X. Op school ben ik in een speciale klas geplaatst voor kinderen met een leerstoornis. We mogen niet aan de "normale" lessen deelnemen. Ik word vaak gepest door andere kinderen omdat ik tot Groep X behoor - en mijn vrienden ook. De leerkrachten doen er niks aan. Sommige leerkrachten vitten zelfs op ons. Zij worden nooit gestraft. Ik weet dat in een bepaald land alle kinderen uit Groep X naar scholen voor kinderen met een leerstoornis werden gestuurd.

De mensen willen ons niet in hun buurt. Ze kennen ons zelfs niet. Ze roepen gewoon naar ons of slaan ons in elkaar omwille van wie we zijn - of wie ze denken dat we zijn. Wel, wij zijn kinderen, net zoals zij. Hoe worden we trouwens verondersteld te reageren wanneer iemand naar ons roept of ons in elkaar slaat? Moeten we hen daarvoor bedanken?

Wanneer we naar de politie stappen, luisteren ze vaak niet. Ze zeggen ons dat het onze fout wel zal zijn omdat we allemaal onruststokers zijn. Hoe kunnen zij dat nu weten? Ik dacht dat de rechtbanken daarover moesten oordelen? De politie houdt ons op elk moment van de dag tegen op straat zonder enige reden. Ze zeggen ons dat ze denken dat we iets gestolen hebben en dat ze ons moeten fouilleren. Soms word ik 6 keer per week tegengehouden, maar ik heb nog nooit iets gestolen.

Ik heb gehoord dat er mensen zijn uit mijn gemeenschap die in de gevangenis gezeten hebben en in elkaar geslagen zijn door het gevangenispersoneel. Waarom wordt iemand die iemand anders in elkaar slaat niet gestraft? Zelfs gevangenispersoneel moet de wet naleven.

Vorige zomer marcheerden er groepen mensen door ons dorp die op dezelfde manier gekleed waren en liedjes tegen ons scandeerden. We waren allemaal bang en sloten onszelf op in ons huis. Ze gooiden stenen naar onze huizen en sloegen enkele jongeren die hen probeerden weg te sturen. De politie deed niks...

De leden van de regering beledigen ons vaak, alsof iedereen van Groep X gelijk is, en iedereen in Groep X een crimineel is. Wel, dat zijn we niet. In elke gemeenschap zijn er mensen die misdaden begaan. De overheid beledigt niet iedereen in een andere gemeenschap enkel en alleen omdat enkelen onder hen misdaden plegen. Waarom kunnen ze niet een paar positieve verhalen vertellen over mensen uit Groep X die net zoals alle anderen zijn?

Op de televisie en het internet zeggen de mensen gewoon wat ze willen over ons. Ik ben het beu om te zien hoe online groepen zeggen dat we vuil of stom zijn of zelfs nog veel ergere dingen zeggen. Ze zeggen ons dat we het land moeten verlaten, naar huis moeten gaan en een job moeten zoeken zoals alle anderen. Mijn pa zou maar al te graag een job vinden. Niemand wil hem tewerkstellen omdat hij tot Groep X behoort.

Hoe moeten we overleven? Hoe moeten wij ons voelen wanneer iedereen gemene dingen over ons zegt, zelfs wanneer ze ons niet eens kennen? Het is lastig: soms wil ik zelfs niet eens de deur uitgaan omdat ik bang ben dat ze tegen me zullen roepen of me in elkaar zullen slaan.

HAND-OUTS

BETROKKEN RECHTEN

Alle voorbeelden zullen waarschijnlijk betrekking hebben op het recht om niet gediscrimineerd te worden (artikel 14 of protocol 12 van het EVRM). Andere rechten die betrokken kunnen zijn:

Speciale klassen of scholen voor Romakinderen	Protocol 1, artikel 2
Leerkrachten die vitten op kinderen	Misschien artikel 8 (persoonlijke levenssfeer). Wanneer de beledigingen heel erg zijn, misschien artikel 3. Wanneer het een impact heeft op hun educatie, misschien ook protocol 1, artikel 2 betrekken
Leerkrachten die niet "gestraft" worden	Wanneer niemand de klachten ernstig neemt, misschien artikel 8 (of artikel 3 wanneer de beledigingen heel erg zijn). Misschien protocol 1, artikel 2
Mensen die Roma "naroepen", mensen die op straat marcheren in de dorpen waar Roma leven	Misschien artikel 8 wanneer de beledigingen erg zijn, vaak gebeuren en de politie er niks aan doet
Mensen die hen in elkaar slaan	Misschien artikel 8 wanneer de politie niet reageert op klachten. Wanneer het in elkaar slaan heel erg is of regelmatig gebeurt, misschien artikel 3
De politie luistert niet naar klachten	Artikel 8 of 3, afhankelijk van hoe ernstig de klacht is. Wanneer het leven van mensen bedreigd wordt, misschien artikel 2
De politie houdt Roma tegen en fouilleert ze	Misschien artikel 5 (vrijheid) wanneer mensen heel vaak worden tegengehouden zonder reden. Ook artikel 8 (persoonlijke levenssfeer)
Gevangenispersoneel dat Roma in elkaar slaat	Misschien artikel 3 wanneer het in elkaar slaan heel erg is. Ook artikel 8
Gevangenispersoneel dat niet "gestraft" wordt	Misschien artikel 3 wanneer het in elkaar slaan heel erg is. Ook artikel 8
Leden van de regering die Roma beledigen	Misschien artikel 8 wanneer de beledigingen heel erg zijn en een impact hebben op hoe anderen Roma behandelen
Beledigingen op het internet/in de media	Dit is misschien geen strikte schending van de mensenrechten aangezien het geen overheidsfunctionaris is die verantwoordelijk is. De beledigingen zouden heel erg moeten zijn en er zouden formele klachten moeten zijn die genegeerd zijn door overheidsfunctionarissen.
Geen job kunnen vinden "omdat je Roma bent"	Misschien artikel 8 - vooral wanneer gouvernementele organisaties weigeren om iemand aan te werven omdat ze Roma zijn
Bang zijn om op straat te komen	Wanneer er een echte bedreiging is voor Romakinderen op straat en de politie er niks tegen doet, kan artikel 8 of 3 (of 2) betrokken zijn

NIVEAU 3

GROEP
6+

DUUR
60M

QUIZ OVER ONLINE MENSENRECHTEN

De activiteit is een quiz over online mensenrechten. Hij helpt de deelnemers om hun online rechten te leren kennen door het gebruik van de *Guide to Human Rights for Internet Users*.

THEMA'S	Mensenrechten
COMPLEXITEIT	Niveau 2
GROEPSGROOTTE	6 personen en meer
DUUR	60 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> Begrijpen hoe mensenrechten online van toepassing zijn Het inzicht vergroten in de universaliteit van de mensenrechten Nadenken over de bescherming van mensenrechten in de online wereld
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> Hand-out <i>Guide to Human Rights for Internet Users</i> Balpen of potloden, één per groep

INSTRUCTIES

OPTIONELE STARTER

(VOOR GROEPEN DIE NIET VERTROUWD ZIJN MET DE MENSENRECHTEN)

- Vraag de deelnemers wat zij verstaan onder "mensenrechten". Schrijf voorstellen op een flip-over en help ze op weg door meer vragen te stellen, indien nodig. Bijvoorbeeld:
  - Wie heeft mensenrechten?
  - Kan je enkele mensenrechten opsommen?
  - Vanwaar komen de mensenrechten?
  - Zijn de mensenrechten online van toepassing?
- Geef een korte samenvatting van de mensenrechten, bijvoorbeeld:

HOOFDACTIVITEIT

- Leg uit dat de activiteit een quiz is over online mensenrechten en dat ze uit een teamspel bestaat om te leren over rechten die online van toepassing zijn.
- Deel de vereenvoudigde versie van de *Guide to Human Rights for Internet Users* uit of geef de betreffende link. Geef de deelnemers de tijd om dit door te nemen en vragen te stellen wanneer ze bepaalde rechten niet begrijpen.

- Wanneer iedereen klaar is, verdeel de groep in teams van 2 tot 6 deelnemers. Geef elk team een exemplaar van de hand-out.
- Zeg aan de deelnemers dat ze de quiz als team zullen spelen en dat ze één persoon moeten aanduiden die de vragen op een hand-out zal schrijven. Zeg hen daarna dat ze ongeveer 30 minuten zullen hebben om de quiz af te maken terwijl ze de gids als bron gebruiken voor de vragen.
- Nadat ze de quiz hebben voltooid, overloop de juiste antwoorden samen met de deelnemers en beslis wie het beste team was. De juiste antwoorden zijn: 1B, 2A en B, 3B, 4C, 5A, 6B, 7B, 8C, 9C, 10B, 11C, 12C, 13A, 14B.

DEBRIEFING

BESCHOUWINGEN OVER DE QUIZ:

- Welke vragen waren het moeilijkst? Waarom?

BESCHOUWINGEN OVER DE MENSENRECHTEN:

- Waren er rechten die bijzonder moeilijk te begrijpen waren?
- Denk je dat je sommige van die rechten zou "kunnen missen"? Indien ja, dewelke?
- Denk je dat die rechten van toepassing zijn op zowel de online wereld als de "echte" wereld? Kan je enkele voorbeelden geven waarin sommige van die rechten relevant zijn voor online activiteit?
- Denk je dat de mensenrechten gerespecteerd worden op het internet?

BESCHOUWINGEN OVER HAATSPRAAK:

- Leg kort uit dat haatspraak elke "uiting" van haat is tegenover een groep of een lid van een groep die gemeen en kwetsend is en waarschijnlijk tot gewelddadige reacties zal leiden tegen leden van die groep. Vraag een paar voorbeelden ter illustratie.
- Welke rechten in de quiz zouden relevant kunnen zijn voor haatspraak? Waarom?
- Wanneer jij het doelwit zou zijn van online haatspraak, welke rechten zou je dan waarschijnlijk het meest nodig hebben?
- Wat kan er gedaan worden tegen de verspreiding van online haatspraak?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- De deelnemers zouden in duo's kunnen werken om de rechten uit te dragen. Dit kan nuttig zijn om hen de kans te geven te bespreken wat de rechten inhouden, maar het kan de activiteit ook langer doen duren.
- Je kan je misschien focussen op een of twee van de domeinen voor "reflectie" om de kwesties gedetailleerder te onderzoeken.
- Je kan meer te weten komen over mensenrechten en online mensenrechten in de achtergrondinformatie op pagina 155.
- Je kan meer te weten komen over de thema's die betrekking hebben op de gids door het onderdeel "achtergrondinformatie" meer in detail te bekijken.

IDEËN VOOR ACTIE

Vraag de deelnemers om een statusupdate of een blogpost te schrijven met betrekking tot de gids om het bewustzijn te vergroten over hoe de mensenrechten online van toepassing zijn.

HAND-OUTS

DEEL I: INLEIDEND

1. Wanneer werd de gids gepubliceerd?
  - A. 1990
  - B. 2014
  - C. 2010
2. Waarom werd de gids gemaakt?
  - A. Om een instrument te hebben voor internetgebruikers
  - B. Om het bewustzijn te vergroten over online mensenrechten
  - C. Om mensen meer te doen lezen
3. De gids is gebaseerd op
  - A. Het Verdrag van Lissabon van de Europese Unie
  - B. Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
  - C. Een verzameling van goede ideeën
4. Wie moet de instructies van de gids volgen?
  - A. Enkel EU-lidstaten
  - B. Alle landen in de wereld
  - C. Alle lidstaten van de Raad van Europa
5. Wat doet het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens?
  - A. Het waarborgt de mensenrechten
  - B. Het overtuigt mensen
  - C. Het waarborgt enkel rechten voor volwassenen
6. Aan wie behoren de mensenrechten toe?
  - A. Mensen die zich goed gedragen hebben
  - B. Iedereen
  - C. Enkel mensen die hun belastingen betalen

HAND-OUTS

DEEL II: TOEGANG EN NIET-DISCRIMINATIE / VRIJHEID VAN MENINGSUITING EN INFORMATIE / VERGADERING, VERENIGING EN PARTICIPATIE

7. Wanneer je online surft of gebruik maakt van verschillende sociale netwerken mag je niet gediscrimineerd worden op basis van
  - A. Oogkleur
  - B. Geslacht en taal
  - C. Het gebruik van een smartphone of computer
8. Wat houdt vrijheid van meningsuiting in online?
  - A. De vrijheid hebben om jezelf uit te drukken, maar enkel schriftelijk
  - B. De vrijheid hebben om jezelf uit te drukken via bepaalde kanalen
  - C. De vrijheid hebben om jezelf online uit te drukken en om toegang te hebben tot informatie
9. Welk van de volgende elementen valt niet onder de vrijheid van meningsuiting?
  - A. Politieke uitspraken
  - B. Meningingen over religie
  - C. Uitlatingen die aanzetten tot discriminatie, haat of geweld
10. Wat betekent het om recht te hebben op online participatie?
  - A. De vrijheid hebben om om het even welke website of toepassing te kiezen, maar enkel te participeren aan vier verschillende op hetzelfde moment
  - B. De vrijheid hebben om om het even welke website, toepassing of andere dienst te kiezen om sociale groepen en vergaderingen te vormen en te mobiliseren, de vrijheid hebben om zich erbij aan te sluiten en eraan te participeren
  - C. De vrijheid hebben om om het even welke website of toepassing te kiezen, maar niet de toestemming hebben om online te protesteren

HAND-OUTS

DEEL III: BESCHERMING VAN PRIVACY EN GEGEVENS / ONDERWIJS EN GELETERDHEID / KINDEREN EN JONGEREN / EFFECTIEVE RECHTSMIDDELEN

11. Volgens de gids heeft iedereen recht op onderwijs. Wat betekent dit online?
  - A. Bijvoorbeeld: elk kind moet zijn huiswerk op een computer maken
  - B. Bijvoorbeeld: iedereen moet online toegang hebben tot kranten
  - C. Bijvoorbeeld: iedereen moet toegang hebben tot online opleidingen en digitaal onderwijs
12. Wie heeft er recht op speciale bescherming en begeleiding bij het gebruik van het internet?
  - A. Iedereen
  - B. Enkel kinderen en jongeren van 14 tot 16 jaar oud
  - C. Kinderen en jongeren
13. Internetaanbieders moeten
  - A. Mensen informeren over hoe ze schendingen van hun rechten kunnen melden en aanklagen
  - B. Mensen informeren over hoeveel gevallen van discriminatie er zijn
  - C. Mensen informeren over hoeveel werknemers elk bedrijf heeft
14. Aan welke autoriteit moet je in eerste instantie richten voor bescherming tegen strafbare feiten die begaan zijn op of tijdens het gebruik van het internet?
  - A. Internationale autoriteiten
  - B. Nationale autoriteiten
  - C. Europese autoriteiten

NIVEAU 3

GROEP
ALLE

DUUR
45M

ONLINE PARTICIPATIE

Deze activiteit helpt deelnemers nadenken over hoe ze het internet gebruiken en hoe ze online participeren. De deelnemers zullen hun niveau van online participatie bepalen en op een schaal aangeven en ook plannen welke rol ze in de toekomst zouden willen spelen online. De deelnemers leren ook hoe ze efficiënter haatspraak kunnen aanpakken en de mensenrechten online beschermen.

THEMA'S	Internetgeletterdheid, persoonlijke levenssfeer en veiligheid, mensenrechten
COMPLEXITEIT	Niveau 3
GROEPSGROOTTE	Alle
DUUR	45 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • Zijn of haar online participatieniveau en rol bepalen • Leren hoe, op een efficiëntere manier, haatspraak kan worden aangepakt en de mensenrechten online kunnen worden beschermd • Zich bewust zijn van het risico dat zich kan voordoen wanneer men actie onderneemt tegen online haatspraak
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • Grote kartons • Flip-overpapier • Gekleurde pennen / stiften • Post-its • Kopieën van de hand-out "Participatieladder" op pagina 86
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> • Bereid grote kaarten voor met online rollen en plaats ze op de grond. Je kan er rollen opschrijven als ontwerper, deler, criticus, deelnemer, volger, bezoeker, niet-activering, kijker en lid. • Maak kopieën van de hand-out op pagina 86.

INSTRUCTIES

1. Leg uit aan de deelnemers dat je kaarten op de vloer van de ruimte hebt gelegd en dat al de kaarten verschillende online rollen vertegenwoordigen: ontwerper, deler, criticus, deelnemer, volger, bezoeker, niet-activering, kijker en lid. Geef voorbeelden van wat elke rol inhoudt.

2. Vraag de deelnemers om op een van de kaarten te gaan staan volgens wat zij “over het algemeen” op het internet doen. Hoe zien zij hun online rol? Hoe participeren zij online?
3. Nadat ze hun plaats gekozen hebben, vraag hen om rond te kijken om te zien waar de anderen staan. Je kan ook voorbeelden vragen van acties die de deelnemers online ondernemen.
4. Vraag aan de deelnemers om opnieuw op een kaart te gaan staan afhankelijk van wat ze op het internet doen voor de strijd tegen online haatspraak. Nadat ze hun plaats gekozen hebben, vraag hen om rond te kijken naar waar de anderen staan. Je kan hen ook voorbeelden vragen van acties die ze ondernemen om online haatspraak te bestrijden.
5. Vraag de deelnemers om nog eens op een kaart te gaan staan afhankelijk van waar ze zichzelf binnen een jaar zouden willen zien qua online participatie in de strijd tegen online haatspraak. Wanneer ze hun plaats gekozen hebben, kan je hen vragen om uit te leggen waarom ze die specifieke rol hebben uitgekozen.
6. Vraag de deelnemers om groepjes van 2 tot 4 mensen te vormen. Vraag de groepjes om acties te bedenken die ze zouden willen nemen om het participatieniveau te bereiken dat ze gekozen hebben in de strijd tegen online haatspraak.
7. Vraag de groepjes om hun acties te delen met de anderen.

DEBRIEFING

- Wat vond je van de activiteit?
- Hoe was het om jouw online rol te bepalen? Wat heb je ontdekt over jouw online gedrag?
- Hoe was het om jouw online rol te bepalen met betrekking tot acties tegen online haatspraak?
- Hoe was het om te bepalen welke rol je online zou willen spelen in de strijd tegen haatspraak? Hoe was het om te bedenken wat je nog meer zou kunnen doen online?
- Wat vind je van deze voorbeelden van online participatie? Wat is hun verband met “offline” participatie? Kunnen mensen online participeren zoals ze offline doen?
- Is het belangrijk om online haatspraak algemeen aan te pakken? Waarom wel of waarom niet?
- Hoe gemakkelijk vond je het om online acties tegen haatspraak te bedenken?
- Heb je het gevoel dat je online vrijelijk kan participeren?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Je kan meer te weten komen over online participatie in Hoofdstuk 5.6 “Democratie en participatie” op pagina 174.
- Je kan ook meer te weten komen over online mensenrechten door de *Guide to Human Rights for Internet Users* te lezen, en in het bijzonder het onderdeel “*Assembly, association and participation*” (vergadering, vereniging en participatie). Het kan ook de moeite waard zijn om de gids ook aan de deelnemers te vermelden. De mensenrechten van internetgebruikers moeten online beschermd worden. Om ervoor te zorgen dat dit gebeurt is het belangrijk dat ze hun rechten kennen en schendingen ervan aanvechten. De gids is beschikbaar op: www.coe.int/en/web/internet-users-rights/guide.

IDEEËN VOOR ACTIE

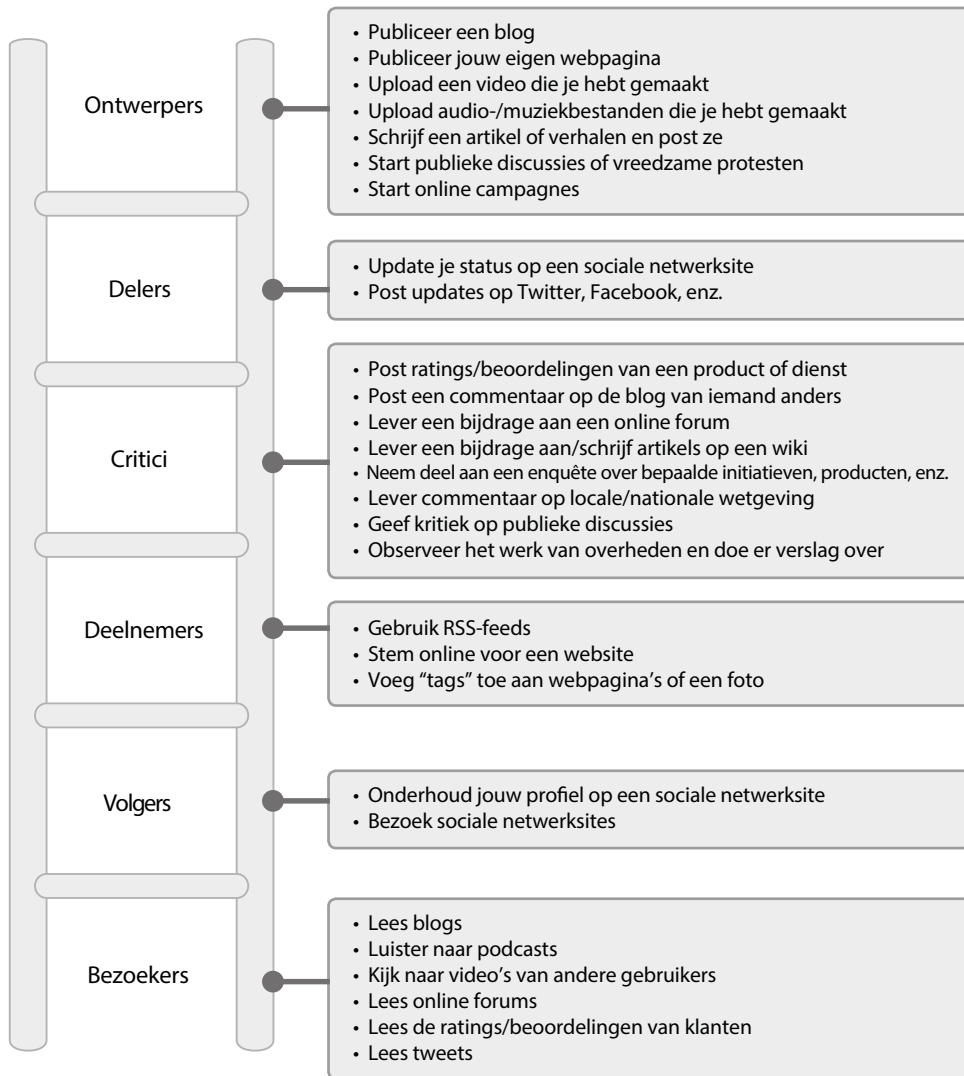
De deelnemers zouden hun eigen “online participatiekaart” kunnen maken om te plannen hoe ze online actiever kunnen zijn en haatspraak online kunnen bestrijden.

Nodig de deelnemers uit om zich een activiteit of actie voor te stellen om te delen met de activisten van de jongerencampagne *No Hate speech Movement*.

Deze activiteit is ontwikkeld tijdens de eerste regionale opleiding over Bookmarks die plaatsvond in België in oktober 2014.

HAND-OUTS

ONLINE PARTICIPATIELADDER*

* Gebaseerd op het model uit 2010 van Bernoff, J. en Li, C. (2010), 'Social technographics revisited – mapping online participation'. In Participation Models: Citizens, Youth, Online, beschikbaar op:

www.nonformality.org/wp-content/uploads/2012/11/Participation_Models_20121118.pdf

NIVEAU 2

GROEP
14-35

DUUR
60M

ONZE ONLINE RECHTEN

De deelnemers krijgen een inleiding tot de Guide to Human Rights for Internet Users. Ze moeten de belangrijkste boodschappen en stellingen uit de gids analyseren en nadenken over de toepassing ervan in het dagelijkse leven

THEMA'S	Mensenrechten, democratie en participatie
COMPLEXITEIT	Niveau 2
GROEPSGROOTTE	14-35 personen
DUUR	60 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • Samen met de deelnemers de online mensenrechten van internetgebruikers verkennen • De vereenvoudigde versie van de <i>Guide To Human Rights for Internet Users</i> voorstellen • Manieren bespreken om de gids in het dagelijkse leven toe te passen • Nadenken over de rol van de deelnemers bij het promoten van de gids
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • Kopie van de vereenvoudigde versie van de gids op pagina 90 • Balpennen en papier om notities te maken • Flip-overpapier en stiften • Ruimte waar groepjes kunnen werken
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> • Kopieer de vereenvoudigde versie van de gids en deel die op in 7 delen voor het werken in groepjes

INSTRUCTIES

1. Geef een korte inleiding op de *Guide to Human Rights for Internet Users* op basis van de onderstaande beschrijving of de korte versie op pagina 206.
2. Leg uit aan de deelnemers dat ze over zeven verschillende domeinen van de gids zullen lezen en die bespreken.
3. Verdeel de deelnemers in 7 groepjes. Geef elk groepje een domein van de vereenvoudigde versie van de gids op pagina 90 en vraag hen om dit te lezen.
4. Vraag elke groep om een korte voorstelling voor te bereiden over de mensenrechten in het domein waarover ze gelezen hebben. Vraag de groepen om elkaar niet te vertellen waarover hun voorstelling zal gaan.
5. Zorg na 15 minuten voorbereiding dat elke groep zijn voorstelling brengt.

De *Guide to Human Rights for Internet Users* is een onderdeel van een aanbeveling die de Raad van Europa goedkeurde voor zijn 47 lidstaten.

De gids bevat de verklaringen en principes voor de uitoefening van mensenrechten op het internet.

De gids is vooral nuttig voor het grote publiek, opvoeders en jongeren om meer te weten te komen over online mensenrechten en vrijheden, de mogelijke beperkingen ervan en de beschikbare beschermingsmiddelen.

De gids brengt geen nieuwe mensenrechten tot stand. Hij is gebaseerd op het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, andere verdragen van de Raad van Europa en andere instrumenten ter bescherming van de mensenrechten.

De gids beschrijft hoe mensenrechten nageleefd en beschermd kunnen worden in de volgende domeinen: "Toegang en niet-discriminatie" (*Access and non-discrimination*), "Vrijheid van meningsuiting en informatie" (*Freedom of expression and information*), "Vergadering, vereniging en participatie" (*Assembly, association and participation*), "Bescherming van privacy en gegevens" (*Privacy and data protection*), "Onderwijs en geletterdheid" (*Education and literacy*), "Kinderen en jongeren" (*Children and young people*) en "Effectieve rechtsmiddelen" (*Effective remedies*).

- Besteed na elke voorstelling enkele minuten aan feedback. Vraag de andere groepen om te raden welke mensenrechten geïllustreerd werden tijdens de voorstelling.
- Geef de groep zelf daarna een minuut om kort uit te leggen wat ze probeerden weer te geven van de inhoud die ze hadden gelezen. Schrijf hun ideeën of boodschappen op flip-overpapier.
- Herhaal dit voor elke voorstelling.
- Doe daarna de debriefing.

DEBRIEFING

- Hoe verliep deze oefening?
- Welke nieuwe informatie over jouw rechten ben je door deze activiteit te weten gekomen?
- Is er een verschil tussen offline en online mensenrechten?
- Wie draagt de verantwoordelijkheid om die rechten online toe te passen?
- Hoe kunnen we ervoor zorgen dat die rechten online worden toegepast? Wat kunnen we doen? Wat moet onze overheid doen? Wat moeten de eigenaars van websites doen?
- Nu je kennis gemaakt hebt met de inhoud van de gids, wat zou je tegen andere internetgebruikers zeggen wanneer ze geconfronteerd worden met online haatspraak?
- Welke ondersteuning kan men krijgen van de gids in de strijd tegen online haatspraak?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Maak jezelf vertrouwd met de volledige versie van de gids om klaar te zijn voor de inleiding en de vragen van deelnemers.
- Vraag de deelnemers om zich toe te spitsen op de kernideeën die ze aan de anderen zouden willen voorstellen wanneer ze een voorstelling maken.
- Besteed tijdens de debriefing aandacht aan het flip-overpapier met de kernideeën die voorbereid werden als gevolg van de voorstellingen van de groepen.
- Wanneer de deelnemers hun rol in de promotie van online mensenrechten bespreken, vraag hen om specifieke voorbeelden te geven van wat jongeren tijdens hun dagelijkse online activiteit kunnen doen.

VARIANTEN

Wanneer de groep zich er niet prettig bij voelt om voorstellingen te geven, zou je hen kunnen vragen om de inhoud die ze hebben gelezen te tekenen of hun ideeën op een andere relevante en creatieve manier te uiten.

IDEEËN VOOR ACTIE

Je kan met jouw groep een lijst van kernpunten opstellen van wat internetgebruikers zouden moeten weten over hun online rechten.

Je kan samen met jouw groep nagaan welke instellingen en organisaties in jouw land de mensenrechten online beschermen.

Nodig de deelnemers uit om zich aan te sluiten bij de jongerencampagne No Hate Speech Movement op Europees niveau of in hun eigen land. Ze kunnen ook een foto, memo of video voorbereiden over mensenrechten en online haatspraak op basis van de ideeën die ze tijdens hun voorstellingen naar voren gebracht hebben. Als gevolg van de activiteit kunnen de deelnemers actieplannen uitwerken die de mensenrechten online promoten bij hun vrienden, schoolkameraden, enz.

HAND-OUTS

GUIDE TO HUMAN RIGHTS FOR INTERNET USERS

VEREENVOUDIGDE VERSIE

GROEP 1

Toegang tot het internet en niet-discriminatie

Iedereen moet toegang hebben tot het internet zonder gediscrimineerd te worden op grond van geslacht, leeftijd, ras, huidskleur, taal, godsdienst of geloof, politieke of andere overtuigingen, etnische afkomst of seksuele geaardheid.

Wanneer je in een landelijk en geografisch afgelegen gebied woont, een laag inkomen hebt en/of speciale behoeften of een handicap hebt, moet de overheid jouw toegang tot het internet mogelijk maken.

GROEP 2

Vrijheid van meningsuiting en informatie

Iedereen is vrij om zichzelf online uit te drukken en online toegang te hebben tot informatie. Er kunnen hier beperkingen aan gesteld worden wanneer uitingen aanzetten tot discriminatie, haat of geweld. Je kan misschien jouw identiteit online verbergen door bijvoorbeeld een pseudoniem te gebruiken. In bepaalde gevallen kan jouw identiteit echter bekendgemaakt worden door de autoriteiten.

GROEP 3

Vergadering, vereniging en participatie

Iedereen heeft het recht om zich met anderen te verenigen via het internet en om online vreedzaam protest te voeren. Je mag om het even welke online instrumenten kiezen om je aan te sluiten bij een sociale groep of deel te nemen aan een openbaar oriënterend debat.

GROEP 4

Bescherming van privacy en gegevens

Iedereen heeft recht op een privé- en gezinsleven op het internet. Dit omvat de vertrouwelijkheid van jouw particuliere online correspondentie en communicatie. Persoonlijke informatie mag enkel worden gebruikt online wanneer mensen hier op voorhand hun toestemming voor hebben gegeven. Overheidsinstanties en particuliere ondernemingen zijn verplicht specifieke regels en procedures te respecteren wanneer ze jouw persoonlijke gegevens verwerken.

HAND-OUTS

GROEP 5

Onderwijs en geletterdheid

Iedereen heeft recht op onderwijs, cultuur en online kennis.

Je moet ondersteund worden bij de ontwikkeling van vaardigheden om verschillende internetinstrumenten te begrijpen en te gebruiken en om de juistheid en de betrouwbaarheid van de inhoud en diensten waar je toegang toe hebt te verifiëren.

GROEP 6

Kinderen en jongeren

Kinderen en jongeren hebben recht op speciale bescherming en begeleiding wanneer ze het internet gebruiken. Je kan een opleiding verwachten van jouw leerkrachten, opvoeders en ouders over een veilig gebruik van het internet.

Je hebt het recht om van overheden en de aanbieders van internet en inhoud duidelijke informatie te ontvangen over illegale online inhoud of gedrag dat je schade kan berokkenen.

GROEP 7

Steun en hulp

Iedereen heeft het recht om hulp en steun te krijgen wanneer hun rechten niet gerespecteerd worden online, zoals de mogelijkheid om toegang te hebben tot een procedure voor een rechtbank.

Een internetaanbieder (aanbieders van toegang tot online inhoud) moet jou informeren over jouw rechten en over hoe je een klacht kan indienen tegen schendingen.

Jouw digitale identiteit, computer en de betrokken gegevens worden door de overheid beschermd tegen illegale toegang, vervalsing en andere frauduleuze manipulatie.

NIVEAU 2

GROEP
10-20

DUUR
60M

SPEEL HET NOG EENS OPNIEUW

Deze activiteit is gebaseerd op een rollenspel: iemand wordt door leeftijdsgenoten onder druk gezet om te pesten. De deelnemers worden gevraagd om het scenario opnieuw te spelen om tot een ander resultaat te komen.

THEMA'S	Cyberpesten, democratie en participatie, racisme en discriminatie
COMPLEXITEIT	Niveau 2
GROEPSGROOTTE	10-20 personen
DUUR	60 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> Begrijpen hoe pesten in zijn werk gaat Solidariteit en empathie ontwikkelen voor slachtoffers van pesten De deelnemers aanmoedigen om actie te ondernemen tegen pesten en online haatspraak
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> Duid 4 vrijwilligers aan voor de activiteit begint. Zij zullen gevraagd worden om een kort rollenspel te doen voor de groep (niet meer dan vijf minuten). Geef hen een kopie van het scenario op pagina 95

INSTRUCTIES

1. Zeg tegen de groep dat de activiteit met een kort rollenspel zal beginnen. Lees de volgende achtergrondinformatie bij het scenario luidop voor, stel daarna de vrijwilligers voor en vraag hen om het rollenspel te beginnen (volledig scenario: zie hand-out op blz. 95)

SCENARIO:

Albert is stil en wordt als een beetje "anders" beschouwd. Hij heeft niet veel vrienden en maakt zich vaak zorgen dat de anderen in de klas hem niet graag hebben. Soms doet hij onnozel om de andere kinderen aan het lachen te brengen en daar is hij heel goed in (zelfs al is de leerkracht het daar niet altijd mee eens!). Na een les waarin hij de hele klas veel had doen lachen, werd hij bij het verlaten van de school benaderd door Derek en Jared, twee van de populairste jongens in de klas. Met z'n drieën lachten ze met zijn gedrag en wandelden dan samen naar huis. Albert voelde zich heel trots, alsof hij eindelijk werd geaccepteerd.

2. Speel nu het rollenspel.
3. Vraag de deelnemers na het rollenspel om een reactie. Help ze op weg met een paar vragen, indien nodig, zoals bijvoorbeeld:
  - Denk je dat dit een realistisch scenario is?
  - Wat vind je van het gedrag van Albert?
  - Hoe denk je dat Ahmed zich moet gevoeld hebben?
4. Vraag de deelnemers om na te denken over hoe zij misschien zouden hebben gereageerd als ze in Alberts schoenen hadden gestaan. Zeg hen daarna dat het rollenspel opnieuw zal worden gespeeld, maar dat je deze keer graag anderen zou uitnodigen om mee te doen om te zien of ze tot een beter resultaat kunnen komen voor Ahmed (en Albert).
5. Begin het rollenspel opnieuw (met dezelfde vrijwilligers), maar stop op bepaalde momenten en vraag naar nieuwe vrijwilligers om plaats te ruilen met een van de karakters. Je kan dit misschien een paar keer doen om meer mensen de kans te geven aan de activiteit deel te nemen.
6. Nodig iedereen na het rollenspel uit om iets anders te bedenken dat Albert online had kunnen posten op het einde van het originele scenario - iets wat misschien zou geholpen hebben om de schade te herstellen. Dit kan een tweet zijn, een persoonlijke boodschap, een commentaar, of iets anders. Begin daarna met de debriefing.

DEBRIEFING

Zorg ervoor dat de deelnemers niet langer in hun rol zitten als ze aan het rollenspel hebben deelgenomen. Benadruk dat de volgende vragen beantwoord moeten worden vanuit hun eigen standpunt, niet vanuit het standpunt van de karakters die in het rollenspel voorkwamen.

- Wat vond je van de activiteit?
- Wat zette Albert ertoe aan om mee te doen aan het pesten?
- Hoe gemakkelijk kan jij in jouw eigen leven aan die druk weerstaan?
- Wat als dit online gebeurde? Wat zou gelijkaardig zijn? Wat zou verschillend zijn?
- Heb je ooit posts gezien op iemands persoonlijke profiel of elders op het internet die mensen viseren zoals Albert deed in dit scenario?
- Is er iets wat je kan doen om ervoor te zorgen dat dergelijke zaken niet meer gepost worden, of de impact ervan te verkleinen?
- Heb je iets geleerd uit de activiteit of heeft het je mening over pesten veranderd?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Zorg ervoor dat je op de hoogte bent van mogelijke spanningen in de groep vooraleer je de activiteit uitvoert. Je zal het scenario misschien moeten aanpassen zodat het geen sterk negatieve attitudes tegenover mensen in de groep naar voren brengt. Je kan misschien vooral de nationaliteit van Ahmed of de commentaren van Albert veranderen, of misschien vrouwelijke karakters in het scenario introduceren.

- Wees voorzichtig wanneer je vrijwilligers kiest: probeer vrijwilligers te kiezen die naar alle waarschijnlijkheid geen connectie hebben met de problemen die in het scenario voorkomen. Licht de eerste vrijwilligers in dat het rollenspel niet lang hoeft te duren.
- Je kan na het rollenspel diegenen die de kans niet hadden om deel te nemen misschien wat tijd geven om hun eigen voorstellen te doen. Het rollenspel meer dan 3 keer spelen zal repetitief worden, maar mensen zouden kunnen worden gevraagd om andere manieren te bedenken om de uitkomst te wijzigen.
- Als het rollenspel sterke emoties losmaakt bij de deelnemers, kan het nuttig zijn om nog een korte activiteit uit te voeren vóór de debriefing om ze de kans te geven zich van hun rol te distantiëren. Meestal volstaat het hen te vragen om hun naam luidop te zeggen of een snelle inspannende oefening te doen.
- Probeer zelf geen oordeel te vellen over het gedrag dat wordt vertoond tijdens het rollenspel: gebruik daarentegen de vragen om de deelnemers een ander standpunt te tonen. Het is belangrijk dat de deelnemers zich vrij voelen om eerlijk over hun attitudes of gedrag te praten, zoals bijvoorbeeld de moeilijkheden die ze kunnen ondervinden wanneer ze niet toegeven aan groepsdruk.

VARIANTEN

In plaats van een rollenspel te gebruiken, zou het voorbeeld ook kunnen worden gebruikt als een casestudy met alternatieve scenario's die besproken worden in groepjes of in de hele groep.

IDEEËN VOOR ACTIE

Nodig de deelnemers uit om boodschappen van solidariteit te maken voor de slachtoffers van cyberpesten of een lijst met suggesties op te stellen voor mensen die zich "onder druk gezet" voelen om mee te doen aan het pesten. Die boodschappen kunnen gedeeld worden op de website van de *No Hate Speech Movement* www.nohatespeechmovement.org

Stel een actieplan op voor gevallen waarin de deelnemers met online cyberpesten geconfronteerd worden, hetzij als slachtoffer hetzij als toeschouwer. De groep zou een pact kunnen sluiten dat ze altijd een actie uit het actieplan zullen ondernemen wanneer ze geconfronteerd worden met online pesten.

Er zijn talrijke organisaties of sites op het internet die cyberpesten aanpakken. Zorg ervoor dat de deelnemers op de hoogte zijn van de ondersteunende instanties waar ze een beroep op kunnen doen na de activiteit, indien ze daartoe de behoefte voelen. Gebruik een zoekmachine om lokale initiatieven te vinden, of zoek naar algemene informatie op de volgende sites: www.stopcyberbullying.org en <http://yp.direct.gov.uk/cyberbullying>.

INSTRUCTIES

Bereid een kort rollenspel voor om het volgende scenario te illustreren. Het moet beginnen op het moment dat Jared en Derek Albert benaderen na schooltijd. Beslis wie de rol van Derek, Jared, Albert en Ahmed zal spelen.

- Derek, Jared – populaire jongens op school. Zij beginnen te pesten.
- Albert – een jongen die moeite heeft om vrienden te maken. Hij wordt opgestookt door Derek en Jared.
- Ahmed – een nieuwe jongen, afkomstig uit Ethiopië.

HAND-OUTS (VOOR VRIJWILLIGERS)

BEGIN HET ROLLENSPEL HIER:

Wanneer Derek, Jared en Albert naar huis wandelen, zien ze Ahmed voor hen uit wandelen, helemaal alleen. Ahmed heeft zich onlangs bij de klas aangesloten en is afkomstig uit een ander land. Hij wordt door sommige kinderen geplaagd omdat hij de taal die op school gebruikt wordt niet goed beheerst, omdat hij kleiner is dan de meesten in de klas en omwille van zijn sjofele kledij.

Derek en Jared wandelen een beetje sneller om Ahmed in te halen. Daarna beginnen ze beledigingen naar hem te roepen, trekken ze aan zijn tas en vragen ze of iedereen in Ethiopië kleren draagt zoals hij, en of hij niet beter in de babyklas zou zitten aangezien hij de taal die op school gebruikt wordt niet kan spreken.

Albert voelt zich heel ongemakkelijk. Derek en Jared kijken constant naar hem en moedigen hem aan om mee te doen, en vragen wat hij denkt. Uiteindelijk maakt Albert een naar zijn gevoel grappige opmerking over mensen in Ethiopië die in bomen leven en apentaal spreken. Derek en Jared schateren het uit, maar Albert merkt dat Ahmed erg van streek is en bang is van de drie jongens.

Wanneer Albert naar huis gaat, voelt hij zich slecht. Hij weet wat het is om geplaagd te worden door andere kinderen en wat hij tegen Ahmed heeft gezegd is veel erger dan wat iemand ooit tegen hem heeft gezegd. Maar hij heeft goed gelachen met Derek en Jared, en hun vriendschap is belangrijk. Hij logde aan op het internet en maakte Derek en Jared "tot vriend". Daarna postte hij zijn opmerking over Ethiopiërs op zijn profiel.

NIVEAU 1

GROEP
10-16

DUUR
60 MIN

RACE VOOR RECHTEN!

Deze activiteit geeft een basisinleiding tot de mensenrechten via een teamspel. De deelnemers moeten voor de leden van hun team verschillende rechten uitbeelden met alle mogelijke middelen - behalve met woorden!

THEMA'S	Human Rights, Racism and Discrimination, Private Life and Safety
COMPLEXITEIT	Level 1
GROEPSGROOTTE	10-16
DUUR	60 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • De rechten begrijpen die vervat liggen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) • Nadenken over de bescherming van de mensenrechten in de online wereld • Het verband bespreken tussen mensenrechten en online haatspraak
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van de rechtenkaarten: maak 1 kopie voor elk team • Kopieën van de raadkaarten: maak 5 kopieën van pagina 100 • Kopieën van de UVRM (samenvatting): maak voldoende kopieën voor iedereen • Flip-overpapier en stiften (optioneel) • Ruimte voor 2 of meer teams om afzonderlijk te werken, bij voorkeur in verschillende ruimtes • 2 facilitatoren (bij voorkeur)
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> • Vernijd de rechtenkaarten en de raadkaarten. • Je kan misschien de "briefingkaart voor ophalers" kopiëren, of de tekst op een flip-over/overheadprojector aanbrengen.

INSTRUCTIES

OPTIONELE STARTACTIVITEIT

(VOOR GROEPEN DIE NIET VERTROUWD ZIJN MET DE MENSENRECHTEN)

1. Vraag de deelnemers wat zij verstaan onder "mensenrechten". Schrijf voorstellen op een flip-over en help ze op weg met meer vragen, indien nodig. Bijvoorbeeld:
  - Wie heeft mensenrechten?
  - Kan je enkele mensenrechten opsommen?
  - Wie moet ervoor zorgen dat de mensenrechten worden gerespecteerd?

- Waar komen ze vandaan?
  - Zijn de mensenrechten online van toepassing?
2. Geef een korte samenvatting van de mensenrechten, bijvoorbeeld:

Mensenrechten behoren *iedereen* toe en fungeren als "wetten voor overheden". Mensenrechten houden in dat overheden ervoor moeten zorgen dat individuen onder andere beschermd worden tegen oneerlijke behandeling en extreme beledigingen en geweld. Mensenrechten zijn belangrijk omdat ze ons beschermen en omdat ze inhouden dat we ons niet mogen gedragen tegenover anderen op een manier die *hun* rechten niet respecteert.

HOOFDACTIVITEIT

3. Leg uit dat de activiteit een teamspel is om de deelnemers te herinneren aan de rechten die vervat liggen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Leg het opzet en de regels van het spel (pagina 99) uit en verdeel de groep in teams van 5 tot 8 mensen. Deel het volgende uit aan elk team:
  - kopieën van de samenvatting van de UVRM,
  - 2 raadkaarten,
  - informatie voor de ophalers, of schrijf dit op een flip-over,
  - bladen flip-overpapier voor elk team en stiften (optioneel)
4. Wanneer de deelnemers niet vertrouwd zijn met de UVRM, geef hen dan wat tijd om de artikels te lezen en vragen te stellen wanneer ze bepaalde rechten niet begrijpen.
5. Overloop de regels (pagina 99) en zorg ervoor dat iedereen ze begrijpt. Begin daarna met het spel!
6. Wanneer een team alle rechten heeft geraden of een team geen raadkaarten meer heeft, is het spel afgelopen. Vraag om feedback en geef de deelnemers de kans om tot rust te komen na de hevige wedstrijd! Gebruik enkele van de volgende vragen voor de debriefing van de activiteit.

DEBRIEFING

BESCHOUWINGEN OVER HET SPEL:

- Welke rechten waren het moeilijkst om te communiceren? Waarom?
- Welke conclusies kan je trekken over communicatie: waarom is het vaak moeilijk om elkaar te begrijpen? Is dit de fout van de "spreker" of de "toehoorder", of beide?
- Welke emoties voel je nu tegenover jouw team? Wat zijn jouw gevoelens tegenover het andere team?
- Denk aan competitieve spelletjes: waarom hechten we ons vaak aan één team in plaats van aan een ander? Is deze gehechtheid gebaseerd op verstand? Kan je parallellen bedenken uit het echte leven?

BESCHOUWINGEN OVER DE MENSENRECHTEN:

- Waren er rechten die bijzonder moeilijk te begrijpen waren?
- Denk je dat je sommige van die rechten zou kunnen "missen"? Indien ja, welke?
- Vind je dat die rechten van toepassing moeten zijn op zowel de online als de "echte" wereld? Kan je enkele voorbeelden geven waarin sommige van die rechten relevant zijn voor online activiteit?
- Denk je dat de mensenrechten gerespecteerd worden op het internet?

BESCHOUWINGEN OVER HAATSPRAAK:

- Leg kort uit dat haatspraak elke “uiting” van haat is tegenover een groep of een lid van een groep die gemeen en kwetsend is en waarschijnlijk tot gewelddadige reacties zal leiden tegen leden van de groep. Vraag een paar voorbeelden ter illustratie.
- Welke rechten in het spel zouden relevant kunnen zijn voor haatspraak? Waarom?
- Wanneer jij het doelwit zou zijn van online haatspraak, welke rechten zou je dan waarschijnlijk het meest nodig hebben?
- Wat kan er gedaan worden aan de online verspreiding van haatspraak?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Het spel zal efficiënter verlopen met 2 facilitatoren. De facilitatoren zullen ervoor moeten zorgen dat de ophalers niet antwoorden op “niet-officiële” gissingen (bijvoorbeeld door het hoofd te schudden of aanmoedigend te kijken).
- De deelnemers zouden in duo's kunnen werken om de rechten uit te dragen. Dit kan nuttig zijn om hen de kans te geven te bespreken wat de rechten inhouden, maar het kan de activiteit ook langer doen duren.
- Wanneer de ophalers een nieuwe rechtenkaart komen halen, herinner hen er dan aan dat ze gebruikte raadkaarten moeten ingeven. Controleer wat er op de kaarten geschreven staat en deel nieuwe raadkaarten uit indien nodig.
- Je kan je misschien focussen op een of twee van de domeinen voor “beschouwing” om de problemen gedetailleerder te bekijken. Probeer niet al de vragen te behandelen!
- De beschouwingen over de “aansluiting” bij een team zouden kunnen worden gebruikt om na te denken over andere “aansluitingen”, bijvoorbeeld een land of etnische groep. Je zou de emotionele gehechtheid die mensen vaak met hun “eigen” groep voelen kunnen onderzoeken en die gebruiken om kwesties inzake racisme en discriminatie nader te bekijken.
- Als je meer tijd hebt om te praten over hoe mensenrechten online van toepassing zijn, zouden jij en de deelnemers zich kunnen verdiepen de *Guide to Human Rights for Internet Users* van de Raad van Europa.

VARIANTEN

De activiteit zou louter als een teken- of toneelactiviteit kunnen worden uitgevoerd, of als beide, zoals in de instructies hierboven aangegeven.

IDEEËN VOOR ACTIE

Vraag aan de deelnemers om een online nieuwsartikel te zoeken waarin een schending van de mensenrechten aan bod komt. Herinner hen eraan dat schendingen van de mensenrechten niet noodzakelijk “gewone” misdaden zijn: ze moeten een verzuim van de *overheid* inhouden om mensen te beschermen.

HAND-OUTS

TEAMSPEL: SPELREGELS

Bedoeling van het spel: Al de mensenrechtenkaarten raden vóór het andere team/de andere teams - of overblijven met het grootste aantal resterende raadkaarten

Regels:

- 1 persoon van elk team (de ‘ophaler’) haalt een mensenrechtenkaart op bij de facilitator. Hun opdracht is om het recht dat op de kaart geschreven staat kenbaar te maken aan de rest van hun team zonder te praten. Ze mogen tekeningen, gebaren of mime gebruiken, maar geen andere rekvisieten om te communiceren over het recht dat op de kaart staat geschreven.
- De rest van het team heeft een lijst met rechten uit de UVRM en moet raden welk mensenrecht op de kaart vermeld staat. Dit moet door het hele team besproken en overeengekomen worden vooraleer een “officiële” gok wordt gedaan. Wanneer ze een akkoord hebben bereikt over de gok van het team moet dit neergeschreven worden op een van de raadkaarten en aan de ophaler afgegeven worden. De ophaler reageert daarna.
- Maximum 2 raadkaarten mogen gebruikt worden voor elk recht. Daarna wordt het recht beschouwd als “niet geraden” en moet de volgende ophaler een nieuwe kaart gaan ophalen bij de facilitator. Ze moeten ook alle gebruikte raadkaarten ingeven.

Wanneer de eerste gok juist was, zal het team 2 nieuwe raadkaarten krijgen.

Wanneer de tweede gok juist was, zal het team 1 nieuwe raadkaart krijgen.

Wanneer het recht “niet geraden” (in 2 gokken) werd, mogen geen bijkomende raadkaarten gegeven worden.

- Voor elke kaart moet telkens een andere ophaler worden gestuurd. Wanneer iedereen aan de beurt is geweest, begint de tweede ronde.
- Het spel eindigt wanneer een team alle kaarten juist heeft geraden of een team geen raadkaarten meer heeft.

Niet vergeten!

- Niet alle rechten zijn in het spel opgenomen: er staan 30 verschillende rechten opgesomd in de UVRM en er zijn slechts 12 raadkaarten.
- Elk team begint met slechts 20 gokken. Ze zullen moeten oppassen dat ze hun gokbeurten niet verspillen! Wanneer ze geen raadkaarten meer hebben, zullen ze het spel verliezen.

BRIEFKAART VOOR OPHALERS

Je mag niet praten wanneer het jouw beurt is om ophaler te zijn! Je kan tekeningen, gebaren of mime gebruiken om jouw team te helpen raden wat er op de kaart geschreven staat. Probeer geen gebruik te maken van andere rekvisieten.

Wanneer jouw team een “niet-officiële” gok waagt, met andere woorden wanneer ze het niet op een kaart schrijven - mag je niet antwoorden! Je kan hen aanmoedigen en knikken of jouw hoofd schudden wanneer ze vragen stellen over iets anders, bijvoorbeeld ‘Ben je de vloer aan het vegen?’, ‘Zit je in de gevangenis?’, ‘Is dat een ijsje?’, maar JE MAG NIET SPREKEN!

HAND-OUTS

RAADKAARTEN

Raadkaart	Raadkaart
<i>Schrijf hier jouw gok</i>	<i>Schrijf hier jouw gok</i>
Raadkaart	Raadkaart
<i>Schrijf hier jouw gok</i>	<i>Schrijf hier jouw gok</i>
Raadkaart	Raadkaart
<i>Schrijf hier jouw gok</i>	<i>Schrijf hier jouw gok</i>
Raadkaart	Raadkaart
<i>Schrijf hier jouw gok</i>	<i>Schrijf hier jouw gok</i>
Raadkaart	Raadkaart
<i>Schrijf hier jouw gok</i>	<i>Schrijf hier jouw gok</i>
Raadkaart	Raadkaart
<i>Schrijf hier jouw gok</i>	<i>Schrijf hier jouw gok</i>

HAND-OUTS

MENSENRECHTENKAARTEN

Artikel 1	Artikel 14
Alle mensen hebben dezelfde mensenrechten	Iedereen heeft het recht om asiel aan te vragen in een ander land wanneer ze vervolgd worden
Artikel 2	Artikel 18
Niemand mag gediscrimineerd worden	Iedereen heeft recht op vrijheid van godsdienst
Artikel 3	Artikel 19
Iedereen heeft het recht op leven	Iedereen heeft recht op vrijheid van meningsuiting (om te zeggen wat ze willen)
Artikel 5	Artikel 20
Iedereen heeft het recht om niet te worden onderworpen aan folteringen	Iedereen heeft recht op vrijheid van vereniging en vergadering
Artikel 11	Artikel 21
Iedereen heeft het recht om voor onschuldig gehouden te worden tot zijn schuld bewezen is	Iedereen heeft het recht om te stemmen bij verkiezingen en deel te nemen aan het bestuur
Artikel 12	Artikel 27
Iedereen heeft recht op privacy	Iedereen heeft het recht om deel te nemen aan het culturele leven van hun gemeenschap

NIVEAU 3

 GROEP
ALLE

 DUUR
60M

DE REGELS LEZEN

De deelnemers ontdekken de gebruiksvoorwaarden of de richtlijnen voor de gemeenschap van een website en ondernemen stappen om ongepaste inhoud op de website te melden. De deelnemers bespreken ook de voor- en nadelen van dergelijke meldingen, en in het bijzonder met betrekking tot de mogelijkheden van Web 2.0.

THEMA'S	Campagnestrategieën, internetgeletterdheid, democratie en participatie
COMPLEXITEIT	Niveau 3
GROEPSGROOTTE	Alle
DUUR	60 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • Enkele van de manieren begrijpen waarop internetinhoud wordt geregeld, waaronder regels die online haatspraak verbieden • De voorwaarden van enkele populaire websites onderzoeken en hun geschiktheid beoordelen • De doeltreffendheid bespreken van de toepassing van online meldingssystemen om haatspraak te bestrijden
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • Computers met toegang tot het internet • Balpennen en de vragenlijst op pagina's 106 en 107
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> • Kopieën van de vragenlijst op pagina's 106 en 107. Je zal 1 kopie nodig hebben per groepje (4 mensen).

INSTRUCTIES

1. Vraag aan de deelnemers wie de regels opstelt voor het internet. *Zijn er wel regels?* Waar staan ze geschreven?
2. Gebruik de informatie op pagina's 105 en 106 om uit te leggen dat er op het internet regels bestaan op verschillende "niveaus": er kunnen regels vastgesteld zijn door de eigenaars van websites (of door de hostingproviders), door nationale overheden en door internationale wetgeving, en in het bijzonder de wetgeving inzake mensenrechten. De activiteit zal zich op het eerste niveau focussen, namelijk de regels die door de websites zelf worden opgesteld.
3. Vraag of er iemand ooit de "regels" heeft bekeken van de websites die ze gebruiken! Heeft iemand er ooit gebruik van gemaakt, bijvoorbeeld een beledigende commentaar of post gemeld aan de eigenaar van de website, wanneer dit verboden is volgens de regels? Heeft iemand zich ooit afgevraagd of dit mogelijk is of hoe dit moet worden gedaan?
4. Leg uit dat de regels voor gebruikers van websites over het algemeen gekend zijn als de "voorwaarden" en dat de meeste websites die hebben! De voorwaarden zijn vaak een nuttig instrument om online haatspraak te bestrijden omdat veel websites bepalingen bevatten die dit niet toelaten. Het probleem is dat de mensen de regels niet altijd efficiënt gebruiken en de eigenaars van websites de inhoud niet altijd opvolgen volgens hun eigen regels.

5. Verdeel de deelnemers in groepen van ongeveer 4 mensen en geef elke groep een kopie van de vragenlijst op pagina's 106 en 107. Leg uit dat elke groep een website moet kiezen die ze vaak gebruiken en dat ze moeten proberen de vragenlijst af te werken. Indien nodig, overloop snel de vragen met de groep om zeker te zijn dat de deelnemers weten waarnaar ze op zoek moeten gaan.
6. Geef hen ongeveer 20 minuten om de opdracht uit te voeren en breng ze dan terug voor de debriefing.

DEBRIEFING

Begin met de vragenlijst te overlopen en te vergelijken wat de deelnemers hebben gevonden.

- Waren er belangrijke verschillen tussen jullie resultaten, bijvoorbeeld wat de soort inhoud betreft die toegelaten is of het gemak waarmee meldingen kunnen worden gedaan?
- Heeft er iemand een "perfect" voorbeeld gevonden van voorwaarden?
- Vond één van de groepen dat de voorwaarden absoluut ontoereikend zijn, omdat ze haatspraak niet aanpakken, of omdat de regels en de meldingsprocedure te ingewikkeld zijn?
- Nu jullie de voorwaarden hebben bekeken, denken jullie dat jullie ooit een beledigende post op een website zouden melden? Waarom wel of waarom niet?
- Wat als niemand ooit beledigende posts zou melden!?
- Denken jullie dat jullie als gebruikers van een website de voorwaarden zouden kunnen verbeteren of ervoor zouden kunnen zorgen dat ze strikter worden nageleefd? Hoe zouden jullie dit kunnen doen?
- Kunnen jullie nog aan iets anders denken dat de melding efficiënter zou kunnen maken? Is er bijvoorbeeld een verschil wanneer één gebruiker ongepaste inhoud meldt of wanneer 1.000 gebruikers dit op hetzelfde moment doen? Wat als een bedrijf dat de website gebruikt om reclame te maken zou dreigen om de reclame in te trekken van de website tenzij de website de beledigende informatie verwijdert?
- Kunnen jullie andere manieren bedenken om te reageren op online haatspraak, naast de meldingsprocedure? Wanneer zouden andere methoden meer aangewezen kunnen zijn?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Je kan misschien samen met de deelnemers een voorbeeld bekijken alvorens hen te vragen zelf onderzoek te doen. Je zou een website kunnen selecteren en tonen hoe men de voorwaarden kan vinden en hoe die snel kunnen worden overlopen om relevante clausules te vinden. Merk op dat niet alle sites voorwaarden zullen hebben en dat ze soms anders worden genoemd, zoals bijvoorbeeld "richtlijnen voor de gemeenschap" of "richtlijnen voor posts". De deelnemers moeten dit noteren wanneer dit het geval is.
- Je kan sites selecteren voor de deelnemers om ervoor te zorgen dat ze allemaal verschillende sites bekijken. Je zou hen ook een paar minuten tijd kunnen geven vóór ze hun onderzoek beginnen om over hun site te beslissen. Probeer ervoor te zorgen dat je een goede selectie aan sites hebt, zoals bijvoorbeeld een site voor het delen van video's, een sociale mediasite, een centraal nieuwscentrum, een site voor online gamen, enz.
- Het onderdeel "opmerkingen" in de vragenlijst kan gebruikt worden om andere relevante factoren te noteren, zoals bijvoorbeeld of er een link staat op de voorpagina, of er een forum is voor klachten, of de sites verklaren dat ze binnen x aantal tijd een klacht zullen behandelen, enz.
- Herinner de deelnemers eraan dat wanneer de voorwaarden uitgebreid zijn, ze een zoekopdracht kunnen gebruiken om trefwoorden te vinden, zoals "haatspraak", "belediging", "racisme" en andere gelijkaardige woorden en zinsneden.

- De vragenlijst als groep overlopen kan nogal wat tijd vragen en voor sommige deelnemers saai zijn! Nadat ze hun onderzoek hebben afgerond zou je hen 5 minuten tijd kunnen geven om samen te zitten met een andere groep en de resultaten te vergelijken. Of de vragenlijst zou ook doorgegeven kunnen worden tussen de groepen zodat ze de vragen kunnen bekijken vóór de discussie begint.
- Beklemtoon aan de deelnemers dat het belangrijk is dat ze de regels van een website kennen vooraleer ze een klacht indienen. Dit wil echter niet zeggen dat ze niet mogen klagen over iets wat ze beledigend vinden en dat niet adequaat wordt aangepakt door de website (of niet in de voorwaarden staat). Je zou de deelnemers bijvoorbeeld kunnen doorverwijzen naar de Seksismecampagne tegen Facebook. Zie www.bbc.co.uk/news/technology-22689522 en www.bbc.co.uk/news/technology-22699761.
- Het is ook nuttig om de deelnemers eraan te herinneren dat een melding niet de enige strategie is om online haatspraak aan te pakken, en dat dit vaak niet de beste strategie is. Verwijs naar de informatie in Hoofdstuk 5 over Campagnestrategieën voor andere mogelijke reacties.
- Het kan ook interessant zijn om meer te weten te komen over hoe de mensenrechten online van toepassing zijn door gebruik te maken van de *Guide to Human Rights for Internet Users*.

VARIANTEN

De deelnemers zouden ook wat tijd kunnen nemen om de site die ze hebben gekozen te doorzoeken op voorbeelden van haatspraak. Dit zal hen een idee geven van hoe goed de voorwaarden echt werken. Ze zouden een zoekopdracht kunnen uitvoeren op de site door trefwoorden te gebruiken zoals “neger”, “nicht”, “hoer” of andere beledigende termen. Dit zal wat langer duren, maar zou nuttig materiaal kunnen opleveren voor het gebruik van de meldingsprocedure om een klacht in te dienen bij de website.

Het melden van ongepaste inhoud aan een website is slechts de eerste stap die men kan zetten. Een andere stap is het rechtstreeks melden van de inhoud aan een overheidsinstantie die zich bezighoudt met discriminatie, of aan de politie. Je kan een variant uitvoeren op de activiteit door de deelnemers te vragen om een klacht in te dienen over beledigende inhoud op een website bij de politie of andere instellingen voor gelijke kansen in jouw land. Ngo's zoals INACH zijn ook actief in verschillende landen en gebruiken meldingsprocedures. Je kan ook het voorbeeld nemen van True Vision in het Verenigd Koninkrijk: www.report-it.org.uk.

IDEËN VOOR ACTIE

Wanneer de eerder vermelde “variant” niet wordt gebruikt in de activiteit, zou je de deelnemers kunnen vragen om de websites die ze voor de activiteit onderzochten meer in detail te bekijken. Ze zouden een analyse kunnen uitvoeren van alle voorbeelden van haatspraak die ze tegenkomen en het aantal gevallen en het doelwit kunnen noteren, en ook hoe “erg” de voorbeelden zijn. Wanneer ze een aanzienlijk aantal gevallen vaststellen, stel dan enkele van de volgende mogelijke stappen voor nadat ze hun analyse hebben uitgevoerd:

- Post de voorbeelden en de analyse op Hate Speech Watch en bespreek met andere activisten welke actie er zou moeten worden ondernomen (www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch).
- Stuur de ergste voorbeelden en de analyse naar de eigenaar van de website en maak daarbij gebruik van de voorwaarden van de website om je klacht kracht bij te zetten.
- Als de site een sociale mediasite is, zouden ze een profiel kunnen creëren op de site en daar hun resultaten publiceren (zie voorbeelden als www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch en <https://en-gb.facebook.com/WOH247>).

- Rangschik de voorbeelden volgens de mate van extremiteit (zie “Van kwaad naar erger” voor meer uitleg). Bepaal daarna strategieën voor de verschillende gevallen, bijvoorbeeld door te reageren op sommige van de posts wanneer die gebaseerd zijn op verkeerde informatie.
- Neem een kijkje op het online-instrument EULalyzer (www.brightfort.com/eulalyzer.html). Dit laat gebruikers toe om de voorwaarden te doorzoeken en zal interessant taalgebruik of interessante termen markeren alsook belangrijke punten waar gebruikers op de hoogte van moeten zijn.

HAND-OUTS

WETTEN DIE HET INTERNETGEBRUIK REGELEN

Het internet is voor het merendeel eigendom van particuliere bedrijven. Zelfs een particuliere blog zal normaal gezien gehost worden op een particuliere server. Het bedrijf dat eigenaar is van de server mag beslissen om al dan niet beperkingen op te leggen aan wat op de blog gepost! De regels die door de gebruikers van een website moeten worden nageleefd zullen vaak vastgelegd zijn in de “voorwaarden”. Die kunnen heel erg verschillen van website tot website.

Behalve de voorwaarden kunnen er ook wetten opgesteld zijn door overheden die van toepassing zijn op internetgebruikers en eigenaars van websites. Voorbeelden hiervan zijn wetten op privacy en veiligheid of wetten over extreme haatspraak. Zelfs wanneer een overheid geen specifieke wetten heeft om de online veiligheid van mensen te beschermen, valt dit vaak onder de internationale wetgeving inzake mensenrechten (zie onderstaand voorbeeld).

Het internet is voor het grootste deel dan ook een beetje zoals een winkelcentrum of een nachtclub! Zelfs al bestaat er geen wet die zegt dat je geen jeans mag dragen en niet sjofel gekleed mag gaan, toch kan je uit een nachtclub gezet worden wanneer het reglement zegt dat jeans niet toegelaten zijn. Op dezelfde manier kunnen websites ook hun eigen regels maken voor hun “privé-ruimte” op het internet. Hun regels moeten echter ook verenigbaar zijn met de wetten in het hele land.

Voorbeeld: Overheden moeten mensen zowel online als offline beschermen

K.U. V. FINLAND

In maart 1999 werd een advertentie gepost op een internetdatingsite waarbij men deed alsof ze afkomstig was van een jongen van 12 jaar. Ze bevatte een link naar de webpagina van de jongen en beweerde dat hij op zoek was naar een intieme relatie met een jongen van zijn leeftijd of ouder “om hem de weg te tonen”. De jongen ontdekte het bestaan van die advertentie pas toen hij een e-mail ontving van een geïnteresseerde man. De serviceprovider weigerde de identiteit bekend te maken van de persoon die de advertentie had gepost en beweerde dat dit een schending van de vertrouwelijkheid zou zijn. De Finse rechtbanken oordeelden dat de serviceprovider wettelijk niet verplicht kon worden om de informatie vrij te geven.

De zaak werd aanhangig gemaakt bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. Het Hof besliste dat de Finse Staat zijn plicht verzaakt had om kinderen en andere kwetsbare individuen te beschermen. De advertentie had van het kind een doelwit voor pedofielen gemaakt en had verzuimd om zijn recht op een privé-, familie- en gezinsleven te beschermen (Artikel 8 van het Europees Verdrag).

HAND-OUTS

LAGEN WETGEVING

VRAGENLIJST

1. Hoe gemakkelijk is het om de voorwaarden te vinden?

Heel Redelijk gemakkelijk Moeilijk Heel moeilijk

Opmerkingen:

2. Hoe gemakkelijk is het om de voorwaarden te begrijpen?

Heel Redelijk gemakkelijk Moeilijk Heel moeilijk

Opmerkingen:

3. Is het duidelijk hoe je een klacht kan indienen?

Heel Redelijk gemakkelijk Moeilijk Heel moeilijk

Opmerkingen:

4. Is het duidelijk wat ze zullen doen wanneer ze een klacht ontvangen?

Heel Redelijk gemakkelijk Moeilijk Heel moeilijk

Opmerkingen:

HAND-OUTS

HAATSPRAAK

5. Staat er iets in de voorwaarden met betrekking tot haatspraak?

Ja Nee Niet zeker / iets anders

Opmerkingen: Als de voorwaarden verschillende soorten beledigingen vermelden, bijvoorbeeld racistische beledigingen, homofobe beledigingen, enz. noteer dit dan.

6. Wordt cyberpesten vermeld?

Ja Nee Niet zeker / iets anders

Opmerkingen:

ONGEPASTE INHOUD

7. Zeggen de voorwaarden iets anders over ongepaste inhoud, bijvoorbeeld of pornografie toegelaten is op de site?

Ja Nee Niet zeker / iets anders

Opmerkingen:

RICHTLIJNEN VOOR DE GEMEENSCHAP?

8. Wordt er op de website iets anders vermeld dat zegt welke inhoud wordt aangemoedigd? Bijvoorbeeld, een korte verklaring op een meer toegankelijke plaats, iets in de "Over ons" rubriek, "Richtlijnen voor posts", of iets anders?

Ja Nee Niet zeker / iets anders

Opmerkingen:

NIVEAU 2

 GROEP
12-20

 DUUR
45M

WORTELS EN TAKKEN

De deelnemers verkennen de oorzaken en gevolgen van online haatspraak aan de hand van een “probleemboom”. Deze activiteit kan gebruikt worden als een vervolgactiviteit op de activiteit Groep X of als een losstaande activiteit.

THEMA'S	Racism and Discrimination, Human Rights, Campaigning Strategies
COMPLEXITEIT	Niveau 2
GROEPSGROOTTE	12-20 personen
DUUR	45 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • De oorzaken en gevolgen van online haatspraak begrijpen • De verbanden tussen online haatspraak en offline gedrag bekijken • Zoeken naar manieren om online haatspraak aan te pakken door de wortels van het probleem te onderzoeken
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • Flip-overpapier en stiften
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> • Maak kopieën van de “haatspraakboom” (pagina 111) voor de deelnemers, of teken hem op een flip-over

INSTRUCTIES

1. Geef een korte inleiding op online haatspraak en de campagne van de Raad van Europa, wanneer dit de eerste activiteit is die je uitvoert. Gebruik punten 1 en 2 van de activiteit “Van kwaad naar erger” om haatspraak in te leiden en informatie uit Hoofdstuk 2 om de deelnemers over de campagne te vertellen.
2. Leg uit dat om online haatspraak te begrijpen en erop te reageren, we dit moeten zien als een probleem dat talrijke verbanden heeft met andere problemen, en met de “echte” wereld. Vooral wanneer we haatspraak proberen te bestrijden, kan het nuttig zijn om naar de onderliggende oorzaken te kijken. Die oorzaken aanpakken is vaak efficiënter dan te proberen om gevallen van haatspraak zelf aan te pakken.
3. Toon de “haatspraakboom” aan de deelnemers en zeg hen dat ze in groepen zullen werken om enkele elementen te identificeren die leiden tot online haatspraak (de “wortels” van de boom), en enkele gevolgen van haatspraak (de “takken”).
4. Leg uit hoe de boom werkt. Elk kader dat naar boven leidt in de boom naar een ander kader is een antwoord op de vraag “waarom?”. Dit geldt voor zowel de takken als de wortels. Je zou een voorbeeld van haatspraak kunnen gebruiken om dit nader te illustreren (zie “tips voor facilitatoren”).
5. **Voor de wortels:** Wanneer de deelnemers de boom naar beneden toe afwerken, te beginnen met de haatspraak zelf, gaan ze op zoek naar antwoorden op de vraag “waarom gebeurt dit?”. Ze moeten de “wortels” met zoveel mogelijk redenen aanvullen. Geef hen een voorbeeld van hoe een “oorzaak”

haar eigen oorzaken zal hebben. Vraag hen bijvoorbeeld waarom “iedereen negatieve dingen zegt” over bepaalde groepen. Help hen op weg met vragen over waar we de negatieve dingen “leren” die we over bepaalde groepen geloven (bijvoorbeeld de media, publieke figuren, sterke vooroordelen of onwetendheid in de maatschappij als geheel).

6. **Voor de takken:** Hier moeten de deelnemers op zoek gaan naar de mogelijke gevolgen van de zaken die zich lager op de tak bevinden. Vraag hen wat er met een individu of een groep zou kunnen gebeuren die het doelwit is van haatspraak. Vraag hen wat er zou kunnen gebeuren als gevolg daarvan.
7. Deel de deelnemers op in groepen en geef hen een stuk flip-overpapier om hun boom op te tekenen. Zeg hen dat ze de volgende tekst, of jouw eigen voorbeeld, in de ‘stam’ van de boom moeten schrijven en daarna zoveel mogelijk takken en wortels moeten aanvullen. Ze moeten zich voorstellen dat de volgende tekst gepost is op het internet: **“[Groep X] zijn vuile criminelen. Ze stelen en ze horen hier niet thuis. Zorg dat ze vertrekken!”**
8. Geef de groepen ongeveer 15 minuten om hun bomen af te werken. Vraag daarna aan de groepen om hun resultaten voor te stellen, of stel de bomen tentoon in de ruimte zodat mensen er rond kunnen wandelen om ze te bekijken.

DEBRIEFING

- Merken jullie interessante verschillen op tussen de bomen die de groepen hebben gemaakt? Hebben jullie vragen voor de andere groepen?
- Hoe gemakkelijk was het om de “wortels” van haatspraak te vinden? Leg de moeilijkheden of meningsverschillen binnen de groepen uit.
- Reikten sommige van jullie wortels of takken tot in de “echte” wereld? Wat leert ons dit over online haatspraak?
- Hebben jullie een groter inzicht verworven in het probleem door de activiteit? Hoe belangrijk vinden jullie het dat we manieren vinden om de verspreiding van haatspraak op het internet te stoppen?
- Helpt de activiteit jullie hierbij? Hoe zouden jullie je probleemboom kunnen gebruiken om ervoor te zorgen dat haatspraak tegen [jouw doelgroep] minder waarschijnlijk wordt?

Om de activiteit een praktischere focus te geven, zou je enkele van de wortels kunnen nemen en brainstormen over ideeën om die aan te pakken. Wanneer de deelnemers bijvoorbeeld “vooordeel” of “onwetendheid over Groep X” hebben aangeduid als onderliggende oorzaak, vraag hen hoe dit probleem zou kunnen worden aangepakt. Leg uit dat bij het plannen van een campagne vaak een probleemboom wordt gebruikt om manieren te vinden om het probleem te analyseren en te benaderen.

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Een probleemboom is een veelgebruikte methode om een bepaald probleem op een dieperliggend niveau te begrijpen. Het is eenvoudiger uit te leggen met een voorbeeld, dus je zou een andere uitspraak kunnen gebruiken om de bomen in te leiden, zoals: “Jongeren zijn lui en egoïstisch. Ze zouden verborgen moeten blijven voor de samenleving tot ze opgegroeid zijn tot normale mensen”.
- Wanneer de deelnemers aan hun eigen “bomen” werken, zou je hen een kopie van de hand-out - op A3 gefotokopieerd - kunnen geven of hen vragen om hun eigen exemplaar op het flip-overpapier te

tekenen. De tweede methode zal hen de mogelijkheid geven om de wortels en takken verder uit te breiden, maar kan moeilijker lijken dan het invullen van een aantal kaders. Zorg ervoor dat de groepen zich buigen over de gevolgen voor zowel individuen als de samenleving.

- Voor de uitspraak die door de deelnemers moet worden besproken, moet je "Groep X" vervangen door een groep die vaak het doelwit is van de samenleving. Je zou ook een geval van cyberpesten kunnen gebruiken en een denkbeeldig persoon tot doelwit maken.
- Wanneer de deelnemers belangrijke oorzaken of gevolgen vergeten lijken te hebben, kan je hen aansporen om die ook in beschouwing te nemen. Je zou hen ook de volgende lijst kunnen bezorgen als geheugensteuntje wanneer ze hun bomen tekenen. Ze zouden kunnen bekijken of er een verband bestaat tussen de factoren of actoren op de lijst en het probleem, en waar ze op de boom thuishoren:
  - De media
  - Politici / publieke figuren
  - Offline haatspraak
  - Weinig interactie tussen Groep X en de rest van de samenleving
  - Groepsdruk
  - Discriminatie op het werk
  - Economische factoren
  - Scholen / onderwijs
- Je kan ook meer informatie vinden over hoe mensenrechten online van toepassing zijn door een kijkje te nemen in de *Guide to Human Rights for Internet Users*. Vooral het onderdeel "Toegang en niet-discriminatie" geeft een idee van welke rechten online van toepassing zijn voor zij die het doelwit vormen van haatspraak.

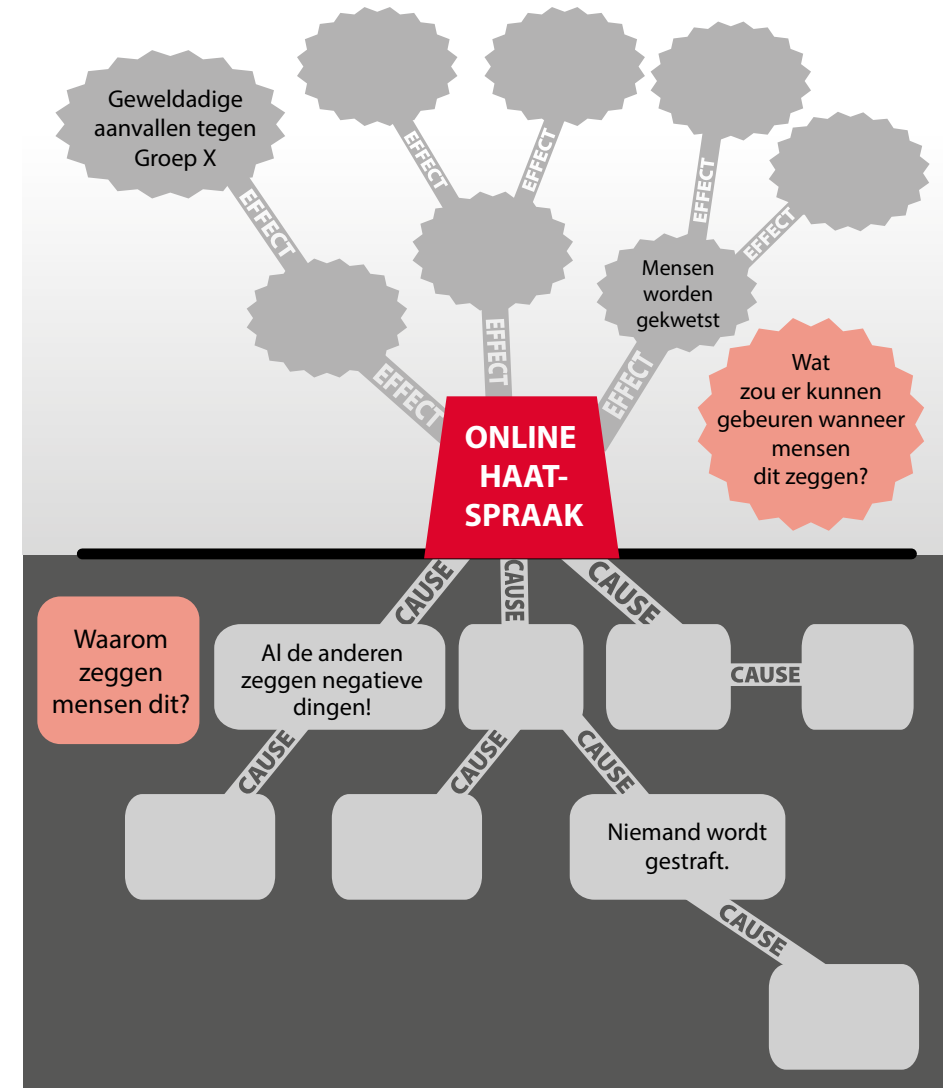
IDEEËN VOOR ACTIE

De deelnemers zouden een van de oorzaken die ze vastgesteld hebben kunnen kiezen en een strategie ontwikkelen om dit probleem aan te pakken. Ze zouden één online actie en één offline actie kunnen selecteren om als groep uit te voeren.

Kom meer te weten over hoe actie kan ondernomen worden voor online mensenrechten door de website van de *No Hate Speech Movement* te bezoeken of contact op te nemen met jouw Nationale Campagnecomité. Als je meer informatie nodig hebt over hoe je actie kan ondernemen voor mensenrechten, neem dan een kijkje op *Compass, Manual for Human Rights Education with Young People* (Compass, Gids voor Mensenrechtenuitvoering met Jongeren) van de Raad van Europa, www.coe.int/compass, waar een volledig hoofdstuk gewijd is aan de stappen die nodig zijn om actie te ondernemen.

HAND-OUTS

PROBLEEMBOOM

NIVEAU 1
**GROEP
10-25**
**DUUR
45M**

VAN KWAAD NAAR ERGER

Dit is een inleidende activiteit op online haatspraak. De deelnemers rangschikken verschillende voorbeelden van haatspraak tegen homoseksuelen volgens wat zij "erger" vinden.

THEMA'S	Racisme en discriminatie, democratie / participatie
COMPLEXITEIT	Niveau 1
GROEPSGROOTTE	10-25 personen
DUUR	45 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • De verschillende soorten online haatspraak begrijpen en hun impact beoordelen • Stereotypen en vooroordelen over homoseksuelen aanpakken • Naar een gepast antwoord zoeken op verschillende gevallen van online haatspraak
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • De kaarten op pagina 116 • Een tafel of ruimte op de vloer om de kaarten uit te leggen in groepen
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> • Maak een kopie van de kaarten voor elk groepje (4-5 mensen). • Versnijd ze tot kaarten en kies er 11 uit die de groepen moeten bespreken (verwijder één kaart).

INSTRUCTIES

1. Vraag de deelnemers wat zij verstaan onder online haatspraak. Vraag of iemand geconfronteerd is met online haatspraak, hetzij tegen een individu hetzij tegen vertegenwoordigers van bepaalde groepen (zoals homoseksuelen, zwarten, moslims, joden, vrouwen, enz.). Wat voelen ze wanneer ze dit tegenkomen? Hoe denken ze dat de slachtoffers zich voelen?
2. Leg uit dat de term "haatspraak" gebruikt wordt om een brede inhoud te dekken:
  - Ten eerste omvat de term meer dan "meningsuiting" in de gangbare betekenis en kan hij gebruikt worden met betrekking tot andere vormen van communicatie, zoals video's, beelden, muziek, enz.
  - Ten tweede kan de term gebruikt worden om heel beledigend en zelfs bedreigend gedrag te omschrijven, maar ook opmerkingen die "slechts" aanstootgevend zijn. Ook al bestaat er geen universele afspraak over wat haatspraak inhoudt, toch staat het buiten kijf dat het gaat om een misbruik en schending van de mensenrechten.
3. Stel de *No Hate Speech Movement* voor, i.e. de campagne tegen online haatspraak van de Raad van Europa, en zeg hen dat die campagne bedoeld is om alle vormen van haatspraak - van heel lichte tot heel beledigende - aan te pakken. Leg uit dat weten hoe je op haatspraak moet reageren vaak afhangt van het kunnen inschatten hoe "erg" het is: alhoewel alle haatspraak erg is, kunnen sommige voorbeelden erger zijn dan andere.

4. Als de deelnemers niet vertrouwd zijn met de werkvorm "diamond ranking" (i.e. een rangschikking in diamantvorm), toon hen dan hoe dit in zijn werk gaat (zie het diagram en de uitleg in "tips voor facilitatoren"). Leg uit dat ze een aantal voorbeelden van online posts tegen homoseksuelen zullen krijgen en ze die moeten proberen te rangschikken van "minst erg" naar "ergst". De "ergste" voorbeelden moeten die voorbeelden zijn die de deelnemers het liefst nooit meer op het internet willen zien verschijnen in de toekomst.
5. Verdeel de deelnemers in groepen en geef elke groep een kopie van de kaarten.
6. Zeg hen dat ze 20 minuten hebben om de kaarten te bespreken en te proberen overeen te komen hoe ze gerangschikt moeten worden. Nodig de deelnemers na 20 minuten uit om de "diamanten" van andere groepen te bekijken. Nodig hen daarna uit om zich opnieuw bij de groep aan te sluiten voor de debriefing.

DEBRIEFING

VRAGEN OVER DE ACTIVITEIT:

- Wat vond je van de activiteit? Was het eenvoudig om de verschillende voorbeelden te beoordelen?
- Waren er grote meningsverschillen in jouw groep of heb je belangrijke verschillen opgemerkt tussen jouw diamant en die van de andere groepen?
- Heb je criteria gebruikt om te bepalen welke gevallen "erger" waren? Heb je bijvoorbeeld nagedacht over wie de uitspraak deed of hoeveel mensen ze waarschijnlijk zullen zien?

VRAGEN OVER HOE ONLINE HAATSpraak MOET WORDEN AANGEPAKT:

- Vind je dat dergelijke uitspraken toegelaten moeten zijn op het internet? Wat zijn de argumenten vóór en tegen?
- Vind je dat er andere regels moeten zijn voor "erge" uitdrukkingen van haat? Zijn er uitspraken die volledig verboden zouden moeten worden?
- Als je vindt dat sommige verboden moeten worden, waar trek je dan de lijn?
- Welke andere methoden kan je bedenken om online haatspraak aan te pakken?
- Hoe zou jij reageren als je dit soort voorbeelden van online haatspraak zou tegenkomen?

VRAGEN OVER HOMOFOBIE

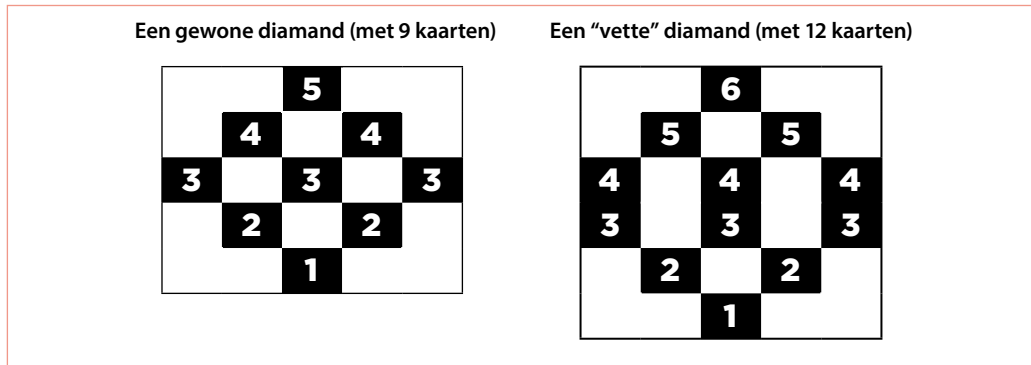
- Waarom vormen homoseksuelen vaak het doelwit van haatspraak? Kan je manieren bedenken om de vooroordelen aan te pakken?
- Vind je het eerlijk om iemand zo te behandelen, ongeacht jouw persoonlijke mening?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Je zal je bewust moeten zijn van mogelijk sterke antihomogevoelens in de groep en van deelnemers die overstuurd zouden kunnen geraken door de activiteit (of door de andere deelnemers). Als je denkt dat dit risico bestaat, probeer eerst de activiteit "De feiten controleren" in deze gids uit of bekijk en-

kele van de activiteiten in *Gender Matters* (Gender is belangrijk) of in *Education Pack* (Educatiepakket) *Education Pack* (www.coe.int/compass).

- Meer informatie over de campagne tegen online haatspraak is terug te vinden in Hoofdstuk 2 of op de campagnewebsite (www.nohatespeechmovement.org). Achtergrondinformatie over online haatspraak is beschikbaar in Hoofdstuk 5.
- Je kan meer informatie over online mensenrechten terugvinden in de Guide to Human Rights for Internet Users. Vooral het onderdeel "Access and non-discrimination" (Toegang en niet-discriminatie) bevat gedetailleerdere informatie over het recht op een discriminatievrij internet.
- De werkvorm *diamond ranking* is een methode die gebruikt wordt om verschillende gevallen te vergelijken volgens "best" en "ergst" (of minst erg, en ergst). De kaarten moeten worden gerangschikt zoals aangegeven in het onderstaande diagram volgens het volgende schema:
  - Het minst erge voorbeeld moet onderaan het diagram worden geplaatst (positie 1) en het ergste voorbeeld bovenaan (positie 5 in het eerste diagram, positie 6 in het tweede). De overblijvende kaarten moeten in de andere rijen geplaatst worden, waarbij de kaarten in een hogere rij erger zijn dan die in de rij eronder (kaarten in rij 4 zijn erger dan die in rij 3).

- De informatie over online haatspraak in Hoofdstuk 5 bevat enkele "criteria" om gevallen van haatspraak te beoordelen. Daartoe behoren onder andere:
  - De **inhoud** of **toon** van de uitdrukking: dit gaat over de gebruikte taal.
  - De **bedoeling** van de persoon die de uitspraak doet, met andere woorden, of hij of zij iemand wilde kwetsen.
  - De **geviseerde groep**. Dit is minder relevant voor deze activiteit aangezien de geviseerde groep dezelfde is (homoseksuelen).
  - De **context** van de uitspraak. In dit geval zou dit het feit kunnen zijn dat er antihomowetgeving wordt voorgesteld (Kaart 6) of dat er felle antihomogevoelens heersen in het land.
  - De **impact** of, met andere woorden, het effect dat de uitspraak zou kunnen hebben op individuen of de hele samenleving.
- Je kan ook wat informatie geven over vrijheid van meningsuiting wanneer besproken wordt wat er aan de voorbeelden moet worden gedaan. Meer achtergrondmateriaal is beschikbaar in Hoofdstuk 5. Je kan ook meer achtergrondinformatie vinden in de *Guide to Human Rights for Internet Users*, meer bepaald in het onderdeel "Freedom of expression and information" (Vrijheid van meningsuiting en informatie).

VARIANTEN

De rangschikking zou in een rechte lijn kunnen gebeuren in plaats van als een diamant. Met andere woorden, er is slechts één kaart toegelaten in elke "rij". Dit is wat moeilijker en kan langer duren.

Je kan alle 12 kaarten gebruiken, maar daar zal je meer tijd voor nodig hebben en de diamant zal een beetje misvormd zijn! Als alternatief kan je 9 kaarten kiezen en die kaarten verwijderen waarvan je vindt dat ze het minst geschikt of bruikbaar zijn voor jouw groep. De twee diagrammen hierboven tonen hoe de *diamond ranking* voor beide keuzes werkt.

IDEEËN VOOR ACTIE

Bij het bespreken van methoden om online haatspraak aan te pakken, zou je de deelnemers de site *Wipe out homophobia on facebook* (<https://en-gb.facebook.com/WOH247>) kunnen tonen, die humor gebruikt als antwoord op haatspraak. De site heeft online een grote solidariteitsbeweging voor homoseksuelen op gang gebracht.

Sluit je aan bij de *No Hate Speech Movement* om voorbeelden van online haatspraak te melden. Je kan hiervoor gebruik maken van Hate Speech Watch, www.nohatespeechmovement.org.

HAND-OUTS

1. Gezegd in een persoonlijke e-mail aan een vriend - als "grap".

We zouden homo's moeten uitroeien!

3. Commentaar op een neonazisite, omhoog gestemd door 576 mensen.

Hitler had gelijk dat hij homo's naar de gaskamer stuurde

5. De redactie van een online krant die klaagt over een beslissing van het Europese Hof

Het is een ziekelijke samenleving die homoseksualiteit als natuurlijk beschouwt

7. Commentaar onderaan een artikel van een journalist waarvan geweten is dat hij homo is

Loop naar de verdommenis en jouw moeder ook. Je bent een ziekelijke kl*****

9. Populaire website die homo's "out"; vergezeld van een foto en de naam van de school.

Deze persoon is een HOMO. En hij geeft les aan kinderen! Dien hier een klacht in.

11. Tweet verzonden door een politicus naar 350.0000 volgers.

Geen enkele homo van mijn vroegere school heeft succes gehad in het leven

2. Petitie die gepost werd op een Facebookpagina met meer dan 1.000 "vrienden".

Verban homo's uit het openbare leven.

4. Refrein in een antihomolied. De online video werd 25.000 keer bekeken.

Roei homo's uit!

6. Een interview met de minister van binnenlandse zaken over een voorstel voor nieuwe wetgeving

We moeten ons focussen op het genezen van homo's en niet op het tolereren ervan

8. Onderschrift bij een foto van een beroemdheid waarvan geweten is dat hij homo is; op een persoonlijke blog met weinig lezers.

Homo of zwakzinnig? De meeste homo's zijn zwakzinnig.

10. Antihomovideo die suggereert dat homo zijn gevaarlijker is dan roken (omwille van AIDS)

Je zal vroeger sterven

12. Spotprent die een typische "homo" afbeeldt met horens en een staart

Homo's zijn bezeten door demonen.

NIVEAU 1

GROEP
12+

DUUR
45M

LATEN WE DE ZAKEN UITKLAREN

Tijdens de activiteit wordt gebruik gemaakt van een zogenaamde viskom-discussie om gangbare vooroordelen over bepaalde groepen in de samenleving te bespreken en worden de deelnemers uitgenodigd om kritisch na te denken over algemeen gekoesterde opvattingen en argumenten tegen haatspraak te ontwikkelen.

THEMA'S	Campagnestrategieën, racisme en discriminatie, internetgeletterdheid
COMPLEXITEIT	Niveau 1
GROEPSGROOTTE	12 personen en meer
DUUR	45 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> Nadenken over persoonlijke vooroordelen en negatieve stereotiepen over bepaalde groepen Argumenten ontwikkelen en een antwoord zoeken op uitingen van online haat Lacunes in inzichten vullen en empathie ontwikkelen voor groepen die vaak verkeerd begrepen worden door de samenleving
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> 3 stoelen Ruimte voor de deelnemers om in een cirkel te zitten en rond te lopen Kleine stukjes papier en pennen Een hoed (of kleine doos)
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> Versnijd een aantal kleine stukjes papier – ongeveer 2 voor iedereen in de groep (en een paar in reserve). Let op met deelnemers in de groep die misschien tot een groep behoren die vaak "geviserd" wordt. Als je denkt dat er zich moeilijkheden kunnen voordoen, neem dan individuen op voorhand terzijde en leg de activiteit aan hen uit. Maak hen duidelijk dat ze een nuttige bron kunnen zijn voor de groep en zorg ervoor dat ze zich niet ongemakkelijk voelen bij de activiteit. Het kan nuttig zijn om een aantal antwoorden voor te bereiden op enkele van de meest voorkomende bezorgdheden of misvattingen die waarschijnlijk aan bod zullen komen in de groep.

INSTRUCTIES

OPTIONELE STARTACTIVITEIT

- Breng de volgende verzonden uitspraken onder de titel "Ware feiten" aan op een flip-over/dia zodat alle deelnemers ze kunnen lezen. Je kan er zelf ook enkele verzinnen en toevoegen.

Ware feiten:

- Als alle immigranten naar hun eigen land zouden terugkeren, zouden er voor iedereen genoeg jobs zijn.
- Meisjes zijn slechter in online gamen dan jongens.
- Wetenschappelijke studies hebben aangetoond dat Europeanen kleinere hersenen hebben dan Aziaten.
- Homoseksueel zijn is een handicap die te genezen is.

2. Vraag naar de reacties van de deelnemers. Zeg hen na een aantal antwoorden dat die uitspraken volledig verzonnen zijn! Elke uitspraak is wel degelijk onjuist. Vraag opnieuw naar reacties en ga kort na waarom de deelnemers die uitspraken geloofden (indien dit het geval was!).
3. Vraag de deelnemers of zij ooit iets gelezen hebben online waarvan ze wisten dat het onjuist was, of zich afvroegen of het onjuist zou kunnen zijn. Deden ze er iets aan?

HOOFDACTIVITEIT

4. Leg uit dat veel haatspraak en racistische attitudes gevoed worden door onwetendheid. Mensen geloven dingen of worden dingen wijsgemaakt over groepen andere mensen die ze misschien nooit eerder hebben ontmoet! Of ze geloven dingen over een hele gemeenschap op basis van informatie over slechts 1 persoon! Wanneer die overtuigingen uitvoerig besproken worden en zonder weerwoord blijven, beginnen ze aanvaard te worden als "feit". We kunnen vergeten waar we iets gehoord hebben en vergeten dat het misschien onjuist was of gewoon de mening van iemand anders, en het zelf beginnen geloven.
5. Zeg tegen de deelnemers dat iedereen op het internet een belangrijke rol kan spelen bij het in vraag stellen van "feiten" of meningen die ze tegenkomen. Je afvragen waarom - of uitleggen waarom niet - is één van de belangrijkste dingen die elk van ons kan doen om het verspreiden van onjuiste of kwaadaardige ideeën te stoppen. Het is ook de beste manier om tot een voor onszelf betrouwbare opinie te komen!
6. Leg uit dat de activiteit een aantal negatieve "feiten" of opinies over bepaalde groepen zal bekijken die vandaag de dag algemeen aanvaard zijn. De deelnemers zullen proberen argumenten te ontwikkelen en gangbare mythen te doorprikken door de kennis en expertise van de groep te gebruiken. Ze moeten dit zien als een opportuniteit om een beter inzicht te verwerven en hun kennis en ervaring te delen.
7. Deel de stukjes papier uit, twee voor elke deelnemer, en plaats de overblijvende stukjes op een algemene hoop. Leg hen uit dat ze extra stukjes kunnen nemen indien nodig. Vraag de deelnemers om negatieve opinies of constatering van "feiten" op te schrijven die ze over bepaalde groepen zijn tegenkomen, en welke ze zouden willen bespreken. Geef een paar voorbeelden:
  - Mensen moeten in hun eigen land wonen en zich niet verplaatsen op de planeet!
  - Een vrouw hoort thuis aan de haard: vrouwen moeten ophouden met jobs af te nemen van de mannen.
  - Het wordt tijd dat de Roma leven volgens de gebruiken van het land waar ze wonen.
8. Zeg tegen de deelnemers dat ze zelf niet in de uitspraken moeten geloven; ze willen misschien gewoon antwoorden op gangbare "overtuigingen" onderzoeken. De papieren moeten niet ondertekend worden en moeten allemaal in een hoed of doos geplaatst worden wanneer ze klaar zijn.

9. Plaats de drie stoelen in een halve cirkel voor de groep. Enkel diegenen die op een van de stoelen zitten zullen aan de discussie deelnemen; de rest van de groep zijn waarnemers.
10. Leg uit dat je zal beginnen met drie vrijwilligers uit te nodigen om deel te nemen aan een gesprek. Wanneer er iemand anders wil meedoen, mag dit. Aangezien er echter maar 3 gesprekspartners tegelijkertijd zullen zijn, zal iemand met die persoon van plaats moeten wisselen. Iedereen die aan het gesprek wil meedoen moet naar voren komen en lichtjes op de schouder van een "gesprekspartner" tikken. Die twee personen wisselen van plaats en de oorspronkelijke gesprekspartner wordt een waarnemer.
11. Moedig de deelnemers aan om naar voren te komen om hun eigen mening te geven, maar ook om andere meningen te verwoorden die niet noodzakelijk die van henzelf zijn. Op die manier kunnen standpunten die controversieel, "politiek incorrect" of ondenkbaar zijn geventileerd worden en wordt het thema grondig besproken vanuit veel verschillende perspectieven. Beledigende of kwetsende opmerkingen die gericht zijn tegen individuen in de groep zijn niet toegelaten.
12. Vraag een vrijwilliger om een thema uit de hoed te nemen en erover te beginnen praten. Laat de discussie voortgaan tot de deelnemers het thema hebben uitgeput en er punten worden herhaald. Vraag daarna drie vrijwilligers om een ander thema te bespreken en begin een volgende ronde van gesprekken met dezelfde regels als daarnet.
13. Bespreek zoveel mogelijk kwesties als er tijd voor is. Laat op het einde wat tijd om "af te koelen" na de discussie en na te denken over de activiteit in haar geheel.

DEBRIEFING

Gebruik de volgende vragen om de deelnemers de tijd te geven na te denken over het feit of de activiteit hun mening heeft veranderd of hen argumenten heeft aangereikt om voorbeelden van vooroordelen tegen te gaan:

- Is iemand iets te weten gekomen dat ze voordien niet wisten?
- Is iemands mening over een bepaalde groep of een bepaalde kwestie veranderd?
- Vind je dat je beter in staat bent om deel te nemen aan een discussie met vooroordelen? Denk je dat je dit zou doen, hetzij online hetzij offline? Waarom wel of waarom niet?
- Hoe zou je online aan een gelijkaardige discussie kunnen deelnemen? Wat zou gelijkaardig zijn? Wat zou verschillend zijn?
- Wat kan iemand doen wanneer hij of zij twijfels heeft over een overtuiging waar ze niet zeker van zijn?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Je zal je heel bewust moeten zijn van de verschillende gevoeligheden of banden in de groep en moet de deelnemers aanmoedigen om hier rekening mee te houden tijdens hun gesprekken.
- Er zijn misschien een aantal vragen of uitspraken waar de deelnemers, of jij, niet direct een antwoord op kunnen formuleren. Schrijf die op een flip-over en behandel ze ofwel zelf om er later feedback over te geven of geef ze aan de deelnemers om ze te onderzoeken en er feedback over te geven.
- Als de 3 gesprekspartners er niet lijken in te slagen om argumenten tegen bevooroordeelde uitspraken te vinden, sluit je dan gerust zelf bij het gesprek aan. Probeer dit echter niet te vaak te doen: het kan

nuttig zijn om het gesprek nu en dan te stoppen en te vragen of andere deelnemers in de groep een alternatieve mening kunnen geven.

- Het is belangrijk om de discussie open te houden en dat de deelnemers zich vrij voelen om opinies te uiten die ze misschien zelf verdedigen of die als controversieel worden beschouwd maar vaak tot uiting gebracht worden in de media of in de hele samenleving. Tegelijkertijd mag het gesprek niet ontaarden in een reeks onaardige en onterechte herhalingen van negatieve stereotypen. Moedig de deelnemers aan om een onderzoekende toon aan te nemen en hun opmerkingen zo fijngevoelig mogelijk te formuleren, zelfs wanneer ze een negatieve mening geven over bepaalde groepen. Help ze op weg met een paar formuleringen, indien nodig, zoals bijvoorbeeld:
  - “Ik heb horen zeggen dat...”
  - “Sommige mensen lijken te geloven dat...”
  - “Kan je me helpen begrijpen...?”
  - “Waarom zou die mening verkeerd kunnen zijn?”
- Probeer iedereen aan te sporen om zich op een bepaald moment bij het gesprek aan te sluiten!

VARIANTEN

Nadat je vragen verzameld hebt van de deelnemers, kan je hen misschien wat tijd laten om enkele van de opmerkingen te onderzoeken vooraleer de discussie begint. De vragen/uitspraken zouden kunnen worden verdeeld en er kan aan de deelnemers worden gevraagd om korte argumenten voor te bereiden om de kwestie aan te pakken. De discussie zou dan plaatsvinden tegen de achtergrond van een groter algemeen bewustzijn.

Deze activiteit kan ook georganiseerd worden als een reeks activiteiten, waarbij er bijvoorbeeld voor gekozen wordt om in elk ervan de vooroordelen te bekijken die een specifieke groep in de samenleving beïnvloeden. Je zou telkens informatie kunnen voorbereiden of een groep vrijwilligers in de groep kunnen vragen om informatie voor te bereiden over de situatie van die specifieke groep in jouw land.

De deelnemers kunnen informatieve video's maken die alternatieve informatie geven in vergelijking met de gangbare overtuigingen. Gebruik de website van de *No Hate Speech Movement* om die videoberichten te delen en ook andere mensen over de realiteit te informeren.

IDEËËN VOOR ACTIE

De deelnemers zouden kunnen worden aangemoedigd om kwesties te onderzoeken die niet volledig aan bod kwamen in de discussie en om daarna feedback te geven aan de groep.

Ze zouden kunnen beginnen met een lijst op te stellen van “te ontcrachten mythen”. Die lijst zou kunnen bestaan uit enkele van de meer gangbare vooroordelen over bepaalde doelwitten van haat samen met argumenten, informatie of statistieken die deze vooroordelen ondermijnen. De lijst zou op de website van de *No Hate Speech Movement* kunnen worden gepost om andere online activisten te helpen. Je zou ook kunnen beginnen met een lijst op te stellen, samen met de groep, van tegenargumenten die de deelnemers kunnen gebruiken wanneer ze online vooroordelen of racistische taal tegenkomen. Het is ook belangrijk om te bespreken hoe ze die argumenten online zouden kunnen presenteren, i.e. door humor, informatie, het delen van links, enz.

NIVEAU 2

GROEP 20-25

DUUR 60M

DE VERHALEN DIE ZE VERTELLEN

De deelnemers werken in groepjes om een nieuwspublicatie te analyseren en focussen daarbij op de manier waarop immigranten en immigratie afgeschilderd worden. De resultaten worden als een collage voorgesteld.

THEMA'S	Racisme en discriminatie, mensenrechten, vrijheid van meningsuiting
COMPLEXITEIT	Niveau 2
GROEPSGROOTTE	20-25 personen
DUUR	60 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • De manier bekijken waarop immigranten worden afgeschilderd door de gedrukte media en bespreken hoe dit de attitudes van de samenleving ten opzichte van hen kan beïnvloeden • Minder vanzelfsprekende vormen van racisme identificeren, zoals “verborgen” boodschappen, selectieve berichtgeving of het gebruik van beelden, en hoe ze haatspraak voeden • “Positieve” verhalen over immigranten en immigratie bespreken/onderzoeken
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • Ongeveer 3 exemplaren van 5 verschillende kranten/magazines (afhankelijk van de grootte van de groep) • Verschillende bladen flip-overpapier • Stiften, lijm, schaar • Veel ruimte voor 4 of 5 groepen om te werken aan een grote collage • Toegang tot het internet (optioneel)
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> • Maak 4 bladen flip-overpapier aan elkaar vast voor elke werkgroep. • Geef stiften, lijm, een schaar en verschillende exemplaren van een van de gekozen nieuwspublicaties aan elke groep. • Maak kopieën van de checklist op pagina 124 voor elke groep.

INSTRUCTIES

1. Vraag de deelnemers wat zij verstaan onder de volgende termen:
  - Stereotype, racisme, discriminatie**
2. Geef een korte toelichting bij de termen (verwijs naar de achtergrondinformatie op pagina's 166 tot 170, indien nodig), en maak duidelijk dat:

- Veralgemeningen over groepen mensen (“stereotypen”) zelden voor iedereen kloppen!
  - Wanneer dergelijke veralgemeningen algemeen gangbaar worden, worden ze vaak gebruikt om discriminatie, victimisatie, beledigingen - en erger - te rechtvaardigen.
3. Vraag of er deelnemers zijn die een specifieke groep kunnen noemen die ten onrechte wordt gestereotypeerd en vaak het doelwit is van discriminerende praktijken, pesterijen of haatspraak. Leg uit dat de activiteit zal kijken naar de manier waarop de media meestal een dergelijke groep, namelijk die van de immigranten, afschilderen.
  4. Toon de deelnemers de publicaties die je hebt geselecteerd en leg uit dat ze in groepen zullen samenwerken om te analyseren op welke manier immigranten door de media worden voorgesteld. Zeg hen dat ze erover zullen moeten nadenken of de verschillende publicaties immigranten voorstellen ....
    - in een over het algemeen positief daglicht,
    - in een over het algemeen negatief daglicht, of
    - op een neutrale manier.
  5. Overloop de checklist (pagina 124) en zorg ervoor dat de deelnemers begrijpen waarop ze zullen moeten letten wanneer ze de analyse uitvoeren. Moedig hen aan om alle andere informatie mee te nemen die ze als relevant beschouwen!
  6. Verdeel de deelnemers in groepen van 5 of 6 mensen en geef elke groep 2 of 3 exemplaren van dezelfde krant, de grote bladen flip-overpapier, en pennen, lijm, een schaar, enz. Leg uit dat hen gevraagd wordt om de checklist te gebruiken om alle vooroordelen vast te stellen en dat ze daarna de resultaten van hun analyse moeten voorstellen in de vorm van een collage. Ze moeten de kranten versnijden, van commentaar voorzien en hun eigen foto's of tekst toevoegen. Leg uit dat alle collages op het einde van de activiteit uitgesteld zullen worden.
  7. Wanneer de groepen klaar zijn, stel de posters tentoon en geef iedereen de tijd om rond te wandelen en te bekijken wat elke groep heeft gedaan. Breng ze daarna terug samen voor de debriefing.

DEBRIEFING

- Vraag de deelnemers naar hun algemene indrukken over de activiteit: vonden ze het nuttig/verrassend? Wat is hun algemene indruk van de manier waarop immigranten worden voorgesteld door de media en zijn ze van mening dat deze voorstelling “eerlijk” is?
- Indien dit niet aan bod kwam in de collages van de groepen, vraag hen welke “goednieuwsverhalen” zouden kunnen worden opgenomen om te zorgen voor een alternatieve kijk. Waren er bijvoorbeeld goednieuwsverhalen over “niet-immigranten”?
- Waarom denken de deelnemers dat immigranten het doelwit geworden zijn van discriminatie, pesterijen en haatspraak in landen over de hele wereld? Welke rol spelen de media in het versterken van negatieve stereotypen?
- Zijn de deelnemers gelijkaardige vooroordelen of intolerant gedrag tegengekomen op de websites die ze bezoeken? Vraag om voorbeelden te geven.
- Welke impact zal een cultuur waar ze de “schuld” krijgen voor veel maatschappelijke problemen waarschijnlijk hebben op de immigranten zelf, op hun familie en kinderen, en op de hele samenleving? Hoe wordt dit weerspiegeld in de haatspraak die gericht is tegen immigranten?

- Is er iets wat jongeren kunnen doen om een positiever beeld van immigranten te promoten? Zijn ze internetsites tegengekomen die positief nieuws brengen over immigranten?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Probeer kranten of magazines te selecteren die een goede mix van politieke en culturele opinies vertegenwoordigen. Het is waarschijnlijk dat zelfs diegenen die het meest begaan zijn met immigranten niet zullen proberen om sterke negatieve gevoelens in de samenleving aan de kaak te stellen of op te vangen, bijvoorbeeld door “goed nieuws” te melden over immigrantengemeenschappen of individuen.
- De kans is groot dat veel deelnemers in de groep de negatieve gevoelens die in de publicaties voorkomen zullen delen en dat velen vinden dat dergelijk gedrag gerechtvaardigd is. Moedig de deelnemers aan om hun eigen meningen te verwoorden zodat ze aan bod kunnen komen in de groep. Het kan handig zijn om op voorhand een aantal “goednieuwsverhalen” te onderzoeken die in de publicaties aan bod zouden kunnen gekomen zijn, of de omstandigheden te bekijken in de landen waar de immigranten vandaan komen. Vraag de deelnemers bijvoorbeeld om zich voor te stellen dat ze zelf jongeren zijn uit Irak of Afghanistan waar de oorlog het grootste deel van het land heeft verwoest.

VARIANTEN

De deelnemers zouden ook een onderzoek kunnen uitvoeren naar online nieuwskanalen in plaats van gedrukte publicaties. Het kan nodig zijn om bepaalde pagina's voor te stellen, bijvoorbeeld de voorpagina gedurende een periode van 5 dagen, om de hoeveelheid aan potentieel materiaal te beperken. Een gelijkaardige aanpak zou kunnen worden gebruikt voor televisienieuws.

IDEEËN VOOR ACTIE

Help de deelnemers om een website of sociaal mediaprofiel op te zetten dat positieve verhalen brengt over immigranten. Ze zouden enkele van de specifieke immigrantengemeenschappen in hun omgeving kunnen onderzoeken door de omstandigheden in het land of de regio van herkomst, enkele van de redenen voor migratie en enkele van de alledaagse verhalen over immigranten die in een nieuw land wonen, te bestuderen. Stuur de link van de website naar journalisten bij de kranten die deel uitmaakten van de evaluatie en zeg hen dat de site geïnspireerd werd door het negatieve beeld dat in hun publicatie werd geschetst! Wanneer je toegang hebt tot het internet kan je overwegen om de belangrijkste nieuwswebsites te bestuderen en de oefening rechtstreeks online te doen. In dit geval kan je ook de kwestie aankaarten van de rol van online forums die gelinkt zijn aan online artikels, waar gebruikers commentaren kunnen posten. Die commentaren kunnen soms racistisch zijn. In dit geval kan je met jouw groep bespreken of die forums aanvaardbaar zijn en onder welke voorwaarden.

Je kan ook variëren op de oefening door de groep waarnaar verwezen wordt aan te passen volgens jouw context.

HAND-OUTS

CHECKLIST VOOR GROEPEN

Zijn er foto's of beelden die immigranten voorstellen?

- Zitten er "positieve" tussen?
- Of "negatieve"?

Hoeveel verhalen staan er in de krant die betrekking hebben op immigranten?

- Zijn er "goednieuwsverhalen" waar immigranten in een positief daglicht gesteld worden?
- Zijn er negatieve verhalen?

Welke woorden worden er in jouw krant gebruikt om immigranten te beschrijven?

- Zijn die meestal positief, meestal negatief of meestal neutraal?

Staan er openlijk racistische uitspraken in?

- Indien ja, zijn die gedaan door publieke figuren of is dit de "mening" van de journalisten?

Wat zou jij voelen wanneer je een immigrant was en deze krant zou lezen? Is er iets wat je misschien zou toevoegen of wijzigen?

NIVEAU 2

GROEP
10-25

DUUR
60M

HAATSPRAAK BEGRIJPEN

De deelnemers bekijken voorbeelden van haatspraak en bespreken de mogelijke gevolgen ervan voor individuen en de samenleving.

THEMA	Mensenrechten, racisme en discriminatie
COMPLEXITEIT	Niveau 2
GROEPSGROOTTE	10-25 personen
DUUR	60 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • Verschillende vormen van online haatspraak en de gevolgen ervan voor slachtoffers en de samenleving begrijpen • Mogelijke reacties op online haatspraak bestuderen
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • Fotokopieën van de voorbeelden van haatspraak • Papier en balpennen • Flip-overpapier
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> • Maak fotokopieën van de voorbeelden van haatspraak. • Bereid twee flip-overpapieren voor met als titel "Gevolgen voor slachtoffers" en "Gevolgen voor de samenleving".

INSTRUCTIONS

1. Vraag de deelnemers wat zij verstaan onder online haatspraak. Vraag of iemand ooit online haatspraak heeft gezien die gericht was tegen een individu of tegen vertegenwoordigers van bepaalde groepen (zoals homo's, zwarten, moslims, joden, vrouwen, enz.). Wat voelen de deelnemers wanneer ze dit tegenkomen? Hoe denken ze dat de slachtoffers zich voelen? Leg uit dat de term "haatspraak" gebruikt wordt om een brede inhoud te dekken:
  - Ten eerste omvat de term meer dan "meningsuiting" in de gangbare betekenis en kan hij gebruikt worden met betrekking tot andere vormen van communicatie, zoals video's, beelden, muziek, enz.
  - Ten tweede kan de term gebruikt worden om heel beledigend en zelfs bedreigend gedrag te omschrijven, maar ook opmerkingen die "slechts" aanstootgevend zijn.
2. Leg aan de deelnemers uit dat ze enkele echte voorbeelden van online haatspraak zullen analyseren en daarbij in het bijzonder zullen kijken naar de impact op de slachtoffers zelf en op de samenleving.
3. Verdeel de deelnemers in groepen en geef elke groep een voorbeeld van online haatspraak uit de

casestudy's (pagina's 127-130).

4. Vraag hen om hun geval te bespreken en de vragen te beantwoorden. Zeg hen dat ze 15 minuten krijgen voor de opdracht.

DEBRIEFING

Overloop elk van de voorbeelden en vraag daarbij naar de reacties van de groepen. Noteer de antwoorden op de vragen op een flip-over. Wanneer de groepen gelijkaardige antwoorden geven, duid dit aan door de eerste melding te onderstrepen, of schrijf er een nummer naast om aan te duiden dat meer dan één groep hetzelfde antwoord heeft gegeven. Bespreek de twee flip-overbladen nadat alle groepen hun resultaten hebben voorgesteld en gebruik de volgende vragen om met de hele groep stil te staan bij de activiteit:

- Wat vonden jullie van de activiteit? Wat waren jullie gevoelens over het voorbeeld dat jullie geanalyseerd hebben?
- Wat waren de meest voorkomende "gevolgen" van haatspraak die door de groepen werden opgesomd?
- Hadden de groepen die in de voorbeelden het doelwit vormden van haatspraak iets gemeen met elkaar?
- Waren er gelijkenissen in de gevolgen, ongeacht de groep die het doelwit vormde van haatspraak?
- Wat zouden enkele van de gevolgen kunnen zijn wanneer dit gedrag zich online verspreidt en niemand iets doet om het probleem aan te pakken?
- Welke instrumenten of methoden kunnen jullie bedenken om online haatspraak aan te pakken?
- Wat kunnen we doen als we online met dergelijke voorbeelden worden geconfronteerd?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Je kan meer informatie over de campagne tegen online haatspraak terugvinden in Hoofdstuk 2 of op de campagnewebsite (www.nohatespeechmovement.org). Achtergrondinformatie over online haatspraak is beschikbaar in Hoofdstuk 5.
- Je kan de deelnemers ook meer informatie geven over online mensenrechten door gebruik te maken van de *Guide to Human Rights for Internet Users*.

VARIANTEN

Wanneer de tijd het toelaat kunnen de deelnemers gevraagd worden om boodschappen van solidariteit op te stellen voor de slachtoffers die het doelwit zijn van haatspraak in elk van de voorbeelden.

Je kan de casestudy's gebruiken om ook de verbanden tussen haatspraak en vrijheid van meningsuiting te onderzoeken. In dit geval zou je met de deelnemers de beperkingen (of het gebrek eraan) kunnen bespreken die in elk van de gevallen zouden kunnen worden opgelegd.

IDEEËN VOOR ACTIE

Nodig de deelnemers uit om de *No Hate Speech Movement* te ontdekken en er zich bij aan te sluiten om aan te tonen dat ze gekant zijn tegen online haatspraak. Ze kunnen de campagnewebsite gebruiken om

verklaringen te delen met betrekking tot de gevolgen van haatspraak en het belang van zich ertegen te verzetten uit solidariteit met de slachtoffers.

Wanneer de deelnemers voorbeelden van online haatspraak zijn tegengekomen, meld die dan aan *Hate Speech Watch* op de campagnewebsite en bespreek die voorbeelden met andere gebruikers. Je kan de *Hate Speech Watch* ook overlopen samen met de deelnemers en de voorbeelden bespreken die door andere gebruikers zijn gepost. De deelnemers zouden een "charter" kunnen opstellen tegen online haatspraak voor hun school of jeugdcentrum. Ze zouden ook een schooldag tegen haatspraak kunnen organiseren en de bestaande vieringen van de mensenrechten kunnen gebruiken om het bewustzijn van het probleem te vergroten. Ze zouden 21 maart, de Internationale Dag tegen Racisme en Discriminatie, kunnen gebruiken om evenementen tegen online haatspraak te organiseren.

HAND-OUTS

VOORBEELD 1:

Een jonge man plaatst een enorme vlag van de nationalistische partij op zijn sociaal mediaprofiel en post commentaren zoals "De islam uit mijn land - Bescherm onze mensen". Hij post foto's met het symbool van een sikkel en een ster in een verbodsteken. Hij verspreidt die informatie via sociale media en zijn persoonlijke website.

- Wie zijn de slachtoffers van haatspraak in dit voorbeeld? Welke impact heeft haatspraak op hen?
- Welke gevolgen kan dit voorbeeld van haatspraak hebben op de mensen die zich identificeren met de gemeenschappen waarin dit gebeurt, en met de samenleving in het algemeen?

VOORBEELD 2:

A. schrijft een publicatie waarin hij niet alleen aantoont dat de Holocaust "nooit heeft plaatsgevonden", maar ook beledigende en racistische opmerkingen maakt over Joden. A. deelt die publicatie op zijn persoonlijke blog en op verschillende antisemitische websites. A. voegt de inhoud ook toe op online wiki's en stelt dit voor als "wetenschappelijke informatie" over de Holocaust.

- Wie zijn de slachtoffers van haatspraak in dit voorbeeld? Welke impact heeft haatspraak op hen?
- Welke gevolgen kan dit voorbeeld van haatspraak hebben op de mensen die zich identificeren met de gemeenschappen waarin dit gebeurt, en met de samenleving in het algemeen?

HAND-OUTS

VOORBEELD 3:

Een artikel door een toonaangevende journalist in een krant die nauw verbonden is met de grootste politieke partij noemt de Roma “beesten” en roept op om ze met alle middelen uit te roeien. Op het forum dat gelinkt is aan de online versie van de krant worden heel wat commentaren gepost waarin men het eens is met de opmerkingen van de journalist. De krant geeft geen uitleg en verontschuldigt zich niet voor de opmerkingen. Andere artikels verschijnen online die hetzelfde standpunt innemen en een gelijkaardige toon gebruiken, en steeds meer mensen beginnen commentaren te posten op het forum.

- Wie zijn de slachtoffers van haatspraak in dit voorbeeld? Welke impact heeft haatspraak op hen?
- Welke gevolgen kan dit voorbeeld van haatspraak hebben op de mensen die zich identificeren met de gemeenschappen waarin dit gebeurt, en met de samenleving in het algemeen?

VOORBEELD 4:

Er wordt een online campagne georganiseerd die suggereert dat de economische crisis in het land de schuld is van immigranten en vluchtelingen. Er beginnen posts te circuleren op de sociale mediaplatformen: foto's die vluchtelingen afbeelden als agressief, beelden van vluchtelingen in vernederende situaties, en commentaren over hoe zij de jobs stelen van de lokale bevolking. Er wordt heel wat desinformatie verspreid via sociale mediasites, waaronder onjuiste statistieken die aantonen dat immigranten gewelddadig zijn en problemen veroorzaken.

- Wie zijn de slachtoffers van haatspraak in dit voorbeeld? Welke impact heeft haatspraak op hen?
- Welke gevolgen kan dit voorbeeld van haatspraak hebben op de mensen die zich identificeren met de gemeenschappen waarin dit gebeurt, en met de samenleving in het algemeen?

VOORBEELD 5:

Er worden op verschillende nieuwssites beledigende commentaren gepost die beweren dat vreemdelingen geen recht hebben om in het land te zijn. Sommige commentaren roepen op tot geweld tegen niet-blanke buitenlanders.

- Wie zijn de slachtoffers van haatspraak in dit voorbeeld? Welke impact heeft haatspraak op hen?
- Welke gevolgen kan dit voorbeeld van haatspraak hebben op de mensen die zich identificeren met de gemeenschappen waarin dit gebeurt, en met de samenleving in het algemeen?

HAND-OUTS

VOORBEELD 6:

Er verschijnen online video's die suggereren dat LGBT's “afwijkend” en “ziek” zijn en uit de samenleving moeten worden geweerd omdat ze de tradities en het voortbestaan van het land in gevaar brengen. De video's verwijzen naar “wetenschappelijk onderzoek”, maar de referenties zijn vaak verkeerd geciteerd of selectief. Sommige video's tonen foto's van LGBT-gezinnen met hun kinderen.

- Wie zijn de slachtoffers van haatspraak in dit voorbeeld? Welke impact heeft haatspraak op hen?
- Welke gevolgen kan dit voorbeeld van haatspraak hebben op de mensen die zich identificeren met de gemeenschappen waarin dit gebeurt, en met de samenleving in het algemeen?

VOORBEELD 7:

Een voetbalwedstrijd wordt onderbroken wegens beledigingen en spreekkoren tegen een van de spelers die als “zwart” wordt beschouwd. Een video van de spreekkoren en de wedstrijd die wordt stilgelegd wordt online gezet en wijd verspreid. Er weerklinken racistische commentaren op verschillende websites. Wanneer er klachten zijn, beweren sommige mensen die de commentaren steunen dat ze het slachtoffer zijn van censuur.

- Wie zijn de slachtoffers van haatspraak in dit voorbeeld? Welke impact heeft haatspraak op hen?
- Welke gevolgen kan dit voorbeeld van haatspraak hebben op de mensen die zich identificeren met de gemeenschappen waarin dit gebeurt, en met de samenleving in het algemeen?

VOORBEELD 8:

Er circuleert al enige tijd reclame voor blauwe jeans op het internet. Daarin wordt een scène getoond waarin een vrouw omsingeld is door mannen. De scène heeft een seksuele connotatie, maar de algemene indruk die wordt gegeven is er een van seksueel geweld en verkrachting. In een bepaald land wordt geprotesteerd door verschillende organisaties. Het nieuws over het geval op het internet trekt heel wat commentaren aan die vaak de idee versterken dat vrouwen dingen zijn waar een man mee mag spelen en waarmee hij op een gewelddadige manier mag omgaan.

- Wie zijn de slachtoffers van haatspraak in dit voorbeeld? Welke impact heeft haatspraak op hen?
- Welke gevolgen kan dit voorbeeld van haatspraak hebben op de mensen die zich identificeren met de gemeenschappen waarin dit gebeurt, en met de samenleving in het algemeen?

HAND-OUTS

VOORBEELD 9:

Een politicus beweert dat de moslims de belangrijkste oorzaak zijn van misdaden tegen meisjes. Hij beroept zich op "informatie die algemeen bekend is" en geeft een aantal "sprekende voorbeelden". De video die aan het artikel gelinkt is, trekt heel wat commentaren aan, waarvan enkele racistisch en gewelddadig zijn. De toespraak wordt geciteerd door anderen die er dezelfde mening op na houden en wordt voorgesteld als een respectabel en gefundeerd standpunt.

- Wie zijn de slachtoffers van haatspraak in dit voorbeeld? Welke impact heeft haatspraak op hen?
- Welke gevolgen kan dit voorbeeld van haatspraak hebben op de mensen die zich identificeren met de gemeenschappen waarin dit gebeurt, en met de samenleving in het algemeen?

VOORBEELD 10:

Video's over gewelddadige conflicten in het verleden tussen twee landen blijven op een online videokanaal staan. Er worden veel commentaren toegevoegd, waarbij racistische taal wordt gebruikt over de mensen in een van de landen. Het racisme en de beledigingen tussen de vertegenwoordigers van de twee gemeenschappen houden lange tijd aan.

- Wie zijn de slachtoffers van haatspraak in dit voorbeeld? Welke impact heeft haatspraak op hen?
- Welke gevolgen kan dit voorbeeld van haatspraak hebben op de mensen die zich identificeren met de gemeenschappen waarin dit gebeurt, en met de samenleving in het algemeen?

VOORBEELD 11:

Op een online muziekkanaal wordt muziek verspreid met een nationalistische inhoud. Sommige liedjes worden gepost door leden van twee etnische gemeenschappen die in het verleden een gewelddadig conflict hadden. De liedjes roepen vaak op tot geweld tegen de andere etnische groep.

- Wie zijn de slachtoffers van haatspraak in dit voorbeeld? Welke impact heeft haatspraak op hen?
- Welke gevolgen kan dit voorbeeld van haatspraak hebben op de mensen die zich identificeren met de gemeenschappen waarin dit gebeurt, en met de samenleving in het algemeen?

NIVEAU 3
**GROEP
12+**
**DUUR
60M**

VIRTUELE ACTIE

Dit is een activiteit waarbij de deelnemers geïnspireerd zullen worden door enkele acties tegen racisme en samen nadenken over hoe ze online gelijkaardige acties zouden kunnen ontwikkelen.

THEMA'S	Campagnestrategieën, racisme en discriminatie, mensenrechten
COMPLEXITEIT	Niveau 3
GROEPSGROOTTE	12 personen en meer
DUUR	60 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> • De rol begrijpen van het internet als een ruimte waar jongeren actie ondernemen voor respect en vrijheid • Een inzicht krijgen in de beperkingen van het internet en zijn links met offline ruimtes bij het activeren van jongeren voor mensenrechtenwaarden en -beginselen
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> • Papier en balpennen • Toegang tot het internet (optioneel)
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> • Bezoek de websites van de organisaties die de initiatieven uitvoeren die de deelnemers tijdens de activiteit zullen bekijken om jezelf vertrouwd te maken met jeugdwerk tegen racisme • Fotokopieer de hand-outs voor de deelnemers

INSTRUCTIES

1. Vraag de deelnemers of ze initiatieven of acties kennen waarbij mensen actie hebben ondernomen tegen racisme en andere vormen van discriminatie. Bespreek kort hun voorbeelden.
2. Zeg tegen de deelnemers dat ze enkele voorbeelden van antiracistische acties zullen bekijken en zullen nadenken over hoe deze acties vertaald kunnen worden in online activiteiten.
3. Verdeel de deelnemers in groepjes (tot 5 deelnemers per groep) en geef elke groep een van de case-study's op de hand-outs. Vraag hen om hun casestudy te lezen en de volgende vragen te bespreken:
  - Wat is het probleem dat wordt aangepakt door het project?
  - Wat is de bedoeling van het project?
  - Welke methoden gebruikt het project om de doelstelling te bereiken?
4. Geef de groepen ongeveer 10 minuten om de vragen te bespreken. Geef hen na 10 minuten een nieuwe opdracht: vraag hen te bespreken hoe zij een gelijkaardig probleem zouden kunnen aanpakken door het internet te gebruiken in plaats van offline te werken. Vraag hen na te denken over soorten van acties die online zouden kunnen worden ondernomen als een weerspiegeling van de offline activiteiten die in de casestudy's worden beschreven. Ze moeten een antwoord bieden op de volgende vragen:

- Welke online methoden zouden ze kunnen gebruiken om hun doelstelling te bereiken?
  - Welke beperkingen bestaan er wanneer ze het internet gebruiken om hun resultaten te bereiken?
5. Geef de deelnemers ongeveer 20 minuten voor de opdracht en nodig hen daarna uit om hun ideeën te delen in de aanwezigheid van alle andere groepen.

DEBRIEFING

Gebruik de debriefing om de resultaten van de werkgroepen samen met de deelnemers te evalueren en na te denken over de voor- en nadelen van het gebruik van internet om racisme en discriminatie aan te pakken.

Gebruik enkele van de volgende vragen:

- Denk je dat de voorstellen van de groepen met succes zouden kunnen worden uitgevoerd?
- Denk je dat ze zouden helpen om de doelstelling te bereiken?
- Wat zijn de voordelen van het internet te gebruiken als een campagne-instrument?
- Wat zijn de nadelen of beperkingen van online campagnevoering?
- Ben je op de hoogte van andere online instrumenten of initiatieven die campagnes zouden kunnen ondersteunen zoals diegene die in de casestudy's beschreven staan?
- Ben je op de hoogte van online campagnes tegen racisme en discriminatie?
- Hoe zou je het internet kunnen gebruiken om campagne te voeren tegen racisme en discriminatie?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Als de deelnemers slechts over een basiskennis van haatspraak, racisme en discriminatie beschikken, zou je de activiteit kunnen beginnen met over die concepten te brainstormen.
- Wanneer de deelnemers het moeilijk vinden om zich die online initiatieven in te beelden, geef hen dan een paar voorbeelden van hoe het internet gebruikt kan worden om actie te ondernemen.
- Meer informatie over campagne strategieën en online participatie is beschikbaar in de achtergrondinformatie van de gids, hoofdstukken 5.6 en 5.7. Je kan de Participatieladder terugvinden op pagina 86.
- Je kan jezelf ook vertrouwd maken met de *Guide to Human Rights for Internet Users*, en in het bijzonder het onderdeel “*Assembly, association and participation*” (Vergadering, vereniging en participatie).

VARIANTEN

Je zou de voorbeelden kunnen aanpassen aan jouw lokale of nationale realiteit en andere actievoorbeelden kunnen kiezen die beter passen bij jouw groep. Denk eraan om een verscheidenheid aan initiatieven te kiezen zodat de deelnemers zien dat er veel verschillende manieren zijn om actie te ondernemen.

Je zou de activiteit ook in de omgekeerde volgorde kunnen uitvoeren: online acties zouden kunnen worden geselecteerd waarover de groepen zich moeten buigen. De opdracht zou er dan in bestaan om die acties om te zetten in offline activiteiten.

IDEËN VOOR ACTIE

Neem contact op met lokale organisaties die antiracistisch werk doen en nodig hen uit om met de deelnemers te praten over wat ze doen en hoe ze werken. Bespreek met de deelnemers of sommige van de ideeën die ze hebben bedacht in de praktijk kunnen worden omgezet en moedig hen aan om dit te doen! Je zou ook een blog kunnen opzetten voor jouw groep en hen uitnodigen om informatie te posten over groepen die vaak het doelwit zijn van racisme om zo gangbare vooroordelen recht te zetten en het bewustzijn te vergroten over de schadelijke gevolgen ervan.

Moedig de groep aan om zich aan te sluiten bij de *No Hate Speech Movement* om solidariteit uit te drukken met de slachtoffers van online haatspraak! Ze kunnen dit doen via de campagnewebsite www.nohatespeechmovement.org. De deelnemers kunnen voorbeelden van haatspraak insturen en goede praktijkvoorbeelden delen met andere activisten uit verschillende landen.

HAND-OUTS

VOORBEELD 1. RACISME IN DE SPORT

“Het was een nachtmerrie. Vóór ik vertrok had ik me niet kunnen inbeelden dat dit me emotioneel zo zou raken.”
Een 22-jarige voetbalfan

Duitse voetbalfans zingen regelmatig antisemitische slogans en liederen tijdens voetbalwedstrijden. Het initiatief *Dem Ball Ist Egal Wer Ihn Tritt* (voor de bal is het om het even wie erop trapt) probeert hier iets aan te doen en neemt fans van verschillende voetbalclubs mee naar het voormalige concentratiekamp van Auschwitz.

Waarom Auschwitz? De aanleiding voor het initiatief waren fans die het lied zongen “We gaan een ondergrondse trein bouwen van Mönchengladbach naar Auschwitz”. Het “Auschwitz-lied” heeft nu landelijk voet aan de grond gekregen en weerklinkt in alle voetbalstadions en -clubs over het hele land.

De organisatie startte een proefproject op waarbij fans tussen 18 en 28 jaar van verschillende clubs deelnamen aan een driedaagse reis naar de vernietigingskampen om zo een diepgaande discussie over antisemitisme en racisme in de voetbalwereld op gang te brengen. De fans waren diep onder de indruk van de ervaring en velen onder hen deelden hun indrukken met een groter publiek. Er werden flyers gemaakt om de clubwebsites te bezoeken en het initiatief werd vergezeld van een uitgebreide mediacampagne. (Geïnspireerd door het initiatief van de Amadeu Antonio Stiftung)

www.amadeu-antonio-stiftung.de/eng/we-are-active/topics/against-anti-semitism/football

VOORBEELD 2. RACISTISCHE GRAFFITI OVSCHILDEREN

De antiracistische organisatie *NEVER AGAIN* (Nooit meer) die gevestigd is in Krakau heeft lokale acties georganiseerd tegen haatgraffiti onder het campagnemotto “Laat ons de muren van Krakau schilderen!” Gedurende een jaar werkte NEVER AGAIN samen met lokale partnerorganisaties om zoveel mogelijk activisten en burgers bij het initiatief te betrekken:

- Jongeren kwamen bijeen om racistische stickers en graffiti te verwijderen en te overschilderen.
- Huiseigenaars werden uitgenodigd om mee te doen aan schoonwasacties.
- Met behulp van de leerkrachten en leerlingen werd er antiracistische graffiti gespoten in de scholen.
- Er werden journalisten uitgenodigd om verslag uit te brengen over de campagne en zij publiceerden artikels in lokale kranten en magazines.

Op die manier vormden veel afzonderlijke activiteiten één grote actie en slaagden ze erin een krachtige boodschap uit te sturen: “Verwijder alle haatgraffiti uit Krakau”.

www.unitedagainstracism.org/pages/thema05.htm, www.nigdywiecej.org

HAND-OUTS

VOORBEELD 3. LEVENDE BIBLIOTHEEK

De Levende Bibliotheek is een idee dat ontwikkeld werd door de Raad van Europa om vooroordelen en discriminatie te bestrijden. Een levende bibliotheek werkt net zoals een gewone bibliotheek: bezoekers kunnen de catalogus doorzoeken op beschikbare titels, het boek kiezen dat ze willen lezen en het voor een beperkte periode lenen. Wanneer ze het boek gelezen hebben, geven ze het aan de bibliotheek terug zodat andere mensen het kunnen lezen. Als ze willen, kunnen ze daarna een ander boek lenen. Het enige verschil is dat in de Levende Bibliotheek de “boeken” mensen zijn en het lezen bestaat uit een gesprek met een “boek”.

De Levende Bibliotheek probeert vooroordelen te bestrijden door een gesprek tussen twee mensen mogelijk te maken: boeken en lezers. Boeken zijn vrijwilligers die zelf het slachtoffer geweest zijn van discriminatie of die groepen of individuen in de samenleving vertegenwoordigen die het risico lopen om het slachtoffer te worden van beledigingen, stigma's, vooroordelen of discriminatie. “Boeken” hebben vaak een persoonlijke ervaring met discriminatie of sociale uitsluiting die ze graag met lezers willen delen. Het belangrijkste is dat de boeken de lezers toestemming geven om met hen in dialoog te treden in de hoop dat hun perspectieven en ervaringen de algemeen gangbare percepties en stereotypen in vraag zullen stellen en bijgevolg de attitudes en gedragingen van de bredere samenleving zullen beïnvloeden. *Don't Judge a Book by its Cover* is beschikbaar op <http://eycb.coe.int>

VOORBEELD 4. LOVE MUSIC HATE RACISM

(HOU VAN MUZIEK, HAAT RACISME)

“Onze muziek is het levende bewijs dat culturen (kunnen) samengaan.”

Love Music Hate Racism (LMHR) probeert met muziek een nationale beweging op gang te brengen tegen racisme en fascisme. Ze werd opgericht in 2002 als antwoord op het toenemende racisme en de electorale successen van de extreemrechtse partij, de *British National Party* (Britse Nationale Partij, BNP). De organisatie gebruikt de energie van de muzikwereld om diversiteit te vieren en mensen te betrekken bij antiracistische en antifascistische activiteiten en hen aan te sporen om bij de verkiezingen tegen fascistische kandidaten te stemmen.

Er hebben al honderden LMHR-evenementen plaatsgevonden, van grote openluchtfestivals tot lokale optredens en clubnachten. Artiesten die al op LMHR-evenementen hebben opgetreden zijn onder andere Ms Dynamite, Hard-Fi, Babyshambles, Akala, Get Cape Wear Cape Fly, Estelle, The View, Lethal Bizzle, Roll Deep en Basement Jaxx. Heel wat opkomende bands, dj's en mc's hebben ook opgetreden of hun eigen lokale LMHR-nachten georganiseerd.

<http://lovemusichateracism.com/about>

NIVEAU 1

 GROEP
ALLE

 DUUR
40M

TENTOONSPREIDEN EN DELEN

De deelnemers vullen een diagram in om hun voorkeuren aan te duiden bij het online delen van informatie en bespreken manieren om voorzichtiger te zijn wanneer ze online persoonlijke informatie delen.

THEMA'S	Persoonlijke levenssfeer en veiligheid, internetgeletterdheid, cyberpesten
COMPLEXITEIT	Niveau 1
GROEPSGROOTTE	Alle
DUUR	40 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> Verschillende online “relaties” bekijken Persoonlijke “maatstaven” vastleggen voor online delen en communiceren Het bewustzijn vergroten van bezorgdheden over online privacy, en leren over voorzorgen die we kunnen nemen om onze privacy en mensenrechten online te beschermen
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> Kopieën van het diagram op pagina 137 Flip-over en stiften
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> Maak voldoende kopieën van het diagram voor elke deelnemer.

INSTRUCTIES

- Vraag aan de deelnemers welke voorzorgen zij nemen om hun privacy te beschermen tegenover mensen die zij niet kennen, bijvoorbeeld in een winkelcentrum. Help hen op weg met vragen, indien nodig:
  - Draag je dezelfde kledij als op het strand?
  - Schrijf je jouw gsm-nummer op je gezicht?
  - Geef je mensen jouw wachtwoord voor online activiteiten?
- Leg hen uit dat dit misschien evident lijkt in het “echte” leven, maar dat we online niet altijd dezelfde voorzorgen nemen. Vraag aan de deelnemers of ze denken dat ze online even voorzichtig zijn als offline wat de bescherming van persoonlijke informatie betreft. Leg uit dat de activiteit het soort informatie zal onderzoeken dat we bereid zijn om online te delen met verschillende mensen.
- Hang een kopie op van het diagram op pagina 137 (of teken het op de flip-over) en overloop een paar voorbeelden met de deelnemers om aan te tonen hoe ze de opdracht moeten aanpakken. Leg hen uit dat de antwoorden individueel moeten zijn omdat het kan zijn dat verschillende mensen andere zaken over zichzelf willen delen.
- Geef hen ongeveer 15 minuten om de opdracht uit te voeren en vraag hen om hun diagram met twee of drie andere deelnemers te delen. De deelnemers kunnen rondlopen en hun diagram aan andere deelnemers tonen. Je kan ze misschien ook in groepjes opdelen, afhankelijk van de beschikbare tijd en ruimte en de grootte van de groep.

- Breng de groep weer samen voor een algemene bespreking nadat ze hun diagram met een paar andere deelnemers hebben gedeeld.

DEBRIEFING

Begin met een aantal algemene vragen te stellen:

- Was er informatie die je niet bereid was met iemand te delen? Vraag naar de redenen hiervoor.
- Was er informatie die je bereid was met iedereen te delen? Ga na of er verschillen in mening zijn binnen de groep.
- Heb je verschillen opgemerkt wanneer je jouw diagram vergeleek met dat van andere deelnemers en kan je die verschillen uitleggen?
- Waarom denk je dat het belangrijk zou kunnen zijn om voorzichtig te zijn met het delen van informatie over jezelf met vreemden? Wat zouden de gevolgen kunnen zijn?
- Waarom denk je dat het belangrijk zou kunnen zijn om voorzichtig te zijn met het delen van informatie over "anderen"?
- Heeft iemand ooit informatie over jou gedeeld waarvan je niet wilde dat ze die deelden? Zou dat een schending van jouw mensenrechten kunnen zijn? Zou dat gebruikt kunnen worden voor online haatspraak?

Sluit de activiteit af door aan de deelnemers te vragen of de activiteit hen bewuster heeft gemaakt van de manier waarop ze online interactie hebben. Is iemand van plan om dingen te veranderen? Wat zouden de deelnemers kunnen aanduiden als zaken waar altijd rekening mee moet worden gehouden bij het online delen van persoonlijke informatie?

TIPS VOOR FACILITATOREN:

- Er bestaat misschien geen "juist" antwoord voor veel van de verbanden in het diagram; dit zal gedeeltelijk afhangen van individuele voorkeuren. Het is echter belangrijk om de deelnemers te wijzen op enkele van de gevaren wanneer geen voorzorgen worden genomen om de online privacy te beschermen. Als ze niet zelf over die kwesties beginnen, moet je hen waarschuwen voor de risico's van cyberpesten en financiële uitbuiting. Een gebrek aan aandacht voor de persoonlijke privacy en veiligheid kan deze risico's aanzienlijk vergroten. Zie Hoofdstuk 5 voor meer informatie over cyberpesten en persoonlijke levenssfeer en veiligheid.
- Bij de debriefing kan je er misschien best op wijzen dat het beschermen van onze online privacy belangrijk is, deels uit veiligheidsoverwegingen en deels omwille van redenen die te maken hebben met persoonlijke integriteit en waardigheid. We brengen onszelf dan misschien wel niet in gevaar (als we geluk hebben) door halfnaakt rond te lopen of domme of onvriendelijke opmerkingen te maken over anderen, maar we kunnen er later misschien nog spijt van krijgen! De inhoud die we op het internet posten heeft een veel "blijvender" karakter dan wat we in de niet-virtuele wereld doen en vaak kunnen we die inhoud ook niet verwijderen.
- De *Guide to Human Rights for Internet Users* bevat meer informatie over het recht van iedereen op bescherming van privacy en gegevens.

VARIANTEN

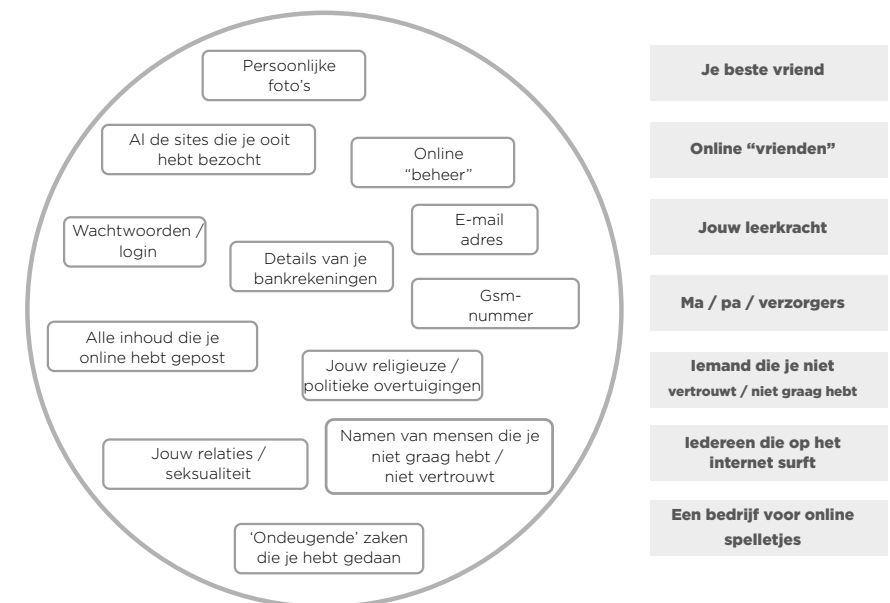
Hoewel de focus van de activiteit ligt op het beschermen van onze eigen privacy, zou je ze ook kunnen gebruiken om kwesties aan te boren inzake het respecteren van de privacy van anderen. Je zou bijvoorbeeld kunnen vragen of de deelnemers toelating vragen voor ze informatie over andere mensen delen en waarom het belangrijk kan zijn om dit te doen. Gebruik de informatie over persoonlijke levenssfeer en veiligheid in Hoofdstuk 5 om over de mensenrechtaspecten hiervan te praten.

IDEËN VOOR ACTIE

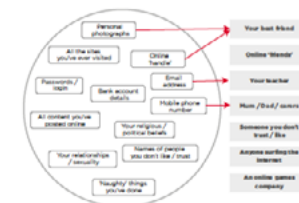
De deelnemers zouden gedurende een week een overzicht kunnen bijhouden van wat ze "delen". Welk soort informatie deelden ze en hoe groot was het publiek waarmee ze dit deelden? Ze zouden geen exacte details moeten geven van de inhoud, maar zouden het soort zaken kunnen opvolgen dat ze ter beschikking stellen van de groepen die op het diagram vermeld staan (ouders, vrienden, leerkrachten, enz.). Ze zouden de informatie kunnen noteren die ze over zichzelf delen en de informatie die ze delen over anderen.

HAND-OUTS

DE RELATIES WAARMEE JE DEELT: AAN WIE ZOU JE HET VERTELLEN?

Verbind elk tekstvak in de cirkel door middel van pijlen met de tekstvakken aan de rechterkant.
Voorbeeld:

NIVEAU 3
**GROEP
10-20**
**DUUR
90M**

WEBAANVAL

De deelnemers herontwerpen een (fictieve) campagnewebsite om het hoofd te bieden aan een stortvloed van racistische commentaren van de lokale gemeenschap.

THEMA'S	Internetgeletterdheid, campagnestrategieën, racisme en discriminatie
COMPLEXITEIT	Niveau 3
GROEPSGROOTTE	10-20 personen
DUUR	90 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> Nadenken over kernboodschappen om racisme aan te pakken Manieren zoeken om campagne te voeren tegen racisme en online haatspraak Vaardigheden ontwikkelen met betrekking tot presentatie, overtuiging en online communicatie
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> Flip-overpapier en gekleurde balpennen / stiften Toegang tot het internet (optioneel)
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> Fotokopieer de hand-outs (pagina's 140-141). Vraag de deelnemers om enkele van hun "beste" en "slechtste" websites op te geven vóór de activiteit begint (optioneel).

INSTRUCTIES

- Leg uit dat de activiteit erin zal bestaan de website te herontwerpen voor een schoolcampagne. Geef de deelnemers de volgende achtergrondinformatie mee:

Jouw school bevindt zich in een gebied met een grote immigrantengemeenschap. De school is trots op haar inspanningen om goede etnische relaties op te bouwen en er zijn weinig gevallen van racisme tussen de leerlingen. De relaties buiten de school blijven echter heel turbulent. Etnische minderheden zijn vaak het slachtoffer van beledigingen en geweld door de bevolking die overwegend uit "blanken" bestaat, en neona-zigroepen zijn aan een opmars bezig.

Het schoolbestuur besliste om dit probleem te proberen aan te pakken door een internetcampagne te lanceren om het bewustzijn te vergroten over waarom het belangrijk is om iedereen in de gemeenschap op te nemen. Er werd snel een website opgezet met een forum waar het publiek vragen en commentaren kon posten. Mensen werden echter niet gevraagd om zich op het forum te registreren en het werd dan ook snel overspoeld met racistische commentaren.

- Toon de "campagnepagina" aan de deelnemers en vraag hen wat ze ervan vinden. Help hen op weg met een paar vragen:
  - Is de boodschap van de campagne duidelijk?

- Wat vind je van de algemene lay-out en de manier waarop de informatie wordt voorgesteld?
  - Is het een goede campagnepagina? Waarom wel of waarom niet?
- Leg uit dat de activiteit erin zal bestaan de website te herontwerpen en het beleid van het online forum te herdenken, indien nodig. Deel het takenblad uit (pagina 140) en deel de deelnemers op in groepen (maximum 6 mensen in elke groep).
  - Geef de groepen ongeveer 20 minuten om de vragen te bespreken en geef elke groep daarna een stuk flip-overpapier en enkele gekleurde balpennen.
  - Deel na 20 minuten een stuk flip-overpapier en gekleurde balpennen uit aan elke groep. Zeg hen dat ze nog 15 minuten krijgen om een modelpagina van hun voorpagina te maken. Stel voor dat ze de verschillende taken verdelen en sommige leden van de groep de opdracht geven om aan de inhoud te werken en andere aan het ontwerp (zie tips voor facilitatoren).
  - Wanneer de groepen klaar zijn, stel de "websites" dan tentoon in de ruimte en verzamel de deelnemers opnieuw voor de debriefing.

DEBRIEFING

- Hoe gemakkelijk vond je de opdracht? Wat was het moeilijkst, en wat ging goed binnen jouw groep?
- Was je tevreden met jullie afgewerkt product?
- Hoeveel rekening heb je met jouw doelgroep gehouden bij het ontwerpen van de website: heb je iets gedaan om die specifieke groep aan te spreken (bijvoorbeeld, een speciale schrijfstijl gebruikt)?
- Heb je iets gevonden dat de bezoekers van de website zouden kunnen doen om zich in te zetten voor de campagne of interactief om te gaan met de website? Hoe belangrijk denk je dat dit is?
- Vergelijk de verschillende beleidslijnen voor de forums voor verschillende groepen. Vraag hen waarom ze dat bepaald beleid hebben gekozen. Wat waren de belangrijkste beschouwingen?
- Denk je dat racisme een probleem is in jouw gemeenschap? (Vraag naar de redenen hiervoor.)
- Ben je ooit racistische beledigingen tegengekomen op het internet? Zou je iets doen mocht je dit ooit tegengekomen?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- Probeer de meningen van de deelnemers te noteren over wat zij vinden dat er ontbreekt op de "campagnepagina" van de school. Je zou die punten op een stuk flip-overpapier kunnen schrijven met een streep in het midden: "Pluspunten" kunnen op één helft van de pagina gezet worden, "minpunten" op de andere.
- Als er verschillende meningen zijn, zorg ervoor dat ook die worden genoteerd: een website kan bepaalde mensen aanspreken maar andere niet. Het kan ook nuttig zijn om dit uit te tekenen wanneer ze nadenken over hun doelgroep en aan hun eigen sites werken.
- Het groepswerk zou meer tijd kunnen gebruiken. Tijdens de ontwerpfasen zou je de deelnemers kunnen toestaan om het internet te gebruiken om "echte" sites te bekijken. Dit zal hen een idee geven van hoeveel inhoud ze op één pagina kunnen krijgen en van de verschillende manieren waarop informatie kan worden voorgesteld.
- Wanneer de groepen met de flip-overs beginnen te werken, moedig hen dan aan om de taken te verdelen onder de leden van de groep. Sommigen zouden bijvoorbeeld kunnen werken aan het verbeteren van de campagneboodschap, anderen aan het voorstellen van links naar andere sites (of pagina's), en nog anderen aan het eigenlijke ontwerp. Herinner hen eraan dat de inhoud en de stijl minstens even belangrijk zijn als het ontwerp!
- Meer informatie en voorbeelden over campagnestrategieën zijn terug te vinden in Hoofdstuk 5.7.
- Je kan de website van de jongerencampagne *No Hate Speech Movement* op www.nohatespeechmovement.org bezoeken voor voorbeelden en ideeën van online campagnevoering.

VARIANTEN

Je zou de campagne kunnen veranderen zodat ze gericht is op verschillende doelwitten van haat, zoals vrouwen, jongeren met een handicap, een religieuze minderheid of de Roma.

Als de leden van de groep over goede IT-vaardigheden beschikken, zou de website ontworpen kunnen worden door een tekstverwerker te gebruiken of een gratis blogservice zoals Wordpress of Blogger. Dit zou meer tijd vergen. Afhankelijk van hoeveel tijd je hebt, zou je hierna aan de deelnemers kunnen vragen om enkele van hun favoriete en enkele van hun minst favoriete websites te noemen. Dit zou andere aspecten aan het licht kunnen brengen die ze belangrijk vinden voor het ontwerpen van de campagnepagina.

Als er tijd is zou de discussie over het forumbeleid kunnen worden opgestart in de hele groep. Je zou een lijst kunnen opstellen van de voor- en nadelen van een beleid dat alle commentaren toelaat en geen registratie vereist. Je zou de campagnewebsite van de *No Hate Speech Movement* kunnen gebruiken en ze analyseren tijdens de activiteit, alsof jouw groep als het ware de uitvoerder van die campagne is.

IDEEËN VOOR ACTIE

Geef na de debriefing wat informatie over de *No Hate Speech Movement* van de Raad van Europa en moedig de deelnemers aan om door de website te browsen en zich aan te sluiten bij de campagne in hun land.

De plannen van de groepen voor de website zouden kunnen worden gebruikt als basis voor een echte campagnewebsite. De ideeën zouden moeten worden gebundeld zodat het uiteindelijke product het werk was van de hele groep, en de deelnemers zouden inhoud moeten creëren voor de site. Dit zou een langetermijnproject kunnen worden waarvoor mensen nodig zijn die bekwaam zijn om de inhoud online te plaatsen. Ze zouden ook een groepspagina kunnen maken op een sociale mediasite.

De deelnemers zouden kunnen onderzoeken hoe het werkelijk staat met de etnische relaties in hun eigen gemeenschap. Plaatselijke ngo's zijn een goed vertrekpunt.

HAND-OUTS

TAKENBLAD

Bespreek het volgende in jouw groep:

1. Wie is jullie belangrijkste doelgroep? Bijvoorbeeld, jongeren, alle leden van de lokale gemeenschap, leden van etnische minderheden, leden van de "blanke" meerderheid, ... de wereld?
2. Wat is de bedoeling van jullie campagne en hoe kunnen mensen eraan meedoen?
3. Wat is jullie beleid voor het posten van commentaren?
  - Zouden mensen zich moeten registreren vooraleer ze een commentaar posten?
  - Wat is jullie "forumbeleid": kunnen mensen om het even wat posten of zijn bepaalde commentaren onaanvaardbaar?

HAND-OUTS

CAMPAGNEPAGINA

Siddlefield High School

Campagne om het interetnisch begrip en de mensenrechten op lange termijn te promoten

Het Forum

Je kan zeggen wat je wil op dit forum. Wij geloven in vrije meningsuiting!

Populairste discussies:

- Bevalt het je wat wij doen? 7,345 post
- Onze scholen opkuisen (onderteken hier) 3,231 posts
- Rep je **** terug naar huis 3,123 posts
- Blanken tegen gemengd onderwijs 2,898 posts
- Proficiat, Siddlefield! 1,002 posts
- Rot op. We hebben je niet gevraagd om naar hier te komen 976 posts
- Hoe kan jij leren zonder hersenen 535 posts
- Petitie van ouders tegen racisme 812 posts

Onze blog

Siddlefield High School hecht veel belang aan intercultureel begrip in een gezonde leeromgeving. [Lees meer](#)

Siddlefield dient een tussentijds verslag in voor de meest recente raadpleging van de Commissie voor Rassengelijkheid over Positieve Maatregelen in Instellingen voor Hoger Onderwijs. [Lees meer](#)

Other sections

- [Verklaring van de directeur](#)
- [Verklaring van de lokale overheid](#)
- [Officiële documentatie](#)
- [Economische indicatoren](#)
- [Statistieken en feitenmateriaal](#)

Over de campagne

Onze campagne is bedoeld om interetnisch begrip te promoten op school en in de lokale gemeenschap. Wij volgen een proactieve aanpak voor de ontwikkeling van een positieve leeromgeving voor alle leerlingen, ongeacht ras, etnische afkomst, religieuze overtuiging of culturele identiteit. [Lees meer](#)

NIVEAU 1

GROEP
10-20

DUUR
60M

WEBPROFIELEN

De activiteit vindt plaats op een denkbeeldig internetforum. De deelnemers worden gevraagd om elkaar te begroeten volgens gangbare stereotypen over bepaalde groepen. Ze gebruiken de activiteit om een aantal richtlijnen voor online interactie op te stellen.

THEMA'S	Racisme en discriminatie, internetgeletterdheid, democratie en participatie
COMPLEXITEIT	Niveau 1
GROEPSGROOTTE	10-20 personen
DUUR	Deel I: 35 minuten Deel II: 25 minuten
DOELSTELLINGEN	<ul style="list-style-type: none"> Vooroordelen en haatspraak over bepaalde groepen bespreken Nadenken over de verschillen tussen online en offline interactie Richtlijnen opstellen voor online interactie
MATERIAAL	<ul style="list-style-type: none"> Plakband Papier en balpennen (en klemborden, of iets om het papier op te leggen) Flip-over en stiften Ruimte om te bewegen
VOORBEREIDING	<ul style="list-style-type: none"> Maak voldoende "profielen" aan voor iedereen in de groep (gebruik die op pagina 146 of creëer jouw eigen profielen). Schrijf elk profiel op een stuk papier (ongeveer A5-formaat) en bereid stukken plakband voor om de papieren op de rug van de deelnemers te kleven. Fotokopieer de definitie van haatspraak van de Raad van Europa voor elke deelnemer. Je zal voldoende ruimte nodig hebben voor de deelnemers om rond te lopen.

INSTRUCTIES

DEEL I. OP HET FORUM (15 MINUTEN)

- Vraag de deelnemers om zich in te beelden dat ze zich op een internetforum over voetbal (of ijshockey of een andere sport) bevinden. Leg uit dat iedereen een nieuw "profiel" zal krijgen en zij die persoon moeten vertegenwoordigen. Niemand zal echter weten wat er in hun eigen profiel staat!
- Zeg tegen de deelnemers dat de activiteit erin zal bestaan dat de deelnemers zichzelf voorstellen en anderen begroeten. De discussies moeten kort zijn: de deelnemers moeten zoveel mogelijk andere bezoekers op het forum groeten in de beschikbare tijd.

- Leg uit dat de activiteit bedoeld is om op zoek te gaan naar gangbare opvattingen en vooroordelen over verschillende groepen in de samenleving. Wanneer ze anderen ontmoeten, moeten de deelnemers nadenken over wat mensen (online) *zouden kunnen* zeggen tegen iemand met hun identiteit, bijvoorbeeld tegen een persoon met een handicap in een sportclub, een zwarte Afrikaan, een oudere vrouw, enz. De deelnemers moeten niet noodzakelijk met anderen omgaan zoals ze in hun echte identiteit zouden doen, maar moeten nadenken over het soort meningen die online bestaan en proberen die te vertegenwoordigen. Gemene opmerkingen zijn toegelaten: niemand zal achteraf verantwoordelijk worden gehouden voor een opmerking die ze tijdens de activiteit hebben gemaakt.
- Kleef een identiteit op de rug van elke deelnemer zonder die aan hen te tonen. Geef iedereen een stuk papier en een potlood om de woorden te noteren die anderen gebruiken met betrekking tot hun identiteit.
- Nodig hen nu uit om in de kamer rond te wandelen. Geef hen 10 minuten om mensen te ontmoeten en te begroeten. Vraag de deelnemers terwijl ze rondwandelen om enkele van de woorden te noteren die anderen gebruiken wanneer ze hen begroeten. Vraag de deelnemers na 10 minuten om te stoppen, neem de identiteit af die ze hadden gekregen en begin met de debriefing.

DEBRIEFING (20 MINUTEN)

Zorg ervoor dat de deelnemers niet meer in hun rol zitten alvorens met de debriefing te beginnen: begin met iedereen te vragen om hun echte naam te geven en iets over zichzelf te vertellen. Gebruik daarna enkele van de volgende vragen.

- Is er iemand in geslaagd om enkele aspecten van zijn of haar profiel te raden? Vraag hen om redenen op te geven en een paar woorden op te sommen die gebruikt werden om hen te begroeten.
- Vond iemand de activiteit leuk? Vond iemand het niet leuk? Waarom?
- Nodig de deelnemers uit om naar hun eigen profiel te kijken.
- Was er iemand verbaasd door sommige van de woorden die werden gebruikt om hen te begroeten?
- Vind je dat de profielen "realistisch" waren? Zouden mensen dit soort informatie op een publiek profiel plaatsen?
- Hoe gemakkelijk was het om gemene dingen te zeggen tegen anderen? Was het gemakkelijker om gemene dingen te vinden voor bepaalde profielen?
- Denk je dat het gemakkelijker zou geweest zijn om gemene dingen te zeggen als je online was geweest, met andere woorden, als de "persoon" niet tegenover je had gestaan? Waarom zou dit een verschil kunnen uitmaken?

DEEL II. RICHTLIJNEN VASTLEGGEN (25 MINUTEN)

- Vertel de deelnemers over de campagne van de Raad van Europa tegen online haatspraak en geef hen de onderstaande definitie van haatspraak.

Haatspraak omvat alle uitdrukkingen die rassenhaat, vreemdelingenhaat, antisemitisme en andere vormen van haat gebaseerd op intolerantie verspreiden, uitlokken, promoten of rechtvaardigen, zoals intolerantie die wordt uitgedrukt door agressief nationalisme en ethnocentrisme, discriminatie en vijandigheid tegenover minderheden, migranten en mensen met een migrantenachtergrond.

(Comité van Ministers, Raad van Europa)

2. Vraag een paar meningen over de volgende vragen en leg uit dat die verder zullen worden besproken in groepen:
  - Denk je dat haatspraak zou moeten worden toegelaten online?
  - Waarom posten mensen haatspraak over anderen?
  - Wat kan *jij* voorstellen als een manier om je eigen posts op te volgen, zodat ze niet beledigend zijn voor anderen?
3. Leg uit dat de deelnemers in groepjes (4-5 mensen) zullen werken om een aantal richtlijnen voor online activiteit vast te leggen. Geef hen ongeveer 10 minuten voor die opdracht en breng de groepen daarna bijeen om de verschillende voorstellen te bespreken.

DEBRIEFING

- Hebben jullie opmerkingen over de verschillende voorstellen? Hebben de deelnemers aan zaken gedacht die jullie misschien vergeten waren?
- Denken jullie dat het mogelijk zou zijn om jullie richtlijnen na te leven?

TIPS VOOR FACILITATOREN

- De keuze van de identiteiten is belangrijk in deze oefening: je kan misschien de namen of sommige van de profielen aanpassen zodat ze beter bij jouw groep passen. Zorg ervoor dat wanneer je profielen toekent aan de deelnemers, je niemand een profiel geeft dat dicht aanleunt bij hun echte identiteit.
- Je kan de deelnemers misschien hun naam zeggen wanneer je hen de profielen geeft. Geef hen geen andere informatie en vraag hen om niet aan de andere deelnemers te vragen om hen te zeggen wat er op hun profiel geschreven staat.
- Wanneer je de deelnemers voor het forum brieft, moedig hen dan aan om een aantal positieve of neutrale begroetingen te combineren met een aantal negatieve. Zeg hen dat de opmerkingen enkel uitgelokt mogen worden door wat er op het profiel geschreven staat en niet door wat zij over de echte persoon weten. Het kan nuttig zijn om een paar voorbeelden te geven vooraleer je de activiteit start, bijvoorbeeld:
  - “Hallo, sportieveling!”
  - “Sorry, dit is niet voor mensen zoals jij!”
  - “Hey, alien, wat doe jij hier?”
- Zorg er na de activiteit voor dat er niemand gekwetst of beledigd is in hun “echte” identiteit door wat er tegen hen werd gezegd tijdens de activiteit. Het kan belangrijk zijn om enkele van de negatieve opmerkingen meteen te behandelen: bijvoorbeeld door aan diegenen die beledigende begroetingen hebben gebruikt te vragen of ze dit echt denken over de persoon in kwestie.
- Het kan nuttig zijn om enkele tafels in de kamer te plaatsen voor het geval de deelnemers het moeilijk vinden om notities te maken terwijl ze rondlopen. Als alternatief zou je een aantal waarnemers kunnen aanstellen die niet deelnemen aan de activiteit, maar noteren wat de deelnemers zeggen (en de reacties van de deelnemers daarop).
- Wanneer de groepen hun richtlijnen hebben opgesteld, zouden die in de kamer kunnen worden geplaatst zodat de anderen kunnen rondwandelen en ze kunnen bekijken.

VARIANTEN

De activiteit zou uitgevoerd kunnen worden als een schrijfactiviteit. Je zou 3 of 4 kopieën van de profielen op pagina 146 moeten maken en ze in kaarten versnijden. Geef de mensen eerst hun eigen profiel (op hun rug) en daarna 3 of 4 willekeurige kaarten. Ze moeten hun begroetingen op de achterkant van elke kaart schrijven. De kaarten zullen dan overhandigd worden aan de persoon met dat profiel.

Die methode zal een nauwkeuriger afspiegeling zijn van de relatieve anonimiteit die mensen online genieten, maar zal iets langer duren.

IDEEËN VOOR ACTIE

De deelnemers zouden kunnen voortwerken aan de richtlijnen en één enkel stel richtlijnen ontwikkelen voor de hele groep. Je zou op een later tijdstip kunnen terugkomen op die richtlijnen en de mensen vragen hoe ze erin geslaagd zijn om ze na te leven. Je kan de richtlijnen delen op de website van de *No Hate Speech Movement*. Je kan ze ook online bespreken met andere jongeren op de pagina ‘JOIN THE DISCUSSION FORUM’ van de campagne, www.nohatespeechmovement.org. Als je gemerkt hebt dat er sterke vooroordelen bestaan over bepaalde groepen, kan je dit misschien aanpakken door meer gerichte activiteiten. Neem een kijkje in het *Education Pack* en *Compass* om activiteiten te vinden die vooroordelen en discriminatie bestrijden. Meer informatie is beschikbaar op www.coe.int/compass.

HAND-OUTS

Alla (V)

Leeftijd: 19

Lesbisch

Pierre (M)

Leeftijd: 9

Houdt van online gamen

Miguel (M)

Leeftijd: 16

**Nationale wiskunde-
kampioen**

Stephen (M)

Leeftijd: 33

Voetbalcoach

Hugo (M)

Leeftijd: 21

Uit Venezuela

Chris (M)

Leeftijd: 43

Parkeerwachter

Dafne (V)

Leeftijd: 65

Heeft haar eigen zaak

Amlin (M)

Leeftijd: 27

Uit Somalia

Sonia (V)

Leeftijd: 33

Werkloos

Hanzi (M)

Leeftijd 23

Roma

Slava (M)

Leeftijd: 26

Kapper

Lisa (V)

Leeftijd: 30

Kok

Rebecca (V)

Leeftijd: 28

Heeft een leerstoornis

Johann (M)

Leeftijd: 31

Jehovah's getuige

Steffi (V)

Leeftijd: 12

Doof

Liana (V)

Leeftijd: 13

**Speelt bij het voetbal-
team van de school**

Ricardo (M)

Leeftijd: 72

Homo

Sam (M)

Leeftijd: 21

**Professionele tennis-
speler**

David (M)

Leeftijd: 26

**Oorlogsveteraan (met
een handicap)**

Leon (M)

Leeftijd: 29

**Imam ("priester" voor
moslims)**

Joe (M)

Leeftijd: 37

**Werkt voor een liefdadig-
heidsinstelling**

HOOFDSTUK 5

ACHTERGRONDINFORMATIE

5.1 Online haatspraak	148
5.2 Mensenrechten	155
5.3 Vrijheid van meningsuiting	160
5.4 Racisme en discriminatie	166
5.5 Persoonlijke levenssfeer en veiligheid	171
5.6 Democratie en participatie	174
5.7 Campagnestrategieën	179
5.8 Internetgeletterdheid	182
5.9 Cyberpesten	191
5.10 De Raad van Europa en online haatspraak	195

5.1 ONLINE HAATSPRAAK

(...) de term “haatspraak” omvat alle uitdrukkingsvormen die rassenhaat, vreemdelingenhaat, antisemitisme en andere vormen van haat gebaseerd op intolerantie verspreiden, uitlokken, promoten of rechtvaardigen, zoals intolerantie die wordt uitgedrukt door agressief nationalisme en ethnocentrisme, discriminatie en vijandigheid tegenover minderheden, migranten en mensen met een migrantenachtergrond.

Raad van Europa, Comité van Ministers, Aanbeveling nr. (97) 20

HAATSPRAAK DEFINIËREN

Haatspraak is zelden een zaak van zwart en wit, ja of nee. De meningen verschillen zowel over hoe het moet worden geclassificeerd als over wat we eraan moeten doen. Dit verschil in mening komt deels doordat die zaken door de meeste mensen als gerelateerd worden beschouwd: wanneer iets als haatspraak wordt geclassificeerd, lijkt er actie te moeten worden ondernomen. Anders veronderstellen we dat het aanvaardbaar is, of op zijn minst, dat het getolereerd moet worden. Dit betekent dat de definitie die we gebruiken ons ook lijkt te zeggen wanneer we actie moeten ondernemen.

Sommige mensen aarzelen om “op te treden” tegen haatspraak omdat ze dit zien als een onaanvaardbare beperking van de vrijheid van meningsuiting. Daarom gebruiken ze de term “haatspraak” enkel om te verwijzen naar de ergste gevallen, bijvoorbeeld wanneer dit een directe bedreiging vormt voor iemands leven of veiligheid.

Deze gids is gebaseerd op de definitie van de Raad van Europa die haatspraak in een veel ruimer perspectief ziet. De aanpak die in deze pagina’s wordt gekozen deelt de opvatting dat er “iets moet worden gedaan” aan alles wat onder die definitie valt. Het is echter belangrijk om te onthouden dat “iets doen” niet noodzakelijk een beperking of verbod op de meningsuiting inhoudt: er zijn ook andere manieren waarop we kunnen reageren! De achtergrondinformatie over campagnestrategieën behandelt die kwestie in meer detail.

Het laatste onderdeel van dit hoofdstuk behandelt manieren om gevallen van haatspraak te classificeren en te beoordelen. Hieraan voorafgaand wordt echter de vraag gesteld of en waarom online haatspraak moet worden aangepakt. Sommige mensen zijn van mening dat “het internet vanzelf wel op zijn pootjes zal terechtkomen” en dat we de vrijheid van meningsuiting moeten respecteren, tenminste op dit gebied!

De definitie van haatspraak van de Raad van Europa omvat “alle uitdrukkingsvormen”, i.e. niet enkel woorden, maar ook beelden, video’s of andere vormen van online activiteit. Cyberhaat is bijgevolg ook haatspraak.

WAAROM MOET ONLINE HAATSPRAAK WORDEN AANGEPAKT?

HAATSPRAAK KWETST

Woorden kwetsen, en haat kwetst! Haatspraak is een ernstig probleem en kan een schending zijn van de mensenrechten. Online haatspraak is even ernstig als de offline vorm, maar is vaak moeilijker vast te stellen en te bestrijden.

ACTIES WORDEN GEVOED DOOR ATTITUDES

Haatspraak is gevaarlijk, niet enkel omdat het schadelijk is op zich, maar ook omdat het kan leiden tot ernstigere schendingen van de mensenrechten, waaronder fysiek geweld. Als dit ongecontroleerd blijft, zal de haatspraak terugvloeien naar de offline wereld en aanleiding geven tot verdere raciale spanningen en andere vormen van discriminatie en beledigingen. Het feit dat haat zich snel kan verspreiden in de virtuele wereld vergroot de mogelijke schade die dit kan berokkenen.

ONLINE HAATSPRAAK OMVAT MEER DAN ENKEL “WOORDEN”

Het internet laat ons toe om snel te communiceren en op veel verschillende manieren, zoals bijvoorbeeld via sociale media en online spelletjes, en heel vaak ook anoniem. Online haat kan uitgedrukt worden door middel van video’s en foto’s en ook in de meer vertrouwde “tekstvorm”. De visuele of multimediaforums kunnen vaak een grotere impact hebben op bewust en onbewust gedrag.

Op hoeveel verschillende manieren kunnen mensen online “haten”? Een lied, een video, een tweet, een cartoon, een gemanipuleerd beeld...

HAAT IS GERICHT TEGEN ZOWEL INDIVIDUËN ALS GROEPEN

Online haat kan gericht zijn tegen groepen en de doelwitten zijn meestal die groepen die al op een of andere manier kwetsbaar zijn, zoals asielzoekers, religieuze minderheden of mensen met een handicap. Ook individuen worden steeds vaker het doelwit van online haat. Dit heeft soms fatale gevolgen, zoals bij cyberpesten, dat in een aantal gemelde gevallen tot zelfmoord heeft geleid. Haatspraak bedreigt ook de veiligheid en het zelfvertrouwen van iedereen die zich identificeert met het doelwit van haatspraak.

Heb jij online dingen gezegd die je in eigen persoon nooit zou zeggen? Zou je dit misschien doen als je dacht dat je niet zou kunnen worden geïdentificeerd?

HET INTERNET LAAT ZICH NIET MAKKELIJK CONTROLEREN

Online haatspraak wordt meer getolereerd dan offline haatspraak en is minder onderhevig aan controle. Het is online ook eenvoudiger (en minder riskant) voor “haters” om beledigende taal te gebruiken dan offline, niet in het minst omdat de mensen zich vaak achter een masker van anonimiteit kunnen verschuilen.

ONLINE HAATSPRAAK IS DIEP GEWORTELD

De attitudes en sociale spanningen die aanleiding geven tot online haatspraak liggen diep geworteld in de samenleving en zijn meestal dezelfde als die attitudes en spanningen die resulteren in offline haatspraak. Door online haat aan te pakken proberen we ook de gevallen van offline haat te verminderen.

HET INTERNET IS GEEN EILAND

Online activiteit is een enorm, en groeiend, aspect van de moderne samenleving, maar mag niet gezien worden als een domein waar de normale regels van het menselijke gedrag niet moeten gelden. Het virtuele bestaan van mensen is sterk verbonden met hun "echte" bestaan. Die twee werelden in ons leven staan niet los van elkaar: de virtuele wereld is nu eenmaal een belangrijk onderdeel geworden van de "echte" wereld. Online haatspraak heeft vaak gevolgen in het alledaagse leven: de mensen, de gevoelens, de ervaringen en de dynamiek zijn dezelfde, online en offline.

HET INTERNET IS NOG RELATIEF NIEUW!

We hebben in heel wat opzichten minder inzicht in de virtuele wereld dan in de niet-virtuele wereld. En wat belangrijk is: dit is ook het geval voor de wet- en regelgeving die betrekking heeft op wat over het algemeen beschouwd wordt als aanvaardbaar of onaanvaardbaar. Online activiteit moet door hetzelfde prisma bekeken worden van algemene waarden die ons leiden in onze offline activiteiten. Ze moet ook onderhevig zijn aan dezelfde wetgeving en moet vooral geregeld worden door de bestaande wetgeving inzake mensenrechten.

HET INTERNET KAN BETER ZIJN!

Het internet is niet meer en niet minder dan wat de mens ervan maakt. Net zoals in de echte samenleving zullen bepaalde gedragingen die "aanvaardbaar" en dus de norm worden waarschijnlijk overheersen. We hebben een visie nodig over welke vormen van online gedrag we graag aanvaard willen zien. Meer nog, we moeten ervoor zorgen dat die vormen geaccepteerd worden in plaats van andere vormen. Dat wil zeggen dat we als burgers en jongeren van alle leeftijden interesse moeten tonen in hoe het internet beheerd wordt en waarom sommige zaken toegelaten zijn en andere niet.

Sommige forums of websites hebben hun eigen "cultuur". Hoe kunnen jongeren helpen om hun eigen gewenste "internetcultuur" te creëren?

DE MYTHEN VAN ANONIMITEIT EN STRAFFELOOSHEID

Online haatspraak wordt verspreid en versterkt door de verwoestende gevolgen ervan voor mensen te onderschatten en door twee mythen over online sociale interactie, nl. straffeloosheid en anonimiteit. Alles wat online gedaan wordt kan uiteindelijk naar de auteur of de uitvoerder ervan worden teruggevoerd. Het hangt af van hoever wetshandhavinginstanties bereid zijn te gaan. De indruk dat iemand haatspraak kan posten of herposten zonder een spoor na te laten, maakt het echter gemakkelijker om haatspraak te uiten dan wanneer de dader weet dat zijn naam voor iedereen toegankelijk zal zijn. Naast de anonimiteit is er een gevoel van straffeloosheid: de uitvoerders van haatspraak kunnen zich ervan bewust zijn dat hun acties illegaal, onrechtvaardig of immoreel zijn, maar ze zijn ervan overtuigd dat er hen niks zal overkomen. Straffeloosheid is eveneens een mythe, omdat haatspraak in veel lidstaten inderdaad aanleiding kan geven tot vervolging.

Deze twee mythen van anonimiteit en straffeloosheid moeten worden aangepakt en ontkracht.

HAATSPRAAK CLASSIFICEREN

ERGE HAAT, ERGERE HAAT

Elk antwoord op haatspraak moet erkennen dat "haat" binnen een spectrum valt: hoewel alle uitingen van haat tot op zekere hoogte erg kunnen zijn, kan het ene geval nog altijd *erger* zijn dan het andere. Het kan bijvoorbeeld aanstootgevend zijn, invloed hebben op een groter aantal mensen, opruiender zijn, potentieel schadelijker zijn, enz. Elke poging om een antwoord te bieden op haatspraak moet hier rekening mee houden, omdat de verschillen in de mate van haat die wordt geuit een verschil zullen maken voor ons antwoord. Een passend antwoord op haatspraak zal de vrijheid van meningsuiting niet al te zeer beperken, maar zal de schade die ze veroorzaakt (of waarschijnlijk zal veroorzaken) erkennen en proberen aan te pakken. De onderstaande lijst geeft enkele nuttige tips om rekening mee te houden bij het beoordelen van individuele gevallen.

DE INHOUD EN DE TOON VAN DE UITLATING

Sommige uitingen van haat zijn extremer, gebruiken meer beledigende taal en roepen zelfs op tot actie door anderen. Aan het andere einde van het spectrum vinden we lichte beledigingen of brede veralgemeningen die bepaalde groepen of individuen in een slecht (en misschien verkeerd) daglicht stellen.

Meer informatie over vrijheid van meningsuiting, en de rechtmatige beperking ervan, is terug te vinden op pagina 160.

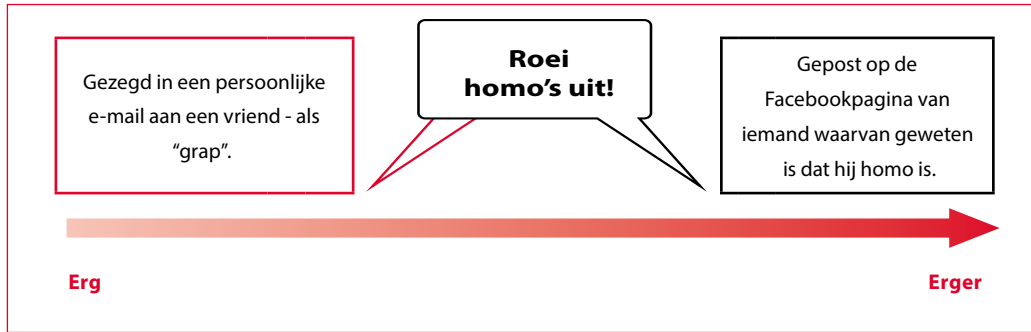
Een *voorlopige* classificatie die enkel gebaseerd is op inhoud en toon zou de volgende uitlatingen kunnen ordenen van erg naar erger:

In de praktijk is het heel moeilijk om de inhoud of toon van de algemene context te isoleren. Een overweging van andere factoren (zie hieronder) zou de manier waarop die uitspraken gerangschikt zijn kunnen veranderen. De impact van de uitspraak over immigranten zou bijvoorbeeld veel schadelijker kunnen zijn, net omdat ze meer berekende taal gebruikt.

DE INTENTIE VAN DE PERSOON DIE DE UITSPRAAK DOET

Mensen zeggen dingen, vooral online, zonder een goed afweging te maken. We schofferen vaak zonder het te willen en hebben er daarna spijt van en trekken onze woorden misschien zelfs weer in. In de volgende twee voorbeelden zijn beide uitspraken intolerant en gemeen, maar een ervan wordt uitgesproken met de intentie om te kwetsen. De twee gevallen vereisen op zijn minst een verschillende aanpak.

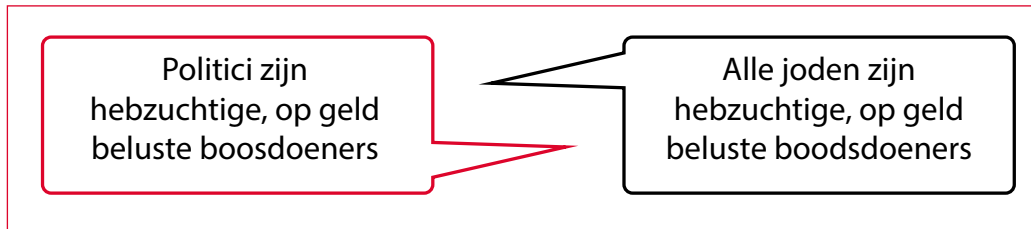

HET DOELWIT OF POTENTIELE DOELWIT

Sommige groepen of individuen kunnen kwetsbaarder zijn voor bepaalde kritiek dan anderen. Dat komt misschien door de manier waarop ze algemeen bekeken worden door de samenleving, de manier waarop ze worden voorgesteld door de media of misschien omdat ze door hun eigen omstandigheden minder in staat zijn om zich te verdedigen. Laster tegen moslims zal waarschijnlijk veel schadelijker zijn in een land waar de overgrote meerderheid niet-moslim is, terwijl christenen zich misschien meer bedreigd voelen wanneer zij in de minderheid zijn. Kinderen worden gezien als personen die bepaalde aandacht en bescherming nodig hebben in bijna elke samenleving.

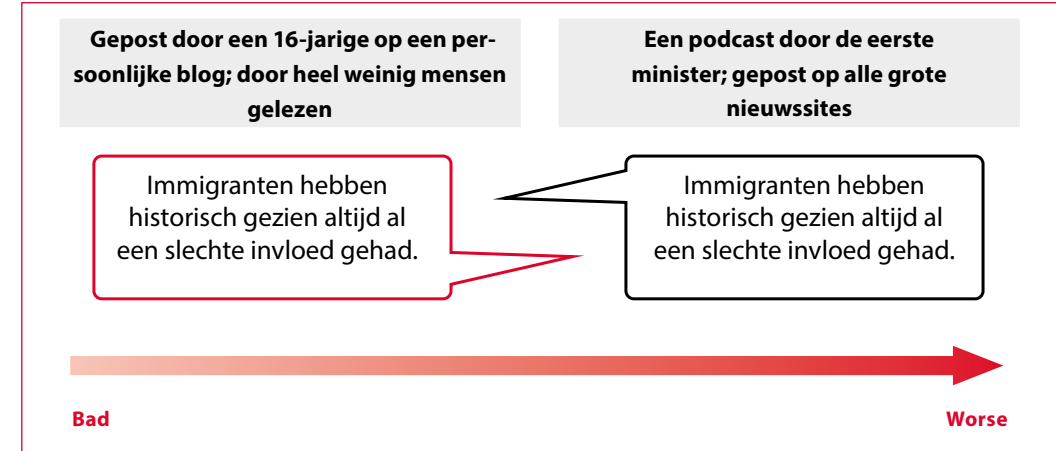
De groepen die het vaakst het doelwit zijn van haatspraak worden geïdentificeerd in de definitie die aan het begin van dit onderdeel is gegeven. *Iedereen* kan echter een doelwit zijn van haatspraak, ook al vallen ze niet onder een van de opgesomde vormen van intolerantie.

Het volgende voorbeeld illustreert hoe eenzelfde uitspraak die gedaan wordt tegenover verschillende groepen een heel verschillende impact kan hebben. Het tweede voorbeeld zal waarschijnlijk veel schadelijker zijn.

DE CONTEXT

De context van een bepaalde uitspraak omvat de historische en culturele omstandigheden die een uiting van haat omringen. Dit kan ook andere factoren inhouden, zoals het medium en de groep die geïsoleerd wordt, bestaande spanningen of vooroordelen, de "autoriteit" van de persoon die de uitspraak heeft gedaan, enz.

DE IMPACT OF POTENTIËLE IMPACT

De eigenlijke of potentiële impact op individuen, groepen of de hele samenleving is een van de belangrijkste beschouwingen bij de beoordeling van een uiting van haat en het afwegen van ons antwoord. Hoe een persoon of groep eigenlijk getroffen is, is vaak belangrijker dan hoe buitenstaanders vinden dat ze *zouden moeten* getroffen zijn. Bijvoorbeeld, wanneer een kind het heel lastig heeft door opmerkingen die anderen zogezegd op een "vriendelijke" manier maken, zal de echte pijn waarschijnlijk belangrijker zijn door die anderen gewoonweg toe te laten om "hun mening te uiten".

HAAT, CYBERHAAT EN INTERNATIONALE WETGEVING

Hoewel de klemtoon in deze gids niet noodzakelijk ligt op het gebruik van rechtsmiddelen, is het de moeite waard enkele van de wettelijke verboden op haatspraak te vermelden die ook gelden in een virtuele wereld.

- Artikel 20 van het **Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten** stelt: "Het propageren van op nationaliteit, ras of godsdienst gebaseerde haatgevoelens die aanzetten tot discriminatie, vijandigheid of geweld, is bij de wet verboden".
- Artikel 4 van het **Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Rassendiscriminatie** verklaart alle propaganda-activiteiten die rassendiscriminatie in de hand werken en daartoe aanzetten onwettig.
- Artikel 10 van het **Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens** beschermt de vrijheid van meningsuiting, maar laat toe dat ze beperkt wordt "voor de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen", alsook voor enkele andere doeleinden. Dit artikel laat de lidstaten toe om bepaalde gevallen van haatspraak in hun eigen land te verbieden.
- Artikel 17 van het Verdrag verbiedt elke daad die wordt verricht "met als doel de rechten of vrijheden [die in dit Verdrag zijn vermeld] teniet te doen (...)". Dit artikel is ook gebruikt om de beperkingen die door de overheid aan bepaalde vormen van haatspraak worden gesteld te legitimeren.

Meer informatie over mensenrechten en mensenrechtenuitvoering is terug te vinden in onderdeel 5.2 over mensenrechten.

Weet jij welke vormen van haatspraak verboden zijn in jouw land?

Een ander relevant internationaal rechtsinstrument van de Raad van Europa is het Verdrag inzake de bestrijding van strafbare feiten verbonden met elektronische netwerken (ook gekend als het Verdrag van Boedapest, 2001). Het bovenstaande verdrag van de Raad van Europa is het enige bindende internationale instrument over dit thema. Het doet dienst als richtlijn voor alle landen die een alomvattende nationale wetgeving tegen cybercriminaliteit ontwikkelen en als kader voor de internationale samenwerking tussen de staten die dit verdrag hebben ondertekend.

Het Aanvullende Protocol bij het Verdrag inzake cybercriminaliteit betreffende het strafbaar stellen van racistische en xenofobe feiten gepleegd met behulp van informaticasystemen (2003) is een optioneel protocol dat kan ondertekend worden door de staten bij het Verdrag. Het definieert "racistisch en xenofob materiaal" als "alle geschreven materiaal, elke afbeelding of elke andere presentatie van ideeën of theorieën, die haat, discriminatie en geweld bepleit, promoot of ertoe aanzet tegen een individu of een groep individuen, op basis van ras, huidskleur, afkomst en nationale of etnische origine alsook godsdienst, wanneer dit gebruikt wordt als voorwendsel voor een van die factoren". Het protocol verlangt van de lidstaten dat ze bepaalde maatregelen nemen om racistische en xenofobe handelingen te verbieden en strafbaar te stellen. Het Comité voor Cybercriminaliteit brengt de vertegenwoordigers van de partijen bij het Verdrag samen voor overleg over de uitvoering van het Verdrag in de lidstaten en de te nemen steunmaatregelen.

In 2014 keurde het Comité van Ministers van de Raad van Europa de *Guide to Human Rights for Internet Users* (Gids over Mensenrechten voor Internetgebruikers) goed (CM/Rec(2014)6). De gids bevat informatie over wat de rechten en vrijheden in de praktijk inhouden in de context van het internet en hoe er beroep kan worden op gedaan en ernaar gehandeld kan worden, alsook welke rechtsmiddelen er beschikbaar zijn. De gids geeft bijvoorbeeld een overzicht van hoe niet-discriminatie en vrijheid van meningsuiting online van toepassing zijn. In Hoofdstuk 5.2 vind je meer informatie over mensenrechten en online mensenrechten. In Hoofdstuk 5.3 lees je meer informatie over hoe de vrijheid van meningsuiting van toepassing is op het internet. De gids vind je online via www.coe.int/en/web/internet-users-rights/guide.

5.2 MENSENRECHTEN

Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren.

Artikel 1, Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

De mensenrechten zijn op een aantal manieren relevant voor haatspraak. Vanuit een wettelijk standpunt kunnen bepaalde mensenrechten betrokken zijn zowel door bepaalde gevallen van haatspraak als door pogingen om dit te verbieden of te beperken. Vanuit het standpunt van attitudes of waarden vloeit bijna alle haatspraak voort uit attitudes die racistisch of discriminerend zijn, en beide zijn mensenrechtenkwesties. Vanuit het standpunt van onderwijs, in de ruimste betekenis, bieden de mensenrechten een van de meest doeltreffende kaders om online haatspraak te begrijpen en aan te pakken.

Dit onderdeel bevat basisinformatie over de mensenrechtenbeginselen, de wetgeving inzake mensenrechten en hoe mensenrechten van toepassing zijn op online haatspraak. Enkele van de specifieke rechten die het meest relevant zijn voor online haatspraak worden behandeld in andere onderdelen.

WAT ZIJN MENSENRECHTEN?

Belangrijkste feiten

- De mensenrechten zijn internationaal overeengekomen normen die gebaseerd zijn op een aantal universele waarden die goedgekeurd zijn door alle regeringen ter wereld.
- De mensenrechten zijn gebaseerd op de idee dat alle mensen respect verdienen en dat niemand in die mate zou mogen lijden dat ze zich *minder dan menselijk* voelen. Alle mensen zijn *gelijkwaardig* in dit opzicht: hun *waardigheid* moet beschouwd worden als een fundamentele waarde.
- De mensenrechten liggen vervat in *internationale wetgeving* die verplichtingen oplegt aan overheden over de hele wereld. Het is de taak van de overheid om erop toe te zien dat de basisbehoeften van elk individu vervuld worden, waaronder de noodzaak aan persoonlijke waardigheid.
- De mensenrechten geven geen garantie op een leven vol luxe zonder leed of pijn. Ze bieden een referentiepunt aan, een aantal *minimumnormen* die bepalen wat mensen nodig hebben om een waardig leven te leiden.
- De meeste mensenrechten kunnen onder bepaalde omstandigheden *beperkt* worden, wanneer dit noodzakelijk is om de rechten van anderen te beschermen of voor de hele samenleving. Andere mensenrechten, zoals bijvoorbeeld het recht op leven en het recht op vrijwaring van onmenselijke of vernederende behandeling, kunnen nooit worden beperkt.

MENSENRECHTEN EN DE WET

De mensenrechten zijn geïntegreerd in verschillende rechtsstelsels die verplichtingen opleggen aan overheden op een aantal niveaus. Belangrijke mensenrechteninstrumenten, en enkele van de rechten waarover ze handelen, vind je terug in het diagram op pagina 157.

MENSENRECHTEN OP INTERNATIONAAL NIVEAU

De **Verenigde Naties (VN)** hebben een aantal mensenrechtenverdragen ontwikkeld die bepalen welke verplichtingen overheden hebben ten opzichte van individuen. De belangrijkste zijn:

- De **Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de VN (UVRM)**. De UVRM werd opgesteld in 1948, onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog. Ze is goedgekeurd door alle regeringen ter wereld en zet de basisrechten en fundamentele beginselen uiteen die voorkomen in elk mensenrechtenverdrag dat erop volgt.
- Het **Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten** werd goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de VN in 1966. Het breidt de rechten uit die in de UVRM vervat liggen, zoals het diagram op pagina 157 aantoont.
- Het **Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten** werd goedgekeurd door de Algemene Vergadering op hetzelfde moment als het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten. Het omvat de resterende rechten in de UVRM.

Alle Europese overheden zijn overeengekomen om de rechten die vervat liggen in het Internationaal Statuut van de Rechten van de Mens te respecteren, te beschermen en te vervullen. Ze hebben zich ook aangesloten bij verschillende andere internationale mensenrechtenverdragen, waaronder het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

OP REGIONAAL NIVEAU

Het Europese mensenrechtenkader werd gecreëerd en wordt opgevolgd door de Raad van Europa en, in mindere mate, door de Europese Unie.

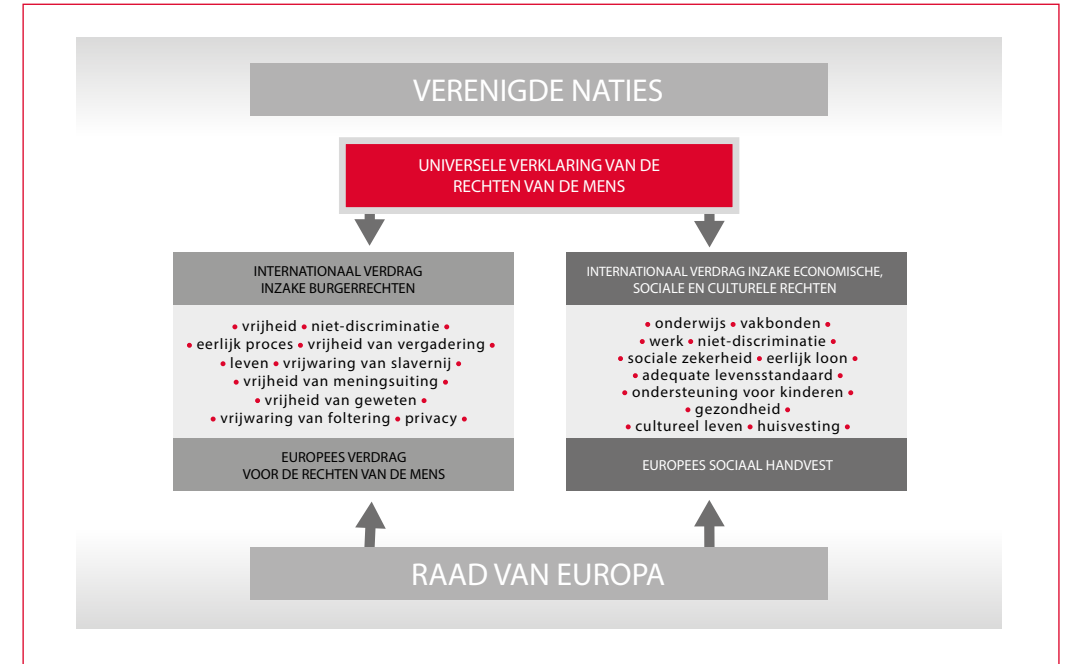
De twee belangrijkste verdragen op Europees niveau delen de rechten in de UVRM op eenzelfde manier op als de twee bovenvermelde Internationale Verdragen, hoewel die verdragen van de Raad van Europa eerder werden goedgekeurd.

- Het **Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens** werd goedgekeurd in 1953 en bevat ongeveer dezelfde rechten als het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens werd opgericht in 1959 om toe te zien op de naleving van het Verdrag door de lidstaten van de Raad van Europa.
- Het **Europees Sociaal Handvest** werd goedgekeurd in 1961 en bevat bijna dezelfde rechten als het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten. Het toezicht op die rechten gebeurt door het Europees Comité voor Sociale Rechten dat de rapporten onderzoekt die door de overheden (en soms andere actoren, zoals vakbonden en andere ngo's) worden ingediend.

OP NATIONAAL NIVEAU

Heel wat landen hebben ook in hun nationale wetgeving een bescherming van de mensenrechten ingebouwd. Waar dit het geval is kunnen mogelijke schendingen van de mensenrechten gehoord worden in nationale rechtbanken.

WELKE RECHTEN HEBBEN WE?

MENSENRECHTEN EN HAATSPRAAK

De mensenrechten zijn op een aantal verschillende niveaus relevant voor haatspraak:

ONDERLIGGENDE OORZAKEN

Haatspraak wordt gevoed door negatieve stereotypen volgens dewelke bepaalde groepen of individuen minderwaardig en anders zijn en minder respect verdienen. Vanuit het oogpunt van de mensenrechten zijn mensen *gelijkwaardig* op het vlak van mensenrechten en hebben ze evenveel recht op respect. Niet-discriminatie is een fundamenteel beginsel. Het ontwikkelen van respect voor de mensenrechten is een manier om ervoor te zorgen dat de attitudes die haatspraak voeden niet kunnen gedijen.

ONMIDDELLIJKE IMPACT

De ergste uitingen van haatspraak zijn op zich een vorm van discriminatie en een schending van de mensenrechten. Haatspraak vervreemdt, marginaliseert en ondermijnt de persoonlijke waardigheid, meestal van diegenen die in andere opzichten al kwetsbaar zijn. Wanneer het doelwit van haatspraak geïndividualiseerd wordt, bijvoorbeeld in gevallen van cyberpesten, kan haatspraak ook een inbreuk vormen op het recht op privéleven en kan dit zelfs als een onmenselijke en ontterende behandeling beschouwd worden. Haatspraak ondermijnt echter ook het vertrouwen, de waardigheid en de veiligheid van *iedereen* die tot een van de groepen behoort die het doelwit vormen van haatspraak.

DE GEVOLGEN VAN HAATSPRAAK

Wanneer haatspraak ongemoeid gelaten wordt, leidt dit tot verdere schendingen van de mensenrechten:

negatieve stereotypen worden verspreid in de samenleving, groepen worden in toenemende mate gemarginaliseerd en geïsoleerd, conflicten en tweestrijd nemen toe en er vinden meer beledigingen en bedreigingen plaats doordat nieuwe grenzen worden afgetast. In het ergste geval begint een gewone “uiting” zich te vertalen in fysiek geweld. Haatspraak kan leiden tot haatmisdrijven waarbij de mensenrechten inzake persoonlijke veiligheid en beveiliging betrokken zijn. Haatmisdrijven, zoals genocide, gaan altijd vergezeld van haatspraak. Niet alle haatspraak resulteert in haatmisdrijven, maar haatmisdrijven gaan altijd gepaard met haatspraak.

VRIJHEID VAN MENINGSUITING?

Maatregelen die genomen worden om haatspraak te bestrijden, kunnen ook bepaalde mensenrechten betrekken, want vrijheid van meningsuiting is een fundamenteel mensenrecht, net zoals het recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst. Zij die beschuldigd worden van het aanzetten tot “haat” beroepen zich vaak op *die* rechten.

Een goed begrip van de mensenrechten kan helpen om dit duidelijke conflict op te lossen. Een van de belangrijkste uitdagingen in de strijd tegen haatspraak is de beste balans te kunnen bereiken tussen het toelaten van vrije meningsuiting en het beschermen van andere rechten die betrokken kunnen zijn door de meer gewelddadige vormen van haatspraak.

MENSENRECHTEN GEBRUIKEN OM HAATSpraak AAN TE PAKKEN

Mensenrechteneducatie is een krachtig instrument om online haatspraak aan te pakken door de kennis, vaardigheden en attitudes van jongeren te ontwikkelen om haatspraak aan te pakken. Een mensenrechtenaanpak helpt niet alleen om empathie en respect voor anderen te ontwikkelen, maar moedigt ook actieve participatie en een gevoel van individuele kracht aan.

Meer informatie over de mensenrechten lees je in Hoofdstuk 4 van *Compass*: www.coe.int/compass

MENSENRECHTEN EN HET INTERNET

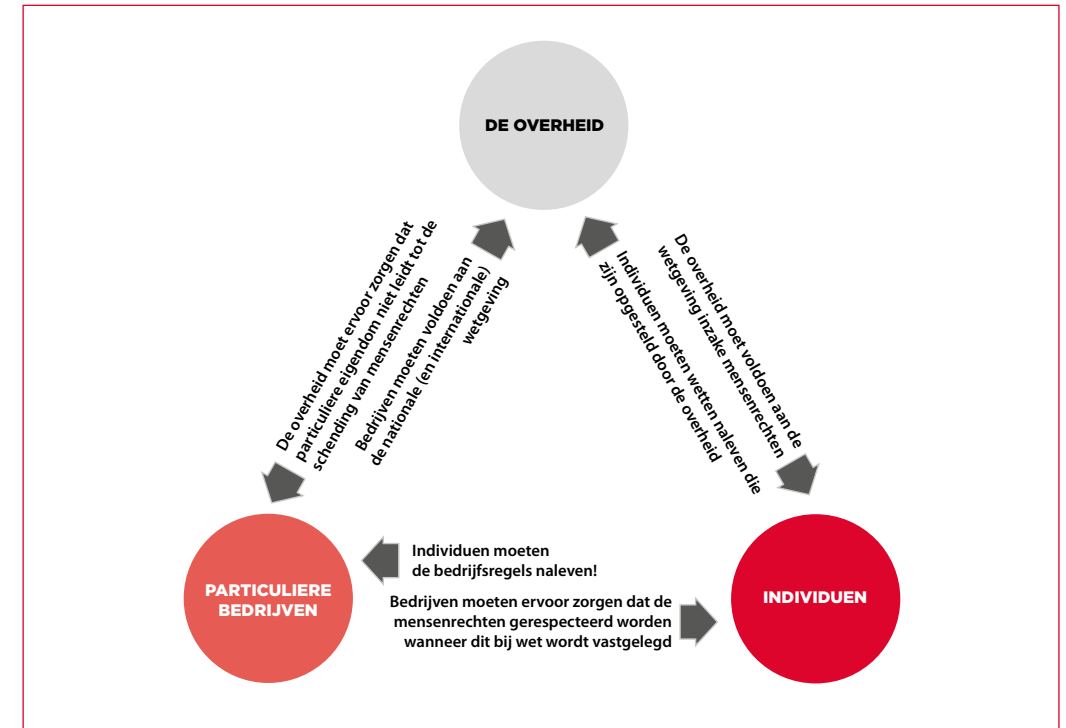
BELANGRIJKE FEITEN

- Mensenrechten en de bescherming ervan zijn altijd belangrijker dan de regels en voorschriften die door particuliere bedrijven worden vastgelegd.
- Bij de uitoefening van mensenrechten op het internet moet iedereen beschermd worden tegen onwettige inmenging of pesterijen.
- Iedereen van wie de rechten en vrijheden geschonden worden op het internet heeft het recht om hulp en steun te zoeken. Het internet is voor het grootste deel “in handen van” en wordt gecontroleerd door particuliere bedrijven. Dit maakt de bescherming van de mensenrechten ingewikkelder, omdat mensenrechten in feite “regels voor overheden” zijn en niet voor particuliere bedrijven. Wanneer een winkelcentrum of privé-nachtclub mensen wil verbieden om jeans te dragen, te protesteren of informatie te verspreiden over een ander bedrijf, wat allemaal vormen van “meningsuiting” zijn, kan je je niet beroepen op de vrijheid van meningsuiting en hen voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dagen! Zo kunnen particuliere bedrijven meestal ook de regels bepalen waaraan mensen zich moeten houden wanneer ze delen van het internet gebruiken die hun eigendom zijn. Wanneer mensen het niet eens zijn met de regels, kunnen ze klacht indienen, maar de ultieme sanctie is om gewoonweg geen gebruik te maken van de dienst.

Dit betekent echter niet dat die delen van de wereld die eigendom zijn van particuliere bedrijven, zoals het internet, niet geregeld worden door wetten inzake de mensenrechten! De mensenrechten leggen (minstens) twee verschillende soorten verplichtingen op aan overheden:

1. Ze stellen beperkingen aan wat de overheid *actief* mag doen. Ze mag bijvoorbeeld niet alle afwijkende politieke meningen verbieden, folteren of iemand van zijn vrijheid beroven zonder geldige redenen.

2. Ze verplichten de overheid om positieve maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat de rechten afdoende beschermd worden. Dit kan inhouden dat ze wetten uitvaardigen die discriminatie verbieden, ervoor zorgen dat gewelddaden vervolgd worden (en gestraft) of dat slachtoffers degelijke bescherming krijgen.

Met andere woorden, de overheid moet er ook voor zorgen dat “privé-ruimtes” niet leiden tot schendingen van de mensenrechten. Het aantal juridische zaken die betrekking hebben op schendingen van de mensenrechten op het internet is aan het stijgen.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft in zijn arresten bevestigd dat de staten verplicht zijn om de fundamentele rechten en vrijheden van individuen op het internet te beschermen. Vooral de vrijheid van meningsuiting, de bescherming van kinderen en jongeren, de bescherming van de zeden en de rechten van anderen moeten gevrijwaard worden door racisme, vreemdelingenhaat en andere vormen van discriminatie te bestrijden.

Bovendien vervaagt het onderscheid tussen de particuliere en de publieke ruimte en verdient dit bediscussieerd te worden. Niet alle sites zijn in privéhanden, en zelfs wanneer dit het geval is blijft de kwestie van publieke verantwoordelijkheid relevant. Is een sociaal netwerk dat 500 miljoen mensen samenbrengt een zuiver particuliere onderneming?

Jeugdvertegenwoordigers in de Raad van Europa hebben de *No Hate Speech Movement* ertoe opgeroepen om het internet te claimen als een publieke ruimte met belangen die de belangen van internetbedrijven ver overstijgen.

Denk eraan: Het is niet omdat er relatief weinig “wetten” zijn die de meningsuiting op het internet regelen dat individuen worden aangemoedigd om te zeggen en doen wat ze willen! Het internet zal zich ontwikkelen zoals de gebruikers dat willen. En jongeren moeten evenveel kansen krijgen om dit te beïnvloeden als wie ook!

5.3 VRIJHEID VAN MENINGSUITING

Eenieder heeft recht op vrijheid van mening en meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid om zonder inmenging een mening te koesteren en om door alle middelen en ongeacht grenzen inlichtingen en denkbeelden op te sporen, te ontvangen en door te geven.

Artikel 19, Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

VRIJHEID VAN MENINGSUITING EN HAATSpraak

Vrijheid van meningsuiting is van fundamenteel belang bij om het even welke actie om de mensenrechten te beschermen en haatspraak te bestrijden. Hoewel alle vormen van belediging of haat onaangenaam zijn en vele ervan zelfs racistisch kunnen zijn, moet er bij alle pogingen om uitingen van haat te beperken of te elimineren rekening worden gehouden met de rechten van beide partijen. Dit houdt ook de rechten in van diegenen die de "haat" uiten. Dit kan vreemd lijken, maar respect voor de mensenrechten is bijna altijd een kwestie van een evenwicht te bereiken tussen de *verschillende* aanspraken op rechten. Hoezeer we ook een hekel hebben aan mensen die beledigingen uiten, criminelen of zelfs diegenen die anderen kwetsen met woorden, toch is er een bescherming van de mensenrechten voorhanden die ook op hen van toepassing is.

Vrije mening, of het recht op vrije meningsuiting, wordt beschouwd als een fundamenteel mensenrecht omwille van twee belangrijke redenen: eerst en vooral omdat het belangrijk is voor individuen, en ten tweede omdat het belangrijk is voor de samenleving. De vrijheid van meningsuiting is een van die "basisbehoeften" die noodzakelijk zijn voor de menselijke waardigheid en ook een sleutelrol spelen in de democratische samenleving. Zonder vrijheid van meningsuiting kan een democratie niet functioneren; zonder democratie zijn de mensenrechten onbeschermd.

Vrijheid van meningsuiting "is een van de essentiële fundamenten van de [democratische samenleving], een van de basisvoorwaarden voor de voortgang ervan en voor de ontwikkeling van elke mens".

Europees Hof voor de Rechten van de Mens: Zaak Handyside versus Verenigd Koninkrijk

In de omgangstaal verwijzen de mensen over het algemeen naar het recht op "vrije mening". In feite omvat de vrijheid van meningsuiting alle vormen van menselijke expressie, waaronder het geschreven woord, visuele beelden, toneel, video's, muziek, enz. Daarom is dit recht bijzonder relevant voor online activiteiten: alles wat online gebeurt is een "uitdrukking" en kan onder dit recht vallen.

WAAROM IS VRIJHEID VAN MENINGSUITING BELANGRIJK?

HET IS EEN DEEL VAN HET MENS-ZIJN!

De gedachten, meningen en overtuigingen van mensen vormen een belangrijk onderdeel van hun identiteit. Iemand ervan weerhouden om zichzelf "te uiten" is een deel van hun persoonlijkheid wegsnijden, wat hun identiteit verzwakt. De mensenrechten zijn grotendeels bedoeld om de persoonlijke controle - autonomie - te behouden over ons eigen leven.

Door de vrijheid van meningsuiting van mensen te beperken wordt ook hun kans om deel te nemen aan de

samenleving ingeperkt. Participatie is op zich een belangrijk mensenrecht, als een vorm van sociale interactie en als een manier om de beslissingen te beïnvloeden die in onze naam worden genomen. Participatie staat centraal in de democratie en het burgerschap.

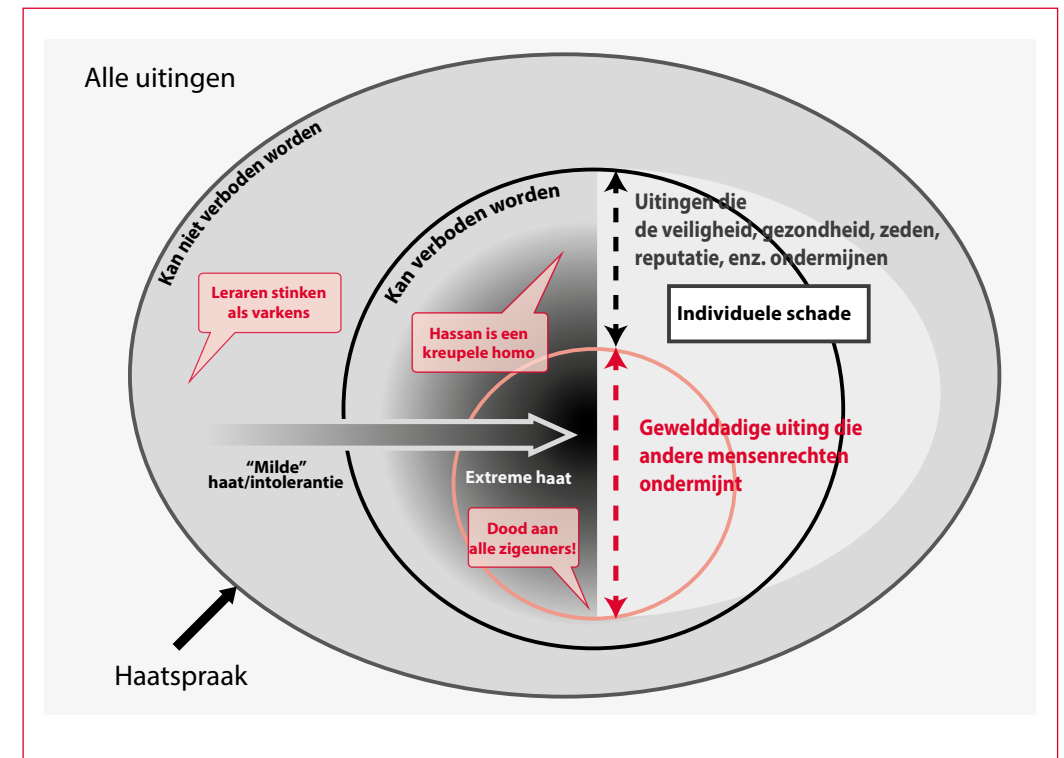
BELANGRIJK VOOR DE DEMOCRATIE

Debat en discussie vormen een essentieel onderdeel van de democratische samenleving. Ideeën worden geboren door ze met anderen te delen, ze te verfijnen en te ondersteunen en ze te vergelijken met andere interpretaties. Creativiteit en "waarheid" hangen af van de uitwisseling van ideeën. Een "vrije" uitwisseling van ideeën draagt bij tot de rijkdom van de samenleving. Debat en discussie zijn ook manieren om een betere menselijke interactie mogelijk te maken. We begrijpen anderen door naar hun gedachten te luisteren, en het misschien niet eens te zijn met hen, en een gezamenlijke manier te vinden om samen te leven die de beide partijen toelaat om naast elkaar te bestaan. Ook dit is belangrijk voor een samenhangende samenleving.

Vrijheid van meningsuiting is dus belangrijk omdat het zowel de samenleving als individuen toelaat om zich te ontwikkelen en te bloeien. Er wordt erkend dat er een heel goede reden nodig is om de meningsuiting te beperken.

WAT DE WET ZEGT

BEPERKINGEN AAN DE VRIJHEID VAN MENINGSUITING

Het diagram toont de brede vormen van meningsuiting die kunnen worden beperkt of die moeten worden beperkt in het kader van de internationale wetgeving inzake mensenrechten. Ben je het eens met deze grenzen en beperkingen? Denk je dat de meningsuiting meer (of minder) zou moeten worden beperkt? Ondanks de grondige redenen voor het beschermen van de vrije meningsuiting, erkennen de mensenrechtenverdragen ook dat de meningsuiting op zich een “handeling” is die schade kan toebrengen aan anderen en zelfs de hele samenleving kan bedreigen. Daarom is de vrijheid van meningsuiting een van de rechten die onder bepaalde omstandigheden beperkt kunnen worden en die nu en dan moeten worden beperkt. Er moet een evenwicht zijn tussen mensen toelaten om hun innerlijke gedachten te uiten en ervoor zorgen dat dit de rechten van anderen niet ondermijnt of grotere schade toebrengt aan de samenleving. Artikel 19 in de UVRM en artikel 10 in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) beschermen beide de vrijheid van meningsuiting. Artikel 10 zet de voorwaarden uiteen die moeten worden vervuld wanneer een overheid beperkingen wenst op te leggen aan de vrije meningsuiting of een onaanvaardbare meningsuiting wenst te straffen. Die voorwaarden moeten worden vervuld, anders zal elke beperking worden beschouwd als een schending. Er bestaat echter enige flexibiliteit om de voorwaarden ruim te interpreteren zodat de verschillende landen op de meest adequate wijze kunnen reageren op specifieke bezorgdheden.

WAT ZEGT HET EUROPEES VERDRAG VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS?

Eenieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of te verstrekken, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen. *EVRM. Artikel 10, paragraaf 1*

Het verdrag stelt eerst en vooral dat de vrijheid van meningsuiting belangrijk is en beschermd moet worden. Ten tweede beschouwt het Verdrag het volgende als onderdeel van de vrijheid van meningsuiting:

- de vrijheid om een mening te koesteren
- de vrijheid om inlichtingen te ontvangen “zonder inmenging van enig openbaar gezag”
- de vrijheid om inlichtingen te verstrekken “zonder inmenging van enig openbaar gezag”.

Ten derde laat artikel 10 toe dat er, onder bepaalde omstandigheden, bepaalde beperkingen worden opgelegd aan de vrijheid van meningsuiting wanneer er een “sociaal dringende behoefte” bestaat. Die beperking moet echter *noodzakelijk* zijn om een bepaalde sociale behoefte te vervullen en moet proportioneel zijn aan die behoefte. Met andere woorden, ze mag niet buitensporig zijn.

GROEP 10

Féret versus België

Tijdens de verkiezingscampagne werden verschillende soorten pamfletten verdeeld met slogans zoals “Verzet je tegen de islamisering van België”, “Stop het schijnintegratiebeleid” en “Stuur niet-Europese werkzoekenden naar huis”. Een Belgisch parlementslid en voorzitter van de politieke partij Front National in België werd hiervoor veroordeeld wegens het aanzetten tot rassendiscriminatie.

Hij diende klacht in bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en beweerde dat er een schending had plaatsgevonden van zijn recht op vrije meningsuiting. Het Hof stelde geen schending van de vrijheid van meningsuiting vast en vond eveneens dat de boodschap die verspreid werd in een electorale context duidelijk aanzette tot rassenhaat.

Die vereiste “proportionaliteit” houdt in dat censuur, als een *algemene* beperking, niet wordt beschouwd als verenigbaar met het recht van mensen op vrije meningsuiting. Gevallen moeten op hun specifieke verdiensten worden beoordeeld en wanneer mogelijk moet de meningsuiting worden toegestaan. Er moeten alternatieve manieren worden gevonden om diegenen die geraakt kunnen worden door bepaalde gevallen te beschermen.

ARTIKEL 17 VAN HET EVRM

Naast het recht op vrijheid van meningsuiting bevat het EVRM ook een artikel dat enige daad verbiedt “met als doel de rechten of vrijheden die in dit Verdrag zijn vermeld teniet te doen (...)”. Extreme gevallen van haatspraak (en online haatspraak) kunnen hieronder vallen.

Artikel 17 houdt in dat iedereen die oproept tot gewelddadige actie tegen bepaalde groepen zich niet zal kunnen beroepen op het recht op vrijheid van meningsuiting. Er bestaat geen recht om te kunnen oproepen tot het aanvallen of doden van mensen.

ARTIKEL 17

Norwood versus het Verenigd Koninkrijk

Een Britse burger werd in het Verenigd Koninkrijk veroordeeld wegens vijandigheid tegenover een religieuze groep. Hij had op zijn raam een grote poster van de BNP (Britse Nationale Partij) opgehangen waarop een foto stond van de Twin Towers in vlammen met de woorden “Islam weg uit Groot-Brittannië - Bescherm de Britse bevolking” en het symbool van een sikkel en een ster in een verbodsteken. Hij diende klacht in bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en beweerde dat zijn recht op vrijheid van meningsuiting was geschonden. Het Europese Hof verklaarde zijn verzoek als onontvankelijk en besloot dat een dergelijke algemene heftige aanval tegen een religieuze groep, door de groep in zijn geheel met een ernstige terroristische daad in verband te brengen, onverenigbaar was met de waarden die in het Verdrag worden verkondigd en gewaarborgd, met name verdraagzaamheid, sociale vrede en niet-discriminatie, en dat de verzoeker de bescherming van artikel 10 (vrijheid van meningsuiting) niet kon inroepen

Garaudy versus Frankrijk

De auteur van een boek getiteld *Les Mythes fondateurs de la politique israélienne* werd in Frankrijk veroordeeld voor de strafbare feiten van het betwisten van het bestaan van misdaden tegen de menselijkheid, publieke laster tegen een groep mensen (in dit geval de Joodse gemeenschap) en het aanzetten tot rassenhaat. Hij beweerde dat zijn recht op vrijheid van meningsuiting geschonden was. Het Europese Hof verklaarde zijn verzoek onontvankelijk en was van mening dat de inhoud van de opmerkingen van de verzoeker erin bestond dat hij de Holocaust ontkende. Het Hof wees er ook op dat het betwisten van het bestaan van duidelijk vastgestelde historische feiten geen wetenschappelijk of historisch onderzoek betrof en dat de echte bedoeling was om het nazi-regime nieuw leven in te blazen en de slachtoffers zelf te beschuldigen van het vervalsen van de geschiedenis. Aangezien dergelijke handelingen duidelijk onverenigbaar zijn met de fundamentele waarden die het Europese Verdrag wil promoten, paste het Hof artikel 17 (Verbod van misbruik van recht) toe en oordeelde het dat de verzoeker niet het recht had om zich op artikel 10 (Vrijheid van meningsuiting) te beroepen.

WIE MAAKT GEBRUIK VAN ARTIKEL 10?

Hoewel overheden verplicht zijn om de vrijheid van meningsuiting te beperken wanneer die uiting schadelijk kan zijn, gaan de zaken die voor het Europese Hof worden gebracht op basis van artikel 10 normaal gezien niet over overheden die *nalaten* maatregelen te nemen. Ze gaan integendeel over het aanvechten van gevallen waarin een overheid maatregelen heeft genomen om de vrijheid van meningsuiting te beperken, eventueel om bepaalde groepen of individuen te beschermen, en waar die beperking als buitensporig wordt beschouwd. Het recht op vrijheid van meningsuiting is belangrijk voor haatspraak, omdat het ons helpt inzien waarom bepaalde (milde) vormen van onverdraagzaamheid misschien moeten worden “getolereerd” in een democratische samenleving en het bepaalde beperkingen stelt aan wat mensen zouden moeten kunnen zeggen.

Slachtoffers van haatspraak moeten normaal gezien hun bezorgdheid over hun rechten op basis van een ander artikel aankaarten, bijvoorbeeld het recht om niet gediscrimineerd te worden of het recht op privéleven.

VRIJHEID VAN MENINGSUITING EN HET INTERNET

Ervoor zorgen dat de mensenrechten gerespecteerd worden in de virtuele wereld is een domein in ontwikkeling. Het probleem van online haatspraak maakt dit debat bijzonder dringend. Met de *Guide to Human Rights for Internet Users* wil de Raad van Europa mensen helpen om hun online rechten te begrijpen. De gids is gebaseerd op het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en is een goede herinnering aan het feit dat mensenrechten zowel offline als online van toepassing zijn. De gids legt ook gedetailleerder uit hoe het recht op vrijheid van meningsuiting en informatie van toepassing is op het internet.

Meer informatie over hoe de wetgeving inzake mensenrechten van toepassing is in de virtuele wereld vind je in het onderdeel over mensenrechten op pagina 155. Wat de vrijheid van meningsuiting betreft, belicht onderstaande enkele belangrijke aspecten.

HET “NIET-GEOGRAFISCHE” KARAKTER VAN HET INTERNET

Heel wat serviceproviders en veel van de populairste sociale netwerksites en zoekmachines bevinden zich in de VS of in andere landen waar de instrumenten voor vervolging beperkt zijn. De VS houden er een andere mening op na over vrijheid van meningsuiting dan de Europese mensenrechtenwetgeving, en in het bijzonder, dan de interpretatie die het Europese Hof aan die wetten geeft. Het is veel moeilijker om de vrijheid van meningsuiting te beperken onder de Amerikaanse wetgeving, zelfs wanneer de meningsuiting openlijk racistisch is of tot geweld oproept. Daardoor kunnen haatsites die zich op Amerikaanse servers bevinden niet gemakkelijk verwijderd worden en voorstanders van haat niet altijd worden vervolgd.

DE MOEILIKHEID OM CYBERSPACE TE CONTROLEREN

Het internet is een enorme ruimte die voor het grote deel wordt gestuurd door gebruikers en niet onderhevig is aan extern toezicht of beheer. Zelfs wanneer er een goede reden is om een site te verwijderen, omdat ze tot geweld tegen een bepaalde gemeenschap oproept, is het relatief eenvoudig voor de eigenaar of de sitebeheerder om een nieuwe locatie te openen en de originele inhoud te herposten.

DE NOODZAAK OM DE VOORDELEN VAN HET INTERNET IN STAND TE HOUDEN

Veel mensen vinden dat dit aspect van het internet, nl. het gemak waarmee mensen het kunnen gebruiken om te communiceren zoals ze willen, een van de belangrijkste troeven is. Door een strenger toezicht en censuur zou men er misschien in slagen om het volume van haatspraak in de virtuele wereld terug te dringen, maar het opzetten van een dergelijk systeem zou enorme gevolgen hebben voor de manier waarop mensen het internet gewoonlijk gebruiken. Het zou de belangrijke rol die het speelt als een forum voor vrije discussie en debat, verkleinen.

EIGENAARSCHAP: DE ROL VAN PARTICULIERE ONDERNEMINGEN

Het is een feit dat de meeste sites “eigendom” zijn van particuliere personen of ondernemingen. Als er geen wetten zijn die regelen hoe ze op haat of oproepen tot geweld moeten reageren, zijn ze relatief “vrij” om de inhoud toe te laten die ze willen. De mensenrechten zijn wetten die overheden moeten naleven: particuliere bedrijven moeten enkel de wetten naleven die overheden als noodzakelijk beschouwen! Particuliere ondernemingen leven natuurlijk ook de “wet van de markt” na en het is vaak de druk van de gebruikers van hun diensten die het meest waarschijnlijk een verandering in hun beleid tot stand zal brengen. Daarom is het enorm belangrijk dat jongeren hun eigen mening geven over online haatspraak aan diegenen die verantwoordelijk zijn voor de sites die ze gebruiken. Succesvolle online campagnes tonen niettemin aan dat de grenzen tussen de particuliere en de publieke online ruimte steeds meer vervagen. Een voorbeeld daarvan is de campagne die in 2013 door verschillende ngo’s werd gevoerd om inhoud van Facebook te verwijderen die geweld tegen vrouwen legitimeerde. Bovendien beklemtonen dergelijke campagnes dat het onmogelijk is voor de staten om te vertrouwen op zelfregulering. De online ruimte is ook publieke ruimte.

5.4 RACISME EN DISCRIMINATIE

Onder "rassendiscriminatie" zal worden verstaan elke vorm van onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur op grond van ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming die ten doel heeft de erkenning, het genot of de uitoefening, op voet van gelijkheid, van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal, cultureel gebied, of op andere terreinen van het openbare leven, teniet te doen of aan te tasten, dan wel de tenietdoening of aantasting daarvan ten gevolge heeft.

HET VERBAND MET HAATSPRAAK

Haatspraak is bijna altijd het gevolg van racistisch of discriminerend gedrag. Bovendien is haatspraak zelf bijna altijd discriminerend van aard.

Discriminatie wordt het best gezien als het "tegengestelde" van gelijkheid. Volgens de mensenrechtenwetgeving zijn alle mensen gelijk in rechten. Wanneer iemands rechten ondermijnd worden enkel en alleen omwille van hoe ze gezien worden door anderen of door zichzelf, spreekt men van discriminatie. Beledigingen tegen iemand, hetzij offline hetzij online, omdat die persoon beschouwd wordt als "vreemd", gehandicapt, homoseksueel, vrouwelijk, of voor om het even welke andere reden, gelden als discriminatie. Discriminatie heeft vaak een racistisch karakter. Wanneer haatspraak tegen iemand gericht is omwille van zijn "ras" of nationale of etnische afkomst, dan is dit een voorbeeld van zowel discriminatie als racisme.

ATTITUDES EN MAATREGELEN

Haatspraak moet worden bestreden, niet enkel wanneer ze tot uiting komt, maar ook aan de wortels. Met andere woorden: op het niveau van attitudes. Haatspraak gedijt bij racistische attitudes en negatieve stereotypen en helpt ze ook versterken. Wanneer haatspraak ongemoeid gelaten wordt, kan dit een weerslag hebben op de samenleving. Waarschijnlijk worden stereotypen dan versterkt en komen er meer beledigingen voor, en in sommige gevallen fysiek geweld. Het valt op dat massale schendingen van de mensenrechten, zoals genocide en etnische zuivering, altijd voorafgegaan worden door of vergezeld gaan van haatspraak.

DEFINITIES

STEREOTYPEN

Stereotypen zijn gedeelde overtuigingen of gedachten over bepaalde groepen en kunnen positief of negatief zijn (of neutraal). Hoewel ze nuttig kunnen zijn, kunnen stereotypen schadelijk worden. Bijvoorbeeld wanneer ze strikt worden toegepast op individuen en gebruikt worden als reden voor een andere behandeling of ander gedrag. Stereotypen zijn veralgemeningen en zullen niet altijd kloppen voor elk

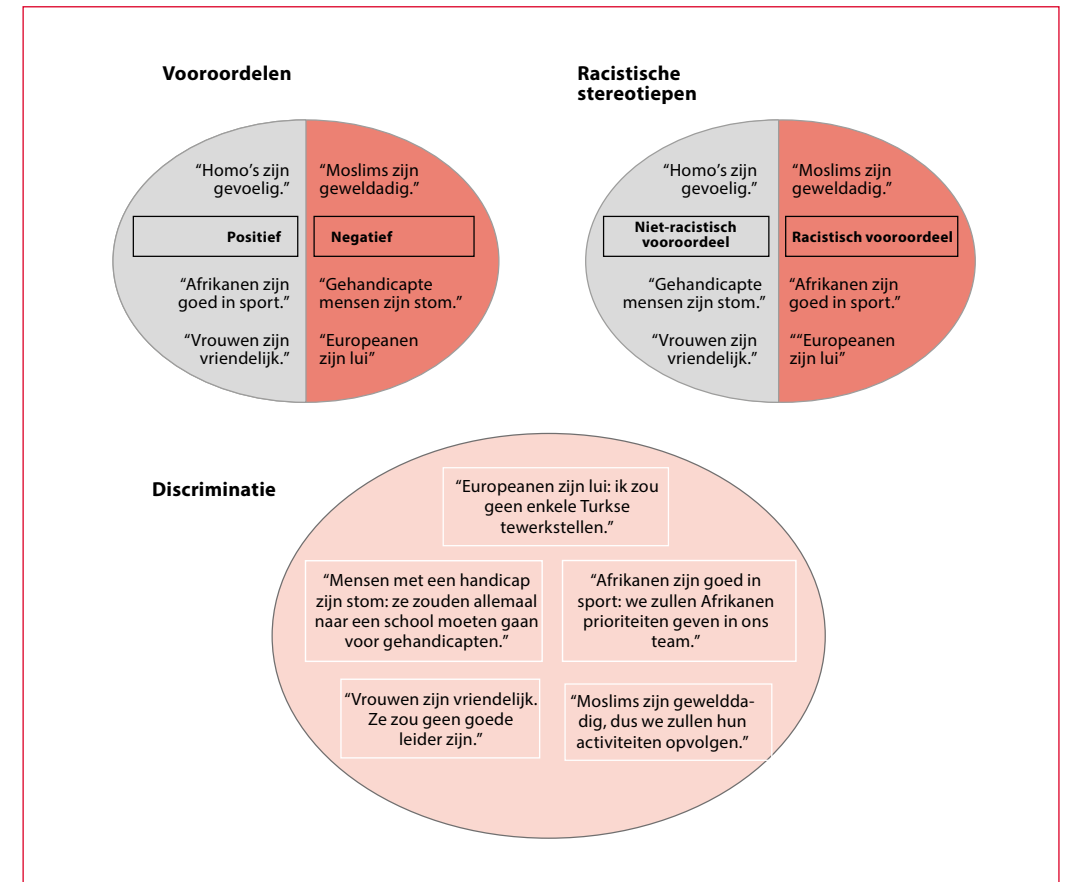
afzonderlijk geval!

Voorbeelden van stereotypen zijn "mannen zijn sterker dan vrouwen", "voetballers kunnen sneller lopen dan anderen", en "alle zwanen zijn wit".

VOOROORDELEN

Een vooroordeel is een bepaalde categorie van stereotype die een evaluatie of oordeel omvat. Veel stereotypen die neutraal lijken, bevatten in feite een oordelend element. Bijvoorbeeld: "vrouwen zijn niet goed in computerspelletjes" lijkt een feit te zijn, maar velt in feite een oordeel over de technische capaciteiten van vrouwen.

Zelfs wanneer stereotypen of vooroordelen positief lijken, bevatten ze bijna altijd een negatief aspect. De uitspraak "Australiërs zijn de meest vrijgevege mensen in de wereld" is positief over Australiërs, maar oordeelt dat mensen in andere landen minder vrijgevig zijn! De uitspraak "Afrikanen zijn goed in sport" kan geïnterpreteerd worden als: "Afrikanen zijn enkel goed in sport". Nationalisme en patriottisme lijken een positief karakter te hebben, maar kunnen gemakkelijk omslaan in racisme.

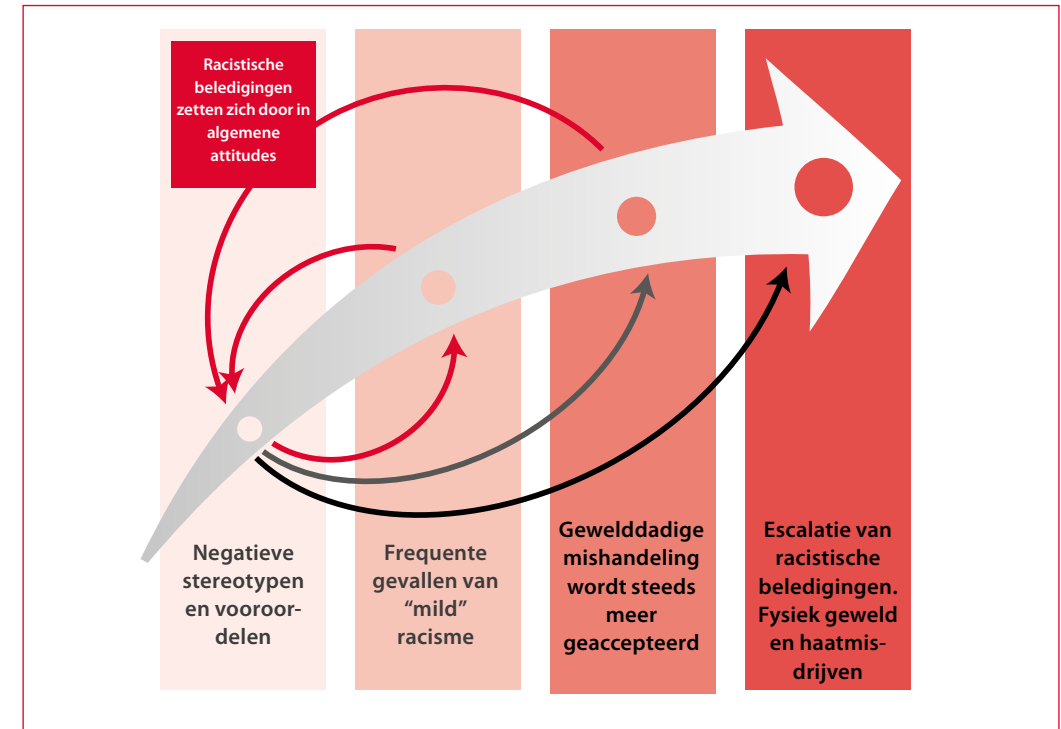
RACISME

Wanneer een stereotype of vooroordeel gebaseerd is op iemands huidskleur of nationale of etnische origine is het naar alle waarschijnlijkheid racistisch, of het nu positief of negatief is. Racisme is een ideologie waarbij discriminerend of beledigend gedrag voorkomt tegenover mensen waarvan men zich inbeeldt dat ze "minderwaardig" zijn. Het is belangrijk op te merken dat "ras" tegenwoordig beschouwd wordt als een sociale in plaats van een biologische classificatie. Er zijn geen fysieke of genotypische kenmerken gevonden die algemeen voorkomen bij één "ras" en niet bij andere rassen.

DISCRIMINATIE

Wanneer negatieve attitudes tegenover een bepaalde groep ervoor zorgen dat de leden van die groep hun mensenrechten niet, of in minder mate, kunnen genieten, is dit discriminatie. Discriminatie is zelf een schending van de mensenrechten en kan het resultaat zijn van racistische attitudes of andere vooroordelen die niet-racistisch van aard zijn maar gevolgen hebben die even negatief zijn voor de directe slachtoffers en voor de hele samenleving.

VERBANDEN TUSSEN DE CONCEPTEN

MENSENRECHTEN EN DISCRIMINATIE

Erkenning van de inherente waardigheid en van de gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap is grondslag voor de vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld.

Preambule van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Eenieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in [de UVRM] opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.

Artikel 2, Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Discriminatie is een schending van de mensenrechten en wordt, net zoals racisme, verboden door bijna alle belangrijke mensenrechteninstrumenten. Bepaalde groepen kunnen ook worden beschermd tegen discriminatie door specifieke nationale of internationale wetgeving.

- Artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) verbiedt discriminatie met betrekking tot alle andere rechten - en alle lidstaten van de Raad van Europa zijn hierdoor gebonden. Dit houdt ook in dat in interacties met pu-

Wat zijn de wetten tegen discriminatie in jouw land? Heeft jouw regering Protocol 12 van het EVRM ondertekend?

blieke overheden, internetaanbieders en providers van online inhoud en diensten, of in interactie met andere gebruikers of groepen gebruikers. Niemand mag gediscrimineerd worden op welke grond ook, zoals geslacht, ras, huidskleur, taal, godsdienst, politieke of andere mening, nationale of maatschappelijke afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of andere status, waaronder etniciteit, leeftijd of seksuele geaardheid.

- Heel wat lidstaten hebben ook een uitgebreider discriminatieverbod ondertekend dat is opgenomen in een (optioneel) Protocol bij het EVRM (Protocol 12). Dit verbiedt discriminatie met betrekking tot *alle* wetgeving en niet enkel die wetgeving die betrekking heeft op de rechten die in het Verdrag vervat liggen.
- Er bestaan nog andere mensenrechtenverdragen, zowel op Europees niveau als op het niveau van de VN, die optreden tegen discriminatie van bepaalde groepen omwille van hun kwetsbaarheid, zoals vrouwen, kinderen, mensen met een handicap en vertegenwoordigers van verschillende nationale of etnische groepen.
- Veel landen beschikken ook over specifieke nationale wetgeving die bepaalde groepen of alle groepen tegen discriminatie beschermt.

5.5 PERSOONLIJKE LEVENSSFEER EN VEILIGHEID

HET VERBAND MET HAATSPRAAK

Haatspraak vindt enkel plaats wanneer mensen denken dat ze iets weten over een geïdентificeerde groep of een geïdентificeerd individu. Compleet anonieme identiteiten worden niet het doelwit van haatspraak, behalve misschien wanneer “anoniem” zijn vereenzelvigd wordt met “persoonlijke” kenmerken! Voor veel groepen kan het onthullen van bepaalde aspecten van hun identiteit gemakkelijk ertoe leiden dat ze het doelwit worden van haatspraak. Dit is vaak het geval voor vrouwen, mensen met een handicap, etnische minderheden, enz. Voor iemand die tot zo'n groep behoort, kan het online bekendmaken van persoonlijke informatie zelfs een veiligheidsrisico vormen, als men daardoor een verband kan leggen met zijn of haar offline identiteit.

Private of persoonlijke informatie kan een bijzonder risico inhouden in gevallen van cyberpesten en online haatspraak. Veel mensen plaatsen persoonlijke informatie over zichzelf online, zoals persoonlijke foto's, informatie over relaties of details over waar ze wonen of studeren. Wanneer ze het slachtoffer worden van cyberpesten kan die informatie vaak gebruikt worden om hen schade toe te brengen.

PRIVACY IN DE VIRTUELE WERELD

Het internet is een publieke ruimte. Het is publiek zoals de straat of een winkelcentrum: er zijn andere mensen “in de buurt” die kunnen zien wat we doen. Het leven in de virtuele wereld heeft echter bepaalde kenmerken die van privacy een groter probleem maken dan op straat.

Op straat weten we meestal dat andere mensen aan het kijken zijn of zouden kunnen kijken als ze dat willen. Op het internet zijn we ons nauwelijks bewust van wat het betekent wanneer andere mensen naar ons “kijken”. We zijn zelfs nog minder op de hoogte van hoe we ons tegen hun blik kunnen beschermen. Dit gebrek aan bewustzijn kan mensen kwetsbaar maken voor bedreigingen of uitbuiting, zowel fysiek als psychologisch. Diegenen die mensen willen pesten, kwellen, bedreigen of uitbuiten zullen het veel gemakkelijker vinden om dit te doen wanneer ze informatie hebben over hun “slachtoffers”. Privacy-kwesties zijn daarom bijzonder relevant voor cyberpesten.

KERNBOODSCHAPPEN

- Jongeren moeten in gedachten houden dat het internet een publieke ruimte is waar mensen kunnen zien wat we doen en hoe we in elkaar zitten, ook al denken we dat dit niet zo is.
- Het internet heeft haar eigen gevaren: er zijn mensen die persoonlijke feiten of informatie zouden kunnen gebruiken om mensen te kwetsen of schade toe te brengen. Jongeren moeten proberen het risico daarop te beperken door bepaalde voorzorgen te nemen.
- Wat op het internet gepost wordt, blijft daar voor altijd en eeuwig op staan! Jongeren moeten zich daarvan bewust zijn en overwegen of de persoonlijke informatie die ze vandaag openbaar maken misschien iets zou kunnen zijn waar ze later spijt van kunnen krijgen.
- Jongeren moeten eraan denken om de persoonlijke levenssfeer en veiligheid van anderen te respecteren. Dit betekent enerzijds dat ze zelf geen kwetsend of beledigend gedrag mogen vertonen. Anderzijds moeten ze ook voorzichtig zijn met het delen van informatie over andere mensen die zou kunnen worden gebruikt om die mensen schade toe te brengen.

- Er bestaan beschermingen van de mensenrechten die van toepassing zijn wanneer anderen zich toegang verschaffen tot informatie over ons waarvoor we hen geen toestemming hebben gegeven of wanneer er zaken over ons online gepost worden die schade berokkenen aan onze persoonlijke integriteit.
- Er zijn veel organisaties en overheidsinstellingen die ons in dergelijke gevallen kunnen helpen, vooral wanneer er jongeren bij betrokken zijn. Jongeren moeten zich gesterkt voelen om gevallen waarin ze online beledigd of uitgebuit worden te melden.
- Anonimiteit bestaat niet. Alles wat online gedaan wordt, kan worden getraceerd naar de persoon die het postte. Er is ook geen straffeloosheid. Veel vormen van online haatspraak en cyberpesten zijn bij wet strafbaar.

PRIVÉLEVEN, ONLINE PRIVÉLEVEN EN MENSENRECHTEN

Eenieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie. Dit is ook van toepassing op het internet.

Artikel 8, Deel 1, Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

1. Geen enkel kind mag worden onderworpen aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privéleven, in zijn of haar gezinsleven, zijn of haar woning of zijn of haar correspondentie, noch aan enige onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en goede naam.
2. Het kind heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.

Artikel 16, VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind

HET RECHT OP PRIVÉLEVEN

Het recht op privéleven is beschermd door verschillende mensenrechtenverdragen. Overeenkomstig de mensenrechtenwetgeving omvat "privéleven" veel meer dan enkel privacy en bevat het die aspecten van iemands persoonlijke leven die het belangrijkst zijn voor zijn of haar identiteit en gevoel van waardigheid. Wat het internet betreft, omvat "privéleven" correspondentie, zoals e-mail op het werk, iemands eigen foto's en videoclips. Die aspecten van ons leven worden verondersteld vrij te zijn van inmenging van de overheid, en de staat wordt ook verondersteld om ons te beschermen tegen inmenging van anderen. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens gebruikt de idee van iemands "fysieke en psychologische integriteit" om veel van de klachten te beoordelen die onder artikel 8 worden ingesteld. Dit is ook het geval voor online leven en online relaties.

De overheid wordt verondersteld ervoor te zorgen dat mensen hun gewone leven kunnen leiden volgens hun eigen voorkeuren, zonder dat anderen hen in een keurslijf dwingen dat "iedereen past" of hen volgen omdat ze andere behoeften hebben dan de anderen. Wat telt is hoe iets wat de overheid doet, of nagelaten heeft te doen, een impact heeft op een individu: ons privéleven is een persoonlijke zaak! Het recht op privéleven is echter geen "absoluut" recht. Met andere woorden, de overheid moet iemands privéleven afwegen tegen andere eisen vanuit de samenleving of van andere individuen. In heel zeldzame gevallen kan het gerechtvaardigd zijn dat de overheid zich toegang verschafft tot persoonlijke gegevens van mensen, eventueel om anderen te beschermen. En soms kan de overheid beslissen om iemands privacy niet te beschermen omdat het risico voor het betrokken individu onvoldoende ernstig is of de prijs voor anderen te hoog.

Het is niet altijd eenvoudig om het juiste evenwicht te vinden. In het geval van *Copland versus VK* beraadde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zich over het feit of het een schending van artikel 8 is wanneer een hogere onderwijsinstelling alle e-mails en telefoongesprekken van werknemers monitort. Het Hof besliste dat dit een schending was van het recht op privacy. In het geval van *K.U. versus Finland* besliste het Hof dat het beschermen van het privéleven en de veiligheid van een minderjarige belangrijker was dan het beschermen van het privéleven van iemand die een valse advertentie had gepost in zijn naam.

Zoals met alle mensenrechten het geval is, is het aan de overheid om ervoor te zorgen dat er niet aan het privéleven en de persoonlijke waardigheid van mensen wordt geraakt, noch door de overheid, noch door andere partijen. Dit geldt evenzeer online als offline.

PRIVACY EN MENSENRECHTEN

Privacy is een bepaald aspect van het "privéleven" dat ook beschermd is door artikel 8 van het EVRM. Privacy heeft betrekking op die aspecten van ons fysieke, sociale of emotionele leven die we niet openbaar wensen te maken. Tenzij we onze uitdrukkelijke toestemming geven of er heel grondige redenen bestaan die te maken hebben met het beschermen van de rechten van anderen, moeten de zaken die we privé wensen te houden *privé blijven!* Niemand, en geen enkele organisatie, heeft het recht om zaken te weten over ons privéleven waarvan we niet willen dat ze die weten.

De standaardinstellingen op veel internetforums of websites zijn echter niet altijd gemakkelijk te begrijpen en zijn niet altijd in de eerste plaats ontworpen om de privacy van anderen te beschermen. Privédetails privé houden vereist zorg en aandacht en een algemeen bewustzijn van de mogelijke gevaren.

Privacy-kwesties kunnen ook belangrijk zijn met betrekking tot het online delen van inhoud. Jongeren moeten zich ervan bewust zijn dat de privacy van anderen net zo belangrijk is als hun eigen privacy. Het gemak waarmee foto's, video's, boodschappen of andere informatie gedeeld worden kan leiden tot onachtzaamheid en soms zelfs schade toebrengen aan anderen. De kernboodschap voor jongeren is dat materiaal dat rechtstreeks betrekking heeft op iemand anders enkel mag gedeeld worden wanneer het zich reeds in het publieke domein bevindt (en niet schadelijk of beledigend is) of wanneer de persoon de toelating heeft gegeven om het te delen.

Het is ook vermeldenswaard dat in de meeste gevallen van online communicatie het materiaal nooit echt privé is. Anderen hebben bijna altijd toegang tot e-mailberichten en alles wat online gepost werd. Het kan ook nooit echt volledig verwijderd worden uit de virtuele ruimte.

Door zwakke wachtwoorden of onvoldoende veiligheidsvoorzorgen kunnen anderen zich toegang verlenen tot informatie die opgeslagen is in "private" secties van gebruikersprofielen of in mailboxen. Zelfs een goed wachtwoord is geen volledige garantie tegen indringing van hackers of inlichtingendiensten!

Jongeren moeten zich bewust zijn van dergelijke risico's en moeten zorgvuldig en op een verantwoorde manier de details van hun leven die ze verborgen willen houden voor anderen beschermen. Ze moeten ook beseffen dat wanneer ze wel voldoende voorzorgen nemen, maar iemand er toch in slaagt zich toegang te verschaffen tot hun privé-informatie, er een heel grote kans bestaat dat dit op illegale wijze is gebeurd en dus een schending is van hun recht op privacy.

Het onderdeel over cyberpesten behandelt enkele voorzorgen die jongeren kunnen nemen om ervoor te zorgen dat hun privédetails niet in het publieke domein terechtkomen.

5.6 DEMOCRATIE EN PARTICIPATIE

HET VERBAND MET HAATSPRAAK

VRIJHEID VAN MENINGSUITING EN DEMOCRATISCHE DIALOOG

Het verband tussen democratie en haatspraak kun je vanuit twee verschillende oogpunten bekijken. Vanuit het eerste oogpunt zou de democratie geacht kunnen worden haatspraak waarschijnlijker te maken of moeilijker om te bestrijden. Beeld je een niet-democratische samenleving in waar een strenge censuur heerst: in theorie zou het mogelijk moeten kunnen zijn om haatspraak en online haatspraak in zo'n samenleving te elimineren. Alles wat beledigend geacht wordt voor anderen zou verboden kunnen worden en alle inbreuken ernstig bestraft. Zo'n samenleving zou echter veel nadelen hebben door het gebrek aan vrijheid van meningsuiting.

In een democratie, waar mensen vrijelijk hun mening mogen geven, is het waarschijnlijk dat we zullen moeten luisteren naar meningen waar we het niet eens mee zijn. Sommige zullen irritant zijn, andere hard of onaangenaam. Nog andere kunnen misschien te ver gaan en heel aanstootgevend en zelfs gevaarlijk zijn. Een klein aantal uitingen van haatspraak kunnen een onvermijdelijk gevolg zijn van het feit dat wij vrijelijk onze mening kunnen uiten en ervoor zorgen dat er rekening mee wordt gehouden. Geen enkele democratie is perfect!

BETROKKENHEID EN PARTICIPATIE

Een van de voordelen van democratie en vrije meningsuiting is echter dat ze ons de instrumenten aanreikt om haatspraak te bestrijden. Waarschijnlijk op een efficiëntere manier, en zeker op een manier die andere vrijheden beter beschermt. Vanuit een ander oogpunt biedt de democratie dus zelf de beste hoop om haatspraak te bestrijden, terwijl de mensenrechten nog altijd worden beschermd.

In een goed functionerende democratie kan de verdediging tegen haatspraak veel meer verfijnd worden en waarschijnlijk veel uitgebreider zijn dan in een samenleving met censuur. Want in zo'n democratie spelen mensen een actieve rol in de bescherming van de rechten en vrijheden waar iedereen waarde aan hecht. Wanneer het "monitoren" van haatspraak en het aanpakken van de ergste voorbeelden ervan niet beschouwd worden als een taak van de overheid alleen of van een "internetpolitie", en wanneer die "monitoring" zich uitbreidt tot het monitoren van ons eigen gedrag en dat van anderen, moet het mogelijk zijn om het recht op vrijheid van meningsuiting te behouden en er tevens voor te zorgen dat individuen beschermd worden tegen schendingen.

Een doeltreffende aanpak van haatspraak hangt af van een volledig inzicht in de voordelen, uitdagingen en vereisten van de democratische samenleving en van de actieve participatie van de individuen waaruit die samenleving is opgebouwd. Veel van de vaardigheden die nodig zijn om een democratie efficiënt te doen werken, zijn ook vaardigheden die nodig zijn om haatspraak te bestrijden. Bovendien kan een

bewustzijn van de waarde van diversiteit en democratisch debat de deelnemers helpen voorbereiden om op bepaalde uitdrukkingen van onverdraagzaamheid of haat te reageren.

DEMOCRATIE, PARTICIPATIE EN MENSENRECHTEN

- (1) Een ieder heeft het recht om deel te nemen aan het bestuur van zijn land, rechtstreeks of door middel van vrij gekozen vertegenwoordigers.
- (3) De wil van het volk zal de grondslag zijn van het gezag van de Regering...

Artikel 21, UVRM

De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich om met redelijke tussenpozen vrije, geheime verkiezingen te houden onder voorwaarden die de vrije meningsuiting van het volk bij het kiezen van de wetgevende macht waarborgen.

Artikel 3, Protocol 1, EVRM

Hoewel de mensenrechten gelijkaardige verplichtingen met zich mee brengen voor alle regeringen van de wereld, betekent dit niet dat de wetten en de vorm van bestuur in elk land identiek moeten zijn. De mensenrechten maken een verscheidenheid aan systemen en manieren mogelijk die ervoor zorgen dat de fundamentele rechten van de mens gerespecteerd worden.

Artikel 21 van de UVRM (en Optioneel Protocol 1 van het EVRM) geeft echter aan dat niet elke vorm van bestuur aanvaardbaar is. De staten hebben een verplichting om ervoor te zorgen dat zij die de wetten maken representatief zijn voor "de wil van het volk". Met andere woorden, enkel een democratisch systeem is verenigbaar met mensenrechten. Dit heeft onder andere te maken met het belang van autonomie en participatie als fundamentele mensenrechtenwaarden.

DE VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN DE DEMOCRATIE

Een democratische bestuursvorm laat diegenen die geen gezagsfunctie bekleden toe om een zekere controle te behouden over de wetten die ze verondersteld worden na te leven. Het is gemakkelijk om het verband te zien met mensenrechten. Want mensenrechten gaan grotendeels over het behouden van persoonlijke autonomie in onze handelingen, met andere woorden over het niet onderworpen zijn aan willekeurige inmenging of het moeten leven onder een systeem dat nadelig is voor onze fundamentele behoeften.

Ondanks haar vele voordelen is de democratie in bepaalde opzichten een veeleisender bestuursvorm dan de alternatieven. Ze stelt eisen zowel aan ons gedrag als aan onze tolerantie, wanneer we het niet eens zijn met beslissingen of standpunten. Dit geldt net zo zeer voor beslissingen en maatregelen die genomen worden door gezagsdragers als voor het gedrag van andere individuen. In een democratie zijn we tot op zekere hoogte allemaal "verantwoordelijk" voor de manier waarop het systeem werkt.

De onderstaande lijst bevat de belangrijkste vaardigheden en inzichten die ook een democratie nodig heeft om efficiënt te kunnen functioneren. Elk punt in de lijst is ook belangrijk in de aanpak tegen haatspraak.

ACTIEVE PARTICIPATIE

Een overheid kan de wil van het volk niet vertegenwoordigen als “het volk” zijn wil niet tot uiting brengt! We kunnen alleen representatieve overheden hebben wanneer iedereen zijn wensen bekendmaakt. Dit betekent natuurlijk niet alleen dat we gaan stemmen wanneer er verkiezingen zijn. We moeten er ook voor zorgen dat we een antwoord bieden op nieuwe initiatieven, parlementsleden - of andere overheden - verwittigen van onbevredigende praktijken, veranderingen voorstellen, opkomen voor een betere bescherming, meer openheid eisen, enzovoort.

Wanneer participatie door de burgers essentieel is voor een democratie, is het ook de plicht van de overheid om ervoor te zorgen dat de meningen van de mensen gehoord kunnen worden. Daarom moet de vrijheid van meningsuiting worden gewaarborgd, tenminste zolang de uitdrukkingsvormen andere fundamentele waarden niet ondermijnen en groepen of individuen niet bedreigen.

Participatie kan zowel offline als online gebeuren. Het internet is een belangrijk instrument geworden voor burgers om een actieve rol te spelen bij de opbouw en de versterking van de democratische samenleving. Zelfs zonder hun huis te verlaten kunnen mensen deelnemen aan politieke debatten, het opstellen van wetgeving, het ondertekenen van petitie's, het controleren van politici en het voeren van online campagnes.

Iedereen kan een verschillende rol uitoefenen bij online participatie: van toeschouwer tot schepper.

GEÏNFORMEERD WORDEN

Om te kunnen reageren op de beslissingen die in hun naam worden genomen moeten de mensen ook geïnformeerd worden over die beslissingen en over de manier waarop ze hun stem kunnen laten horen. Dit stelt eisen aan zowel individuen als de overheid: de overheid moet ervoor zorgen dat de informatie beschikbaar is. Daarom is het recht op informatie een belangrijke component van de vrijheid van meningsuiting. Individuen moeten er op hun beurt voor zorgen dat ze zichzelf blijven informeren en de gezagsdragers onder druk zetten om alle details prijs te geven die niet openbaar gemaakt zijn.

Een belangrijk aspect waarbij een geïnformeerd publiek van essentieel belang is, is het bewustzijn van de mensenrechten. Het naleven van de mensenrechten is niet iets wat aan “professionele” mensenrechten-activisten kan worden overgelaten en ook niet iets waarvan we zeker kunnen zijn dat de overheid dit altijd zal respecteren! Elk individu moet zich bewust zijn van de basisnormen inzake mensenrechten en moet ervoor zorgen dat ze altijd worden nageleefd.

VERDRAAGZAAMHEID

Het is onwaarschijnlijk dat een “representatieve overheid” inhoudt dat alle wensen of eisen van elk individu zullen worden vervuld! De mensenrechten worden verondersteld ervoor te zorgen dat in de basisbehoeften van elk individu wordt voorzien. Er zullen echter duidelijk heel wat uiteenlopende meningen bestaan die niet enkel betrekking hebben op andere behoeften, maar ook op de beste manier om die basisbehoeften te vervullen. In een democratische samenleving zal er ongetwijfeld onenigheid zijn.

De mate waarin we beslissingen moeten “tolereren” waar we het niet eens mee zijn, laat zich niet makkelijk bepalen. Wanneer er mensenrechten op het spel staan is “tolerantie” niet gewenst en is het van vitaal belang dat de verantwoordelijken ter verantwoording worden geroepen. Er zullen echter talrijke gevallen zijn, en veel publiekelijk geuite meningen, waar we misschien niet gelukkig mee zijn, maar waar we uiteindelijk zullen moeten mee leren leven en die we zullen moeten tolereren. Dit evenwicht wordt verder besproken in het onderdeel over vrijheid van meningsuiting.

INTERNETBELEID

Ons bestaan in de “echte” wereld wordt geregeld door regel- of wetgeving op verschillende niveaus. Op de werkplek of in “ruimten” die eigendom zijn van particuliere ondernemingen zal er een set regels bestaan. Lokale en nationale overheden zullen nog meer wet- en regelgeving opleggen. Ook internationale of regionale organisaties, zoals de VN of de Raad van Europa, hebben ook wetten vastgelegd die de overheden zelf moeten naleven.

Aangezien verschillende vormen van menselijke activiteit steeds meer online plaatsvinden, beginnen er vragen te rijzen over de “regels” die deze activiteit regelen. Elke website heeft haar eigen regels of gedragscode, net zoals hostingproviders. Die zijn vergelijkbaar met de wetten die offline particuliere ruimten regelen. Sommige overheden hebben wetten die van toepassing zijn op online activiteit. Bepaalde internationale wetten, in het bijzonder die wetten die betrekking hebben op de bescherming van de mensenrechten, zijn ook van toepassing op het internet. Men erkent tegenwoordig steeds meer de nood aan algemene principes en regelgeving die verzekert dat internetgebruikers adequaat beschermd worden tijdens hun online activiteit. De vraag wat die principes moeten zijn en hoe ze moeten worden toegepast wordt omschreven als “internetbeleid”.

Internetbeleid is bijzonder relevant voor de kwestie van online haatspraak omdat bepaalde landen, in het bijzonder de VS, over sterke beschermingen beschikken van de vrijheid van meningsuiting. Aangezien veel internetsites gehost worden in de VS, kan het heel moeilijk zijn om zelfs de meest gewelddadige en beledigende voorbeelden van online haatspraak aan te vechten.

HET WERK VAN DE RAAD VAN EUROPA INZAKE INTERNETBELEID

De bescherming en het behoud van het internet door de werking ervan “niet te schaden” is ... van vitaal belang om de online toepassing van artikels 10 en 11 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens veilig te stellen. Tegelijkertijd gaat die vrijheid vergezeld van de behoefte van burgers om voldoende geïnformeerd te worden, om hen in staat te stellen op een verantwoorde manier om te gaan met de diensten die op het internet worden aangeboden. Om te zorgen dat mensen het internet vertrouwen is de bescherming van persoonlijke gegevens en het respect voor privacy op het internet onontbeerlijk...

Uit de Strategie inzake Internetbeleid van de raad van Europa

De Raad van Europa heeft zich gebogen over de kwestie “internetbeleid”. In 2007 vaardigde het Comité van Ministers een aanbeveling uit die verwees naar “het feit dat mensen gerechtvaardigde verwachtingen koesteren van internetdiensten die toegankelijk en betaalbaar, veilig, betrouwbaar en van permanente aard zijn” (CM/Rec (2007)16ln). In 2012 keurden de 47 lidstaten van de Raad van Europa een Strategie inzake Internetbeleid goed “om de mensenrechten, de rechtsstaat en de democratie online te beschermen en te promoten”. De strategie stelt een samenwerkingskader voor aan de lidstaten om een wereldwijd, stabiel en open internet in stand te houden als een manier om de vrijheid van meningsuiting en de toegang tot informatie te waarborgen.

Een onderdeel in de strategie is specifiek gewijd aan de bescherming en het “empowerment” van kinderen en jongeren. De veiligheid, waardigheid en privacy van kinderen en jongeren op het internet worden beschouwd als zijnde “van het allergrootste belang”.

De Raad van Europa promoot een visie op de mensenrechten en fundamentele vrijheden die evenzeer offline als online van toepassing is. In 2014 keurde het Comité van Ministers de *Guide to Human Rights for Internet Users* goed. De gids bevat informatie over hoe mensenrechten en vrijheden uitgeoefend kunnen worden op het internet. De gids verwijst ook naar mogelijke beschermingsmethoden wanneer de rechten worden geschonden.

DE ROL VAN GEBRUIKERS

De rol van de gebruikers zelf is eveneens van essentieel belang om te bepalen hoe het internet werkt. Een “democratisch” internet veronderstelt een gemeenschap van “online burgers” die deelnemen aan het opstellen van normen en communicatierichtlijnen en die een impact hebben op hoe het internet moet werken. Een voorbeeld van hoe dit zou kunnen werken is de rol die ngo’s en burgerbewegingen speelden bij het tegenhouden van de goedkeuring in het Europees Parlement van ACTA, een internationaal akkoord dat de intellectuele eigendomsrechten zou hebben versterkt. Het akkoord werd bestreden omdat het een bedreiging vormde voor heel wat burgerlijke vrijheden en mensenrechten.

BERICHTEN VOOR JONGEREN

Om ervoor te zorgen dat jongeren een actieve rol spelen bij de beïnvloeding van de werking van het internet zijn de volgende principes belangrijk:

- Internetgebruikers zijn meer dan klanten! Ze hebben invloed en kunnen die aanwenden door een actievere rol te spelen bij het bepalen van hoe het internet de mensenrechten moet waarborgen: dit kan gebeuren door campagne te voeren en ook door de manier waarop jongeren zich online tegenover elkaar gedragen als internetgebruikers.
- De mensenrechten van internetgebruikers moeten online beschermd worden. Daartoe is het belangrijk dat ze hun rechten kennen en elke schending aanvechten.
- Het internet is een ruimte waarvan de dynamische architectuur nog altijd onzeker terrein is. Aan de ene kant kan het schendingen van mensenrechten mogelijk maken. Aan de andere kant kan het echter een instrument zijn om rechten en vrijheden te eerbiedigen; een vehikel om gemeenschappen te mobiliseren om de bescherming ervan te verzekeren.
- Kinderen en jongeren, en andere gebruikers, moeten ondersteund worden door middel van educatieve programma’s die hen zullen helpen om het inzicht en de vaardigheden te ontwikkelen die ze nodig hebben om het internet op een efficiënte manier te gebruiken.
- Kinderen en jongeren horen speciale bescherming te genieten tegen inmenging in hun fysieke, geestelijke en morele welzijn wanneer ze het internet gebruiken.
- Hoewel er sterke economische en politieke krachten zijn die een belangrijke rol spelen bij de vorming van het internet, moeten internetgebruikers hun recht doen gelden om van de online wereld een publieke ruimte te maken waar mensenrechtenbeginselen, -waarden en -praktijken gelden.
- Kinderen en jongeren moeten weten en leren door wie en hoe het internet beheerd wordt als onderdeel van hun opvoeding over democratisch burgerschap. Daarom zijn transparantie en aansprakelijkheid voor internetbeleid belangrijk. Bijvoorbeeld de manier waarop jongeren effectief internetbeleid kunnen beïnvloeden, of toch op zijn minst de publieke ruimte die ook een onderdeel vormt van het internet.

5.7 CAMPAGNESTRATEGIEËN

De campagne van de Raad van Europa tegen online haatspraak is afhankelijk van de actieve betrokkenheid van zoveel mogelijk jongeren. Er zijn talrijke manieren waarop jij en jouw vrienden haatspraak kunnen bestrijden en jullie kunnen aansluiten bij de campagne. Enkele hiervan worden opgesomd in dit onderdeel. De lijst is opgedeeld in de volgende categorieën:

1. Educatie en bewustmaking
2. De aanpak van haatspraak die online reeds bestaat
3. Anderen mobiliseren
4. Solidariteit uitdrukken met slachtoffers of vaak geviseerde groepen
5. Langetermijnstrategieën

Die categorieën overlappen elkaar vaak. Wanneer dit niet het geval is, is het vaak mogelijk om een activiteit kracht bij te zetten door items uit een ander onderdeel toe te voegen.

Bijvoorbeeld:

- Haatspraak direct aanpakken door in een alternatief verhaal te voorzien zal ook een educatief effect hebben. Wanneer het alternatieve verhaal of de alternatieve dialoog via sociale media bekendgemaakt wordt, kan het ook gebruikt worden om anderen te mobiliseren.
- Een bewustmakingsactie die bedoeld is om anderen te informeren over het probleem van online haatspraak is eveneens een sterke uiting van solidariteit met de slachtoffers van haatspraak. Ze zou gebruikt kunnen worden om handtekeningen toe te voegen aan een petitie die politici oproept om het probleem aan te pakken.
- Een voorbeeld van haatspraak melden en bloggen over het antwoord van de websitebeheerder kan anderen motiveren om alert te zijn voor gelijkaardige voorbeelden en hun eigen klachten in te dienen.

De onderstaande lijst is niet compleet en mag enkel worden gebruikt als bron om eventueel ideeën op te doen. Jouw groep zal bijna zeker in staat zijn om andere ideeën te bedenken!

Sommige van de voorstellen zijn misschien niet in alle gevallen geschikt. Het melden van een commentaar of post kan soms bijvoorbeeld buitensporig zijn: het kan gemakkelijker zijn om een vraag te sturen naar de auteur van de oorspronkelijke post om te zien of die zijn of haar taalgebruik zal aanpassen of de commentaar zal intrekken. In andere gevallen kan het veelal ongepast zijn om rechtstreeks contact op te nemen met iemand die een beledigende commentaar heeft gepost. Er moet altijd goed worden nagedacht over welke actie het best of het meest efficiënt is.

Je kan de suggesties gebruiken om de activiteiten in de gids aan te vullen en jouw vrienden of groep aan te moedigen om zich aan te sluiten bij de *No Hate Speech Movement*.

- Zorg ervoor dat je jouw groep of vrienden betreft bij het selecteren en plannen van acties. Ze zullen meer geneigd zijn te engageren wanneer ze de focus en methoden zelf hebben gekozen!
- Herinner hen eraan dat creatieve acties meer aandacht zullen trekken: de aandacht trekken van mensen online is net als proberen op te vallen in de massa!
- Herinner hen eraan dat informatie verspreid kan worden via beelden, video’s en muziek, maar ook door enkel woorden te gebruiken. Het medium kan even belangrijk zijn als de boodschap.
- Kijk zeker eens op de website van de No Hate Speech Movement (www.nohatespeechmovement.org) voor andere manieren waarop je je kan inzetten voor de campagne!

LIJST VAN MOGELIJKE ACTIES

EDUCATIE EN BEWUSTMAKING

- Gebruik blogs en sociale mediasites om mensen bewuster te maken van wat ze kunnen doen wanneer ze het slachtoffer zijn van haatspraak of voorbeelden zien.
- Gebruik de taal van de mensenrechten: vergroot het bewustzijn van de rechten die ons zowel online als offline beschermen en van het verband tussen mensenrechten en online haatspraak.
- Creëer een blad voor groepen die vaak het doelwit zijn van haatspraak waarop mythen doorbroken worden. Post het op sociale mediasites of maak brochures om offline te verspreiden.
- Deel sites of posts die de nadruk leggen op positieve kenmerken van vaak geïsoleerde groepen.
- Vertel verhalen over individuen die het slachtoffer geweest zijn van online of offline haatspraak. Gebruik ze om informatie te verspreiden over het probleem en empathie op te bouwen met diegenen die het doelwit zijn van haatspraak.
- Creëer jouw eigen website of sociaal mediaprofiel. Gebruik dit om alternatieve informatie met degelijke bronvermelding aan te bieden over groepen die vaak het doelwit zijn.
- Organiseer offline acties, trainingssessies en bewustmakingsevenementen. Die kunnen de volgende onderwerpen behandelen:
  - het algemene probleem van online en offline haatspraak
  - veroordelen over een specifieke geïsoleerde groep
  - methoden om haatspraak aan te pakken zowel online als offline
  - de impact van haatspraak
  - de noodzaak voor mensen om de verantwoordelijkheid op te nemen voor hun eigen daden en die van anderen
  - initiatieven die genomen worden door andere jongerengroepen - waaronder de *No Hate Speech Movement*
  - iets anders!

DE VOORROELEN OF HAATSpraak ONLINE REEDS AANPAKKEN

- Bewerk Wikipedia-items of andere sites met vrije inhoud die ontoereikende of verkeerde informatie geven over groepen die vaak het doelwit zijn van haatspraak.
- Post commentaren op sites die verkeerde, bevooroordeelde of racistische inhoud bevatten. Stuur vragen of klachten naar de auteurs van posts die onverdraagzaamheid of racisme vertonen.
- Zoek contact met individuen die beledigende taal gebruiken: probeer hen te doen inzien welke impact hun gedrag op anderen heeft.
- Moedig andere mensen aan om "trollen" te negeren wanneer die beledigend gedrag gebruiken.
- Gebruik online meldingsmechanismen of klachtenprocedures om website-eigenaars te wijzen op voorbeelden van haatspraak.
- Meld gevallen van haatspraak via nationale meldingssystemen of via de betrokken medianetwerken.
- Meld gevallen van haatspraak aan moderatoren door middel van online meldingsmechanismen.
- Meld gevallen van haatspraak aan organisaties die zich met dit probleem bezighouden - of aan *Hate Speech Watch*.
- Boycot haatsites - en roep anderen op om hetzelfde te doen. Meld die sites door middel van de juridische mechanismen die er in jouw land bestaan of via organisaties, zoals INACH, het *International Network Against Cyber Hate*.
- Verzamel informatie over haatsites die in jouw land geregistreerd zijn. Stuur dit naar jouw parlementaire vertegenwoordiger.

ANDEREN MOBILISEREN

- Roep anderen op om haatspraak te veroordelen of te melden, solidariteit uit te drukken met de slachtoffers of andere actie te ondernemen.
- Gebruik de sociale media om de aandacht van volgers te vestigen op nuttige websites of boeiende campagne-initiatieven.
- Publiceer succesvolle voorbeelden van haatspraak die verwijderd is van bepaalde sites.
- Maak de *No Hate Speech Movement* beter bekend. Voeg de link toe aan jouw sociaal mediaprofiel of het logo aan jouw handtekening.
- Organiseer opleidings- of bewustmakingssessies met vertegenwoordigers van de groepen die vaak het doelwit zijn. Toon hen hoe ze zichzelf - en anderen - kunnen beschermen door zich bij de campagne aan te sluiten.
- Gebruik online en offline acties om de acties bekend te maken die je in andere domeinen onderneemt!

SOLIDARITEIT UITDRUKKEN MET SLACHTOFFERS OF VAAK GEÏSOLEERDE GROEPEN EN ZE ONDERSTEUNEN

- Stuur persoonlijke berichten naar individuen die publiekelijk het doelwit zijn van haatspraak: druk jouw solidariteit uit en zeg hen wat ze kunnen doen.
- Help om veroordelen of verkeerde ideeën over vaak geïsoleerde groepen de wereld uit te helpen. Maak een alternatief verhaal en verspreid het wanneer je kan.
- Informeer jongeren over hun rechten en de methoden die ze kunnen gebruiken om zichzelf te beschermen.
- Organiseer een publieke actie in solidariteit met de groepen die het doelwit zijn van haatspraak.
- Maak alle voorbeelden van racistische of discriminerende uitspraken door politici, de media of publieke figuren bekend. Roep hen ter verantwoording!
- Werk samen met groepen die vaak het doelwit zijn van haatspraak: moedig hen aan om mee te werken aan de campagne.

LANGETERMIJNSTRATEGIEËN

- Organiseer jouw eigen campagne op lokaal niveau of op het internet; maak een campagnevideo of -lied of organiseer een ludieke actie en post dit online.
- Lanceer een online petitie tegen online haatspraak of tegen het beleid van een bepaalde website inzake online haatspraak.
- Neem contact op met webgebaseerde organisaties die zich met het probleem bezighouden: zeg hen wat je aan het doen bent en probeer te achterhalen hoe je je kan aansluiten bij hun activiteiten.
- Neem contact op met lokale organisaties die zich bezighouden met racisme en discriminatie of andere gelijkaardige kwesties. Wijs hen op het probleem van online haatspraak en moedig hen aan om zich bij de campagne aan te sluiten.
- Monitor het probleem op een particuliere site of wanneer het bepaalde groepen treft. Stuur de resultaten van jouw onderzoek naar *Hate Speech Watch*, naar ngo's die zich bezighouden met het probleem, naar politici of naar andere invloedrijke mensen.
- Roep overheidsfunctionarissen op om het probleem aan te pakken: neem contact op met jouw parlementaire vertegenwoordiger.

5.8 INTERNETGELETERDHEID

Internetgeletterdheid [is] het vermogen om online toegang te krijgen tot informatie en communicatie-inhoud en die te begrijpen, te bekritisieren en te creëren.

*Sonia Livingstone, 'Internet Literacy: Young People's Negotiation of New Online Opportunities.'*¹

DE NOODZAAK VAN INTERNETGELETERDHEID

Het internet is waarschijnlijk de belangrijkste bron voor veel jongeren in Europa. Soms wordt het rechtstreeks gebruikt als referentiemiddel; op andere momenten wordt er informatie opgepikt tijdens het socializen of andere bezigheden. In beide gevallen is het belangrijk dat de gebruikers in staat zijn om zowel de expliciete inhoud als eventuele impliciete boodschappen te begrijpen, te analyseren, te beoordelen en te verifiëren. Dit is zelfs nog belangrijker wanneer ze uitingen van haat tegenkomen.

De vaardigheden en kennis die jongeren nodig hebben om informatie te vinden en te verwerken vormen één aspect van mediageletterdheid of, aangezien dit specifiek van toepassing is op de online wereld, internetgeletterdheid. Internetgeletterdheid gaat echter verder dan het verzamelen en verwerken van informatie en er zijn veel andere vaardigheden en instrumenten die bijzonder relevant zijn om jongeren voor te bereiden om het probleem van online haat aan te pakken. Daartoe behoren de vaardigheden en instrumenten die betrekking hebben op de meer technische aspecten van het internet en die vaardigheden die nodig zijn om inhoud te posten en te delen.

Belangrijke punten (gebaseerd op de *Guide to Human Rights for Internet Users*)

- Kinderen en jongeren moeten het internet op een veilige manier kunnen gebruiken met respect voor hun privacy.
- Kinderen en jongeren moeten opgeleid en geïnformeerd worden door leerkrachten, opvoeders en ouders.
- Kinderen en jongeren moeten informatie krijgen over de verschillende soorten illegale inhoud en illegaal gedrag die aangepast is aan hun leeftijd en omstandigheden.

AL DOENDE LEERT MEN

Over het algemeen pikt iemand die het internet gebruikt methoden en regels op die nodig zijn om online te functioneren tijdens hun activiteit: ze worden voldoende "internetgeletterd" om hun weg te kunnen vinden en de meeste behoeften te vervullen. Een grotere mate van online geletterdheid wordt echter belangrijk wanneer we willen dat jongeren niet zomaar bepaalde "slechte" aspecten en slechte gewoonten overnemen die leiden tot online haatspraak en, vooral, wanneer ze bepaalde gevallen moeten leren aanvechten. De lijsten die in dit onderdeel zijn opgenomen bevatten enkele van de meer relevante vaardigheden en kennis die nodig zijn om dit te bereiken.

VERSCHILLENDE INSTRUMENTEN VOOR UITEENLOPENDE ROLLEN

Het is belangrijk om op te merken dat jongeren in het geval van haatspraak op verschillende momenten

¹ *Digital Youth, Innovation, and the Unexpected (2008), MIT Press*

uiteenlopende rollen op zich nemen. Voor elke rol zijn andere vaardigheden nodig en hier zou rekening mee moeten worden gehouden tijdens educatieve activiteiten.

OMSTAANDERS / WAARNEMERS

Wanneer we inhoud tegenkomen die in zekere mate schade kan toebrengen aan anderen, worden we een deelnemer aan de dialoog. We kunnen die inhoud negeren, hem verspreiden door hem verder te delen, of beslissen om ons er tegen te verzetten. Veel van de activiteiten in deze gids zijn ontwikkeld om jongeren te doen veranderen van een passief standpunt van "zien maar niks doen" naar een standpunt waarbij ze het probleem op de meest adequate manier aanpakken. Dit vereist vaardigheden om te beoordelen en kritisch te analyseren alsook een bewustzijn van de acties die kunnen worden ondernomen.

SLACHTOFFERS

Mensen die ofwel rechtstreeks het doelwit zijn van online haatspraak of die behoren tot een van de groepen die vaak het doelwit zijn van beledigende of racistische uitspraken of cyberpesten moeten strategieën aangeboden krijgen om zichzelf te beschermen en met die uitingen van haat om te gaan. Ze hebben ook vaardigheden en kennis nodig die hen helpt om het probleem aan te pakken, bijvoorbeeld door de verantwoordelijke persoon ter verantwoording te roepen, de beledigingen te melden, anderen aan te moedigen om ertegen op te treden, enz.

"HATERS" EN POTENTIËLE HATERS

Tot deze groep behoren die mensen die online haatspraak verspreiden of in de verleiding komen om dit te doen, hetzij door hun eigen inhoud te creëren of door die van anderen te delen. We mogen niet vergeten dat, net zoals er bepaalde vormen van haatspraak bestaan die "erger" zijn dan andere, ook de rol van mensen als "hater" meer of minder schadelijk kan zijn. Ook diegenen die inhoud delen die lichtjes racistisch is dragen bij tot het algemene probleem, zelfs ook al is het niet illegaal wat ze doen en roepen ze anderen niet meteen op tot geweld. Het is nog altijd een eerste stap in een keten van uitingen die schadelijk zijn.

Veel mensen dragen bij tot de verspreiding van online haatspraak gewoon door inhoud te delen die ze niet als schadelijk, beledigend of verkeerd beschouwen. Om dit te vermijden moeten ze in staat zijn om vooroordelen in online inhoud op te merken en een grotere verantwoordelijkheid te dragen bij het creëren van inhoud en het delen van die inhoud met anderen.

ACTIVISTEN EN CAMPAGNEVOERERS

De campagne tegen online haatspraak ziet in elke jongere en elke internetgebruiker een potentiële campagnevoerder! De bedoeling is gedeeltelijk om "omstaanders" van haatspraak aan te moedigen om te reageren en zich bij een beweging aan te sluiten van mensen overal ter wereld die zich verzetten tegen haatspraak. Campagne voeren op het internet vergt specifieke vaardigheden, zoals bekendmaken, promoten, creëren van een draagvlak en opstellen van verschillende berichten en verhalen.

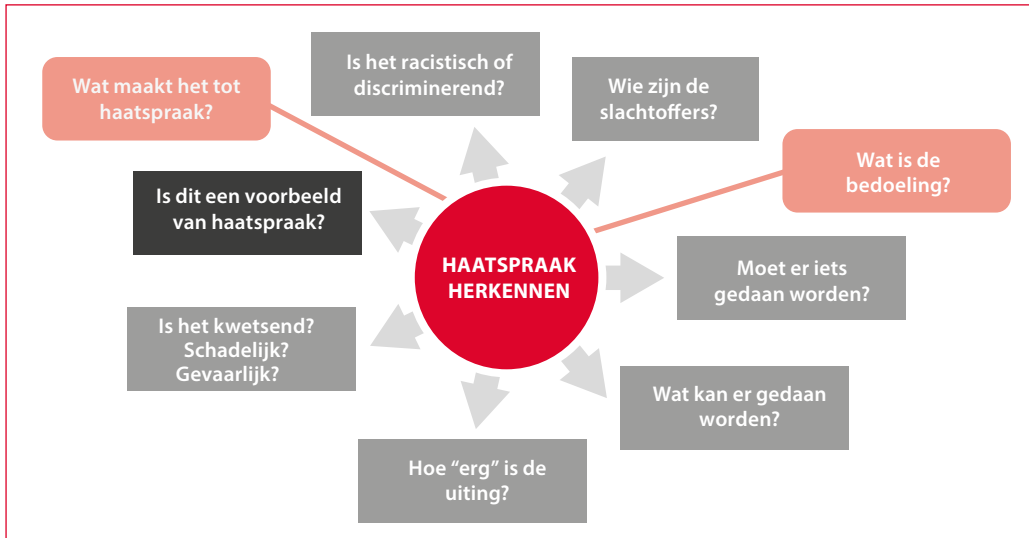
HET INTERNET GEBRUIKEN OM ONLINE HAAT TE BESTRIJDEN

De lijst hieronder bevat enkele van de belangrijkste aspecten van internetgeletterdheid die betrekking hebben op de activiteiten in deze gids en op de campagne in het algemeen. Een groter inzicht in die aspecten zal jongeren helpen om een doeltreffender rol te spelen in de campagne. Het zal hen ook helpen om hun eigen online gedrag te veranderen.

ONLINE HAATSPRAAK HERKENNEN

De eerste taak in de strijd tegen online haatspraak is ze te kunnen herkennen wanneer we ermee geconfronteerd worden. Dit veronderstelt dat we weten wat haatspraak inhoudt en hoe we de mogelijke impact moeten inschatten. We moeten echter ook een dieper inzicht hebben in onderliggende boodschappen en in staat zijn vooroordelen te herkennen die enkel impliciet zijn.

KRITISCH DENKEN EN HET VERWERKEN VAN INFORMATIE

Er is een enorm volume aan informatie beschikbaar online en jongeren moeten de vaardigheden hebben om ervoor te zorgen dat ze wat ze zien niet altijd voor lief nemen. Dit geldt vooral voor foutieve informatie, of informatie die onvoldoende onderbouwd is met bronnen, die de vooroordelen tegen bepaalde groepen voedt. Gebruikers moeten mogelijke fouten in argumenten kunnen herkennen en zich bewust zijn van het belang om de feiten te controleren en "de andere kant te horen", tenminste in gevallen waar iemand gekwetst kan worden.

Nuttige tips: de argumenten verifiëren

- Werden er bronnen opgegeven voor de gedane beweringen of waren de argumenten gebaseerd op "gezond verstand"?
- Worden de bronnen genoemd en erkend als autoriteiten inzake dit onderwerp?
- Waren er afdoende argumenten of zijn er andere mogelijke conclusies?
- Waren de argumenten gebaseerd op "feiten" of appelleerden ze aan emoties, traditionele overtuigingen, of enkel *mogelijke* uitkomsten?
- Konden de voorgestelde "feiten" of de argumenten getoetst worden?
- Werden er veralgemeningen gemaakt over individuen of groepen?
- Waren sommige van die veralgemeningen racistisch of discriminerend?
- Zijn er andere perspectieven mogelijk en zouden zij het argument weerleggen?
- Wordt er in de beweringen op de man gespeeld, met andere woorden, worden er argumenten gebruikt die de tegenpartij aanvallen omwille van wie ze zijn en niet omwille van wat ze zeggen?
- Wordt het argument overtuigender gemaakt door de *stijl* waarmee het wordt gebracht, bijvoorbeeld door het gebruik van aangrijpende beelden of multimedia?

INFORMATIE VINDEN

Op zoek gaan naar andere bronnen en weten hoe je op een doeltreffende manier kan zoeken behoort tot het "controleren van de feiten" en "het horen van de tegenpartij". De meeste mensen weten hoe ze een zoekmachine moeten gebruiken, maar zijn minder op de hoogte van hoe zoekmachines te werk gaan en hoe bijkomende instrumenten kunnen worden gebruikt om zoekopdrachten te verfijnen en verschillende resultaten te verkrijgen.

Tips voor het zoeken

- Probeer verschillende zoekmachines te gebruiken in plaats van slechts op één zoekmachine te vertrouwen.
- Probeer cookies te blokkeren en wis je geschiedenis vooraleer je een zoekopdracht uitvoert! De resultaten zullen normaal gezien verschillend zijn, omdat veel zoekmachines tonen wat zij denken dat de gebruiker wil zien (op basis van wat ze over die gebruiker "weten").
- Voer een aantal zoekopdrachten uit door verschillende termen te gebruiken, ook al onderzoek je slechts één bepaald thema.
- Probeer complexere zoekopdrachten uit te voeren, bijvoorbeeld door een zoekopdracht tot één website te beperken en ervoor te zorgen dat inhoud met bepaalde termen niet weergegeven wordt in de resultaten, of door de "en" operator te gebruiken om ervoor te zorgen dat alle termen worden opgenomen. De instructies hiervoor worden door elke zoekmachine vermeld.
- Controleer de autoriteit van websites alvorens een zoekresultaat te gebruiken om relevante inhoud te identificeren.
- Wees op je hoede voor "gecloakte" websites. Dit zijn sites die door een zoekmachine weergegeven worden op één manier, terwijl ze eigenlijk inhoud bevatten die er niets mee te maken heeft. De bedoeling is vaak om de gebruiker te misleiden en aan te bieden wat zij als "kennis" beschouwen, maar wat eigenlijk ideologisch bevooroordeelde informatie is.

DE AUTORITEIT CONTROLEREN

Mensen kunnen bijna alles online posten wat ze willen! Gezien de hoeveelheid aan inhoud en het feit dat het internet voor het grootste deel niet-gereguleerd is, is het ook relatief eenvoudig om meningen als “feiten” voor te stellen en foutieve beweringen te doen zonder in vraag gesteld te worden. Voor de toevallige waarnemer kan het lijken alsof de meeste haatspraak goed onderbouwd en degelijk gemotiveerd is. Behalve het gebruiken van kritische denkvaardigheden om de feiten en argumenten te verifiëren kan een inzicht in het soort site en de autoriteit van de auteur ook nuttig zijn om jongeren erop te wijzen dat het om haatspraak kan gaan.

Er bestaan duizenden websites die erop gericht zijn om racisme of andere vormen van discriminatie te promoten. Dergelijke “haatsites” zijn met elkaar verbonden en kunnen de autoriteit van andere haatsites gebruiken om racistische beweringen te ondersteunen. Tegenwoordig gaan veel racistische sites subtieler te werk en proberen ze misschien zelfs hun racisme te verbergen, bijvoorbeeld door te beweren dat ze de “nationale waarden verdedigen” terwijl ze eigenlijk racistische uitspraken doen. Enkele basiscontroles kunnen helpen om te bepalen of websites geloofwaardig zijn.

Nuttige tips: de autoriteit controleren

- Wordt de site gerespecteerd als bron van informatie of opinies? Verwijzen andere sites ernaar?
- Is het duidelijk wie de eigenaars en auteurs van de site zijn? Waarom zijn ze betrouwbaar?
- Wat zegt de site dat ze probeert te doen?
- Is het waarschijnlijk dat de site vooroordelen zal bevatten omwille van haar locatie, de identiteit van de auteurs of wat ze zegt over haar missie?
- Wordt er meer dan één standpunt voorgesteld op de website?
- Hoe vaak wordt ze geüpdatet, en bevat ze recente inhoud?
- Kan je gelijkaardige inhoud vinden op andere (gerespecteerde) websites?
- Zijn er potentiële belangenconflicten, bijvoorbeeld door commerciële belangen of politieke overtuiging?
- Worden er referenties en bronnen vermeld voor de inhoud die op de website gepost is?
- Beschikt de site over een beleid rond racistische en discriminerende inhoud?
- Hoe gaat ze om met dergelijke inhoud en hoe beantwoordt ze klachten?

INHOUD CREËREN EN DELEN

De mogelijkheden om online inhoud te creëren die gemakkelijk toegankelijk is voor anderen, heeft veel opportuniteiten geschapen voor de “gewone” gebruiker, maar brengt ook bepaalde verantwoordelijkheden met zich mee. Wat haatspraak betreft zijn vooral de verantwoordelijkheden en het feit dat men voorzichtig moet zijn bij het online posten belangrijk: gebruikers kunnen hier snel actoren worden in het verspreiden van haat, hetzij bewust hetzij onbewust.

Voor campagnedoelinden zijn er andere belangrijke overwegingen die betrekking hebben op het posten van materiaal. Een succesvolle campagne heeft sterke boodschappen nodig die een brede aantrekkingskracht hebben en eenvoudig te begrijpen zijn. Jongeren moeten zich bewust zijn van de verschillende technische mogelijkheden die er bestaan om grote aantallen mensen te bereiken - in het bijzonder via de sociale media. Ze moeten ook in staat zijn hun berichten op zo’n manier te maken dat anderen ze overtuigend zullen vinden en ze willen doorgeven. Een efficiënt gebruik van multimedia kan een nuttig instrument zijn om te helpen een ernstige boodschap om te vormen tot iets wat populairder is.

Nuttige tips voor het delen van inhoud

- Zorg ervoor dat inhoud die je deelt geen voorbeelden van vooroordelen, racisme of haat bevat.
- Zorg ervoor dat de informatie betrouwbaar is zodat je geen verkeerde informatie verspreidt.
- Deel geen informatie over anderen die hun privacy of veiligheid in gevaar zou kunnen brengen. Vraag het als je niet zeker bent!
- Wees voorzichtig wanneer je informatie die auteursrechtelijk beschermd kan zijn herpost.
- Controleer de voorwaarden van websites wanneer je materiaal post. Ze kunnen beperkingen bevatten met betrekking tot het soort inhoud dat je kan posten en ze kunnen ook rechten hebben over jouw inhoud of met betrekking tot jouw persoonlijke informatie.
- Bekijk of anderen de informatie die je post zouden kunnen “misbruiken” om een verkeerd beeld te schetsen of anderen te kwetsen. Zorg ervoor dat jouw inhoud niet dubbelzinnig is.
- Denk eraan dat inhoud die op het internet wordt gepost gemakkelijk verkeerd begrepen kan worden en aanstoot kan geven wanneer hij niet zorgvuldig geformuleerd is. Probeer alles wat je post nog eens na te lezen “met de blik van iemand anders”.

DE REGELS BEGRIJPEN

Een beter inzicht in sommige beleidslijnen en wetten die van toepassing zijn op internetactiviteit kan nuttig zijn om het eigen gedrag van de gebruiker te regelen en is essentieel in de strijd tegen online haatspraak. Daarom is het inzicht in en de betrokkenheid bij het proces van internetbeleid en hoe dit internetgebruikers beïnvloedt een onderdeel van internetgeletterdheid en van het onderwijs voor democratisch burgerschap in zijn geheel. Door de rol die het internet speelt bij het creëren van eigentijdse vormen van burgerschap en participatie kan de kwestie van het beleid niet worden overgelaten aan bedrijven en experts alleen.

LAGEN WETGEVING

Het internet is voor het merendeel “eigendom” van particuliere bedrijven. Zelfs een particuliere blog zal normaal gezien gehost worden op een particuliere server. Het bedrijf dat eigenaar is van de server mag beslissen om al dan niet beperkingen op te leggen aan wat op de blog gepost wordt!

De regels die door de gebruikers van een website moeten worden nageleefd zullen over het algemeen uiteengezet zijn in de “voorwaarden”. Die kunnen heel erg verschillen van website tot website. Behalve de voorwaarden kunnen er ook wetten gemaakt zijn door de overheid die van toepassing zijn op internetgebruikers en website-eigenaars. Voorbeelden hiervan zijn wetten op privacy en veiligheid of wetten over extreme haatspraak. Zelfs wanneer een overheid geen specifieke wetten heeft om de online veiligheid van mensen te beschermen, valt dit vaak onder de internationale wetgeving inzake mensenrechten, zoals in onderstaand voorbeeld.

Voorbeeld: De overheid moet mensen zowel online als offline beschermen

K.U. versus FINLAND

In maart 1999 werd een advertentie gepost op een internetdatingsite waarbij men deed alsof ze afkomstig was van een jongen van 12 jaar. Ze bevatte een link naar de webpagina van de jongen en beweerde dat hij op zoek was naar een intieme relatie met een jongen van zijn leeftijd of ouder 'om hem de weg te tonen'. De jongen ontdekte het bestaan van die advertentie pas toen hij een e-mail ontving van een geïnteresseerde man. De serviceprovider weigerde de identiteit bekend te maken van de persoon die de advertentie had gepost en beweerde dat dit een schending van de vertrouwelijkheid zou zijn. De Finse rechtbanken oordeelden dat de serviceprovider wettelijk niet verplicht kon worden om de informatie vrij te geven.

De zaak werd aanhangig gemaakt bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Het Hof besliste dat de Finse Staat zijn plicht verzaakt had om kinderen en andere kwetsbare individuen te beschermen. De advertentie had van het kind een doelwit voor pedofielen gemaakt en had verzuimd om zijn recht op een privé-, familie- en gezinsleven te beschermen.

(Artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens)

Het internet is voor het grootste deel dan ook een beetje zoals een winkelcentrum of een nachtclub! Zelfs al bestaat er geen wet die zegt dat je geen jeans mag dragen en niet sjofel gekleed mag gaan, toch kan je uit een nachtclub gezet worden wanneer het reglement zegt dat jeans niet toegelaten zijn. Op dezelfde manier kunnen websites ook hun eigen regels maken voor hun “privéruimte” op het internet. Hun regels moeten echter ook verenigbaar zijn met de wetten in het hele land en met de internationale wetgeving. De mensenrechten die universeel en ondeelbaar zijn en de verwante normen hebben voorrang op de algemene voorwaarden die aan internetgebruikers opgelegd worden door actoren uit de particuliere sector.

Wat dit betekent voor gebruikers

Jongeren moeten zich bewust zijn van de wetgeving en het beleid die van toepassing zijn op de websites die ze gebruiken, vooral wanneer die betrekking hebben op online haatspraak. Haatspraak kan vaak aan de kaak gesteld worden door gebruik te maken van de richtlijnen en de procedure voor het indienen van klachten van de site zelf. Wanneer die ontoereikend zijn, kunnen campagnevoerders soms het beleid zelf betwisten!

HET MELDEN VAN BELEDIGEND GEDRAG

REAGEREN EN CAMPAGNE VOEREN

Gevallen van haatspraak melden is niet de enige manier om te reageren wanneer we ermee worden geconfronteerd. Het is belangrijk dat jongeren zich bewust zijn dat er andere manieren zijn om het probleem aan te pakken en dat ze in staat zijn te beoordelen welke van die methoden het meest geschikt zijn in bepaalde gevallen.

Het eerste onderstaande diagram illustreert enkele van de manieren waarop kan worden gereageerd op individuele uitingen van haat. Meer voorbeelden van verschillende manieren waarop het probleem kan worden aangepakt zijn terug te vinden in het onderdeel over campagnestrategieën. Bij het bepalen van een reactie of strategie zal de meest geschikte aanpak vaak afhangen van de ernst van het geval. Een “mild” vooroordeel wordt vaak het best aangepakt door de auteur rechtstreeks te benaderen en hem of haar op de mogelijke schade ervan te wijzen; een regelmatige “trol” op een site die meestal gebruikt wordt door campagnevoerders tegen haatspraak moet soms volledig worden genegeerd. Aan het andere eind van het spectrum kan het nodig zijn om een haatsite die oproept tot geweld tegen bepaalde groepen te melden aan de politie.

Een van de belangrijkste overwegingen bij de keuze van de beste aanpak is de mogelijke impact van die specifieke uiting, of van de hele site. Sommige vragen die moeten worden bekeken bij de beoordeling van de impact worden getoond in het tweede onderstaande diagram.

VEILIG BLIJVEN

Jongeren moeten zich bewust zijn van de mogelijke online gevaren en moeten op de hoogte zijn van de voorzorgen die ze kunnen nemen om te vermijden dat hun eigen privacy gecompromitteerd wordt. Er bestaan ook enkele maatregelen die er kunnen helpen voor zorgen dat ze minder kans lopen om het doelwit te worden van cyberpesten. Enkele hiervan staan opgesomd in het onderdeel over cyberpesten.

5.9 CYBERPESTEN

“... cyberpesten slaat op elke elektronische communicatie waaronder, maar niet beperkt tot, communicatie die ingegeven is door het eigenlijk of vermeende ras, huidskleur, religie, nationale afkomst, afstamming of etniciteit, seksuele geaardheid, fysieke, mentale, emotionele of leerhandicap, geslacht, genderidentiteit en -expressie, of andere onderscheidende persoonlijke kenmerken van de student, of die gebaseerd is op de omgang met een persoon zoals hierboven omschreven, wanneer de geschreven, gesproken of fysieke handeling of elektronische communicatie bedoeld is om:

- (i) een student fysiek pijn te doen of de eigendom van de student te beschadigen; of
- (ii) de onderwijskansen van een student ernstig te hinderen; of
- (iii) zo ernstig, hardnekkig of alomtegenwoordig te zijn dat het een intimiderende of bedreigende onderwijsomgeving creëert; of
- (iv) de goede werking van de school ernstig verstoort

Responding to Cyberhate, Toolkit for Action (AntiDefamation League)

Pesten vindt plaats wanneer een persoon of een groep mensen opzettelijk vijandig of beledigend gedrag vertoont tegenover een ander individu. Normaal gezien houden de beledigingen langere periode aan: het slachtoffer wordt aanhoudend gevisieerd.

Bij cyberpesten gebeurt de victimisatie online of in elektronische vorm. Bij cyberpesten wordt gebruikt gemaakt van e-mails, *instant messaging*, *chatrooms*, semafoons, mobiele telefoons, of andere vormen van informatietechnologie. De impact op het individu kan niet minder ernstig zijn dan in offline gevallen van pesten: cyberpesten is nog altijd een vorm van pesten.

Cyberpesten kan bijzonder moeilijk zijn om aan te pakken omdat op het internet meer anonimiteit mogelijk is dan bij offline communicatie. Het kan ook een grotere impact hebben of een meer blijvende impact, omdat het zelfs kan gebeuren wanneer de pester niet fysiek aanwezig is. Van zodra een pester weet hoe hij zijn “slachtoffer” kan contacteren, kan het pesten aanhouden en moeilijk te vermijden zijn. Daarom is het belangrijk dat jongeren zich bewust zijn van het gevaar van het vrijgeven van persoonlijke details.

DE OMVANG VAN CYBERPESTEN

Cyberpesten is een ernstig en hardnekkig probleem bij jongeren. Het kan blijvende schade aanrichten en heeft al tot zelfmoord geleid. Verschillende studies hebben uitgewezen dat een groot aantal tieners getroffen worden door het probleem. De cijfers hieronder gelden voor de VS, maar onderzoek en ervaring tonen aan dat het probleem even groot is in Europa:

- Meer dan de helft van de adolescenten en tieners zijn online al gepest geweest, en ongeveer hetzelfde aantal hebben zelf al meegedaan aan cyberpesten.
- Meer dan 1 op 3 jongeren hebben online cyberbedreigingen ontvangen.
- Meer dan 25% van de adolescenten en tieners is herhaaldelijk gepest via de gsm of het internet.

- Meer dan de helft van de jongeren brengen hun ouders niet op de hoogte wanneer ze het slachtoffer worden van cyberpesten.

Bron: iSAFE Inc., 'Cyber Bullying: Statistics and Tips'

CYBERPESTEN EN MENSENRECHTEN

Zowel pesten als cyberpesten zijn vormen van misbruik en heel wat gevallen komen onder verschillende mensenrechtenbeschermingen. In "mildere" gevallen is het recht op privéleven relevant en wordt dit heel vaak betrokken. In extremere gevallen kan ook het recht op vrijwaring van onmenselijke of vernederende behandeling ingeroepen worden of zelfs het recht op leven. Voorbeelden van onmenselijke of vernederende behandeling zijn onder andere gevallen van seksueel misbruik, psychologisch geweld en uitbuiting. Het recht op leven kan ingeroepen worden in gevallen waar het pesten offline resulteert in een fysieke bedreiging voor het leven van een slachtoffer, alsook wanneer het lijden zo intens wordt dat het slachtoffer zelfmoord overweegt. Niet in staat zijn iemand tegen een dergelijk risico te beschermen zal waarschijnlijk een schending van hun recht op leven zijn.

WAT IS HET VERBAND TUSSEN CYBERPESTEN EN HAATSPRAAK?

Cyberpesten is een machtsrelatie die gericht is tegen een individu, terwijl haatspraak meestal oproept tot vijandigheid en geweld tegen een hele groep mensen. Voor de slachtoffers, echter, zijn beide vormen van geweld en vernedering. Haatspraak en cyberpesten gebruiken dezelfde online kanalen. Ze gebeuren vaak tegen individuen die als anders beschouwd worden omwille van hun achtergrond, handicap of etniciteit, of voor andere redenen. Ze maken beide gebruik van beledigende en intimiderende communicatie. In veel gevallen worden cyberpesten en haatspraak gecombineerd, wat heel schadelijk is voor individuen en groepen, bijvoorbeeld omdat het pesten misbruik maakt van de genderidentiteit, seksuele geaardheid of etnische achtergrond van het slachtoffer.

Tegelijkertijd kan het vergroten van de weerbaarheid van jongeren in de strijd tegen haatspraak hen weerbaarder maken in het omgaan met cyberpesten en vice versa. Internetgeletterdheid helpt jongeren begrijpen welke kwesties er spelen op het internet en zichzelf te beschermen tegen of te reageren op eventueel misbruik.

VOOR JE EIGEN VEILIGHEID ZORGEN

Jongeren moeten erop gewezen worden dat de gedragsvormen die in het volgende onderdeel worden opgesomd onaanvaardbaar - en waarschijnlijk illegaal - zijn. Zelfs een afzonderlijk geval kan het begin zijn van een aanhoudende campagne of een voorloper van ernstiger vormen van misbruik. Jongeren moeten de waarschuwingssignalen kunnen herkennen, hun eigen oordeel kunnen vormen over de beste manier om op afzonderlijke gevallen te reageren en de voorzorgen kennen die ze kunnen nemen wanneer een bedreiging echt lijkt te zijn. Ze moeten ook weten dat er organisaties zijn die hulp of advies kunnen geven of die zullen helpen wanneer er meer "officiële" stappen moeten worden ondernomen, zoals juridische

stappen. Sommige nationale campagnes van de *No Hate Speech Movement* geven informatie over hulplijnen die rapporteren aan de politie. Het netwerk InSafe, bijvoorbeeld, geeft tips voor meldingen en een aantal hulplijnen waar jongeren meldingen kunnen doen of hulp kunnen inroepen: www.saferinternet.org. InSafe is een project van Euroschoolnet, een Europese partner van de *No Hate Speech Movement*.

VOORBEELDEN VAN ONLINE MISBRUIK

- Het sturen van bedreigingen, provocerende beledigingen of racistische of etnische laster.
- *Gaybashing*, genderspecifieke laster of andere vormen van discriminatie.
- Proberen om de computer van het slachtoffer te besmetten met een virus.
- Een e-mailbox overspoelen met beledigende boodschappen.
- Onjuiste informatie over iemand posten of verspreiden om diens reputatie te schaden.
- Iemand eruit pikken en anderen uitnodigen om die persoon aan te vallen of uit te lachen.
- Zich als iemand anders voordoen om het te doen lijken alsof de andere persoon dingen heeft gezegd die ze niet geloven of die niet kloppen over hen.
- Foto's delen van een persoon, vooral in een gênante positie, zonder diens toestemming.
- E-mails delen zonder toestemming van de schrijver.
- Anderen onder druk zetten om iemand uit te sluiten uit een gemeenschap (online of offline).
- Herhaaldelijk nare, gemene en beledigende berichten naar iemand sturen.

ONLINE VEILIGHEID: EEN CHECKLIST VOOR JONGEREN

De mogelijkheden om misbruik te beperken

- Controleer en update regelmatig jouw privacy-instellingen op sociale netwerksites.
- Geef geen persoonlijke details prijs, zoals gsm-nummer, e-mailadres of thuisadres, tenzij je de persoon kent en vertrouwt.
- Deel geen persoonlijke informatie met mensen die je niet kent (bijvoorbeeld in online chatrooms waar je hoogstwaarschijnlijk vreemden zal ontmoeten).
- Hou rekening met de "ruimte" die je gebruikt, de aanvaarde gedragsregels en het soort mensen die ook gebruik maken van die ruimte. Net zoals in de offline wereld vormen bepaalde locaties een groter veiligheidsrisico. Daarom moeten we in de online wereld reageren zoals het past in die context.
- Respecteer de *netiquette*: behandel anderen online zoals je zelf behandeld zou willen worden.
- Wees zorgvuldig in het beschermen van je profielen en e-mailadres: log uit op publieke computers en verander regelmatig je wachtwoorden.
- Meld misbruik dat je online tegenkomt of dat aan jou gericht is aan het netwerk dat de inhoud of commentaren host, of aan gespecialiseerde politie- en justitiediensten in jouw land (enkele tips zijn beschikbaar op www.saferinternet.org).

Wanneer je bedreigingen of beledigingen ontvangt

Overweeg de volgende acties. Elk geval is anders en het is belangrijk dat jongeren leren hoe ze zorgvuldig kunnen overwegen welke actie ze zullen ondernemen. Het zal altijd nuttig zijn voor hen om het geval te bespreken met mensen die ze vertrouwen.

- Reageer niet! Een reactie is heel vaak net wat een potentiële belediger wil. Neem geen wraak aangezien dit het probleem alleen maar zal doen escaleren.
- Deel het probleem met iemand die je kan vertrouwen: vraag hun advies.
- Meld het probleem aan een organisatie die zich bezighoudt met de online veiligheid van jongeren (zie pagina's 204-205).
- Meld het gedrag aan de website-eigenaar/hostingprovider.
- Blokkeer/meld ongewenste contacten en mensen die zich ongepast gedragen.
- Verander jouw e-mailadres of mobiel telefoonnummer wanneer dat gebruikt wordt om je te viseren.
- Indien nodig, meld het gedrag aan de politie of neem contact op met een advocaat. **Online misbruik is illegaal wanneer dit een ernstige impact heeft op iemands gezondheid, veiligheid of psychologisch welzijn.**
- Hou altijd bewijs bij van de beledigende berichten die je hebt ontvangen - zoals het e-mailadres of het profiel van de dader. Je zal dit bewijs misschien nodig hebben wanneer je een officiële klacht moet indienen.

ONLINE VEILIGHEID: EEN CHECKLIST VOOR OPVOEDERS

Opvoeders, ouders en mensen in het algemeen die regelmatig in contact komen met jongeren kunnen maatregelen nemen om hen te beschermen tegen de gevaren van cyberpesten door:

- Een proactieve houding aan te nemen, dit risico met de jongeren te bespreken en hen te helpen om het te vermijden, voor zover dat mogelijk is. Sta er open voor om hierover te praten. Gebruik voorbeelden in de klas en wees niet bang om die kwesties aan te kaarten. Ondersteun een consequent beleid tegen cyberpesten op jouw school.
- Te beseffen dat er een verband bestaat tussen offline en online haatspraak: de twee gaan vaak samen!
- Het *empoweren* van kinderen door hen te informeren en de kwestie met hen te bespreken. Als je denkt dat je niet over de nodige vaardigheden beschikt om dit te doen, kan je contact opnemen met organisaties en hulpcentra voor de slachtoffers. Toon de jongeren duidelijk waar ze terecht kunnen wanneer ze hulp nodig hebben.
- Het *empoweren* van ouders die zich bewust moeten worden van het bestaan van cyberpesten en de manieren om dit te bestrijden.

5.10 DE RAAD VAN EUROPA EN ONLINE HAATSpraak

De Raad van Europa is de grootste mensenrechtenorganisatie van het continent en telt 47 lidstaten. Alle lidstaten van de Raad van Europa hebben het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens ondertekend. Dit is een verdrag dat bedoeld is om de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat te beschermen.

Het werk dat de Raad van Europa doet voor de democratie is sterk gebaseerd op educatie: educatie in scholen, en educatie als een proces van levenslang leren om de democratie te beoefenen, zoals in niet-formele leeractiviteiten. Mensenrechteneducatie en onderwijs voor democratisch burgerschap vormen een integraal onderdeel van wat we moeten waarborgen om democratieën duurzaam te maken.

De Afdeling Jeugd van de Raad van Europa voert de jongerencampagne *No Hate Speech Movement* uit met een bijzondere focus op burgerschap en mensenrechteneducatie als een manier om bij jongeren competenties te ontwikkelen om haatspraak te herkennen en de mensenrechten online te verdedigen.

Het werk van de Raad van Europa inzake online haatspraak is toegespitst op vier belangrijke domeinen:

1. Wettelijke aanpak van het probleem, met gebruik van het Europese Verdrag en de jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens
2. Beleidsinstrumenten, door het werk inzake internetbeleid en door een reeks aanbevelingen en beleidsbrieven gericht aan de lidstaten van de Raad van Europa
3. Monitoringactiviteiten, via het werk van de Europese Commissie tegen racisme en discriminatie en het werk van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten
4. Educatie, preventie en capaciteitsopbouw voor verschillende sociale actoren, waaronder journalisten, ngo-activisten, leerkrachten en jongeren

Online haatspraak is nauw verbonden met verschillende kwesties. Het thema is dan ook een onderdeel geweest van initiatieven in verschillende andere domeinen. Die omvatten onder andere:

Kinderrechten	De bescherming van minderheden	De opleiding van rechters
De strijd tegen cybermisda- den	De strijd tegen cyberpesten en de bescherming van kinderen	Mediageletterdheid
Vrijheid van meningsuiting	Het promoten van een plura- listische samenleving	Media-educatie
Anti-racismebeleid	Het promoten van de intercul- turele dialoog	Lerarenopleiding
Jeugdbeleid	Jeugdparticipatie	Niet-formeel onderwijs en jeugdwerk

Deze lange lijst illustreert de verscheidenheid aan bezorgdheden en kwesties die min of meer samenhangen met online haatspraak. Het is ook een indicatie dat het probleem vanuit veel verschillende oogpunten kan worden benaderd met behulp van een veelheid aan methoden.

De volgende korte informatie gaat enkel over die werkdomeinen die het belangrijkste zijn of die meer rechtstreeks verband houden met de strijd tegen online haatspraak.

RECHTSINSTRUMENTEN

- Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens is geratificeerd door alle lidstaten van de Raad van Europa. Het beschermt een aantal burgerlijke en politieke rechten, waaronder het recht op privacy, veiligheid en bescherming tegen onmenselijke en vernederende behandelingen. Hoewel het Verdrag ook de vrijheid van meningsuiting beschermt laat dit recht beperkingen toe wanneer de vormen van meningsuiting mogelijk anderen in gevaar kunnen brengen of de hele samenleving schade kunnen toebrengen.
- Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is verantwoordelijk voor de handhaving van de rechten in het Europees Verdrag. De jurisprudentie van dit hof bevat een interpretatie van "haatspraak" die ervoor zorgt dat de ergste vormen niet worden beschermd door het recht op vrijheid van meningsuiting.
- Het Verdrag inzake de bestrijding van strafbare feiten verbonden met elektronische netwerken dat ontwikkeld werd door de Raad van Europa, en zijn Aanvullend Protocol, is het enige bindende internationale verdrag over dit thema. Het trad in werking in juli 2004 en stelt richtlijnen vast voor alle overheden die wetgeving tegen cybermisdaden wensen te ontwikkelen.

STRATEGIE EN BELEIDSINSTRUMENTEN

- De Strategie over Internetbeleid van de Raad van Europa (2001) zet een aantal cruciale zaken uiteen die ontwikkeld zijn om de toekomstige ontwikkeling van het internet te verzekeren als een veilige plaats die de vrijheid van meningsuiting beschermt en de vrije toegang tot informatie waarborgt.
- Er werden beleidsaanbevelingen over de strijd tegen online haatspraak opgesteld door het Comité van Ministers en de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa. Daartoe behoort onder andere Aanbeveling CM/Rec(2009)5 die maatregelen bevat om kinderen te beschermen tegen schadelijke inhoud en schadelijk gedrag en om een actieve participatie aan de online wereld te promoten.
- De *Guide to Human Rights for Internet Users* is gebaseerd op het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en andere verdragen en instrumenten van de Raad van Europa die verschillende aspecten behandelen van de bescherming van de mensenrechten. Deze gids is een instrument voor internetgebruikers om meer te weten te komen over online mensenrechten, de mogelijke beperkingen ervan en beschikbare oplossingen voor die beperkingen. De gids bevat informatie over wat de rechten en vrijheden in de praktijk betekenen in de context van het internet en hoe er beroep kan worden op gedaan en ernaar gehandeld kan worden, alsook hoe men toegang kan krijgen tot rechtsmiddelen.

MONITORINGINSTRUMENTEN

- De Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI) is een mensenrechteninstantie van de Raad van Europa. Ze is samengesteld uit onafhankelijke experts en vaardigt monitoringrapporten uit, waaronder rapporten over het probleem van haatspraak. De ECRI heeft haatspraak ook besproken in haar beleidsaanbeveling over de strijd tegen de verspreiding van racistisch, xenofob en antisemitisch materiaal via het internet (Beleidsaanbeveling 6). De ECRI volgt dit probleem op door landenmonitoring en thematische rapporten.
- De Hoge Commissaris voor de Mensenrechten heeft de aandacht gevestigd op haatspraak als een mensenrechtenprobleem (bijvoorbeeld met betrekking tot Roma, vluchtelingen en asielzoekers). De Commissaris heeft ook opgeroepen om maatregelen goed te keuren tegen haatspraak.

EDUCATIE, PREVENTIE EN CAPACITEITSOPBOUW

- Het Pestalozzi-programma van de Raad van Europa is bedoeld voor onderwijsprofessionals en bevat modules over media-educatie en intercultureel leren.
- Het online spel *Wild Web Woods* is een instrument voor kinderen om basismethoden aan te leren om online veilig te blijven.
- Het *Internet Literacy Handbook* is een online leerinstrument voor ouders, leerkrachten en jongeren om hun competenties op het vlak van internetgebruik te ontwikkelen.
- De jeugdsector van de Raad van Europa organiseert een mensenrechteneducatieprogramma voor jongerenorganisaties en -activisten. Antiracistisch werk en interculturele dialoog nemen een belangrijke plaats in. Er worden op lokaal en internationaal niveau opleidingscursussen georganiseerd voor activisten en mensenrechtenvoorlichters. Ook zijn er verschillende educatieve materialen ontwikkeld, zoals bijvoorbeeld *Compass*, *Compasito* en *Gender Matters*.

ANDERE ACTIVITEITEN IN DE STRIJD TEGEN ONLINE HAATSpraak DOOR DE AFDELING JEUGD

- Onderzoek naar online haatspraak en de publicatie *Starting Points for Combating Hate Speech Online*: dit gaat over de realiteit van haatspraak voor jongeren en beschrijft een aantal projecten en campagnes die ontwikkeld zijn om het probleem aan te pakken
- Een onderzoek over jongeren en haatspraak, uitgevoerd in 2012, om de perceptie van jongeren van haatspraak en de impact die dit op hen heeft te analyseren
- Subsidies die door de *European Youth Foundation* toegekend zijn aan jeugdorganisaties voor projecten die online haatspraak bestrijden
- Opleidingen voor online activisten
- Workshops en seminaries voor campagne-activisten en -organisatoren
- Studiesessies met internationale jeugdorganisaties

VOOR MEER INFORMATIE:

Zaken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens waarin haatspraak wordt aangepakt

www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Press/Information+sheets/Factsheets/
http://echr.coe.int/Documents/FS_Hate_speech_ENG.pdf

Lijst van aanbevelingen, resoluties en verklaringen van het Comité van Ministers die goedgekeurd zijn in het domein Media

www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm_EN.asp

Pestalozzi-programma

www.coe.int/t/dg4/education/pestalozzi/Documentation_Centre/ML_resources_en.asp#TopOfPage

Wild Web Woods

www.wildwebwoods.org/popup_langSelection.php

Compass – A Manual on Human Rights Education with Young People

www.coe.int/compass

Internet Literacy Handbook

www.coe.int/t/dghl/standardsetting/internetliteracy/Source/Lit_handbook_3rd_en.swf

Manual on Hate Speech, door Anne Weber, Council of Europe Publishing, Straatsburg 2009

<http://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/manual-on-hate-speech>

Guide to Human Rights for Internet Users

www.coe.int/en/web/internet-users-rights/guide

HOOFDSTUK 6

BIJLAGEN

6.1 Universele Verklaring van de rechten van de Mens (samenvatting)	200
6.2 Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de mens en zijn protocollen (vereenvoudigd)	201
6.3 Andere bronnen over de strijd tegen online haatspraak	204
6.4 <i>Guide to Human Rights for Internet Users</i>	206
6.5 Voorstellen van workshops op basis van <i>Bookmarks</i>	208

6.1 UNIVERSELE VERKLARING VAN DE RECHTEN VAN DE MENS (SAMENVATTING)

1. Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren.
2. Iedereen heeft het recht om gelijk behandeld te worden, ongeacht ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke overtuiging, eigendom, geboorte of andere status.
3. Iedereen heeft het recht op leven in vrijheid en veiligheid.
4. Niemand heeft het recht om jou als een slaaf te behandelen en jij mag niemand tot jouw slaaf maken.
5. Iedereen heeft het recht om gevrijwaard te zijn van foltering en onmenselijke of ontorende behandeling.
6. Iedereen heeft het recht om erkend te worden voor de wet.
7. Iedereen is gelijk voor de wet en de wet moet op iedereen op dezelfde manier worden toegepast.
8. Iedereen heeft recht op daadwerkelijke rechtshulp wanneer zijn of haar rechten geschonden zijn.
9. Niemand heeft het recht om jou ten onrechte vast te houden of op te sluiten in de gevangenis of jou uit jouw eigen land te zetten.
10. Iedereen heeft het recht op een eerlijke en openbare rechtszitting.
11. Iedereen moet voor onschuldig gehouden worden totdat zijn schuld bewezen is.
12. Iedereen heeft het recht op respect voor zijn privacy (waaronder in zijn gezin en huis).
13. Iedereen heeft het recht om binnen de landsgrenzen vrij te leven en te reizen.
14. Iedereen heeft het recht om naar een ander land te gaan en bescherming te vragen wanneer hij vervolgd wordt of het risico lopen vervolgd te worden.
15. Iedereen heeft recht op een nationaliteit.
16. Iedereen heeft het recht om te trouwen en een gezin te stichten.
17. Iedereen heeft het recht op eigendom en bezittingen.
18. Iedereen heeft het recht om te geloven wat hij wil (zoals, maar niet beperkt tot, de godsdienst).
19. Iedereen heeft het recht om te zeggen wat hij denkt en om vrijelijk informatie te geven en te ontvangen.
20. Iedereen heeft het recht om zich bij een vereniging aan te sluiten en anderen op een vreedzame manier te ontmoeten.
21. Iedereen heeft het recht om deel te nemen aan het bestuur van zijn land dat gekozen moet worden in vrije en eerlijke verkiezingen.
22. Iedereen heeft recht op sociale zekerheid.
23. Iedereen heeft recht op werk voor een eerlijk loon in een veilige omgeving en het recht om lid te worden van een vakbond.
24. Iedereen heeft het recht op rust en eigen vrije tijd.
25. Iedereen heeft recht op een levensstandaard die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin, waaronder inbegrepen voeding, kleding, huisvesting en geneeskundige verzorging en de noodzakelijke sociale diensten.
26. Iedereen heeft recht op onderwijs, waaronder gratis basisonderwijs.
27. Iedereen heeft het recht om deel te nemen aan het culturele leven van de gemeenschap.
28. Iedereen heeft recht op het bestaan van een zodanige maatschappelijke en internationale orde, dat de rechten en vrijheden, in deze Verklaring genoemd, daarin ten volle kunnen worden gerealiseerd.
29. Iedereen moet de rechten van anderen, de gemeenschap en de publieke eigendom respecteren.
30. Niemand heeft het recht om rechten in deze verklaring af te pakken.

6.2 HET EUROPEES VERDRAG VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS EN ZIJN PROTOCOLLEN

VEREENVOUDIGDE VERSIE VAN GESELECTEERDE ARTIKELS

SAMENVATTING VAN DE PREAMBULE

De regeringen die lid zijn van de Raad van Europa streven naar vrede en een grotere eenheid op basis van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Met dit Verdrag beslissen ze om de eerste stappen te zetten om veel van de rechten in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens te handhaven.

ARTIKEL 1 - VERPLICHTING TOT EERBIEDIGING VAN DE RECHTEN VAN DE MENS

De Staten moeten iedereen de rechten verzekeren die in dit Verdrag zijn vastgesteld.

ARTIKEL 2 - RECHT OP LEVEN

Je hebt recht op leven.

ARTIKEL 3 - VERBOD VAN FOLTERING

Niemand mag jou pijn doen of jou folteren. Zelfs in gevangenschap moet jouw menselijke waardigheid gerespecteerd worden.

ARTIKEL 4 - VERBOD VAN SLAVERIJ EN DWANGARBEID

Het is verboden jou als slaaf te behandelen of jou te dwingen dwangarbeid te verrichten.

ARTIKEL 5 - RECHT OP VRIJHEID EN VEILIGHEID

Je hebt recht op vrijheid. Wanneer je gearresteerd wordt, heb je het recht om te weten waarom. Wanneer je gearresteerd wordt, heb je het recht om binnen een redelijke termijn berecht te worden of hangende het proces in vrijheid te worden gesteld.

ARTIKEL 6 - RECHT OP EEN EERLIJK PROCES

Je hebt recht op een eerlijk proces door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht. Als je beschuldigd wordt van een misdaad ben je onschuldig tot jouw schuld bewezen is. Je hebt het recht om je te laten bijstaan door een raadsman die door de staat betaald moet worden wanneer je arm bent.

ARTIKEL 7 - GEEN STRAF ZONDER WET

Je kan niet schuldig bevonden worden voor een misdaad wanneer het geen strafbaar feit was toen je het deed.

ARTIKEL 8 - RECHT OP EERBIEDIGING VAN PRIVÉ-, FAMILIE- EN GEZINSLEVEN

Je hebt recht op respect voor jouw privéleven, jouw familie- en gezinsleven, jouw woning en jouw correspondentie.

ARTIKEL 9 - VRIJHEID VAN GEDACHTE, GEWETEN EN GODSDIENST

Je hebt recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst. Je hebt het recht om jouw godsdienst zowel in het openbaar als privé te belijden en van godsdienst te veranderen als je dat wil.

ARTIKEL 10 - VRIJHEID VAN MENINGSUITING

Je hebt het recht om op een verantwoorde manier te zeggen en te schrijven wat je denkt en informatie te geven en te krijgen van anderen. Daartoe behoort ook persvrijheid.

ARTIKEL 11 - VRIJHEID VAN VERGADERING EN VERENIGING

Je hebt het recht om deel te nemen aan vreedzame vergaderingen en verenigingen op te richten of je er bij aan te sluiten, met inbegrip van vakverenigingen.

ARTIKEL 12 - RECHT TE HUWEN

Je hebt het recht om te trouwen en een gezin te stichten.

ARTIKEL 13 - RECHT OP EEN DAADWERKELIJK RECHTSMIDDEL

Als jouw rechten geschonden zijn, kan je hierover een officiële klacht indienen bij de rechtbank of andere publieke instanties.

ARTIKEL 14 - VERBOD VAN DISCRIMINATIE

Je geniet deze rechten ongeacht jouw huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of religieuze overtuiging of herkomst.

ARTIKEL 15 - AFWIJKING IN GEVAL VAN NOODTOESTAND

In tijd van oorlog of in geval van enig andere algemene noodtoestand mag een regering maatregelen nemen die tegen jouw rechten ingaan, maar enkel wanneer dit absoluut noodzakelijk is. Zelfs dan is het regeringen niet toegestaan, bijvoorbeeld, om jou te folteren of jou zomaar te doden.

ARTIKEL 16 - BEPERKINGEN OP POLITIEKE ACTIVITEITEN VAN VREEMDELINGEN

Regeringen mogen de politieke activiteiten van vreemdelingen beperken, ook als zou dit in strijd zijn met artikel 10, 11 of 14.

ARTIKEL 17 - VERBOD VAN MISBRUIK VAN RECHT

Niets in dit Verdrag mag gebruikt worden om de rechten en vrijheden in dit Verdrag te schaden.

ARTIKEL 18 - INPERKING VAN DE TOEPASSING VAN BEPERKINGEN OP RECHTEN

De meeste rechten in dit Verdrag kunnen beperkt worden door een algemene wet die op iedereen van toepassing is. Dergelijke beperkingen zijn enkel toegelaten wanneer ze absoluut noodzakelijk zijn.

ARTIKELS 19 TOT 51

Deze artikels leggen de werking uit van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

ARTIKEL 34 - INDIVIDUELE VERZOEKSCRIFTEN

Als jouw rechten die in het Verdrag vervat liggen geschonden worden in een van de lidstaten, moet je eerst beroep indienen bij alle bevoegde nationale overheden. Als dit het probleem niet oplost voor jou, kan je rechtstreeks beroep aantekenen bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg.

ARTIKEL 52 - VERZOEK OM INLICHTINGEN VAN DE SECRETARIS-GENERAAL

Wanneer de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa daarom verzoekt, moet een regering een uiteenzetting geven van de wijze waarop haar nationaal recht de rechten van dit Verdrag beschermt.

PROTOCOLLEN BIJ HET VERDRAG

ARTIKEL 1 VAN PROTOCOL NR. 1 - BESCHERMING VAN EIGENDOM

Je hebt het recht om van jouw eigendom te genieten en gebruik te maken van jouw bezittingen.

ARTIKEL 2 VAN PROTOCOL NR. 1 - RECHT OP ONDERWIJS

Je hebt het recht om naar school te gaan.

ARTIKEL 3 VAN PROTOCOL NR. 1 - RECHT OP VRIJE VERKIEZINGEN

Je hebt het recht om de regering van jouw land te verkiezen in geheime verkiezingen.

ARTIKEL 2 VAN PROTOCOL NR. 4 - VRIJHEID VAN VERPLAATSING

Als je wettig in een land verblijft, heb je het recht om je vrijelijk te verplaatsen en er vrijelijk jouw verblijfplaats te kiezen.

ARTIKEL 1 VAN PROTOCOL NR. 6 - AFSCHAFFING VAN DE DOODSTRAF

Je kan niet ter dood veroordeeld of geëxecuteerd worden door de staat.

ARTIKEL 2 VAN PROTOCOL NR. 7 - RECHT OP HOGER BEROEP IN STRAFZAKEN

Je kan in beroep gaan bij een hoger gerecht wanneer je veroordeeld bent wegens een strafbaar feit.

ARTIKEL 3 VAN PROTOCOL NR. 7 - SCHADELOOSSTELLING IN GEVAL VAN GERECHTELIJKE DWALING

Je hebt recht op schadeloosstelling wanneer je veroordeeld bent voor een strafbaar feit en blijkt dat je onschuldig was.

ARTIKEL 1 VAN PROTOCOL NR. 12 - ALGEMEEN VERBOD VAN DISCRIMINATIE

Je kan niet gediscrimineerd worden door overheden op grond van, bijvoorbeeld, jouw huidskleur, geslacht, taal, politieke of religieuze overtuiging, of afkomst.

6.3 ANDERE BRONNEN OVER DE STRIJD TEGEN ONLINE HAATSPRAAK

Als je tijd hebt en geïnteresseerd bent om meer te weten te komen over online haatspraak en welke andere educatieve activiteiten je in jouw groep kan gebruiken vind je hier enkele uitgangspunten. Dit is geen volledige lijst; het zijn slechts enkele suggesties om door te klikken!

RAAD VAN EUROPA

- **Compass** - A Manual for Human Rights Education with Young People; **Compasito** – Manual on Human Rights Education for Children en andere educatieve bronnen voor mensenrechteneducatie en antiracistisch onderwijs met jongeren
www.coe.int/compass
- **Internet Literacy Handbook** – een online leerinstrument voor ouders, leerkrachten en jongeren om hun competenties op het vlak van internetgebruik te ontwikkelen
www.coe.int/t/dghl/standardsetting/internetliteracy/Source/Lit_handbook_3rd_en.swf
- **Wild Web Woods** – een online spel voor kinderen om de basisregels inzake internetveiligheid aan te leren
www.wildwebwoods.org/popup_langSelection.php
- **Manual on Hate Speech**, door Anne Weber, Council of Europe Publishing, Straatsburg 2009
- **Starting Points for Combating Hate Speech Online** – drie studies over online haatspraak en manieren om dit aan te pakken, door Gavan Titley, Ellie Keen en László Földi; Council of Europe Publishing, Straatsburg 2012
- **De hoofdpagina van de Raad van Europa over media en vrijheid van meningsuiting**
www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Themes/Education_en.asp
- **Het Pestalozzi-programma van de Raad van Europa over mediageletterdheid**
www.coe.int/t/dg4/education/pestalozzi/Documentation_Centre/ML_resources_en.asp
- **De factsheets van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens over verschillende thema's** (waaronder ook haatspraak)
www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Press/Information+sheets/Factsheets
- **Lijst van aanbevelingen, resoluties en verklaringen** die het **Comité van Ministers** goedkeurde in het domein Media
www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm_EN.asp

ANDERE BRONNEN EN LINKS

- **Insafe** is een Europees netwerk van Bewustmakingscentra die een veilig en verantwoord gebruik van het internet en mobiele apparaten promoot bij jongeren.
www.saferinternet.org/home

- **Insafe Good Practice Guide**, Overzicht van bronnen voor tieners, volledig rapport
www.saferinternet.org/c/document_library/get_file?uuid=eb60c451-5826-459e-a89f-d8aa6aa33440&groupId=10137
- **Teachtoday** is een portaal met informatie en advies voor scholen over een positief, verantwoord en veilig gebruik van nieuwe technologieën
www.teachtoday.eu
- De website **MediaSmarts** bevat een waaier aan educatieve initiatieven, achtergrondinformatie en instrumenten betreffende het gebruik van het internet
www.mediasmarts.ca
- **Chatdancer** van Childnet International is een educatieve website voor jongeren om te leren over online veiligheid in interactieve online diensten, zoals chat, instant messaging (IM), online spelletjes, e-mail en mobiele telefoons
www.chatdancer.com
- The **Web We Want** is een educatief handboek over internetgeletterdheid voor 13- tot 16-jarigen dat ontwikkeld werd met en door jongeren
<http://webwewant.eu>
- **European Schoolnet**, een netwerk van 30 Europese Ministeries voor Onderwijs, biedt leerkrachten en leerlingen bronnen aan over de kennissamenleving en het gebruik van het internet
www.eun.org
- Het **European Wergeland Centre** biedt een hele waaier aan educatieve bronnen over mensenrechteneducatie aan
www.theewc.org
- De toolkit van de **Anti-Defamation League** bevat suggesties voor acties tegen cyberhaat
www.adl.org/assets/pdf/combating-hate/ADL-Responding-to-Cyberhate-Toolkit.pdf
- INACH – **International Network Against Cyber Hate** – verenigt en *empower*t organisaties om respect, verantwoordelijkheid en burgerschap te promoten op het internet door cyberhaat te bestrijden en het bewustzijn van online discriminatie te vergroten
www.inach.net
- **INHOPE Hotlines** tonen het publiek een manier om internetmateriaal anoniem te melden, zoals materiaal met kindermisbruik waarvan ze vermoeden dat het illegaal is.
www.inhope.org/gns/home.aspx

6.4 GUIDE TO HUMAN RIGHTS FOR INTERNET USERS

(Goedgekeurd door het Comité van Ministers op 16 april 2014 op de 1197de bijeenkomst van de afgevaardigden van de Ministers).

VEREENVOUDIGDE VERSIE

JOUW ONLINE RECHTEN	DE ROL VAN DE OVERHEID EN/ OF INTERNETAANBIEDERS
Toegang tot het internet en niet-discriminatie <ul style="list-style-type: none"> Jouw toegang tot het internet moet betaalbaar zijn. Wanneer je op het internet communiceert, mag je niet gediscrimineerd worden op grond van geslacht, ras, huidskleur, taal, godsdienst, leeftijd, seksuele geaardheid of andere redenen. 	<ul style="list-style-type: none"> Je toegang verlenen tot het internet wanneer je in een landelijke en geografisch afgelegen gebied leeft, een laag inkomen hebt of een handicap. Reageren op online discriminatie en bescherming en ondersteuning bieden.
Vrijheid van meningsuiting en informatie <ul style="list-style-type: none"> Je hebt de vrijheid om jezelf online uit te drukken, behalve wanneer je uitdrukkingen gebruikt die discriminatie, haat of geweld bevatten. Je hebt het recht op toegang tot informatie. Je bent vrij om inhoud te creëren, te recyclen en te delen wanneer je de intellectuele eigendom respecteert, waaronder het copyright. Je mag online een pseudoniem gebruiken, maar in sommige gevallen kan dit bekendgemaakt worden. 	<ul style="list-style-type: none"> Jou informeren over hoe je een klacht kan indienen of schendingen kan melden. Reageren op jouw klachten. Iemand's online identiteit bekendmaken in geval van misdaden of schendingen van de mensenrechten.
Vergadering, vereniging en participatie <ul style="list-style-type: none"> Je hebt het recht om met andere internetgebruikers om te gaan. Je hebt het recht om online vreedzaam te protesteren. Je mag om het even welke online instrumenten kiezen om je aan te sluiten bij een sociale groep of deel te nemen aan publieke debatten. 	<ul style="list-style-type: none"> Jou instrumenten geven voor online participatie. Rekening houden met jouw mening.

JOUW ONLINE RECHTEN	DE ROL VAN DE OVERHEID EN/ OF INTERNETAANBIEDERS
Bescherming van privacy en gegevens <ul style="list-style-type: none"> Je hebt het recht op een privé- en gezinsleven op het internet. Je moet beseffen dat wanneer je het internet gebruikt jouw persoonlijke gegevens regelmatig verwerkt worden. De vertrouwelijkheid van jouw online privé-correspondentie en communicatie moet ook gerespecteerd worden op het werk. 	<ul style="list-style-type: none"> Specifieke regels en procedures respecteren wanneer ze jouw persoonlijke gegevens verwerken. Jouw toestemming krijgen voor het verwerken van jouw persoonlijke gegevens. Je beschermen tegen onwettig toezicht of onderschepping. Jou ondersteuning bieden door diensten voor gegevensbescherming.
Onderwijs en geletterdheid <ul style="list-style-type: none"> Je hebt recht op onderwijs en op toegang tot kennis. Je moet de kans krijgen om vaardigheden te ontwikkelen om verschillende internetinstrumenten te begrijpen en te gebruiken, en om de juistheid en betrouwbaarheid van de inhoud en diensten waartoe je toegang zoekt na te gaan. 	<ul style="list-style-type: none"> Je toegang geven tot onderwijs en culturele, wetenschappelijke en academische inhoud. Jou de kans geven om vaardigheden inzake mediageletterdheid te ontwikkelen.
Kinderen en jongeren <ul style="list-style-type: none"> Je hebt het recht om vrijelijk jouw mening te uiten en aan het openbare leven deel te nemen. Je moet beseffen dat de inhoud die je op het internet creëert of de inhoud die over jou gecreëerd wordt door andere internetgebruikers jouw waardigheid, veiligheid en privacy in gevaar kan brengen. Die inhoud kan overal ter wereld toegankelijk zijn, nu of tijdens een latere fase in jouw leven. Je hebt het recht op educatie om jezelf te beschermen tegen inmenging en misbruik op het internet. 	<ul style="list-style-type: none"> Jou aanleren hoe je het internet veilig kan gebruiken. Je duidelijke informatie geven over online inhoud en gedrag dat illegaal is (bijvoorbeeld online pesterijen) en de mogelijkheid om illegale inhoud te melden. Jou advies en ondersteuning geven met het nodige respect voor vertrouwelijkheid en anonimiteit. Jou beschermen tegen inmenging in jouw fysiek, geestelijk en moreel welzijn, in het bijzonder met betrekking tot seksuele uitbuiting en misbruik op het internet en andere vormen van cybermisdriften.
Help en ondersteuning <ul style="list-style-type: none"> Je hebt recht op hulp en ondersteuning wanneer jouw rechten beperkt of geschonden worden. Je hebt het recht om je te wenden tot een rechtbank. 	<ul style="list-style-type: none"> Je voorlichten over jouw rechten. Je informeren over hoe je gevallen van inmenging kan melden. Je informeren over de hulp en ondersteuning die beschikbaar is wanneer jouw rechten geschonden worden. Jouw digitale identiteit en jouw computer beschermen tegen illegale toegang en manipulaties.

6.5 VOORSTELLEN VAN WORKSHOPS OP BASIS VAN BOOKMARKS

1. INLEIDENDE WORKSHOP OVER ONLINE HAATSPRAAK (1-2 UUR)

Dit voorstel van workshop is bedoeld als korte inleidende workshop op basis van activiteiten uit Bookmarks. Tijdens deze workshop zullen de deelnemers:

- meer te weten komen over online haatspraak, wat het is en hoe het tot uiting komt;
- de online jongerencampagne *No Hate Speech Movement* ontdekken.

Deze workshop is bedoeld voor een groep van maximum 25 deelnemers, met één facilitator.

STAPSGEWIJZE INSTRUCTIES:

1. Inleiding tot de workshop (5 minuten)

Leg aan de deelnemers uit waarover de workshop gaat.

2. Inleiding tot online haatspraak (15 minuten)
  - Vraag de deelnemers of ze gevallen van online haatspraak zijn tegengekomen en om enkele voorbeelden te geven. Als alternatief zou je de deelnemers ook zelf enkele voorbeelden kunnen geven (bijvoorbeeld door inhoud te gebruiken van *Hate Speech Watch*: www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch).
  - Vraag de deelnemers hoe zij die getroffen zijn door online haatspraak zich voelen en wat de gevolgen van haatspraak kunnen zijn voor diegenen die gevisieerd worden en voor de anderen in de samenleving.
  - Geef een inleiding op het concept “menselijke waardigheid” dat op het spel staat wanneer mensen geconfronteerd worden met haatspraak. Geef ook de definitie van online haatspraak. Je kan de definitie van haatspraak van de Raad van Europa terugvinden op pagina 11 van Bookmarks.
3. Ga verder naar de activiteit “Van kwaad naar erger” uit *Bookmarks*. (45-60 minuten)

Dit is een inleidende activiteit op online haatspraak. De deelnemers rangschikken verschillende voorbeelden van haatspraak tegen homo’s volgens wat zij “erger” vinden. Zie verder op pagina 112.

4. Na deze activiteit kan je misschien: (20-30 minuten)
  - Aan de deelnemers de video van de jongerencampagne *No Hate Speech Movement* tonen (www.nohatespeechmovement.org) of de video van het *No Hate Ninja* project *A story about cats, unicorns and hatespeech* (www.youtube.com/watch?v=kp7ww3KvccE) en hen vertellen over de jongerencampagne *No Hate Speech Movement*. Je kan meer te weten komen over die campagne in Hoofdstuk 2 (Bookmarks): *No Hate Speech Movement* op pagina 11.
  - Een discussie houden over hoe jongeren het internet zouden kunnen gebruiken op een manier die haatspraak niet promoot, en, op basis van de discussie, een lijst opstellen van do’s en don’ts voor een mensenrechtenvriendelijk gebruik van het internet door jongeren.

- Een korte evaluatie maken van de workshop (bijvoorbeeld door bij de deelnemers een rondvraag te houden naar enkele kernwoorden over wat ze uit de workshop geleerd hebben). (5-10 minuten)

VARIANTEN

Als je wil dat jouw inleidende workshop zich reeds focust op een van de specifiekere thema’s uit Bookmarks, zou je ook een andere activiteit kunnen uitvoeren, bijvoorbeeld:

- “De regels van het spel veranderen”, dat seksisme behandelt in online gamen
- “Cyberpesten aanpakken”, dat verschillende manieren bekijkt om cyberpesten aan te pakken
- “Groep X”, dat gaat over racisme tegen Roma
- “Webprofielen”, dat gaat over vooroordelen en stereotypen die leiden tot online haatspraak.

2. WORKSHOP OVER ONLINE HAATSPRAAK, MENSENRECHTEN EN VRIJHEID VAN MENINGSUITING (4 UUR)

Dit voorstel van workshop is bedoeld als uitgebreidere workshop op basis van *Bookmarks*. Tijdens deze workshop zullen de deelnemers:

- meer te weten komen over online haatspraak, wat het is en hoe het tot uiting komt;
- meer te weten komen over het mensenrechtenkader en de beperkingen van de vrijheid van meningsuiting;
- de online jongerencampagne *No Hate Speech Movement* ontdekken.

Deze workshop is bedoeld voor een groep van maximum 25 deelnemers, met één facilitator.

STAPSGEWIJZE INSTRUCTIES:

1. Inleiding op de workshop (5 minuten)

Leg aan de deelnemers uit waarover de workshop gaat.

2. Inleiding tot online haatspraak (15 minuten)
  - Vraag de deelnemers of ze gevallen van online haatspraak zijn tegengekomen en om enkele voorbeelden te geven. Als alternatief zou je de deelnemers ook zelf enkele voorbeelden kunnen geven (bijvoorbeeld door inhoud te gebruiken van *Hate Speech Watch*: www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch).
  - Geef een inleiding op het concept “menselijke waardigheid” dat op het spel staat wanneer mensen geconfronteerd worden met haatspraak. Geef ook de definitie van online haatspraak. Je kan de definitie van haatspraak van de Raad van Europa terugvinden op pagina 11 van Bookmarks.
3. Ga verder naar de activiteit “Vrijheid zonder beperkingen” uit *Bookmarks*. (60 minuten)

De deelnemers verkennen het concept “vrijheid van meningsuiting” op basis van een aantal casestudy’s. Ze moeten beslissen hoe ze zullen omgaan met commentaren of berichten die controversieel, beledigend of mogelijk gevaarlijk zijn. Zie verder op pagina 69.

4. Na die eerste activiteit kan je misschien de wortels van online haatspraak en de gevolgen ervan wat nader bestuderen. Je kan hiervoor de activiteit “Wortels en Takken” uit Bookmarks (60 minuten) op pagina 108 gebruiken. Je kan voorbeelden van de vorige activiteit gebruiken als uitgangspunt om de probleembom in deze activiteit te tekenen.
5. Neem een korte pauze. (20 minuten)
6. Op basis van de probleembomen zou je de deelnemers kunnen vragen om acties en campagne-activiteiten te ontwikkelen om enkele gevolgen van haatspraak aan te pakken. Je zou de deelnemers in kleinere werkgroepen kunnen opdelen en hen vragen om een gevolg van haatspraak te kiezen dat ze graag veranderd zouden zien, en manieren te vinden om dit aan te pakken. Geef de groepen 20 minuten om dit te bespreken en nog eens 20 minuten om hun bevindingen voor te stellen. (40 minuten)
7. Na deze activiteit kan je misschien: (30 minuten)
  - Aan de deelnemers de video van de jongerencampagne *No Hate Speech Movement* tonen (www.nohatespeechmovement.org) of de video van het *No Hate Ninja* project *A story about cats, unicorns and hate speech* (www.youtube.com/watch?v=kp7ww3KvccE) en hen vertellen over de jongerencampagne *No Hate Speech Movement*. Je kan meer te weten komen over de campagne in Hoofdstuk 2 (Bookmarks): *No Hate Speech Movement* op pagina 11.
  - Een discussie houden over hoe jongeren het internet zouden kunnen gebruiken op een manier die haatspraak niet promoot, en, op basis van de discussie, een lijst opstellen van do's en don'ts voor een mensenrechtvriendelijk gebruik van het internet door jongeren.
8. Een korte evaluatie maken van de workshop (bijvoorbeeld door bij de deelnemers een rondvraag te houden naar enkele kernwoorden over wat ze uit de workshop geleerd hebben). (5-10 minuten).

3. WORKSHOP OVER ONLINE HAATSPRAAK, MENSENRECHTEN EN VRIJHEID VAN MENINGSUITING (4 UUR) – GEVORDERDEN

Dit voorstel van workshop is bedoeld als uitgebreidere workshop op basis van Bookmarks. Tijdens deze workshop zullen de deelnemers:

- meer te weten komen over online haatspraak, wat het is en hoe het tot uiting komt;
- meer te weten komen over het mensenrechtenkader en vooral het verband tussen vrijheid van meningsuiting en haatspraak;
- de online jongerencampagne *No Hate Speech Movement* ontdekken.

Deze workshop is bedoeld voor een groep van maximum 25 deelnemers, met één facilitator.

STAPSGEWIJZE INSTRUCTIES:

1. 1. Inleiding op de workshop (5 minuten)
  - Leg aan de deelnemers uit waarover de workshop gaat.
2. Inleiding tot online haatspraak en mensenrechten (20 minuten)
  - Vraag de deelnemers of ze gevallen van online haatspraak zijn tegengekomen en om enkele voorbeelden te geven. Als alternatief zou je de deelnemers ook zelf enkele voorbeelden kunnen geven (bijvoorbeeld door inhoud te gebruiken van *Hate Speech Watch*: www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch).
  - Geef een inleiding op het concept “menselijke waardigheid” dat op het spel staat wanneer mensen geconfronteerd worden met haatspraak. Geef ook de definitie van online haatspraak. Je kan de definitie van haatspraak van de Raad van Europa terugvinden op pagina 11 van *Bookmarks*.
3. Ga verder naar de activiteit “Een dag in de rechtbank” uit *Bookmarks*. (120 minuten)

De deelnemers spelen een miniproces na en behandelen een echte zaak die aanhangig werd gemaakt voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Zie verder op pagina 25.

4. Neem een korte pauze. (20 minuten)
5. Verdeel de deelnemers na deze activiteit in groepjes en vraag hen om een korte zoekopdracht uit te voeren op hun favoriete interactieve websites om het beleid van die websites inzake racistische beledigingen of andere vormen van haatspraak na te gaan. Geef de groepen 20 minuten en breng de deelnemers daarna weer samen om de verschillende soorten beleid die ze gevonden hebben te bespreken en te vergelijken. Bespreek of ze vinden dat het beleid van sommige sites ontoereikend is om de gebruikers te beschermen en hoe ze dit zouden willen aanpassen. (40 minuten)

Dit is een variant op de activiteit “De regels lezen” uit *Bookmarks*. Meer informatie over de activiteit is terug te vinden op pagina 102.

6. Na deze activiteit kan je misschien: (30 minuten)
  - Aan de deelnemers de video van de jongerencampagne *No Hate Speech Movement* tonen (www.nohatespeechmovement.org) of de video van het *No Hate Ninja* project *A story about cats, unicorns and hate speech* (www.youtube.com/watch?v=kp7ww3KvccE) en hen vertellen over de jongerencampagne *No Hate Speech Movement*. Je kan meer te weten komen over de campagne in Hoofdstuk 2 (Bookmarks): *No Hate Speech Movement* op pagina 11.
  - Een discussie houden over hoe jongeren het internet zouden kunnen gebruiken op een manier die haatspraak niet promoot, en, op basis van de discussie, een lijst opstellen van do's en don'ts voor een mensenrechtvriendelijk gebruik van het internet door jongeren.
7. Een korte evaluatie maken van de workshop (bijvoorbeeld door bij de deelnemers een rondvraag te houden naar enkele kernwoorden over wat ze uit de workshop geleerd hebben). (5 minuten)

BELGIË

The European Bookshop
Olmstraat 1
BE-1040 BRUSSEL
Tel.: +32 2 231 04 35
Fax: +32 (0)2 735 08 60
E-mail: info@libeurop.eu
<http://www.libeurop.be>

Jean De Lannoy/DL Services
Koningslaan 202
BE-1190 BRUSSEL
Tel.: +32 (0)2 538 43 08
Fax: +32 (0)2 538 08 41
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
<http://www.jean-de-lannoy.be>

BOSNIË-HERZEGOVINA

Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/V BA-
71000 SARAJEVO
Tel.: + 387 33 640 818
Fax: + 387 33 640 818
E-mail: robertsplus@bih.net.ba

CANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
22-1010 Polytek Street
CDN-OTTAWA, ONT K1J 9J1
Tel.: +1 613 745 2665
Fax: +1 613 745 7660
Gratis tel: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
<http://www.renoufbooks.com>

KROATIË

Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000 SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: + 385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

TSJECHISCHE REPUBLIEK

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: +420 2 424 59 204
Fax: +420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
<http://www.suweco.cz>

DENEMARKEN

GAD
Vimmelskafte 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: +45 77 66 60 00
Fax: +45 77 66 60 01
E-mail: reception@gad.dk
<http://www.gad.dk>

FINLAND

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: +358 (0)9 121 4430
Fax: +358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilau@akateeminen.com
<http://www.akateeminen.com>

FRANKRIJK

Gelieve rechtstreeks contact op te nemen
met Council of Europe Publishing
FR-67075 STRASBOURG cedex
Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81
Fax: +33 (0)3 88 41 39 10
E-mail: publishing@coe.int <http://book.coe.int>

Librairie Kléber

1 rue des Francs-Bourgeois
FR-67000 STRASBOURG
Tel.: +33 (0)3 88 15 78 88
Fax: +33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kléber@coe.int
<http://www.librairie-kléber.com>

GRIEKENLAND

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINAI
Tel.: +30 210 32 55 321
Fax.: +30 210 32 30 320
E-mail: ord@otenet.gr
<http://www.kauffmann.gr>

HONGARIJE

Euro Info Service Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: +36 1 329 2170
Fax: +36 1 349 2053
E-mail: euroinfo@euroinfo.hu
<http://www.euroinfo.hu>

ITALIË

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: +39 0556 483215
Fax: +39 0556 41257
E-mail: licosa@licosa.com
<http://www.licosa.com>

NOORWEGEN

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: +47 2 218 8100
Fax: +47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
<http://www.akademika.no>

POLEN

Ars Polona JSC
25 Obrońcow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: +48 (0)22 509 86 00
Fax: +48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
<http://www.arspolona.com.pl>

PORTUGAL

Marka Lda
Rua dos Correiros 61-3
PT-1100-162 LISBOA
Tel: 351 21 3224040
Fax: 351 21 3224044
Web: www.marka.pt
E mail: apoio.clientes@marka.pt

RUSSISCHE FEDERATIE

Ves Mir
17b, Butlerova.ul. - Office 338
RU-117342 MOSCOW
Tel.: +7 495 739 0971
Fax: +7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
<http://www.vesmirbooks.ru>

ZWITSERLAND

Planetis Sàrl
16 chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: +41 22 366 51 77
Fax: +41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

TAIWAN

Tycoon Information Inc.
5th Floor, No. 500, Chang-Chun Road
Taipei, Taiwan
Tel.: 886-2-8712 8886
Fax: 886-2-8712 4747, 8712 4777
E-mail: info@tycoon-info.com.tw
orders@tycoon-info.com.tw

VERENIGD KONINKRIJK

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: +44 (0)870 600 5522
Fax: +44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
<http://www.tsoshop.co.uk>

VERENIGDE STATEN VAN AMERIKA en CANADA

Manhattan Publishing Co
670 White Plains Road
USA-10583 SCARSDALE, NY
Tel: + 1 914 472 4650
Fax: + 1 914 472 4316
E-mail: coe@manhattanpublishing.com
<http://www.manhattanpublishing.com>

Council of Europe Publishing
FR-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 – Fax: +33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Website: <http://book.coe.int>

Het werk dat de Raad van Europa doet voor de democratie is sterk gericht op educatie: educatie in scholen en educatie als een proces van levenslang leren om de democratie te beoefenen, zoals in niet-formele leeractiviteiten. Mensenrechteneducatie en onderwijs voor democratisch burgerschap vormen een integraal onderdeel van wat we moeten waarborgen om democratieën duurzaam te maken.

Haatspraak is een van de meeste verontrustende vormen van racisme en discriminatie die over heel Europa voorkomen en versterkt worden door het internet en de sociale media. Online haatspraak is het spreekwoordelijke topje van de ijsberg van intolerantie en etnocentrisme. Jongeren zijn rechtstreeks betrokken als daders en slachtoffers van online misbruik van de mensenrechten. Europa wil dat jongeren geven om en zorg dragen voor de mensenrechten, de levensverzekering voor de democratie.

Bookmarks is gepubliceerd ter ondersteuning van de jongerencampagne *No Hate Speech Movement* van de Raad van Europa voor online mensenrechten. *Bookmarks* is nuttig voor opvoeders die online haatspraak willen aanpakken vanuit het oogpunt van de mensenrechten, zowel binnen als buiten het formele onderwijssysteem. De gids is bedoeld voor activiteiten met lerenden tussen 13 en 18 jaar, maar de activiteiten kunnen ook aangepast worden aan andere leeftijdscategorieën.

Deze uitgave van *Bookmarks* is herzien om meer informatie en activiteiten op te nemen over de *Guide to Human Rights for Internet Users*, geüpdatete informatie over de jongerencampagne *No Hate Speech Movement* en praktische voorstellen van workshops om haatspraak te bestrijden in zowel een formele als een niet-formele onderwijscontext.

NO HATE
SPEECH
MOVEMENT

www.nohate.be

NLD

www.coe.int

De Raad van Europa is de toonaangevende mensenrechtenorganisatie van Europa. De Raad telt 47 lidstaten, waarvan 28 ook lid zijn van de Europese Unie. Alle lidstaten van de Raad van Europa hebben het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens ondertekend. Dit Verdrag is gericht op de bescherming van mensenrechten, democratische waarden en rechtsstaatbeginselen. Het toezicht op de uitvoering van het Verdrag in de lidstaten is in handen van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Vlaamse overheid
Afdeling Jeugd
www.jeugdbeleid.be
ISBN 978-90-403-0386-9
Depotnummer D/2017/3241/55

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE